

MINIPEDIA IUDAICĂ TIMIȘOREANĂ

Culegere de informații despre personalități și întreprinderi
evreiești

Lucrare începută în noiembrie 2014 de redactorii, Getta
Neumann și Irina Stern, și cititorii paginii web www.bjt2006.org

Cuprins

A	15
Abramovici Alex	15
Fizician. Cercetător la NASA	15
Abramovici Rudolf.....	15
Chimist, cercetător în domeniul silicatelor.	15
Acél Ervin	16
Dirijor și pedagog	16
Amigo Moses Meier (Mayer)	17
Conducătorul comunității sefarde	17
Anatol Constantin	18
Actor, regizor, scriitor, traducător.....	18
Anavi Ádám	21
Poet, scriitor, dramaturg, profesor	21
Assael Azriel.....	24
Evreu sefard, rabin și medic	24
Auscher Arthur.....	24
Ofițer în armata austro-ungară	24
Ausher Reuben.....	25
Inginer agronom, specialist în domeniul extensiei agricole.	25
B	28
Banat Gabriel.....	28
Violonist, muzicolog, autor de studii și cărți	28
Barát Ármin.....	30
Ziarist, traducător, istoric	30
Baruch Marion	31
Artist plastic.....	31
Baruch Reuven.....	32
Rabin sefard la Viena, originar din Timișoara	32
Blatt Nicolae	33
Medic oftalmolog, chirurg și cercetător	33
Bleyer Gheorghe/Gyuri	33
Arhitect, autor de studii de arhitectură și urbanistică.....	33
Bodascher Otto.....	35
Urbanist. Inginer-șef la Oficiul de Studii Municipale Timișoara.....	35
Borgida Ödön/Edmund	36

Asociat la librăria, editura, tipografia „Frații Moravetz”	36
Borgida Sándor/Alexandru	37
Asociat la librăria, editura, tipografia „Frații Moravetz”	37
Brauch Bruno	37
Farmacist, contrabasist, președinte al Comunității Evreilor din Timișoara	38
Bromberg Joseph Edward	41
Actor de teatru și de cinema american	41
Bruck Charles (Karcsi)	42
Dirijor	43
Brück Simon și Salamon	43
Măcelari și fabricanți	43
C	44
Corul Hazamir	44
D	45
Deák Tamás	45
Poet, scriitor, dramaturg, traducător de limba română	45
Deneș Ivan	46
Scriitor, jurnalist și traducător român	46
Derera Israel Gyarmathai	48
Negustor de grâne și fabricant; președinte al comunității sefarde	48
Deutsch Geza	49
Medic, cercetător științific în biochimie și medicină nucleară	49
Deznai Victor	50
Urbanist, profesor de franceză	50
Dornhelm Eugen	53
Fabricant și comerciant de textile	53
Dornhelm Robert	54
Regizor de filme documentare și TV, adaptări cinematografice	54
Drechsler Mordechai Maximilian Miksa ben Rabi Iehuda	56
Rabin neolog la Timișoara, autor	56
Drexler (Jancsi) Francisc	58
Profesor de fizică	58
E	59
Eckstein Gheorghe	59
Matematician, jucător de bridge și șah	59
Eisenscher Albert Arie	60

Radiolog, cercetător, poet	60
Eisenstädter Ignátz S. de Buziaș	60
Industriaș, om de afaceri și mecena. Președintele Comunității Evreilor din Cetate	61
Eisikovits Max.....	62
Compozitor, muzicolog, culegător și exeget de folclor idiș, profesor	62
Ehrenfest Fülöp	65
Medic, medic-șef militar <i>honvéd</i>	65
Endre Károly.....	66
Poet, traducător, redactor.....	66
Ezri Tiberiu	67
Anestezist. Șeful Departamentului de Anestezie, Wolfson Medical Center	68
F	69
Farago Ernest.....	69
Violonist	69
Farago Frank (Feri).....	69
Violonist	69
Farago Marcel.....	69
Violoncelist, compozitor.....	69
Färber Bernát	69
Mare comerciant	70
Farber, John F.	70
Chimist, acționar principal la ICC Industries, la compania „Azur” (Timișoara)	70
Farber Maya	73
Artist vizual.....	73
Farkas Paul	73
Inginer chimist. Specialist în tehnologia compușilor macromoleculari	74
Feldmann Samuel.....	74
Rabin, profesor de religie și ebraică, autor	75
Feldmann Victor.....	75
Inginer. Conferențiar la Institutul Politehnic Timișoara	75
Feller Otto.....	76
Cantor, inginer textil	76
Fellner Sulamit.....	77
Pianistă	77
Fischer Samuel.....	77
Dirijor.....	77

Feldmann Samuel.....	77
Rabin, profesor de religie și ebraică, autor	78
Fleischer, Ezra.....	78
Poet și specialist în iudaistică, filologie și poezie medievală iudaică	78
Fleischer Yehuda Leib Leopold.....	79
Profesor, autor. Fondatorul Școlii Elementare Israelite, Iosefin, Timișoara	79
Fleischmann Ecaterina Kato	80
Profesoară de dans și gimnastică artistică, coregrafă, model, colecționară	80
Földvari Ernő	81
Pianist și dirijor	81
François André	81
Pictor, artist grafician, ilustrator și sculptor	82
Fränkel David	83
Inginer electrotehnic, prof. univ. Memorialist.....	83
Freund Joseph.....	85
Chirurg ginecolog, directorul Sanatoriului Central (Freund) Timișoara.....	85
Freund Leo	86
Pianist concertist, profesor, acompaniator, dirijor și impresar	86
Freund Peter George Oliver.....	87
Fizician. Eseist și scriitor.	87
Friedländer Paul	89
Avocat. Președinte al Comunității Evreilor din Timișoara.....	89
Friedmann Andrei (Andor)	90
Medic, pianist, organist, poet și dramaturg	90
Friedmann Jakob	91
Prim-cantor la Sinagoga neologă din Fabric.....	91
Friedmann Luciana	92
Jurnalistă. Președintă a Comunității Evreilor din Timișoara	92
Frucht Francisc.....	93
Poet, scriitor, dramaturg, profesor	93
Füredi Ladislau	95
Muzicolog, violonist, profesor, critic muzical	95
G	95
Gárdonyi István.....	95
Scriitor, jurnalist.....	95
Gati Laszlo.....	96

Dirijor, violonist, violist, dirijor	96
Gerö Paul	96
Jazz, percuție	96
Gersch Paul.....	96
Violist amator	96
Glauber Gheorghe	96
Pictor.....	96
Goldstein Adrian	97
Inginer chimist. Cercetător.....	97
Goldstein Ernest	98
Profesor de ebraică la Liceul Israelit Timișoara	98
Gotthilf Ernst (Ernst Donath von Gotthilf-Miskolczy).....	99
Arhitect.....	99
Grosz Ivan	103
Inginer, șef de proiectare mecanică și nucleară.....	104
Grünhut Lázár.....	104
Rabin, talmudist, traducător.....	104
Gutfreund Yosef (Iosif).....	105
Arbitru de lupte, victimă a masacrului de la München 1972	105
H.....	106
Hammer Ladislau Peter	106
Matematician. Fondatorul și directorul institutului Rutcor	106
Harish (Hirsch) Michael (Mikha).....	107
Politician social-democrat israelian.....	108
Hasidim (Temeswarer Hassidim)	108
Adepți ai hasidismului Nadvorna	108
Hauser Arnold.....	110
Istoric și sociolog de artă	110
Herskovits Auguszta, căs. Glausius	111
Pianistă. Profesoară de muzică	112
Hermon Gabriella.....	112
Lingvistă.....	112
Hirémy-Hirschl Adolf	113
Pictor austriac	114
Hirsch Marianne.....	116
Filolog specializat în literatură comparată și transmiterea memoriei Holocaustului	116

Hirschfeld Mór.....	117
Rabin.....	117
Hirth Toma.....	118
Pictor.....	118
Holender Ioan.....	118
Bariton. Impresar. Director de operă. Autor.	118
Holló Gyula.....	120
Medic internist, cercetător, profesor universitar	120
I.....	122
Iagnov Zalman.....	122
Medic. Anatomist și chirurg. Prodecan al U.M.F. „Victor Babeș” din Timișoara.....	122
Ivándi (Izsák) Ferenc	122
Traducător, critic literar, critic de artă.....	122
Izsák László.....	123
Scriitor, ziarist, critic de artă	123
Izsák Samuel	124
Medic, profesor universitar, istoric	124
J.....	126
Jakobi Arnold	126
Inginer șef la Atelierele Căilor Ferate; Fondator al clubului sportiv Kinizsi; Constructor al primului stadion de fotbal din Timișoara	126
Junger Ervin	126
Muzicolog și compozitor	126
K.....	128
Kakucs, Julia-Henrietta.....	128
Pshihopedagog. Poetă, eseistă	128
Kalwo Josef Jakob	129
Ziarist, scriitor, poet popular și umorist în limba iudeo-spaniolă	129
Kardos Magda	130
Profesoară de pian	130
Kastriener Samuel	130
Publicist, critic literar și scriitor.....	130
Katz Salamon	131
Prim-cantor israelit, profesor canto.....	131
Kaufmann Iosif (Sepi)	132

Constructor (cu W. Löwenfeld) al primului computer conceput și realizat în mediul universitar din România.....	132
Kecskeméti	133
Firmă de articole optice si foto, radio, instrumente medicale ș.a.....	133
Kecskeméti Alexander (Sándor)	136
Optician, fabricant de articole de parfumerie și coafură	137
Kemény Béla	137
Chelner, restaurator. Patronul cafenelei-restaurant Lloyd.....	138
Klein Abraham	138
Arbitru internațional de fotbal FIFA	138
Klein Anthony	141
Inginer electric, fizician. Profesor emerit Universitatea din Melbourne	142
Klein Gheorghe (Gyuri)	142
Pianist autodidact, unul din fondatorii vieții muzicale de jazz la Timișoara	143
Klein Jaques (Jakab, Iacob).....	143
Arhitect, antreprenor, profesor, autor de studii de arhitectură și pedagogie	143
Klein Robert.....	145
Istoric de artă, specializat în arta Renașterii	145
Klein Viliam (Vilmos, Wilhelm)	148
Industriaș și comerciant.....	149
Kohlbach Bertalan	150
Rabin; cercetător al folclorului evreiesc maghiar	150
Kohn Desideriu	151
Inginer chimist, profesor universitar	151
Kohn Elemér.....	151
Baterist.....	151
Kornis Else	151
Poetă, scriitoare, traducătoare.....	152
Kornis Geza.....	153
Administrator; interpret și traducător; autor.....	153
Krausz (Kristóf-Krausz) Albert.....	154
Arhitect, pictor, critic de artă, jurnalist.....	154
Kurtág György.....	156
Compozitor de muzică clasică	156
L	158
Laszlo Toma	158
Inginer electric, cercetător, autor	158

Laufer Wolfgang	159
Violoncelist	159
Lendvai Miklós	159
Primnotar al comitatului Timiș; Publicist, traducător și istoric.	159
Levy József Rafael	160
Hazan și haham	160
Liebermann George (Gheorghe)	161
Inginer chimist	161
Lotan Rachel	162
Pedagog. Professor (Teaching) Emerita of Education la Stanford University.....	162
Lovas Peter	163
Înotător și antrenor de înot	163
Löffler-Weisselberger Hedy.....	164
Artist fotograf.....	164
Löwenfeld Wilhelm (Vili).....	166
Constructor (cu I. Kaufmann) al primului computer conceput și realizat în mediul universitar din România.....	166
Löwenherz Eduard (Ede, Elias)	167
Prim-cantor, cântăreț, compozitor și pedagog	167
Löwy Mór (Móritz)	168
Rabin, exeget biblic, istoric.....	168
Lusztig George	168
Matematician. Abdun-Nur Professor of Mathematics MIT. Norbert Wiener Professor ..	169
M.....	171
Maiorescu Toma George	171
Prozator, eseist, poet, publicist, fondatorul disciplinei "ecosofia"	171
Majtényi Erik	172
Poet, scriitor, traducător, jurnalist	172
Mann Endre	175
Jurnalist, traducător, publicist	175
Marcus Arke	175
Inginer, directorul fabricii Electrotimiș	176
Marcus Iosif (Jozsef).....	176
Profesor de latină; director al Liceului Israelit pentru băieți (1925-1945).....	176
Markovits Andrei S.....	177
Politolog și sociolog.....	177
Markovits Rodion	179

Scriitor și jurnalist de limba maghiară	179
Marcus Arke	180
Inginer, directorul fabricii Electrotimiș	181
Menkes Benedict	181
Medic și biolog	181
Merbl Arnold	184
Arhitect și antreprenor	184
Merkler Robert	185
Violoncelist	185
Moór Rafael	185
Cantor, cântăreț de operă, tenor liric	185
Moravetz Iuliu (Gyula)	186
Fondatorul <i>Editurii Moravetz</i> împreună cu Mauriciu (Mór) Moravetz	186
Moravetz Librăria, Editura și Tipografia	187
Casă editorială	187
N	189
Naschitz G. Fritz	189
Jurist și inginer textilist. Industriaș, diplomat, poet și traducător	189
Neuhausz Ernő	190
Redactor, antreprenor	190
Neumann Ernest	191
Rabin, prim-rabin neolog al comunității evreilor din Timișoara, președinte al Comunității	191
Neumann Getta	193
Redactoare și autoare	193
Neumann Maria	195
Matematiciană, profesoară	195
Neumann Victor	197
Istoric. Profesor universitar	197
Nobel Alexandru (Sándor)	199
Avocat. Lider sionist. Unul din fondatorii Giv'at Shmuel	199
Nyiri Jenő	199
Bancher, președinte al Comunității Evreilor din Timișoara	200
O	201
Oppenheim Zwi (Hirsch) ben David	201
Rabin, orator și autor	201

P202

Palatul Lloyd	202
Arh. Lipót Baumhorn, constructor arh. Arnold Merbl	202
Papp Illés (Kohn Eliah)	204
Profesor de liceu, publicist.....	204
Papp Illésné (n. <i>Kohn Paula</i>)	205
Scriitoare	205
Pfeffermann Reuven (Tommy)	205
Chirurg, unul din pionierii grefării de rinichi în Israel	205
Philipp Ella	207
Pianistă și profesoară de pian	207
Pogány László	208
Ziarist, editor, scriitor	208
Pogány Mihály	209
Colaborator, editor, proprietar al ziarului <i>Temesvári Hírlap</i>	210
Por Francis Dov	211
Zoolog, hidrobiolog și biogeograf israelian	211
Pressburger Emeric	214
Cineast, scenarist, regizor și producător de filme	214

R219

Radó Ferenc	219
Matematician	219
Ramaty Reuven	221
Astrofizician	221
Reiter Toma	222
Biochimist. Jucător de tenis de masă	222
Robert D. Reisz	224
Sociolog și politolog	224
Romașcanu Ștefan (<i>Stéphane Romascano</i>)	225
Violonist	225
Rooth Ladislau	226
Dirijor, compozitor, orchestrator, pianist	226
Rosenthal Marcel	229
Avocat	229
Roth Otto	229
Avocat. Politician. Ziarist. Conducătorul civil al Republicii Bănățene	229

Roth Rozalia	232
Fotografă.....	232
Rothenstein Bernhard	233
Fizician, cercetător și profesor.....	233

S235

Salzberger Paul	235
Scenograf și artist digital	235
Sandor Stefan.....	236
Embriolog, teratolog	236
Schatteles Tiberiu	237
Economist, istoric, eseist.....	237
Schnabel Gyula (Iulius).....	238
Mare comerciant. Combatant în Revoluția Maghiară din 1848-1849.	238
Schneider Francisc	239
Medic, fiziolog, profesor și cercetător, eseist, memorialist	239
Schönberger Paul	240
Muzician de jaz	240
Schönfeld Abraham	240
Rabinul comunității sefarde Fabric	240
Schück Bernat	240
Şef rabin al comunității evreiești ortodoxe din cartierul Iosefin, Timișoara	240
Schwartz Alexander "Elek".....	241
Fotbalist și antrenor.....	241
Schwartz Alexander "Elek".....	241
Fotbalist și antrenor.....	241
Singer Jakab.....	242
Rabin și istoric.....	242
Sofer Herman	243
Rabin al comunității ortodoxe în cartierul Fabric	243
Spitzer Andre (Andrei Spitzer)	243
Maestru de scrimă și antrenor	243
Steiner Gabor	245
Director de teatru, regizor, actor, impresar, editor și om de afaceri.....	245
Stepper-Tristis Wilhelm	248
Scriitor, ziarist, critic literar și activist pacifist	248
Stern Ivan Gavril	250

Arhitect.....	250
Szana Sándor (Alexander).....	251
Medic pediatru, pionier în domeniul puericulturii.....	251
Szana Zsigmond (Sigismund)	253
Industriaș si bancher	253
Szász János (Spitzer)	255
Scriitor, poet, jurnalist de limbă maghiară. Traducător	255
Székely Eugen/Jenő	257
Violonist la Filarmonica Timișoara	257
Székely Eva.....	257
Violonistă	257
Szekely Gabriel.....	257
Arhitect, urbanist și arhitect peisagist	257
Szekely Gheorghe Adalbert	258
Inginer chimist și cercetător	258
Szobotka Andrei	258
Sculptor, grafician.....	258
Szönyi Ștefan	260
Pictor.....	260
T	263
Tal Alexander	263
Violonist	263
Tardos-Taussig Ármin.....	264
Grafician, sculptor	264
Taub Darvas (sau Darvash) Gabriela.....	265
Coregrafă de balet clasic, profesoară de balet	266
Taub Ioan (János, Yohan)	267
Regizor, director de teatru, profesor de dramaturgie	267
Telkes Henrik.....	270
Arhitect și fabricant.....	270
Totis (Totisz) Rudolf (Rezső)	273
Director general la Industria Lânii S.A. Consul regal belgian la Timișoara	273
Turcu Gheorghe (Türkl)	275
Regizor, scenograf	275
V	277
Vértes Adolf	277

Avocat. Președintele comunității neologe din Cetate	277
W	280
Weinberg Viorica (Ibolya), n. Markovits.....	280
Prim-violonistă în Orchestra Filarmonicii Timișoara	280
Weiss Ferdinand/Fredi.....	280
Pianist acompaniator	280
Weisz Jenő (Eugen).....	282
Prim-cantor în Sinagoga din Fabric Timișoara	282
Wertheimer Andrei.....	283
Violonist. Muzică clasică și jazz.....	283
Wertheimer Peter.....	283
Saxofonist, clarinetist și flautist.....	283
Wetzer Rudolf.....	284
Fotbalist	284
Winkler Manfred.....	285
Poet și traducător israelian	285
Y	287
Yardeni Myriam.....	287
Istoric	287
Yannay Yehuda	289
Compozitor, dirijor	289
Z	291
Zauber Samuel	291
Fotbalist	291

A

Abramovici Alex

(n.1945, Timișoara)

Fizician. Cercetător la NASA

A absolvit Facultatea de Fizică la Universitatea Timișoara. A lucrat ca asistent la Universitatea Timișoara până la plecarea în Israel în 1980, unde și-a făcut doctoratul la [Institutul Weizmann](#) din Rehovot. Postdoctoratul l-a făcut la [Caltech](#) în California. Lucrează ca cercetător la [NASA](#).

Publicații

<http://trs-new.jpl.nasa.gov/dspace/items-by-author?author=Abramovici%2C+A>.

Surse

Researchgate

http://www.researchgate.net/profile/Alex_Abramovici

Daniela Klechevsky Herskovits, *Amintiri despre Rudolf Abramovici, prof. dr., unchiul meu, soțul surorii mamei*

Abramovici Rudolf

(6 aprilie 1915, Viena – 2010, Israel)

Chimist, cercetător în domeniul silicatelor.

S-a născut în 1915 la Viena, într-o familie de evrei care în timpul primului război mondial s-a refugiat la Viena din orașul Storojineț, regiunea Cernăuți, Bucovina. Tatăl lui era avocat. După război, familia s-a întors la Storojineț.

A studiat chimie în Franța la Toulouse și la București. În 1942 a fost deportat împreună cu familia în Transnistria la Copăigorod. Tatăl și mama lui vitregă au pierit în lagăr.

În 1945 sau 1946 s-a mutat la Timișoara. Rudolf Abramovici a fost profesor la Facultatea de Chimie, Institutul Politehnic Timișoara, unde a lucrat și publicat în domeniul silicatelor până la plecarea în Israel în 1980. Și-a continuat activitatea științifică la Technion, Haifa.

Câteva din lucrările lui publicate

Sinteza și studiul unor sticle din sistemul $\text{CaO-Al}_2\text{O}_3\text{-SiO}_2$

http://tinread.bjt.ro/opac/bibliographic_view/110303

Materii prime ceramice

http://tinread.bjt.ro/opac/bibliographic_view/77242;jsessionid=FFF84C250826E3FCFC9D968B1D22D296

Curs de tehnologie ceramica

http://tinread.bjt.ro/opac/bibliographic_view/30924;jsessionid=063F3631A960A88BE5EDF43996BD4541

Sursă

Daniela Klechevsky Herschkovits, [Amintiri despre Rudolf Abramovici](#), prof. dr., unchiul meu, soțul surorii mamei

Acél Ervin

(3 iunie 1935, Timișoara – 24 august 2006, Viena)

Dirijor și pedagog

S-a născut într-o familie de evrei, fiul medicului dr. Móricz Acél și al Milinei, născ. Harnik, stomatolog. Începe să cânte la pian la vârsta de 6 ani, iar la 16 ani decide să devină dirijor.

După absolvirea Liceului de Muzică din orașul natal, unde este elevul pianistei Lili Havas, studiază la Academia de Muzică „Ciprian Porumbescu” din București (1953-1958), secția dirijat, cu Constantin Silvestri, Victor Iușceanu, Paul Constantinescu, George Breazu, Ion Vicol și alții). Între 1958-1960, este elevul lui Antonin Ciolan și Anton Rónai la Conservatorul „Gh. Dima” din Cluj. Ulterior, urmează cursul de dirijat al lui Jean Fournet, elevul lui Ravel, curs organizat de Radiodifuziunea olandeză la Hilversum.

1960-1963 – dirijor al Orchestrei Filarmonice din Botoșani; profesor de pian

1963-1984 – dirijor la Filarmonica de Stat din Oradea

1981-1983 - director muzical al Operei din Istanbul

1984-1991 – din nou dirijor la Filarmonica de Stat din Oradea

În 1989, organizează, primul în România, cursuri de vară de dirijat orchestră la Oradea, Băile Felix. Printre elevii săi se numără Andrea Riderelli (Italia), Paul Murph (Anglia), Guillaume Boula și Frederik Rabemanjara (Franța), Dan Rațiu, Cristian Neagu, Paul Cristian Staicu, etc.

1991-1998 - dirijorul Orchestrei Simfonice din Szeged și director muzical; din 1992 este profesor la Conservatorul din Szeged.

În 1998 este distins cu premiul Sebetia Ter în Italia.

Participă la numeroase festivaluri muzicale internaționale (Giornale Musicale din Vicenza). Paralel cu funcția sa de dirijor depune o intensă activitate pedagogică, având numeroși elevi din diverse țări.

Predă arta dirijatului ca docent la Academia de muzică „Ottorino Respighi” din Roma. Este membru permanent în juriul pentru concursul de dirijori la Lisabona. Din 1996 devine docentul secției de dirijat de la Academia de Muzică din Viena. Dirijează concerte în toată Europa, dar și în America de Nord și Sud și în Japonia. Din 1999, revine la pupitrul Filarmonicii din Oradea ca dirijor permanent, până în 2006, anul decesului.

Moare la Viena în urma unei boli îndelungate și este înmormântat în satul Köszegszerdahely. A fost căsătorit cu Elisabeta (Erzsébet), arhitectă, cu care a avut un fiu, András.

În afară de română și maghiară, Acél vorbea germana, italiana și engleza. O personalitate carismatică, era admirat și iubit de muzicieni și elevi. A colaborat cu Mario Del Monaco, Irene Oriver, Igor Oistrakh, Robert Soetens, Monique Haas, Magda Tagliafero, Rosa Fein, Ryazard Bakst, Dmitri Alexeev, Antonio Barosa, Sebastian Benda, Takeihiro Hirai, Agnes Baltsa ș.a. A

abordat deopotrivă repertoriul simfonic și cel de operă, fiind atras în special de muzica în stil baroc și de cea clasică vieneză. A promovat și partiturile măștrilor austrieci care au activat în Oradea, ca Michael Haydn și August Carl Ditters von Dittersdorf. Mai târziu, s-a specializat în muzica lui Bartók și Kodály.¹

În 2013, Filarmonica de Stat Oradea a dedicat un concert în memoria maestrului dirijor Acel Ervin, la 50 de ani de la primul său concert orădean. Violoncelistul Marcel Cazacu, care colaborase cu el în peste 20 de concerte, i-a evocat amintirea: „Maestrul Acél a fost un muzician excepțional, un om deschis, foarte blând în lucrul cu orchestra, dar exigent. Fața lui radia de bucurie, avea o privire plină de lumină, ochii extrem de vii și expresivi ...”²

A înregistrat circa 40 discuri, inclusiv 8 CD-uri.

Surse:

https://ro.wikipedia.org/wiki/Ervin_Ac%C3%A9l

https://hu.wikipedia.org/wiki/Ac%C3%A9l_Ervin

<http://www.oradeaphilharmony.com/ro/dirijori/fosti-dirijori>

http://www.kisalfold.hu/belfold_hirek/accel_ervin_8211_igazgato-karnagy/17823/

<http://www.oocities.org/vaszy/braziliaszimf.html>

<http://transilvaniareporter.ro/cultura/in-memori-am-concert-dedicat-maestrului-dirijor-acel-ervin-la-50-de-ani-de-la-primul-sau-concert-oradean/>

Ervin Acél pe youtube:

https://www.youtube.com/view_play_list?p=2C67FE84832DD970

Amigo Moses Meier (Mayer)

(n. începutul sec. al XVIII-lea, Constantinopol – d. Temesvár/Timișoara)

Conducătorul comunității sefarde

S-a născut, probabil, la Constantinopol sau într-o familie din Constantinopol care s-a stabilit la Temesvár împreună cu alți evrei sefarzi la începutul sec. al XVIII-lea. La Timisoara trăiau 46 de familii evreiești, din care 31 familii de așchenazi (138 membri) și 15 familii de evrei sefarzi cu 81 de suflete, conform recensământului efectuat în 1739. Don Diego de Aguilar, evreu maran care a revenit la iudaism, om de afaceri, protector și mecena al evreilor sefarzi, avea monopolul tabacului în Austria și l-a numit pe Amigo reprezentantul lui la Timișoara. Amigo, președintele comunității sefarde din oraș, era un om de vază, bogat și generos. Era numit "el rey chico", micul rege.

¹ https://ro.wikipedia.org/wiki/Ervin_Ac%C3%A9l

² <http://transilvaniareporter.ro/cultura/in-memori-am-concert-dedicat-maestrului-dirijor-acel-ervin-la-50-de-ani-de-la-primul-sau-concert-oradean/>

În acea vreme, lăcașul de rugăciune era în sala sub bolta porții "Eugeniu de Savoya", a fostei porți turcești "Forforosa" (acum "Casa Prințului Eugen de Savoya", colț str. Mărășești/str. Eugeniu de Savoya) pe care intrase Prințul Eugeniu de Savoya pe 13 octombrie 1716, când i-a învins pe turci.

Cu ajutorul lui Aguilar, Amigo a obținut autorizația regală pentru construirea a două sinagogi, una așchenază și cealaltă sefardă, în Timișoara. Sinagogile erau clădiri de dimensiuni modeste, cu intrare din curte, nu din stradă, în celălalt colț al Judencarré (Judenhof), str. Mărășești/str. Gheorghe Lazăr, unde se ridică în prezent impunătoarea clădire a sediului Comunității evreilor din Timișoara. Autorizația de construcție datează din 1760, semnată de rabinul Wolf Jakab, rabinul ambelor comunități. Contractul a fost semnat de reprezentanții celor două comunități, Mayer Amigo, David Teutesak și Salamon Politzer. Sinagogile au fost date în folosință în 1762.

Mayer Amigo locuia nu departe, în partea vestică a clădirii pe str. Eugeniu de Savoya nr. 9, colț cu str. Mercy (înregistrat ca proprietar în 1752). În anii 1911-1912, casa a fost reconstruită în stil Secession, după proiectul arhitectului evreu Henrik Telkes, și este cunoscută în oraș sub denumirea "Casa Ágoston Gálgon" sau "Casa cu cocoș".

Fiul lui, Josef și fratele lui, Jehuda, precum și fiii celui din urmă, Isaac și Menachem au continuat să joace un rol important în cadrul comunității.

Surse

wikipedia.hu https://hu.wikipedia.org/wiki/Amigo_Meir

Magyar Zsidó Lexikon <http://mek.oszk.hu/04000/04093/html/szocikk/11012.htm>

Jewish Encyclopedia <http://jewishencyclopedia.com/articles/1400-amigo-meir>

Jakab Singer, Timișoarai zsinagógák, în "Almanahul evreesc. Jüdisches Jahrbuch. Zsidó évkönyv", II, 1936-1937, p.209-217

Victor Neumann, Evreii din Banat, 2016, Editura Brumar

Tiberiu Schatteles, *Evreii din Timișoara în perspectivă istorică*, Hasefer București 2012

Ionel Popescu, Comunitățile evreiești din Banat. Secolele XVIII-XIX, Editura Excelsior Art 2007

Valeriu-Alexandru Moraru, Istoria comunităților sefarde din România de la începuturi și până azi. Presa Universitară Clujeană. 2014

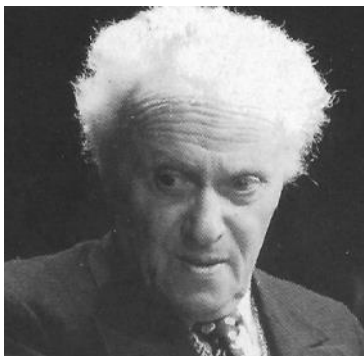
Cartarea Monumentelor Istorice "Cetate Timișoara"

<http://www.primariatm.ro/ik/index.php?meniuld=2&viewCat=3500§iune=primaria>

Anatol Constantin

(n.28 martie 1921, Sibiu)

Actor, regizor, scriitor, traducător

Constantin Anatol s-a născut la Sibiu, la 28 martie 1921. Numele la naștere era Ludwig, fiul lui Herman și Hanna Friedmann, negustori de pantofi. Numele ebraic este Arie ben Zwi.

La vârsta de 11 ani părăsește orașul natal și devine elev intern la Liceul Israelit din Timișoara. Citește enorm, de multe ori pretinzând că e bolnav, ca să rămână în liniște cu cartea care era la rând.

Începuturile artistice datează din această perioadă. Scrie o piesă în 5 acte *Moise* care s-a montat în cadrul liceului (regia Faludi

Tibi, muzica [Ladislau Rooth](#)).

La terminarea războiului, este mandat de teatrul din Sibiu să organizeze câteva spectacole. Pentru prima stagiune, pleacă să se informeze la București, unde o cunoaște pe [Dina Cocea](#) și așa începe cariera sa de actor și apoi regizor în cele mai prestigioase teatre din toată țara.

În 1980, la vârsta de 60 de ani, a făcut *alia*, a emigrat în Israel. După un scurt popas la *ulpan* pentru îmbogățirea cunoștințelor de ebraică, își continuă cariera profesională: regizează la Teatrul din Haifa, este actor la Teatrul din Beer Sheva și Haifa, joacă roluri în filme și seriale de televiziune.

În 55 de ani de carieră a regizat peste 100 de spectacole în teatre diferite în România, Iugoslavia și Israel, a întruchipat peste 100 personaje în patru limbi: română, maghiară, germană și ebraică, a tradus piese de teatru, a scris, printre altele, piesa *Creioane colorate* (spectacol-monolog jucat la Ierusalim) și cartea autobiografică [Vânător de fluturi](#) (2003), o cronică a teatrului românesc, în care se integrează povestea unui destin neobișnuit și a unei personalități excepționale. Volumul este o sursă inestimabilă de informații pentru oricine care va dori să scrie istoria teatrului românesc.

Admirat, aclamat, iubit de public, Anatol Constantin privește înapoi spre o viață plină de succese. "Se pare că cineva acolo sus mă iubeste mult : tot ce am atins cu mâna, cu fruntea sau cu respirația a înflorit și a dat în pârg", așa își explică marele actor succesul. A lucrat împreună cu sute și sute de oameni, cu unii din cei mai mari actori și regizori români, maghiari și israelieni. Este un nume pe harta teatrului românesc, căruia îi aparține o pagină din istoria acestui teatru.

Este căsătorit de 70 de ani cu Judith Thierfeld, cu care are doi copii, Ada și Gabi. Este bunicul lui Nora, Dan, Miki și Lea și străbunicul lui Ori, Ydo, Naama, Keren Lee, Diane și Ilay.

Nov.2015

În fața portretului în rolul lui Hamlet de Aurel Ciupe

Activitatea de actor și regizor

1944	Teatrul din Sibiu
1945-1946	Teatrul Nostru București
1947-1952	Teatrul Secuiesc Târgu Mureș în limba maghiară
1952-1964	Teatrul Național Cluj , actor, regizor. Asistent la Institutul de Teatru, actor și regizor la Teatrul Maghiar de Stat Cluj
1964-1969	Actor și regizor la cele trei teatre, român , maghiar , german din Timișoara
1969-1980	Teatrul maghiar și român din Târgu Mureș
1980 -	Teatrul din Haifa și din Beer Sheva

Roluri principale în teatru: în *Hamlet*, profesorul Higgins în *Pygmalion*, Miroiu în *Steaua fără nume*, Manuel în *Insula* de [Mihail Sebastian](#), Edgar în [Play Strindberg](#), în *Azilul de noapte* de Maxim Gorki, în *A douasprezecea noapte* de Shakespeare, ș.a.

Regizor: *Discipolul Diavolului* de George Bernard Shaw, *Când înfloresc migdalii* de Angela Niculescu Plati, *Prima întâlnire* de Tatiana Sîțina, *Fizicienii* de Friedrich Dürrenmatt, *Pygmalion* de G. B. Shaw, *Febre* de Horia Lovinescu, *Maior Barbara* de George Bernard Shaw, *Mincinosul* de Carlo Goldoni, etc.

Roluri în filme:

1970	Baltaquil , regia Mircea Mureșan
1972	<i>Plusz-mínusz egy nap</i> în regia lui Zoltan Fabri (rolul Baradla este nominat la festivalul filmului din San Sebastian), producție maghiară.
1977	<i>Veri az ördög a feleségét</i> în regia lui Andras Ferenc
1983	<i>Sapiches</i>
1988	<i>Vadon ; Mis'chakim Ba'Horef</i>
1994	<i>Mishpat Kastner</i>
1999	<i>Minotaur</i>
2006	<i>Things Behind the Sun</i> ș.a.

Legături externe

Biografia lui Constantin Anatol

http://www.bjt2006.org/CV_Anatol_280311.pdf

wikipedia esperanto

https://eo.wikipedia.org/wiki/Anatol_Constantin

Magyar Színhazsművészeti Lexikon

<http://mek.oszk.hu/02100/02139/html/sz01/136.html>

<http://www.celebslight.com/8906-anatol-constantin/>

Filmografia

<http://www.imdb.com/name/nm0025731/>

<http://www.cinemagia.ro/actori/anatol-constantin-8392/>

Vânătorul de fluturi (2003)

Recenzie http://www.bjt2006.org/Constantin_Anatol_GN_2611.pdf

Anavi Ádám

(26 februarie 1909, Turda - 23 februarie 2009, Timișoara)

Poet, scriitor, dramaturg, profesor

S-a născut Francisc (Ferenc) Frucht la Turda. Tatăl, Frucht Izidor era ceasornicar itinerant (din Viena la Bratislava, apoi în Maramureș, Seged, Szabadka, Bosnia), care s-a stabilit la Turda în 1899 și a deschis un atelier de ceasornicărie. 3 A urmat școala medie în orașul natal, apoi a absolvit facultatea de psihologie-filozofie a Universității din Cluj. În tinerețe a fost atras de ideile comuniste și sioniste.

Din 1937 până la pensionarea sa a activat ca profesor în instituții de învățământ la Timișoara. Între 1941 -1944, anii măsurilor antievreiești, a fost expulzat din Liceul Piarist și a funcționat ca profesor la Liceul Israelit.

Din 1928 a publicat în periodice maghiare din România, „Utunk”, „Igaz Szó”, „A Hét”, „Délvilág”, „Irodalom”, „Muvelodés”, „Helikon”, „Korunk”, „Élet és irodalom”, „Látó”, „Jó Pajtás”, „Új Kelet”, „Bánsági Uzenet”, „Szabad Szó”, „Hetí Új Szó”, „Orizont”. 4Între 1944 și 1954 a fost unul dintre reprezentanții liricii politice comuniste. Mai târziu se îndreaptă spre lirica filozofică și ludic-umoristică.

3 ANAVI ÁDÁM, scriitor (n. 1909, Turda) - "[Ceea ce ești este pe de o parte ceea ce alegi să fii...](#)" Autor: Antonia Komlosi

Capitol din cartea "Memoria salvată: Evreii din Banat, ieri și azi", coordonată de Smaranda Vultur, Editura Polirom, Iași 2002

[Gidó Attila, Dokumentum/ Hogyan lettem én zsidó? Beszélgetés Anavi Ádámmal in Látó, Szépirodalmi Folyóirat. 2012, november](#)

4 Banaterra – Biblioteca Banat

<http://www.banaterra.eu/biblioteca/content/anavi-adam-biografie>

A devenit cunoscut sub pseudonimul Anavi Ádám, pe care l-a adoptat din mai multe motive:5 numele unui scriitor de limbă maghiară trebuia să fie ușor de citit și pronunțat; numele Anavi vine din două surse: *ha-navi*, ebraică, "profetul"; *anav*, tot în ebraică, "strugure", iar numele mamei poetului înainte de căsătorie era *Traub*, "strugure" în germană. Iar "adam" în ebraică înseamnă om, dam – sânge, adam – omul plămădit din pământ roșu.

A fost responsabil al Cenaclului Literar Ady Endre, apoi președintele și președintele onorific al Cenaclului Literar Franyó Zoltán.

Anavi Ádám va rămâne cu siguranță neuitat pentru epigramele și versurile sale umoristice și pentru cele două poezii în memoria victimelor Holocaustului "Rekviem két hangra" (Recviem pentru două voci) și "Megszámoltak és megszámoztak" (Ne-au numărat și numerotat).

Comedia sa *II Matyi* (Matyi II), în regia actorului Péter Dukász, a avut premiera pe 26 februarie 2009, la Teatrul Maghiar din Timișoara, ocazie în care s-a pregătit sărbătorirea aniversării lui de 100 de ani. Poetul a murit cu 3 zile înainte.

Piatra de mormânt în cimitirul evreilor Timișoara

Publicații

Öregek igazsága/ Adevărul bătrânilor, teatru, Timișoara, 1940

Hess szegénység/ Hâșș sărăcie, versuri, Timișoara, 1944

Indulnak hadirendben/ Pornesc în zori, poezii, București, ESPLA, 1953

Etika és kibernetika/ Etica și cibernetica, poezii, București, Editura Kriterion, 1970

Metaforás idők/ Timp de metaforă, poezii, Timișoara, Editura Facla, 1974

Csülök és a többi négy/ Csülök și ceilalți patru, Timișoara, Editura Facla, 1977

Piese pentru copii, București, Editura Ion Creangă, 1984

Szembesítés többedmagammal/ Confruntare la plural, poezii, București, Editura Kriterion, 1988

A sanda mészáros szemével avagy Napoleon poloskája/ Cu ochii măcelarului chior sau ploșnița lui Napoleon, poezii satirice, Timișoara, Editura Viana, 1995

Kepler, dramă în 7 tablouri, Timișoara, Editura Hestia, 1995

Az esztenák asszonya/ Femeie stânelor, legendă dramatică, Timișoara, Editura excelsior, 2000

Válogatott versek/ Poezii alese, Editura Concord Media, 2004

Versuri, traducere Ildikó Gabos și Șerban Foarță, Timișoara, Editura Universității de Vest, 2002

Piese de teatru jucate

Kepler și Andromeda, Az eltűnt szerető/ Iubitul dispărut; Kecskelovag/ Cavalerul pe capră, muzica de Aladár Zoltán, Timișoara în 1971; *Fénypásztorok* (Păstorii luminii) în 1980. Comedia *II Matyi* (Matyi II), 2009, Teatrul Maghiar Timișoara

Cărți scrise în colaborare

Pellengér/ Stâlpul infamiei, poezii satirice scrise în colaborare cu Bajor Andor și Bodor Pál, București, ESPLA, 1955. Traduceri: Traduceri din limba română în maghiară, versuri de: Mihai Eminescu, Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Eugen Jebeleanu, Mircea Dinescu, Anghel Dumbrăveanu, Alexandru Jebelean, Eugen Bunaru, Aurel Turcuș, precum și proză de Sorin Titel și Laurențiu Cernetș. Din limba maghiară în română traduce: Antologia poezilor maghiari din R.P.R, 1970; Lirica timișoreană, 1970; Momentul iubirii, 1971; Efigiile patriei 1971

Premii literare

Premiul Asociației Scriitorilor din Timișoara (1970)

Premiul de Excelență (1995)

Diploma de Onoare a Municipiului Timișoara pentru creație artistică (1995)

Ordinul Național „Serviciul Credincios” în Rang de Cavaler (2002)

Cetățean de onoare al Municipiului Timișoara (2002)

Legături externe

În volume: Edgar Balogh (coordonator) Romániai Magyar Irodalmi Lexikon/ Lexiconul literaturii maghiare din România, București, Editura Kriterion, 1981; Aquilina Birăescu, Diana Zărie, Scriitori și lingviști timișoreni, Timișoara, Editura Marineasa, 2000; Dicționar al Scriitorilor din Banat, coordonator Alexandru Ruja, Timișoara, Editura Universității de Vest, 2005.

În periodice: Márk, Zoltán, „Utunk”, nr. 19, 1954; Franyó, Zoltán, „Igaz Szó”, nr. 1, 1971; Maria Pongrácz, „Orizont”, nr. 9, 1970; Szabó, László, „Pestmegyei Hírlap”, nr. 28, 1975; Maria Pongrácz, „Igaz Szó”, nr. 2, 1979; Mandics, György, „A Hét”, nr. 11, 1979; Mandics, György, „Szabad Szó”, 28 aug. 1988; Kisgyörgy, Réka, „Utunk”, nr. 34, 1988; Mandics György, „Igaz Szó”, nr. 11, 1989; Oberten, János, „Délvilág”, Szeged, 25 iun. 1994 ș.a.

TIMIȘOARA LITERARĂ - Dicționar biobibliografic - Paul Eugen Banciu, Aquilina Birăescu, Editura Marineasa, Timișoara, 2007

- Banaterra – Biblioteca Banat
<http://www.banaterra.eu/biblioteca/content/anavi-adam-biografie>
- ANAVI ÁDÁM, scriitor (n. 1909, Turda) - "Ceea ce ești este pe de o parte ceea ce alegi să fii ..."Autor: Antonia Komlosi
- Capitol din cartea "Memoria salvată: Evreii din Banat, ieri și azi", coordonată de Smaranda Vultur, Editura Polirom, Iași 2002
http://www.memoria.ro/studii/timisoara/memoria_salvata:_evreii_din_banat,_ieri_si_azi/anavi_adam,_scriitor_%28n_dot_1909,_turda%29_-_%E2%80%9Dceea_ce_esti_este_pe_de_o_parte_ceea_ce_alegi_sa_fii_dot_dot_dot_quote_/1404/
- [Gidó Attila, Dokumentum/ Hogyan lettem én zsidó? Beszélgetés Anavi Ádámmal in Látó, Szépirodalmi Folyóirat. 2012, november](#)

<http://www.lato.ro/article.php/Hogyan-lettem-%C3%A9n-zsid%C3%B3-Besz%C3%A9lget%C3%A9s-Anavi-%C3%81d%C3%A1mmal/2490/>

- [Szekernyés János, A magyarság emlékjelei a Bánságban, Temesvár, 2013](#)
- [Dániel Károly, Amintiri despre Ádám Anavi](#)
<http://baabel.suprapus.ro/2016/01/amintiri-despre-adam-anavi/>

Assael Azriel

(n. Salonic - d. 1636, Timișoara)

Evreu sefard, rabin și medic

Mormântul lui este cel mai vechi din Cimitirul Evreilor din Timișoara.

Surse

Dr. Singer Jakab, *Temesvári Rabbik a XVIII és XIX-ik században*, 1928, Wieder Jakab Könyvnyomdája, Seini

Auscher Arthur

(1896, Lugoj, Ungaria – 10 Oct. 1916, Italia, a căzut în luptă; înmormântat în 1917 în Cimitirul Evreiesc din Timișoara)

Ofițer în armata austro-ungară

Căzut pe frontul italian, în bătălia de la Doberdo între armata italiană și cea austro-ungară.

Arthur Auscher s-a născut la Lugoj (Lugos, Ungaria) în 1896, al treilea fiu din șase frați, într-o familie de evrei ortodocși, care în anul 1904 s-a mutat la Timișoara. Părinții, Mor și Gizella (n. Ehrlich) Auscher au înființat la Timișoara, Iosefin, "Țesătoria de Bumbac Ehrlich&Auscher" în anul 1920.

Arthur a fost convocat în armata austro-ungară în Primul Război mondial. A căzut pe front la vârsta de 20 de ani la 10 octombrie 1916, în Italia, în bătălia crâncenă de la Doberdo-Isonzo. Pentru curajul lui, Arthur a fost decorat cu Medalia de Vitejie de Argint, Clasa I, medalie care acorda o pensie lunară pe viață de 15 Coroane. În ianuarie 1917, rămășițele au fost transferate și înhumate în Cimitirul Evreiesc din Timișoara. Reprezentantul autorităților imperiale a participat la înmormântare alături de familia în doliu, bunici, părinți și frații: Victor, Josef, Sidi, Ernest, Emeric.

Arthur avea gradul de Fährnich, purtător de drapel, un rang între locotenent și cadet. A servit în k.u.k. Ungarisches Infanterie Regiment „Ritter von Frank“ Nr. 61, Compania V.

Remarcându-se prin acte de vitejie în luptele pe frontul italian, regimentul a fost elogiât de conducerea armatei austro-ungare. Zona principală de recrutare a acestui regiment a fost Timișoara.

Offiziere.	
Abarbarell Robert , Lt. i. d. Res., IR. Nr. 38, 1. Komp., Ungarn, Budapest, 1889; kriegsgef., Iwanowo-Wosnessensk, Gouvernement Wladimir, Rußland.	Czernyus Ladislaus , Oblt. i. d. Res., IR. Nr. 38, 8. Komp., Ungarn, Pest, Kalocsa, 1885; kriegsgef., Ufa, Rußland.
Adler Josef , Lt. i. d. Res., IR. Nr. 38, 4. Komp., Ungarn, Nyitra, Borsós, 1893; kriegsgef., Iwanowo-Wosnessensk, Gouvernement Wladimir, Rußland.	Czillag Ernst , Fähnr., HIR. Nr. 13, Ungarn, Komárom, Kürt, 1894; kriegsgef., Chabarowsk, Gebiet Primorsk, Rußland.
Agfalvi Henrik , Lt., HIR. Nr. 15, Ungarn, Hont, Selmecz-és-Bélabánya, 1893; verw., kriegsgef., Ufa, Rußland.	Czoezkó Béla , Oblt., HIR. Nr. 9, Ungarn, Abauj-Torna, Kassa, kriegsgef., Orenburg, Rußland.
Augustin Dániel , Kdt., HIR. Nr. 15, Ungarn, Trencsén, Demény, 1888; verw., kriegsgef., Tomsch, Rußland.	Dala Béla , Fähnr., HIR. Nr. 13, Ungarn, Vás, Nemeskolta, 1896, kriegsgef., Kostroma, Rußland.
Auscher Arthur , Fähnr. i. d. R., IR. Nr. 61, 5. Komp., Ungarn, Temesvár, 1896; gefallen (10./10. 1916).	Dankó Béla , Fähnr., HIR. Nr. 1, zugeteilt dem HIR. Nr. 4, 8. Komp., Ungarn, Budapest, 1898; verw.
Babochay László , Oblt., HIR. Nr. 23, Ungarn, Somogy, Berzence, 1885, gefallen (25./8. 1914).	Doskočil Anton , Fähnr. i. d. Res., k. k. LstIR. Nr. III. 3. Komp., Böhmen, Karolinenthal, 1895; verw.
Bacsikay Jenő , Fähnr., HIR. Nr. 11, Ungarn, Szabolcs, Eperjeske, 1890, kriegsgef., Chabarowsk, Ostsiorien, Rußland.	Dragan Oktavian , LstFühr. IR. Nr. 51, 14. Komp., Ungarn, Szilagy, Bikácsfalva, 1897; gefallen (27./10. 1917).
Bán Emerich , Fähnr. i. d. Res., IR. Nr. 38, 1. Komp., Ungarn, Pest, Kiksmédegyháza, 1894, kriegsgef., Iwanowo-Wosnessensk, Gouvernement Wladimir, Rußland.	Dus Josef , Fähnr., IR. Nr. 18, 7. Komp., Böhmen, Königgrätz, Libčan, 1891; verw.
Bartal Josef , Lt. i. d. Res., HIR. Nr. 22, zugeteilt dem IR. Nr. 61, 8. Komp., Ungarn, Pest, Lajosmizse, 1895, gefallen (21.—31./10. 1917).	Dvořák Wladimir , Dr., LstOberarzt, k. k. LstIB. Nr. 37, StbsAbt., Niederösterreich, Wien, 1873; gestorben (5./12. 1917).
Bartaszowski Hugo , Dr. med., Lstpfl. Zivilarzt, k. k. LstBezKmdo. Nr. I, Mähren, Trebitsch, Namnest a. Oslawa, 1878, kriegsgef., Krasnojarsk, Rußland.	Eliseher Alfons , Kdt., HIR. Nr. 15, Ungarn, Nyitra, Nemet-próna, 1893; kriegsgef., Troitz, Gouvernement Orenburg, Rußland.
	Emmer Stefan , Fähnr. i. d. Res., IR. Nr. 72, 15. Komp., Ungarn, Nyitra, Szenice, 1884; gefallen (26./7. 1917).
	Endre László , Lt., HIR. Nr. 1, 1. Komp., Ungarn, Pest, Kis-

Lista victimelor în armata austro-ungară în Primul Război Mondial

Bibliografie

Family Tree & Family History at Geni.com

<http://www.geni.com/people/Arthur-Auscher/6000000032367619371>

Liste der k.u.k. Kampftruppen

https://de.wikipedia.org/wiki/Liste_der_k.u.k._Kampftruppen

Kún Andor Julius Wegerer und Wilhelm Frass, [61 in Waffen - Kriegsalbum des K.U.K. Infanterieregiments Nr. 61 \(1914-1917\) Gebundene Ausgabe – 1918](#)

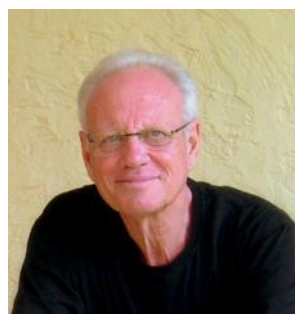
Informații de la Reuben Auscher și Erika Segal, nepoții lui Arthur Auscher, precum și de la Larry Dunn, SUA și Carl Kotlyarchik, SUA.

Ausher Reuben

(n. Robert Auscher, 25 decembrie 1936, Timișoara)

Inginer agronom, specialist în domeniul extensiei agricole.

Funcții de conducere în Ministerul Agriculturii Israel; consultant pentru organizații internaționale.

S-a născut în 1936, într-o familie de evrei din Timișoara. Tatăl, descendentul unei familii care a imigrat din Boemia la începutul secolului al XIX-lea, era proprietarul unei țesătorii de bumbac cu 120 de angajați, înființată în 1920. În anii 1941-1944, întreprinderea a fost "romanizată", iar tatăl trimis într-un detașament de muncă obligatorie. În 1948, firma a fost naționalizată. Pe motiv că era sionist și capitalist, tatăl a fost arestat în următorii ani de 4 ori și condamnat la pedepse cu închisoare de ani de zile.

Reuben a frecventat grădinița și școala elementară israelită, apoi a fost elev în ultimul an de existență a Liceului Israelit. În această perioadă s-au legat prietenii de o viață cu Andrei Molnar (Manor), Paul Perlstein, Gyuri Austerweil, Gyuri Spieler, Robi Fischer, Gyuri Klein, Micha Harish, Gyuri Borgida (Canada), Peter Freund (Chicago, USA), Ivan Grosz (NYC). După absolvirea Liceului Clasic Mixt, a studiat la Facultatea de Agronomie, cu intenția de a se pregăti pentru viața în Israel. În 1957 emigrează împreună cu părinții în Israel în cadrul Aliyat Asirei Zion. În 1960 își termină studiile universitare. Se stabilește la Rehovot, este căsătorit, are 3 copii.

În cadrul Ministerului Agriculturii în Israel

În Israel, în cei 38 de ani de activitate în poziții de conducere și pe teren, în domeniul extensiei agricole, mai precis în extensia protecției culturilor, a avut ca obiectiv principal reducerea cantității de substanțe chimice agricole în combaterea dăunătorilor. În acest scop, a stabilit o relație strânsă între cercetători, producători și asociațiile acestora, precum și industria chimică. Din specialist regional, Reuben Ausher a devenit coordonatorul la nivel național al activităților de extensie în protecția plantelor. A împlinit funcții ca director al Departamentului pentru Protecția Recoltei, director adjunct la Cercetare și Dezvoltare al Serviciului de Extensie, președinte al US-Israel R&D Fund's Technical Advisory Committee (deposit - US\$140 milioane). Coordonator al proiectului de substituție a bromurei de metil. Coordonator israelian în Proiectul Regional, USAID-finantat, pentru Cooperare în Gestiunea Integrată a Dăunătorilor (IPM) dintre Iordania, Autoritatea Palestiniană, Egipt, Israel. Ultima poziție deținută în Ministerul Agriculturii, Israel (1993-2001) a fost cea de director al Departamentului de Protecție a Recoltei.

Consultant

Începând din 1975 a fost implicat în promovarea evoluției tehnice în țări în curs de dezvoltare în cadrul Băncii Mondiale, FAO, ONUDI, UNEP, Tahal, Agroproject, USAID, UE și în programele guvernamentale în Israel. Această activitate, desfășurată în vestul și estul Europei, în Africa francofonă, Orientul Mijlociu, S. și SE Asiei și America Latină și Centrală i-a oferit oportunitatea să introducă tehnologii și sisteme de cercetare-dezvoltare într-o mulțime de regiuni ale lumii. În calitate de consultant a lucrat în India, Birmania, Thailanda, România, Coasta de Fildeș, Italia, China, Guineea, Nepal, Paraguay, Venezuela, Ecuador, Peru, Republica Dominicană, Burkina Faso, Panama, Honduras, Polonia, Ungaria, Bulgaria, Iordania, Autoritatea Palestiniană, Letonia, Lituania, Danemarca, Egipt, Turcia, Bosnia-Herzegovina, Senegal ș.a.

Ca organizator și vorbitor a participat la numeroase proiecte, ateliere, congrese și simpozioane. A efectuat numeroase seminarii și ateliere internaționale pe teme legate de IPM, în SUA, Marea Britanie, Australia, Canada, Japonia, Franța, Olanda, Italia, Israel.

Studii

1960 M.Sc.Agr, (de protecție a plantelor și a culturilor de câmp) Universitatea Ebraică din Ierusalim, Facultatea de Agricultură, Rehovot, Israel;

1970-1973 studii postuniversitare, Departamentul de Patologie și Microbiologie, Facultatea de Agricultură, Rehovot

1986 - profesor invitat, Departamentul de Entomologie, Texas A & M University, College Station, Texas, SUA

Distincții

- 1982 Government of Thailand: Appreciation for Outstanding Service
1984 U.S.-Israel Binational Agricultural Research and Development Fund (B.A.R.D.): Grateful Appreciation of Exceptional Service.
1990 Ministry of Agriculture Israel: Award for Meritorious Service.
2001 Mashov Prize for Outstanding Professionals in Agriculture
2002 Eshkol Regional Council, Israel: for special merits in the promotion of IPM; Israel Phytopathological Society: Honorary Fellow; Ministry of Agriculture, Plant Protection and Inspection Services, Israel: appreciation of outstanding cooperation; Ministry of Agriculture, Extension Service, Israel: appreciation of outstanding service.
2003 Honorary Fellow, Israel Weed Science Association
2008 Honorary President, Israel Phytopathological Association

Lista parțială de publicații

- Ausher, R., Ben Zeev, I.S., Black, R. - The Role of Plant Clinics in Plant Disease Diagnosis and Education in Developing Countries. *Annu. Rev. Phytopathol.* 34:51-66. 1996.
Ausher, R.- Integrated Pest Management in Deciduous Fruit Orchards in Israel. 2nd International Agro-Ecology Symposium, Prog. & Abstr. Pg.8. Tel Aviv, May.1996.
Ausher, R. - Integrated Pest Management - How to do it? *Outlook on Agriculture.* 25(2):107-113. 1996.
Ausher, R. - Implementation of Integrated Pest Management in Israel. *Phytoparasitica.* 25:119-141. 1997
Ausher, R. – Quality Management in Israel's Agriculture. *Phytoparasitica* 29 (4): 279-283. 2001.
R. Ausher, Y. Sachs, G. Kritzman (eds.) – Screening for Methyl Bromide Alternatives in 2001. 34 pgs. Ministry of Agriculture, Israel. 2001 (Heb.)
R. Ausher, Golden, Shula (eds.) – International Methyl Bromide Compliance Assistance Workshop, Israel, December 2002. Report and Recommendations. Israel. 103 pg. 2003

Cărți

- Palti, J., Ausher, R. (eds.) *Advisory Work in Crop Pest and Disease Management. Crop Protection Monographs.* Springer-Verlag. 284 pg. 1986. Chinese version published by Beijing University Press, pgs.298 in 1994.
Ausher, R. (ed.) Blum, A., Gelb, E., Marom, D. - *The Potentials of Microcomputers in Support of Agricultural Extension, Education and Training.* Food and Agriculture Organization of the U.N., Rome. 173 pgs. 1993.

B

Banat Gabriel

(23 septembrie 1926, Timișoara – 23 iulie, 2016, Begur, Spania)

Violonist, muzicolog, autor de studii și cărți

Gabriel Banat în Sinagoga din Cetate Timișoara, 2008

S-a născut la 23 septembrie 1926 la Timișoara, într-o familie de evrei. Tatăl său, dr. Alexandru Hirsch era medic. Între 1932 și 1940 a frecventat școala elementară israelită și primele clase de liceu la Liceul Israelit din Timișoara.

În 1932 a început studiul viorii cu prof. Rudolf Bayer, a continuat cu prof. [Josef Brandeisz](#) (1896-1978), renumit pedagog timisorean care avea în vremea aceea trei elevi deosebiți care au făcut carieră internațională: [Johanna Martzy](#), [Stefan Romascanu](#) și Gabriel Hirsch (Gabriel Banat).

În 2 mai 1936 a avut loc la Timișoara concertul lui [Béla Bartók](#) (pian) și Eduard Zathureczky (vioară). După concert, soliștii au fost invitați în casa Dr. Alexandru Hirsch. Eduard Zathureczky, profesor la Academia de Muzică din Budapesta, a fost atât de entuziasmat de muzicalitatea băiatului de 10 ani, încât l-a luat ca elev. Gabi Hirsch va deveni în 1937 cel mai tânăr student al Academiei Franz Liszt din Budapesta. Debutază ca solist în sala Jenő Hubay în 1938. La 14 ani a devenit solistul orchestrei simfonice din Budapesta și a câștigat renumitul premiu [Hubay](#). În 1940 a avut mare succes cu un recital de vioară în sala de concerte a [profesorului Leo Freund](#) în Timișoara. S-a întors la Timișoara pentru a-și termina studiile private ca elev al Liceului Constantin Diaconovici Loga. În 1942, în perioada măsurilor antisemite, tatăl său a fugit din Timișoara la Budapesta, unde, în 1943, dr. Alexandru Hirsch a fost denunțat și arestat. La 17 ani, în 1943, înainte de a intra în clandestinitate din cauza prigoanei naziste, și-a obținut diploma cântând programul de examen în secret, cu juriul Academiei ascuzându-se în sala obscură. În 1 aprilie 1944 au început deportările din

Budapesta. Familia Hirsch, având documente falsificate, a reușit să fugă și să se ascundă în regiunea [Bácska](#), până când a putut să se întoarcă la Timișoara în octombrie 1944.

Gabriel Banat a devenit elevul lui [George Enescu](#). În 8 iunie 1946, tânărul violonist a dat la Timișoara un concert de adio.

S-a stabilit în 1946 definitiv la New York, unde a lucrat și cu violonistul [Nathan Milstein](#). Debutul a avut loc cu New York Little Symphony în Times Hall. În 1949 a concertat împreună cu George Enescu în Town Hall din New York.

Concertează cu Orchestra din Paris, cu Filarmonica din Londra la Festival Hall, are recitaluri în cele mai prestigioase săli de concerte din lumea întreagă. A fost profesor și conferențiar la Smith College, Hart College of Music și la Universitatea din New York; a condus clase de maestru la Toho și la Tokyo Geidai în Japonia. În 1961-1962 a concertat cu Pablo Casals la Festivalul de la Marlboro. A fost membru în diferite formații de muzică de cameră, ca Albeneri și New Amsterdam Trio, Galimir Cvartet, Rococo Ensemble. Împreună cu soția sa Diana, la violă, și Susan și Gerald Kagan, a format cvartetul de pian Banat-Kagan. A făcut parte din orchestra Filarmonicii din New York începând din 1970.

În perioada 1960-1970 a înregistrat discuri pentru casele de discuri Vox, Turnabout, CRI și a interpretat în primă audiție lucrări de compozitori contemporani dedicate lui personal.

Banat s-a ocupat intensiv de cercetare în muzicologie. A publicat "Masters of the Violon", 1980, o colecție în șase volume a compozitorilor-violoniști din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea. În 1985 a publicat în facsimile manuscrisele originale a celor cinci concerte pentru vioară de Mozart, considerate pierdute în cursul celui de al Doilea Război Mondial. Banat a cântat la vioară întregul ciclu cu ocazia unui turneu în Japonia. În 2006 a publicat biografia unui violonist și compozitor din sec. al XVIII-lea: [„The Chevalier de Saint-Georges, Virtuoso of the Sword and the Bow”](#).

S-a retras din New York Philharmonic Orchestra în 1993 și din concertele publice în 1995. Din anul 2007-2008 a fost docent al clasei de masterat la Conservatorul de Muzică din Gerona, Spania.

În 2008, după o absență de 62 de ani, Gabriel Banat s-a întors la Timișoara, unde i s-a acordat diploma de *Cetățean de onoare* al orașului. A cântat, alături de violonistul Gabriel Popa, Concertul pentru două viori și orchestră în re minor de J.S. Bach în Sala Capitol a Filarmonicii Timișoara, ultima lui reprezentație în public.

Gabriel Banat a cântat la două viori Stradivarius: din anul 1682 („ex-Hill”, acum numit „Banat”) și „Pingrillé” din 1713.

Surse

Pagina web a violonistului Gabriel Banat

<http://gabrielbanat.com/>

Dr. Franz Metz, Von Temeswar nach New York und nach 62 Jahren zurück

Der Temeswarer Geiger Gabriel Banat an den Stätten seiner Kindheit

http://www.edition-musik-suedost.de/html/gabriel_banat.html

Gabriel Banat în revista online a evreilor timișoreni

<http://www.bjt2006.org/gbanat.html>

Victor Neumann și Franz Metz, *Local și universal sau despre spiritul Timișoarei. Gabriel Banat – un muzician al lumii*

<http://www.vestul.ro/stiri/452/local-si-universal-sau-despre-spiritul-timisoarei.htm?action=print>

Propunere de aprobare a acordării titlului de Cetățean de Onoare al Municipiului Timișoara domnului Gabriel Banat

http://www.primariatm.ro/uploads/domino/atasamente_hcl/65C501C925172D51C22573EF002FA29E/Referat.pdf

Întors acasă dintr-un "turneu" de 62 de ani, Gabriel Banat va deveni cetățean de onoare al Timișoarei

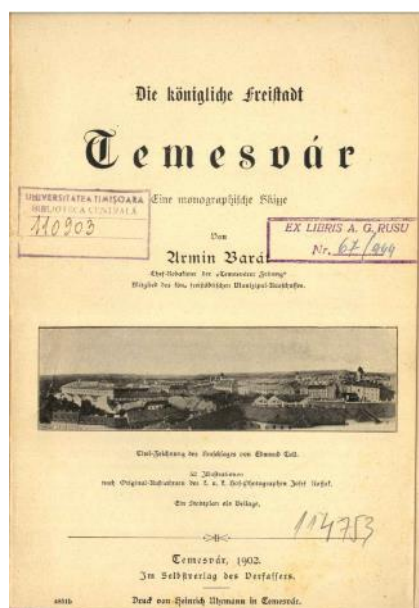
<http://timpolis.ro/arhiva/articol-intors-acasa-dintr-un-turneu-de-62-de-ani-10724.html>

Banat playing Bartok. <http://www.youtube.com/watch?v=HPI9-68yUh4>

Barát Ármin

(1860, Illava – Budapesta, 1937)

Ziarist, traducător, istoric

Și-a maghiarizat numele de familie Freund în 1885. Cariera de ziarist a început-o la Arad, apoi a fost secretar al primarului la Primăria Timișoara până în 1886 și redactor al publicației „Temesvarer Zeitung” (1886-1906). S-a mutat cu familia la Budapesta unde a fost colaborator în departamentul de presă al prim-ministrului (1906–1911), apoi șeful departamentului de presă în calitate de consilier ministerial (1911–1915). În 1915 s-a pensionat.

A fost fondatorul Asociației pe Țară a Redactorilor din Provincie. Membru activ al Comunității evreilor din Cetate, Timișoara, a făcut parte din delegația comunității la inaugurarea sinagogii din Szeged în 1903, iar în 1906 apare pe tabloul conducerii comunității întrunite pentru a lua decizia în ce privește construirea unui nou sediu, Casa Comunității Evreilor din Timișoara, după planurile arhitectului Lipót Baumhorn, strada Gheorghe Lazăr nr. 5.

A publicat în limba maghiară și germană lucrări de istorie de referință despre Timișoara.

Din căsătoria cu Júlia Roth s-au născut 2 copii, [Béla Barát](#) (1888, Timișoara-1945, Budapesta), arhitect și istoric de artă și [Barát Irén](#) (1890, Timișoara-1972, Budapesta), medic pulmonolog.

Publicații

A temesvári első takarékpénztár ötven éves története. 1846–1895. Stolz M. Ágostonnal. Temesvár, 1896; publicat și în germană

A temesvári magyar színesztet állandósítása. Temesvár, 1896

Zwanzig Tage in Paris. Reise- und Austellungs-Skizzen. Temesvár, 1901

Die königliche Freistadt Temesvár. Eine monographische Skizze. Temesvár, 1902

Von der Nordsee bis zum Bosphorus. Lose Blätter von unterwegs. Temesvár, 1906

Traduceri în maghiară

Lenau Miklós, *Szerelmes versek.* (Békéscsaba, 1918); Lenau, *Költemények.* (Budapesta, 1923); Heine, *Dalok könyve. Buch der Lieder.* (Budapesta, 1923).

Traduceri din operele lui Arany János, Kiss József și Tompa Mihály în germană.

Surse

Magyar Életrajzi Lexikon

<https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/b-74700/barat-armin-748DD/>

Névpont

<http://www.nevpont.hu/view/2304>

Magyar Zsidó Lexikon

<http://mek-oszk.uz.ua/04000/04093/html/szocikk/10381.htm>

wikipedia

https://hu.wikipedia.org/wiki/Bar%C3%A1t_%C3%81rmin

[Inaugurarea sinagogii din Szeged 1903](#)

[Vasile Docea, *Străinii de alături*](#)

Baruch Marion

(1929, Timișoara)

Artist plastic

S-a născut într-o familie de evrei sefarzi la Timișoara. Bunicul ei, Simon Baruch, a fost rabinul comunității sefarde din cartierul Fabric în anii 1930. Mama, Barbara, n. Ungár, tatăl, Felix, a fost medic, la fel ca și fratele acestuia Ernest, ginecolog.

Familia s-a mutat la București, unde Marion Baruch a studiat un an de zile (1949-1950) la *Academia de Arte Plastice București*. În 1950 a emigrat în Israel unde și-a continuat studiile la *Academia de Artă și Design Bezalel*, Ierusalim. Prima expoziție personală cu desene de format mare a avut loc la galeria Micra-Studio Tel Aviv. Câștigă o bursă care îi permite să studieze la *Academia de Arte Plastice Roma*. Se stabilește în Italia. Lucrează pentru

industria textilă și caută noi modalități de expresie artistică cu un fierar italian, iar ani mai târziu cu un tâmplar. Expune în Italia și în Franța. Locuiește la Milano unde e reprezentată de galeria Luciano Inga-Pin.

Prima sa perioadă de creație se înscrie în curentul picturii conceptuale. În anii 1990-1995 crează împreună cu alți artiști o întreprindere-ficțiune Name Diffusion, nume cu care își semnează lucrările pe care le imatriculează la Camera de Comerț din Varese (Italia), punând sub semn de întrebare circuitele economice tradiționale. *Marion Baruch/Name Diffusion* participă la acțiuni colective, abordând teme ca problematica mobilității, exilul, repre culturale, corporale și mentale.

Începând din 2007, afectată de o pierdere parțială a vederii, Baruch se instalează la Gallarate (Italia), își schimbă radical stilul și expune sub propriul ei nume. În 2010 lansează proiectul *Trilogy, Mon corps où es-tu ?* care începe cu artă performativă *La chambre vide* (Camera goală), o cameră, în care artista primește persoanele care au răspuns la anunțuri despre lucrare, continuă cu o acțiune *La collecte des chûtes* (Colectarea deșeurilor) și se termină cu *Parischutes*, care oferă participanților posibilitatea de a crea obiecte textile din diverse deșeuri. Din 2011 dispune resturi de materiale din ateliere de croitorie din Milano în diferite compoziții bazate pe prezență/absență, plin/vid, spațiul vid câștigând o însemnătate mai mare decât decât materialul.

Titlul expoziției *Eingang, In & Out, Up & Down, Durch und Durch* face aluzie la opera artistului Kurt Schwitters cu care Marion Baruch are afinități. În arta ei se pot desluși reminiscențe din Joseph Beuys, Christian Boltanski, Robert Morris.

Expoziția ei la [MAMCO](#), *Musée d'art moderne et contemporain* de Genève intră în patrimoniul muzeului. Marion Baruch este reprezentată de galeria Laurence Bernard, Genève și de Anne-Sarah Bénichou, Paris. Pentru anul 2021 este programată prima expoziție personală a aristei la *Muzeul de Artă Timișoara*, în orașul natal.

Surse

Marion Baruch în wikipedia

https://fr.wikipedia.org/wiki/Marion_Baruch

Galerie des petits carreaux

<http://www.galeriedespetitscarreaux.com/index.php?id=biographie-marion-baruch>

Galerie du Buisson

http://www.galeriedubuisson.com/Galerie_Marion.html

Expoziția Marion Baruch la Kunstmuseum Luzern

<https://www.kunstmuseumluzern.ch/ausstellungen/marion-baruch/>

Marion Baruch schafft Räume frei für Reflexion

<https://www.aargauerzeitung.ch/kultur/kuenstlerin-marion-baruch-schafft-raeume-frei-fuer-reflexion-136438805>

Baruch Reuven

(n. 1811, Timișoara, Imperiul Austriac - d. 1875, Viena, Imperiul Austro-Ungar)

Din https://ro.wikipedia.org/wiki/Reuven_Baruch

Rabin sefard la Viena, originar din Timișoara

Reuven Baruch sau **Reuven ben Yehuda Baruch** a fost un rabin [sefard](#) originar din Banat, rabinul comunității sefarde (a evreilor turci) din Viena.

Reuven Baruch s-a născut la Timișoara ca fiu al rabinului evreilor spanioli sau turci din localitate. El a făcut studii talmudice la Livorno, Istanbul și Izmir. În anul 1840 Reuven Baruch a fost ales rabin sefard la Viena. În timpul activității sale a încurajat presa în limba iudeo-spaniolă Judezmo sau [ladino](#), promovată la Viena de către Shem Tov Semo și alții. Rabinul Baruch s-a numărat printre cei care au colaborat la volumul *Nahala le Israel* al rabinului Moshe Israel Hazan din Roma, care a fost publicat la Viena în 1851. Atât el, cât și fiul său **Yaakov Baruch** au scris texte literare în limba ladino, care au apărut în periodicul „Guerta de Estorya” din Viena. Printre ele se poate menționa o poezie despre boală și moarte, publicată postum. Yaakov Baruch a publicat de asemenea traduceri și adaptări din limba germană sau din alte surse - ca de exemplu, „Războiul dintre Grecia și Persia” și „Neguțătorul din Veneția” (El Merkader de Venetsyia)

Reuven Baruch a murit la Viena în 1875.

Bibliografie

Baruch Tercatin, Lucian-Zeev Herșcovici - *Prezențe rabinice în perimetrul românesc*, Hasefer, București, 2008, p. 89.

["Shem Tov Semo, Yosef Kalwo, and Judezmo Fiction in Nineteenth -Century Vienna"](#) en Michael Studemund-Halévy, Christian Liebl e Ivana Vucina Simóvic, eds. Sefarad an der

Donau. La lengua y literatura de los sefardíes en tierras de los Habsburgo Barcelona, Tirocinio, 2013, pp. 39-106

Blatt Nicolae

(în maghiară - *Miklós Blatt*, în germană *Nikolaus Blatt* , n. 24 iunie 1890, Pinticul Românesc, Transilvania – d. 15 April 1965, Frankfurt pe Main, Germania)

Medic oftalmolog, chirurg și cercetător

Nicolae Blatt s-a născut într-o familie de evrei maghiarofoni, la Pinticul Românesc, în vecinătatea orașului Dej, în Transilvania, care pe vremea aceea aparținea Imperiului Austro-Ungar. A fost mai târziu botezat în religia creștină luterană. Părinții lui, Iacob Blatt (de profesie avocat) și Bertha Blatt, fratele și două surori ale sale au fost deportați și au pierit la Auschwitz.

Blatt a contribuit la domeniul oftalmologiei cu numeroase cercetări și circa 400 de scrieri - articole publicate în reviste de specialitate din țară și de peste hotare, manuale, monografii. În 1931, Blatt a fost numit oftalmolog oficial al Curții Regale Române, poziție pe care a deținut-o până în 1947 când monarhia a fost abolită de regimul comunist. În timpul celui de al doilea război mondial și ai regimului antonescian, el a ajutat-o pe Regina mamă Elena în salvarea multor familii evreiești de la pericolul deportării în lagăre de concentrare. În 1948 Blatt a înființat prima revistă românească de oftalmologie

După război, Blatt a fost profesor universitar și șeful Clinicii și al Laboratoarelor de Oftalmologie la Institutul de medicină de curând înființat în Timișoara, și șeful Departamentului de Oftalmologie la Institutul de Specializare și Perfecționare a Medicilor, din cadrul Universității de Medicină Carol Davila din București. A fost un pionier în cercetări asupra trahomului, cataractei congenitale, al extracțiilor de cataractă extracapsulară, a transplantelor de cornee și strabismului.

În anii regimului comunist a fost prigonit sub pretextul relațiilor din trecut cu familia regală, al vederilor sale științifice și politice. După ce a înființat Revista de Oftalmologie la București în 1949, a fost atacat ca "trădător și dușman al glorioasei Republici Populare Române"^[1], pentru "ploconire în fața Occidentului", ulterior a fost demis din universitate și împiedicat să-și practice specialitatea în spitale, iar după 1958 a fost arestat și deținut în închisoare (1). A reușit să părăsească România în 1964. Ajuns în Occident, a fost numit profesor oaspete de oftalmologie, și i s-a pus la dispoziție un laborator de cercetări la Universitatea Goethe din Frankfurt am Main.

https://ro.wikipedia.org/wiki/Nicolae_Blatt

Bleyer Gheorghe/Gyuri

(1907, Timișoara, Ungaria – 18.08.1970, Düsseldorf, Germania)

Arhitect, autor de studii de arhitectură și urbanistică

A crescut într-o familie înstărită. Tatăl era avocat, dar pasiunea lui era arheologia, iar mama, născută Brück, provenea dintr-o familie de vază în comunitatea evreilor din Timișoara. Pentru că între cele două războaie era foarte greu pentru un evreu să facă studii universitare în România, Gyuri a început să studieze arhitectura la Stuttgart, în Germania, unde se preconiza arhitectura modernistă, Bauhaus, în acei ani. Fiind evreu și comunist, tânărul a fost dat afară din Germania și și-a continuat studiile la ETH (*Eidgenössische Technische Hochschule*)

Zürich, Elveția, unde a obținut diploma de arhitect și a devenit membru al Partidului Comunist Elvețian.

Deși i s-a propus să rămână la Zürich ca asistent la facultate, el s-a întors să-și ajute familia, care îi finanțase studiile. „Avea calități absolut deosebite, cânta la pian, compunea, desena extraordinar de frumos, picta”, povestește nepotul lui, ing. Ioan Bleier. În anii războiului, nu a avut posibilitatea de a-și exersa meseria, pentru că arhitecții evrei aveau autorizația să lucreze numai pentru evrei, care, nu aveau dreptul să construiască în acea perioadă.

În 1945 s-a înscris în Partidul Comunist și a fost mutat la București să lucreze în grupul condus de Chivu Stoica, care a elaborat primul plan anual al României socialiste. A predat și a făcut muncă de cercetare la Institutul de Arhitectură din București. Prin anii 1954-1956, i s-a reproșat că în cursul lui de istoria arhitecturii, nu lăuda suficient arhitectura rusească și, în plus, că a fost membru al partidelor comuniste din Germania și Elveția, care pe vremea aceea erau considerate partide așa-zise deviaționiste. În consecință, a fost dat afară din facultate și exclus din Partidul Comunist Român. Pentru o scurtă perioadă a lucrat la fabrica de chibrituri din Chițcani, dar a reușit să se angajeze la Institutul Național care se ocupa de patrimoniul cultural și istoric.

În 1968, a emigrat clandestin în Germania, la Düsseldorf.

Între 1945-1948, s-au construit câteva vile moderniste, stil „Bauhaus”, proiectate de Gh. Bleier.

„Casa cu trei fete”, o vilă în centrul rezidențial, pe colțul bulevardului Loga cu str. Michelangelo, aproape de Parcul Rozelor, pe frontispiciul căreia este o sculptură cu trei personaje feminine, de unde denumirea.

Casa scriitorului [József Méliusz](#) de pe strada Ofcea (perpendicular cu str. Pestalozzi), cu bârne exterioare, stil *Fachwerkhaus*, nu e "modernista", ci, după gustul lui Méliusz, adaptată tradiției arhitecturii rurale din Transilvania secuiască. Este singura clădire pe care arhitectul Bleier și-a pus sigla cu numele. Ea se află sub balconul din dreapta, iar sub balconul din stânga este numele constructorului.

Casa Méliusz, strada Ofcea

"Casa Német", pe splaiul Begăi, cartierul Fabric, o casă cu geamuri rotunde, de parcă ar fi hublouri de vapor.

Vila cea mai cunoscută, „Casa cu trei fete”, a fost construită pentru familiile Schön și Werner, iar în anii 1950, a fost folosită ca reședință pentru președintele Gheorghe Gheorghiu-Dej, în vizită la Timișoara.

Bleyer a publicat monografii despre Biserica Neagră, Ada Kaleh, Alba Iulia, studii în „Korunk”, revistă culturală lunară clujeană, în „Neuer Weg”, cotidian central de limba germană, și în alte publicații. Lucrarea sa **Timișoara. Monografie urbanistică și arhitecturală**, scrisă dactilografiat, la Biblioteca Muzeului Banatului este o operă de referință în studii de arhitectură și urbanistică despre Timișoara și apare și pe pagina internet a Primăriei Timișoara.

Surse

Getta Neumann, *Destine evreiești la Timișoara. Portretul comunității din perioada interbelică până azi*. Editura Hasefer, 2014. Interviu cu ing. Ioan Bleier, nepotul arhitectului Gh. Bleyer.

Tiberiu Schatteles, Gheorghe Bleyer, arhitect

http://www.bjt2006.org/TS_Bleyer_Gheorghe_5214.pdf

Arh. Dr. Gabriel Szekely, *Contribuția evreilor la evoluția arhitecturii orașelor Timișoara și Arad 1718–1945* http://www.bjt2006.org/GS_Arhitectura3_4813.pdf

Bodascher Otto

(1891, Moravia, Austro-Ungaria, în prezent, Cehia - ✨1971, Timișoara, Cimitirul Evreilor)

Urbanist. Inginer-șef la Oficiul de Studii Municipale Timișoara

Printre alte concepte, dezvoltă împreună cu Adrian Suciu, „Șeful Serviciului Tehnic Comunal al Municipiului”, ideea de "stradă-grădină", "un mijloc de asigurare a spațiului verde la nivel individual

6 Arh. Dr. Gabriel Szekely, *Contribuția evreilor la evoluția arhitecturii orașelor Timișoara și Arad 1718–1945* http://www.bjt2006.org/GS_Arhitectura3_4813.pdf

și la nivelul comunității urbane" (A. Brătuleanu, *Timișoara interbelică. Urbanism și arhitectură*, p. 36)

A lucrat în cadrul Primăriei Timișoara în calitate de „Inginer-Şef al Oficiului de Studii Municipale”. A colaborat cu „Institut d'Urbanisme de l'Université de Sorbonne - Paris”. A scris articole despre urbanismul din Timișoara și despre îmbunătățirea calității vieții în orașe în revista „Urbanismul” din București coordonat de Cincinat Sfințescu și în revista franceză de urbanistică „La vie urbaine”. În cadrul Primăriei Timișoara a elaborat studii, analize economice și reglementări urbanistice. În anul 1933 a fost într-o excursie de studii în Cehoslovacia. Autorul unui roman.

Publicații

Otto Bodascher, *Les principes d'une théorie du "parallélisme" des établissements humains*. 1935
Articole, studii

Surse

Anca Brătuleanu, *Timișoara interbelică. Urbanism și arhitectură*. Timișoara Artpress, 2016
Anca Brătuleanu, *Otto Bodascher și Timișoara interbelică*. Publicat în Dilema veche, nr. 424, 29 martie – 4 aprilie 2012 <http://dilemaveche.ro/sectiune/bordeie-si-obiceie/articol/otto-bodascher-si-timisoara-interbelica>
Gabriel Szekely,

Borgida Ödön/Edmund

(24 iunie, 1897, Satu-Mare/Szatmár, Ungaria – 1985, Montreal)

Asociat la librăria, editura, tipografia „Frații Moravetz”

În 1915, îl urmează la Timișoara pe fratele său, Sándor, angajat la „Moravetz”, cea mai mare librărie din oraș. Pornind de la poziții modeste, cei doi frați reușesc, în 1923, să devină asociați la această firmă, care păstrează numele fondatorilor, „Frații Moravetz”. Pe lângă librăria propriu-zisă, funcționau o secție mare de papetărie, o legătorie, o bibliotecă de împrumut și o secție de artă condusă de fratele mai mic, Pali Borgida, în care se expuneau și vindeau în special picturi realizate de absolvenții școlii de artă din Baia Mare. În cadrul firmei ființau și o tipografie și cea mai mare casă editorială de muzică clasică din România, bine cunoscută și în străinătate. Poziția lui Ödön la "Moravetz" i-a asigurat un mare prestigiu în oraș cât și în comunitatea israelită.

În anul 1930 se căsătorește cu Grete Duschenek. Gyuri și Agnes, cei doi copii care au rezultat din această căsnicie, trăiesc în Canada. Vera, fiica lui Agnes și Otto Schegerin, decedat la Timișoara în 1968, este de profesie medic stomatolog și trăiește împreună cu soțul Jozsef Varadi în Canada. În 1974, Agnes s-a căsătorit cu Tibor/Tiberiu Schatteles, cu care locuiește la Ottawa.

În anii războiului librăria a fost "românizată", dar Ödön și Sándor au rămas angajați, firma având nevoie de *manageri* calificați. După razboi, când librăria a fost nationalizată, Ödön a fost angajat ca administrator la cea mai mare librărie de stat, "Librăria noastră" din Timișoara. În anul 1984, Ödön și Grete, cu toate că vârstnici, emigrează în Canada, urmând pe Agnes și Gyuri. După o scurtă perioadă fericită, Ödön moare la Montreal în 1985, iar Grete în 1991.

Moravetz Mor, șezând ; în spatele lui, Borgida Ödön ; al doilea din stânga, Borgida Sándor

Surse

Convorbire cu [Agnes Schatteles](#), născ. Borgida

Lava Bratu, *Evoluția vieții muzicale timișorene în perioada antebelică în Analele Banatului*, S.N., Arheologie-istorie, XV, 2007, pp 225-227

http://www.muzeulbanatului.ro/mbt/istorie/publicatii/analele_banatului_2007/analele_banatului_2007.pdf

Fotografii de la Agnes Schatteles, n.Borgida

Borgida Sándor/Alexandru

(8 august, 1895, Satu-Mare/Szatmár, Ungaria – 1965, Timișoara).

Asociat la librăria, editura, tipografia „Frații Moravetz”

Este angajat la firma „Moravetz” și devine, în 1923, împreună cu fratele său mai tânăr, Borgida Ödön, asociat la firmă.

Surse

[Agnes Schatteles](#), născ. Borgida; Lava Bratu, *Evoluția vieții muzicale timișorene în perioada antebelică în Analele Banatului*, S.N., Arheologie-istorie, XV, 2007, pp 225-227 ; fotografii de la Agnes Borgida.

http://www.muzeulbanatului.ro/mbt/istorie/publicatii/analele_banatului_2007/analele_banatului_2007.pdf

Red.: [Agnes Schatteles](#)

Brauch Bruno

(7 iunie 1902, Mehadia – 8 iunie 1972, Timișoara)

Farmacist, contrabasist, președinte al Comunității Evreilor din Timișoara

A absolvit liceul în 1920, la Liceul Israelit din Timișoara, înființat în 1919. Pe tabloul de absolvenți este în stânga, sus, primul în rândul de băieți.

Nu știm unde a studiat farmacia și muzica. A fost membru al asociației farmaciștilor din Timișoara și, în parteneriat, a condus o farmacie în Iosefin, Piața General Drăgălina 15.

Brauch a participat activ în Asociația de cultură și muzică „Hazamir”, dirijor Samu Fischer, președinte Jenő Nyiri, secretar Imre Sió. Ca muzician – a fost contrabasist – și ca organizator de concerte a devenit una din personalitățile muzicale cele mai cunoscute din oraș. A cântat în Societatea Filarmonică „Amicii Muzicii”, care va deveni în 1947 Filarmonica Banatul. La invitația lui, renumita pianistă [Silvia Șerbănescu](#) din București dă un concert excepțional la Timișoara în sala Teatrului Comunal (sala Operei Naționale). (vezi [Liana Șerbescu](#), articol în [Case de muzicieni](#)).

A fost membru în *Uniunea foștilor elevi ai școalelor secundare israelite*, constituită în 26 iunie 1932, președinte dr. Samuil Ligeti, președinte girant dr. Ilie Pap.

Timp de 10 ani, din 1962 până în 1972, a fost președintele Comunității Evreilor din Timișoara.

Bruno (numit Brunci de către prieteni) era cunoscut pentru pasiunea lui pentru muzică, entuziasmul lui pentru Gustav Mahler, pentru atașamentul lui față de cultura și tradiția iudaică,

pentru bonomia, umorul și generozitatea lui. Apartamentul lui, în Palatul Băncii de Credit, în Piața Libertății, a găzduit concerte și a fost deschisă pentru muzicieni și iubitorii de muzică.

Înmormântarea în cimitirul evreilor a fost oficiată de prim-rabin dr. Ernest Neumann și de prim-cantor Salamon Katz, în prezența unei adunări numeroase.

Concert în sala Teatrului Comunal (sala Operei Naționale Române Timișoara), 9 noiembrie 1937. Pianista [Silvia Șerbescu](#), dirijor [Fr. Pauck](#), ansamblul timișorean Societatea Filarmonică „Amicii Muzicii”, Bruno Brauch, al doilea din stânga, ultimul rând. (Fotografie din [Liana Șerbescu](#), „Mărturii – Contemplând o fotografie de demult...”, [Case de muzicieni](#))

1971. Sinagoga din Fabric. Bruno Brauch, în spatele cantorului Salamon Katz

O seară de seder Pesah în sala « Prim-Rabin dr. Ernest Neumann », Casa Comunității. Bruno Brauch și soția la dreapta de rabinul Ernest Neumann.

Bromberg Joseph Edward

(n. 25 decembrie 1903 Timișoara – d. 6 decembrie 1951 Londra)

Actor de teatru și de cinema american

Evreu originar din Banat, cunoscut mai ales în roluri secundare "de caracter" în producții de teatru și filme din anii 1930-1940.

Copilăria și tinerețea

S-a născut în anul 1903 la Timișoara/ Temesvár, pe atunci în Imperiul Austro-Ungar, ca Josef Bromberger. Părinții, Hermann Bromberger și Josephine, născută Roth, au emigrat în 1908, în Statele Unite, stabilindu-se la New York.

A frecventat clubul de dramă al lui Gustav Blum la Stuyvesant High School, unde învățaseră și James Cagney și Joseph L. Mankiewicz. Prietenul lui Morris Carnowski l-a convins să i se alăture vreme de doi ani la lecțiile regizorului Leo Bulgakov, un elev al lui Stanislavski. În acest scop și pentru a se putea întreține din munca la o spălătorie, la o fabrică de bomboane și apoi cea de comis voiajor, Bromberg a abandonat studiile la City College din New York. Mentorul său, regizorul Leo Bulgakov rămăsese în 1924 în Statele Unite, împreună cu soția sa, Varvara, în cursul unui turneu al Teatrului artistic din Moscova.

Cariera actricească

Datorită aspectului său fizic, fiind scund și rotofei, Bromberg era selecționat mai mult în roluri secundare, „de caracter”, în care s-a distins în anii 1930-1940.

În 1928 Bromberg s-a căsătorit cu Goldie Doberman, cu care a avut trei copii, dintre care unul a devenit actrița Marcia Bromberg, iar altul scenaristul și producătorul de televiziune Conrad Bromberg.

A făcut parte ca membru fondator (1931-1940) din compania Group Theatre, care a adus pe Broadway piese ce explorau subiecte sociale și morale, cu ajutorul unor tehnici actricești care puneau accentul pe realismul emoției și profunzimea psihologică. De asemenea a jucat într-un remarcabil rol secundar în piesa lui Clifford Odets, "Awake and Sing", pe care o va regiza în 1946 în cadrul companiei Actors' Laboratory Theatre. În 1932 a jucat roluri comice la Forty-eight Street Theatre.

Începând din 1936 s-a lansat și în lumea cinematografului, semnând un contract cu compania 20th Century Fox. Debutul l-a făcut în filmul "Stea pentru o noapte" (Star for a Night). În afară de roluri în 35 producții de pe Broadway (uneori sub numele Joseph Bromberg), în anii 1936-1950 J. Edward Bromberg a apărut în roluri secundare în 53 filme artistice.

Era ales mai cu seamă pentru roluri de tată și de personaje negative, de la nemilosul redactor de gazetă new yorkeză din piesa "Charlie Chan pe Broadway" și până la tiranicul șeic arab din spectacolul "Mr. Moto Takes a Chance". În plus, în ciuda faptului că vorbea fără accent, a fost solicitat să întruchieze rolul unor umili imigranți de cele mai diverse origini. În 1948 Bromberg a jucat în filmul lui Howard Hawks "S-a născut o stea".

Persecuțiile mccarthiste

În anii „vânătorii de vrăjitoare” de la sfârșitul anilor 1940 și începutul anilor 1950 în S.U.A s-a criticat participarea lui Bromberg, între altele, la trupe cunoscute ca având orientare de stânga,

precum Group Theatre sau teatrul Michigan din Ann Arbor. Se știa de asemenea că în 1935 jucase în "Waiting for Lefty" de Clifford Odets, iar în anul 1944, în comedia antibelicistă "Jacobowski și colonelul". Fiind suspectat ca fost membru (H.Sachar 1993 p. 616) al secției Partidului Comunist de la Hollywood, Bromberg a fost pus pe lista neagră a publicației de dreapta „Red Channels” (Canale roșii) și la 26 iunie 1951 a fost adus în fața Comitetului parlamentar pentru Activitățile Antiamericane (în engleză în original „Un-American”), deși ceruse să fie scutit din motive medicale, suferind de o agravare a unei boli de inimă reumatice (Victor Navasky „Naming Names” 1980). A fost anchetat de deputatul democrat John W.Wood din cercul senatorului Joe McCarthy și era pasibil de o pedeapsă de un an închisoare și o amendă de o mie de dolari. Bromberg a refuzat să răspundă la întrebări și să denunțe pe alții, invocând amendamentul 5 din Constituție. În presă s-a plâns de spiritul inchizitorial al anchetei împotriva lui.

Printre cei care l-au denunțat pe Bromberg că ar fi fost în trecut membru în Liga Antinazistă și în Partidul Comunist din SUA, secția din Hollywood, ceea ce era numit „Hollywoodul roșu”, s-au numărat actorul Lee J.Cobb ,(<http://www.librarything.com/topic/156696> situl Library thing "Jesse James," J. Edward Bromberg and the Hollywood Blacklist...) dramaturgul Clifford Odets și regizorii Elia Kazan (10 aprilie 1952) (<http://spartacus-educational.com/USAbromberg.htm>); (Robert Vaughn "Only Victims A Study of Show Business Blacklisting" Proscenium, NYC 1997 p. 296) și Frank Tuttle și scriitorul Martin Berkeley (19 septembrie 1951) (R.Vaughn 1997 p. 287)

Acuzațiile că ar fi „roșu” au compromis în mare măsură cariera sa de actor. A jucat totuși pe Broadway în rolul Ambrose Atwater din piesa "Interzis pentru minori" de Elmer Rice, personaj modelat după John W. Wood. În ultimii ani de viață a predat lecții de artă dramatică.

A emigrat la Londra, unde a murit la 6 decembrie 1951 de atac de cord. Avea numai 47 ani. La 23 decembrie 1951 s-a organizat un serviciu memorial la Hotelul Edison din New York, în care au fost celebrați cei 25 ani de activitate ca actor și ca profesor. Evenimentul a fost frecventat de sute de colegi de breaslă. Actrița Lee Grant care a pronunțat un discurs elogios în memoria defunctului artist, a devenit ea însăși, ulterior, victimă a boicotului mccarthist. (Margaret McAleese The Women of „Red Channels” 29 ianuarie 2015, pe situl cultural Clyde Fitch Report)

J. Edward Bromberg a fost înhumat la cimitirul evreiesc Mount Hebron din cartierul Flushing din Bronx, New York.

Elia Kazan, în memoriile sale publicate în 1988, a scris:

"Joe Bromberg a fost unul din membrii lui Group Company pe care i-am admirat cel mai mult. Îl consideram un actor de un talent imens, un om care putea juca o mare varietate de personaje. S-a spus că Joe a fost omorât de Comitetul parlamentar pentru Activități Antiamericane. Cert este că presiunea la care a fost supus l-a dat gata". <http://spartacus-educational.com/USAbromberg.htm>

Vezi: [https://ro.wikipedia.org/wiki/J. Edward Bromberg](https://ro.wikipedia.org/wiki/J._Edward_Bromberg)

Articol redactat de Ivan Goldberger

Bruck Charles (Karcsi)

(1911, Iosefin, Timișoara – 1995, Maine, S.U.A.)

Dirijor

Fiul unui măcelar cașer, elev la Liceul Israelit, coleg de clasă cu Gheorghe Hammer. A studiat la Conservatoriul din Viena, apoi în Franța. La vârsta de 25 de ani, a devenit vice-dirijor al orchestrei simfonice din Paris. În timpul ocupației naziste, și-a pierdut poziția. A participat activ în mișcarea de Rezistență, pentru care, după război, a fost distins cu Legiunea de Onoare.

În 1946, Bruck a revenit în orașul său natal și a dirijat două sau trei concerte, între altele, cu marea pianistă Monique de la Bruchollerie, pe care el a adus-o la Timișoara. A devenit dirijor la Opera Regală Olandeză (1950-1954), apoi (1955-1965) la Filarmonica din Strasburg, iar în fine, (1965-1970) a fost dirijorul orchestrei simfonice a radio-televiziunii franceze. În 1970 s-a mutat la Hancock, Maine, USA, fiind numit Master Teacher al faimoasei școli de dirijori care poartă numele fondatorului său, Pierre Benjamin Monteux (1875-1964).

Sunt celebre înregistrările lui discografice, de ex. opera *Îngerul de foc* de Prokofiev și *Orfeu* de Gluck.

A murit la Hancock, Maine și a fost înmormântat la Ierusalim.

Surse

http://en.wikipedia.org/wiki/Charles_Bruck

<http://museoffireplay.squarespace.com/charles-bruck/>

Tiberiu Schatteles, *Evreii din Timișoara*, Editura Hasefer 2013

Red. Imre Deutsch

Brück Simon și Salamon

Simon (1832/33-16.06.1919, Timișoara); Salamon (1863, Timișoara-4.03.1919, Timișoara)

Măcelari si fabricanți

Simon Brück, de profesie măcelar, a avut o distilerie agricolă, situată în cartierul Fabric. Împreună cu fiul său, Salamon, de asemenea măcelar, întemeiază o fabrică de drojdie *Brück S. és fia* (Brück S. și fiul) în 1902. Le-a aparținut o măcelărie în așa-numita Casa Brück, Piața Unirii, reconstruită după planurile arhitectului László Székely, sub conducerea arhitectului Arnold Merbl. Pe frontonul înalt al casei sunt înscrise inițialele proprietarului, BS, Brück Salamon. Același arhitect proiectase casa lui Simon Brück în 1905, str. Mărășești nr. 7. Tatăl și fiul au fost

Cripta Brück în cimitirul Evreilor Timișoara

donatori generoși pentru proiecte legate de comunitate și de bunul obștesc, Salamon fiind și membru în consiliul municipal.

C

Corul Hazamir

Înființat în 1931 la Lugoj. Dirijori : Dr. Josef Willer, Franz Tietz si Filaret Barbu.

D

Deák Tamás

(3 martie 1928, Arad – 24 ianuarie 1986, Budapesta)

Poet, scriitor, dramaturg, traducător de limba română

S-a născut într-o familie de evrei care și-au maghiarizat numele, Deutsch, în Deák, apoi românizat în Deac. Și-a petrecut copilăria la Timișoara, unde a absolvit Liceul Israelit în promoția 1945-1946, împreună cu Ezra Fleischer, filolog și specialist în poezie iudaică medievală, János Szász (Spitzer), scriitor și poet, Gheorghe Turcu (Türkl), cineast, Erik Adler, jurnalist și Toma Reiter, campion național la tenis de masă. În 1946 a de la Cluj. Între 1948-1950 a fost corespondent al publicației *Romániai Magyar Szó*, între 1950-1955, secretarul artistic la Opera de Stat Maghiară. În anii următori a fost redactor la *Igaz Szó*, *Művészet*, *Új Élet*, *Téka-sorozat*.

Autorul unor eseuri despre Michelangelo, Flaubert, Cehov, Proust, Musil, Thomas Mann, Montherlant, O'Neill, Lampedusa. Piese de teatru au fost jucate la Budapesta, Cluj, București, etc. Mare succes au avut piesele *A hadgyakorlat* (Exercițiul militar) și *Az érsek imája* (Rugăciunea arhiepiscopului) pe tema relației între putere și omenie. În anii 1970 a scris amănunțos proza. Romane de succes au fost *Egy agglegény emlékezései* (Amintirile unui holtei, 1971), *Antal a nagyvilágban* (Antal în lumea mare) și *Don Juan*. În 1974 i-a apărut un volum de nuvele *Hallatlan történetek* (Istории nemaipomenite).

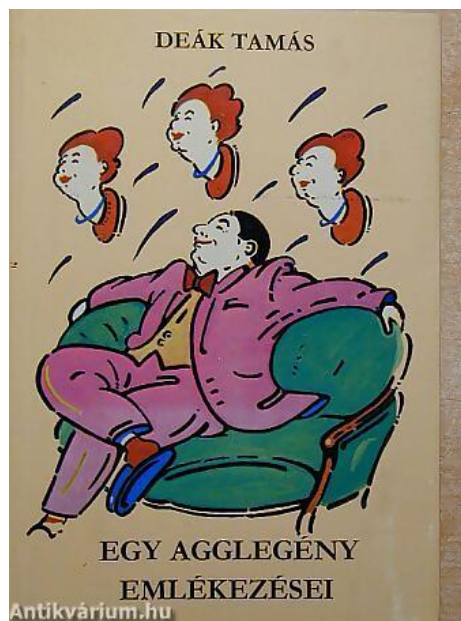
A tradus în limba maghiară pe Vasile Voiculescu și Nina Cassian, Ion Luca Caragiale ș.a. Romanul *Egy agglegény emlékezései* (Amintirile unui holtei, 1971) a fost tradus în românește, de asemenea piesa *Ádám elkárhozása*.

Publicații

- Odysseus üzenete (1966, Irodalmi Kiadó)
- Testvérek (színművek, 1967, Irodalmi Kiadó)
- Egy agglegény emlékezései (regény, 1971, Kriterion)
- A forró sziget (színművek, 1972, Eminescu)
- Boldog verseny (1974, Kriterion)
- Hallatlan történetek (1974, Albatrosz)
- Antal a nagyvilágban (regény, 1976, Kriterion)
- Don Juan (regény, 1979, Kriterion)
- Káprázat és figyelem (esszék, 1980, Kriterion)
- Újabb hallatlan történetek (1980, Albatrosz)
- Alagutak a halálig (válogatott elbeszélések, 1984, Szépirodalmi Könyvkiadó)
- A történet értelme (esszék, 1986, Magvető)
- Az érsek imája (színművek, 1988, Magvető)
- Történet, kutyával (elbeszélések, 1993, Magyar Hírlap Kiadó)

Tamás Deák (dreapta) împreună cu prietenul lui Gyuri Gerö la Timișoara, în aprox. 1945.

Surse

Articol despre Deák Tamás în wikipedia maghiară.

[https://hu.wikipedia.org/wiki/De%C3%A1k_Tam%C3%A1s_\(%C3%ADr%C3%B3s\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/De%C3%A1k_Tam%C3%A1s_(%C3%ADr%C3%B3s))

Tabloul de absolvenți ai Liceului Israelit 1945-1946

Deneș Ivan

(în ortografie maghiară **Iván Dénes**, în cea germană **Ivan Denes**, n. 16 septembrie 1928, Timișoara - d. 16 ianuarie 2011, Berlin)

Scriitor, jurnalist și traducător român

Evreu bănățean maghiarofon, stabilit și naturalizat în Germania. O personalitate controversată din punct de vedere politic.

Elev la Liceul Piarist și la Liceul Israelit din Timișoara, a studiat apoi filosofia la universitățile din Cluj și București. În anii 1945-1947 a fost membru al Partidul Comunist Român. A activat ca lector de editură și redactor de ziar, apoi, din 1952, ca traducător și realizator de filme documentare. Între anii 1957-1958 a fost secretar literar la Teatrul de Păpuși din Cluj.

În 1947 și în perioada 1958-1964 a fost deținut politic. În 1958 a fost condamnat la 20 de ani închisoare, acuzat de *înaltă trădare*, pentru că încercase să publice un text în Occident. Potrivit unor surse memorialistice, organele de represiune l-ar fi folosit pe Deneș în diverse penitenciare (la Pitești și în 1962-1964 la Gherla și Dej) ca informator.

După amnistiere și eliberarea din închisoare, a continuat activitatea literară de creație și de traducător. Între altele, a tradus în limba română din limba germană cărți de Thomas Mann,

Hermann Hesse (*Narziss und Goldmund*), din franceză (Romain Rolland), din limba maghiară (Tamás Deák), din ebraică ([Aharon Megged](#), *Eroii mor și ei*, roman), din engleză ([Thornton Wilder](#) și [Robert Graves](#)).

Deneș a publicat în 1968 la Editura pentru Literatură din București, romanul *Păpușarul*, în care tematizează atitudinea bisericilor în perioada stalinismului.

În 1970 a emigrat în Israel, unde a fost lector la catedra de literatură comparată la universitatea din Haifa. Cu o bursă primită de la serviciul german de schimburi academice (DAAD), a participat în 1971 în Germania la un seminar pentru artiști. S-a stabilit definitiv la Berlin.

A lucrat, începând din 1972, la editura [Axel Springer](#), inițial ca arhivar documentarist, apoi ca redactor. Din 1979 a lucrat scurt timp la postul de radio Europa Liberă, de unde a fost concediat, fiind suspectat că este în continuare în legătură cu Securitatea. A continuat să colaboreze la Radio Europa Liberă cu corespondențe sporadice, semnându-le cu diferite pseudonime, ca de exemplu Ion Daniel.

În 1981 a înființat o agenție de știri proprie, *Ost-West-Presseagentur* și publica săptămânal o revistă a presei cu o culegere de diferite articole. În același timp și-a continuat activitatea de jurnalist liber-profesionist.

În Germania a publicat mai multe lucrări literare și de presă:

Angor Pectoris. Acht Charaktere, nachgezeichnet aus der Hafterfahrung. Erzählungen (Angor pectoris. Opt personaje, reconstituite în baza experienței din detenție. Povestiri). Oberbaum Verlag, Chemnitz-Berlin-St. Petersburg, 1997

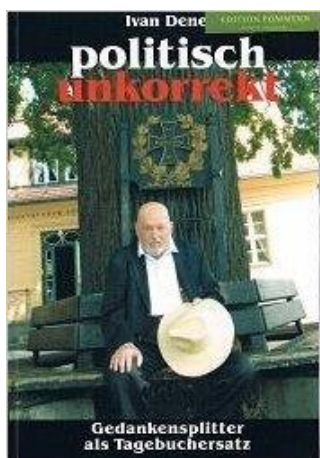
Die Bücher der Schlaflosigkeit (Cărțile insomniei), Oberbaum Verlag, Berlin, 2002.

Problemdenken und Systemdenken. Über das Verhältnis von Liberalismus und Naturwissenschaft, Verlag [Europäische Ideen](#), Berlin 1976

Gott am Wannsee. Eine zeitgemässe Legende, aus dem Abstrakten ins Deutsche übersetzt vom muttersprachenlosen Autor selbst. Bock und Kübler, Berlin 1993

Tauben (Aus dem rumänischen Original vom Autor übersetzt) Oberbaum, Berlin / St. Petersburg 2000

Macht in der Macht. Wer und was ist die „Ostküste“ des Dr. Helmut Kohl? Jüdische Organisationen in den USA, Zionismus, Judentum: Ein Dossier. Oberbaum, Berlin 2000

politisch unkorrekt. Gedankensplitter als Tagebuchsatz. WPR - Wirtschafts- und Verbands-PR, Hamburg 2009

În ultimii ani de viață a aderat la o formațiune politică minoră *Conservatorii germani* (*Die Deutschen Konservativen e.V.*), considerată organizație extremistă de dreapta. A fost redactor

șef la gazeta *Deutsche konservative Zeitung*, a colaborat și la unele reviste și ziare considerate radicale de dreapta, ca, de pildă, hebdomadarul berlinez [Junge Freiheit](#), publicația [Ostpreußenblatt](#) și revista naționalistă austriacă [Zur Zeit](#).

Deneș a fost căsătorit de trei ori și a divorțat. Are trei fii din a doua căsătorie. Însmormântarea a avut loc la 20 ianuarie 2011 în cimitirul evreiesc din Berlin-Weißensee.

Din motive care rămân obscure, Ivan Denes a continuat să fie un informator zelos pentru Securitate și după emigrarea lui în Germania. Tot atât de neînțeleș este afinitatea lui cu gândirea de extremă dreaptă. Sunt aberațiile unui rafinat și erudit intelectual, poliglot, cu un spirit analitic ieșit din comun, excelent jurnalist și scriitor talentat. Poate că nu s-a spus încă ultimul cuvânt despre personalitatea enigmatică a lui Ivan Denes.

Legături externe

Wikipedia.ro https://ro.wikipedia.org/wiki/Ivan_Dene%C8%99

Wikipedia.de https://de.wikipedia.org/wiki/Ivan_Denes

Tismaneanu, Păpușă păpușarilor. Destinul întortocheat, straniu și nenorocit al lui Ivan Denes
Partea I

<http://www.contributors.ro/societatelife/papusa-papusarilor-destinul-intortocheat-straniu-si-nenorocit-al-lui-ivan-denes-i/>

Tismaneanu, Păpușă păpușarilor. Destinul întortocheat, straniu și abject al lui Ivan Denes
Partea II

<http://www.hotnews.ro/stiri-opinii-8574982-papusa-papusarilor-destinul-intortocheat-straniu-abject-lui-ivan-denes.htm>

Necrologuri in presa germană

<http://www.tagesspiegel.de/berlin/nachrufe/ivan-denes-geb-1928/3911594.html>

<http://ef-magazin.de/2011/02/13/2851-nachruf-ivan-denes>

Derera Israel Gyarmathai

(1827, Timișoara - 3 aprilie 1908, Timișoara)

Negustor de grâne și fabricant; președinte al comunității sefarde

Monumentul funerar al lui Gyarmathai Derera Israel în cimitirul evreilor din Calea Lipovei, Timișoara

Israel Derera este un descendent al unei familii de evrei spanioli (numele Derera provine din „de Herrera”) care au fost expulzați în 1492 din Castilia, iar după o ședere la Salonic au ajuns la Timișoara.

În tinerețe a participat la Revoluția din 1848-1849 ca luptător în detașamentele revoluționare maghiare. Întors la Timișoara, s-a ocupat mai ales cu comerțul de cereale și a făcut afaceri cu țările balcanice, cu Germania și cu Elveția. În 1873 a făcut mare eforturi ca să se salveze dintr-o gravă criză financiară.

La 17 februarie 1897 a fost înnobilit de către împăratul Franz Joseph, luând, începând din 11 iulie 1898, numele de Gyarmathai sau von Gyarmath (de Giarmata). Habsburgii au acordat titluri nobiliare unor evrei care s-au evidențiat prin merite deosebite în domeniul economic sau cultural. Pe stema sa heraldică pe care figurau, printre altele, patru trandafiri roșii și un pelican hrănindu-și puii, a înscris deviza: *A munka nemesit (Munca înnobilează)*.

Derera a participat la numeroase activități obștești: În 1896 a făcut parte din comitetul de organizare a expoziției Mileniului Ungariei (1000 de ani de existență a statului ungur) la Timișoara; a fost președintele comunității sefarde; a fost unul din fondatorii Societății de istorie și arheologie a Ungariei de sud și era cunoscut ca filantrop.

A fost căsătorit de două ori: cu Zsafia Elias (în 1859), apoi cu Perla Bochory (din 1868). Din fiecare căsnicie a avut câte 3 copii, în total șase.

Surse

Bela Kempelen, *Magyar nemes családok*, citat pe situl Banaterra

<http://www.banaterra.eu/magyar/H/heraldika/csaladok/derera/derera.htm>

Angel Pulido Fernandez, *Espanoles sin Patria y la Raza Sefardi*, Madrid 1905

<https://archive.org/stream/espanolessinpat00puli#page/n7/mode/2up>

Magyar Zsidó Lexikon <http://mek.oszk.hu/04000/04093/html/szocikk/11012.htm>

Tiberiu Schatteles, *Evreii din Timișoara în perspectivă istorică*, Hasefer București 2012

Deutsch Geza

(2.11.1928, Oravița, jud. Caraș-Severin – 29.07.2010, Timișoara)

Medic, cercetător științific în biochimie și medicină nucleară

Geza Deutsch s-a născut în Oravița, într-o familie de evrei.

Studii și perfecționări

Liceul General Dragalina din Oravița; studii de medicină la Universitatea de Medicină și Farmacie Victor Babeș din Timișoara (1947-1953); doctor în științe medicale (1963, UMFT); curs postuniversitar de Fizică nucleară (1965, București); perfecționări în cercetare (1960; 1968 la Budapesta, 1971 la Göteborg; 1973 la Göttingen; la München; 1979 la Freiburg).

Activitatea

Asistent la fiziopatologie (1953-1957, UMFT); cercetător științific (1957-1968, Filiala Timișoara a Academiei); conferențiar de biochimie clinică și medicină nucleară (1968-1976 UMFT); profesor de biochimie (1976-1997 la UMFT); șeful Laboratorului de Medicină Nucleară

(Radioizotopi) între 1966 și 1974, UMFT; șeful Laboratorului de Medicină Nucleară (1974 – 2002 Spitalul Județean Timișoara).

Cercetare

Domenii prioritare: metabolismul energetic celular; explorarea funcției renale și a sistemului renină-angiotensină. Rezultate: procedeu manometric pentru măsurarea câtlui respirator tisular (1964); model experimental pentru studiul metabolismului celulelor din organe solide (1965); relația funcției de transport secretor al celulei tubulare cu metabolismul său nutritiv (1965-1974); evidențierea experimentală a remanierii circulației renale în gestație (1966); mecanismul biochimic al generării hemoglobinei glicozilate în diabetul zaharat (1979-1994).

Publicații: 184 lucrări științifice, din care 13 lucrări monografice, cursuri și manuale; 75 cercetări originale și 96 cercetări aplicative. A publicat ca autor și coautor în reviste prestigioase în România și în străinătate.

Afilieri la organizații științifice

Membru al Societății Europene de Cercetări Clinice, Rotterdam (1971-1978); membru al Societății Europene de Medicină Nucleară (EANM) (din 1974); președintele Societății de Biochimie și Biologie Moleculară, filiala Timișoara (1990-1997); Membru al Academiei de Științe Medicale din România (din 1994); membru al Academiei Europene pentru Științe și Arte – Salzburg (1996).

Personalitatea

În domeniul cercetării a făcut muncă de pionerat. A introdus aplicarea izotopilor radioactivi în cercetare și în diagnosticare. Pedagog entuziast, Geza Deutsch a transmis studenților săi cunoștințele sale, cât și pasiunea sa pentru știință și cultură. A fost admirat și iubit de colegi și studenți pentru calitățile sale intelectuale excepționale, pentru dăruirea sa și pentru caracterul său nobil și generos.

Fiul său, [Dr. Petru Deutsch](#), n. 1963, este Profesor Universitar Anestezie Terapie Intensivă și Șeful Clinicii Anestezie Terapie Intensivă la Institutul de Boli Cardiovasculare Timișoara.

Legături externe

In Memoriam Prof. Dr. Geza Deutsch in revista evreilor timișoreni online

http://www.bjt2006.org/DR_GD2.pdf

[Timisoara Medical Journal. In Memoriam Prof.Dr. Geza Deutsch](#)

<http://www.tmj.ro/article.php?art=953656342129859>

[Academia de Științe Medicale din România. Filiala Timișoara](#)

http://www.medinfo.umft.ro/asmt/members/TM_t_Deutsch_G_2010.pdf

Deznai Victor

(1884, Arad, Monarhia Austro-Ungară – 1968, Cluj, România)

Urbanist, profesor de franceză

Victor (Viktor) Deznai s-a născut într-o familie de evrei în 1884, la Arad, Monarhia Austro-Ungară. După ce a terminat liceul la Arad, a făcut studii universitare la Budapesta, iar în 1910 a obținut titlul de doctor în filosofie la Sorbonne, Paris.

Din 1907 a ocupat postul de suplinitor, apoi de profesor la *Állami Főrealiskola* și director la *Munkásgimnázium*. În primul an al existenței *Liceului Israelit* din Timișoara, în 1919, a devenit directorul instituției și a deținut această funcție până în anul 1923, când, conform exigențelor administrației românești, a fost înlocuit de dr. Iosif Marcus care, originar din Cernăuți, stăpânea limba română. A continuat să predea limba și literatura franceză.

Între 1948-1950 a predat la Universitatea Bolyai din Cluj și la catedra de urbanistică. A trebuit să părăsească brusc catedra, fiind exclus în urma condamnării ginerelui său, Istvan Gardonyi, care a fost condamnat pentru "spionaj în favoarea vestului" la 25 de ani de închisoare (a fost eliberat în 1964), dar și din cauza cărții "A D-Terv", considerată subversivă. Legăturile cu occidentul se rupseră în timpul celui de al doilea război mondial, s-au refăcut după 1945 și s-au rupt definitiv după 1948.

După 1956 a fost "reabilitat" și reprimis în Uniunea Arhitecților din România și trimis în "vizită de lucru" în Uniunea Sovietică (a publicat reportaje, articole și monografii în ziarele și revistele clujene de limba maghiară, în special în "Korunk"). I s-a restituit pensia de profesor universitar și a continuat să lucreze la Biblioteca Institutului de Cercetare al Academiei Române, filiala Cluj, până în anul 1958.

În calitate de profesor și director, Victor Deznai și-a pus amprenta pe evoluția celor cu care a fost în legătură, iar prin opera lui de urbanist, asupra abordării problemelor urbanistice.

A fost francmason, probabil membru al lojii timișorene; faptul i-a facilitat legături și corespondențe. În biblioteca nepotului lui, Francisc Drexler, se află o carte de Jan Wils, cu dedicația "Mein Bruder..." și semnul celor trei puncte în triunghi, obișnuit între membrii confreriei. Printre alții, a corespondat și cu Meir Dizengoff (pe atunci primar al orașului Tel Aviv), francmason și el. A fost sionist, a donat la Keren Kayemet. Mare parte din documentele sioniste și masonice au fost arse în perioada procesului lui Gardonyi (1950-1951), de frica perchezițiilor. Era un om cu o vastă cultură europeană clasică. Vorbea câteva limbi. Se considera evreu neolog.

Biblioteca sa a fost donată Bibliotecii Academiei; documentele familiei (inclusiv uriașul pergament cu sigiliu de ceara roșie care începea cu "NOS RECTOR..."-diploma lui de doctor în filosofie, precum și portretul lui din perioada studiilor la Sorbona (pictat de un prieten, devenit pictor cunoscut, în 1905) s-au împrăștiat printre membrii familiei. A avut 3 fiice: Gizela, soția lui Gardonyi; Julia, căsătorită Winter, și Ana, căsătorită Drexler.

Lucrări de urbanistică

Încă înainte de Primul Război Mondial a studiat evoluția orașelor, iar din 1912 a numit acest studiu "urbanologie", termen preluat în literatura de specialitate, alături de termenul "urbanistică". Pe această temă a publicat aproximativ 50 de articole și studii în "Temesvári Hírlap", "Világ", "Független Ujság", "Ifju Kelet", "Kézirat", "Uj Kelet", "Huszadik Század", "Korunk", în "La vie urbaine" din Paris, "Zirkel", Stuttgart, "Oeuvres" din Geneva, "Tribuna", "Contemporanul", "Viața economică". Îl preocupa urbanizarea accelerată și problemele legate de dezvoltarea orașelor. A cunoscut și a colaborat cu arhitecți și urbaniști celebri în perioada 1929-1939, printre care [Jan Wils](#) (stadionul olimpic din Amsterdam, 1928), [Le Corbusier](#) și în special [Gaston Bardet](#) (fondatorul "urbanismului cultural"). Ca și Bardet, Deznai vedea urbanismul ca funcție socială și economică a orașului (nu ca o ramură a arhitecturii urbane).

A participat la numeroase congrese de urbanistică, de exemplu, în 1934 la Lyon, iar în 1937 la Paris. În 1938 a fost ales vice-președinte al asociației pentru urbanism subteran la Paris; tot atunci a participat ca delegat din partea României la ședințele Ligii Națiunilor la Geneva.⁷

Lucrările lui Viktor Deznai continuă să fie citate și figurează în bibliografia unor cărți de urbanistică recente. Multe studii, rămase în manuscris, se găsesc la Biblioteca Academiei, filiala Cluj.

Publicații

A természetéről a XVII. század francia irodalmában, Budapest, 1907

Deznai Viktor, *A Száva*, publicat în 1915

<http://www.huszadikszazad.hu/1915-december/kultura/deznai-viktor-a-szava>

Archive infographique: un "flowchart" de 1931 pour remédier au "chaos social"

<http://www.martingrandjean.ch/archive-infographique-flowchart-1931-chaos-social/>

Documentul trimis de profesorul Victor Deznai la *Commission internationale de Coopération intellectuelle* este o mărturie a idealismului profesorului și intelectualului Deznai, care avea credința că prin colaborarea intelectualilor, prin educație și structurare se poate pune capăt violenței.

A lakás fejlődése az utolsó 100 évbe, 1932, Timișoara

L'urbanisation du monde. Essai d'une science de la ville. 1932. Menționat în https://halshs.archives-ouvertes.fr/file/.../Article_RHSH_R_Payre.doc

L'urbanisation du monde. Essai d'une science de la ville est publié en 1932 par l'Union internationale des villes. L'auteur, Victor Deznai, Docteur ès Lettres, ancien directeur du lycée de Temesvar (Roumanie), étudie la « biologie des villes », leur psychologie, leur esthétique et, pour terminer, la philosophie de la ville. À la conférence internationale des villes de 1934, il a l'occasion de défendre son usage de la « science de ville », science « organique » correspondant à la ville qui, elle, est un organisme vivant ayant ses organes, des fonctions, des origines, des conditions de développement, une âme, une individualité, un destin ». Trois années auparavant, il avait soumis à la Société des Nations, un projet d'institut d'urbanisme international ayant pour but de « cultiver la science internationale de la ville au service de la civilisation, du progrès et de la paix » (Archives de la Société des Nations (ONU, Genève), R2257, Lettre du Professeur Deznai au secrétaire général de la SDN, juin 1931.)

Romanul *A D-Terv (Planul D)*, scris împreună cu ginerele său, [Stefan \(István\) Gárdonyi](#), publicat în 1938, un roman-reportaj, aclamat de critici și distins cu Premiul Mikszáth. Prager Könyvkiadó, Pozsony 1938

O istorie urbanistică a orașului Cluj

A Szovjetunió (lucrare în două volume), 1946

http://tinread.bjt.ro/opac/bibliographic_view/2804;jsessionid=6EC2795DCD5289B742F476B39A9B0467

Bibliografie

wikipedia maghiară https://hu.wikipedia.org/wiki/D%C3%A9znai_Viktor

Régi(j)ovilág, 2012, p. 60

⁷ Amintirile nepotului lui Victor Deznai, Francisc Drexler. http://www.bjt2006.org/JD_Amintiri_4015.pdf

http://www.diasporatm.ro/regi/upload/files/Regijovilag_Evkonyv_2012.pdf

Din anul 2007, Fundația Diaspora din Timișoara a realizat o revistă dedicată orașului Timișoara, în cadrul periodicii *Lumea regiunii*, revistă în limba maghiară cu titlul *Regi(j)ovilag*. În 2012 a apărut un număr dedicat personalităților talentate din regiunea Timișoarei, cu un articol despre Victor Deznai.

Francisc Drexler, Amintiri despre Victor Deznai http://www.bjt2006.org/JD_Amintiri_4015.pdf

Amintiri despre prof. Victor Deznai, Bernhard Rothenstein si William Dorian

<https://www.yumpu.com/ro/document/view/4394216/intalnirea-timisorenilor-la-haifa-27-mai-2011-bjt2006org/59>

Francisc Drexler, Amintiri despre Victor Deznai http://www.bjt2006.org/JD_Amintiri_4015.pdf

Deznai Viktor, A Száva, publicat în 1915

<http://www.huszadikszazad.hu/1915-december/kultura/deznai-viktor-a-szava>

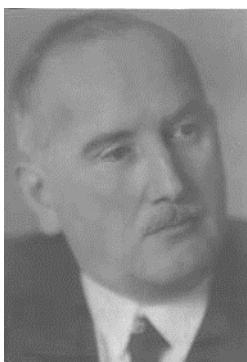
A Szovjetunió (lucrare în două volume), 1946

http://tinread.bjt.ro/opac/bibliographic_view/2804;jsessionid=6EC2795DCD5289B742F476B39A9B0467

Dornhelm Eugen

(1882, Ujgorod (magh. Ungvár), azi în Ucraina – 1968, Viena)

Fabricant și comerciant de textile

S-a stabilit în Timișoara în anul 1910. Rămas orfan la vârsta de 13 ani, Eugen a trebuit să renunțe la studii, angajându-se la o firmă renumită de textile din Bratislava. În 1929, anul crizei financiare, când statul român a decis să șteargă datoriile firmelor către societățile străine, Eugen Dornhelm și-a achitat totuși datoriile. Ca recompensă, o firmă de textile din Manchester i-a acordat exclusivitatea comercializării stofelor, iar E. Dornhelm a distribuit marfa în magazine din Timișoara și alte orașe din Banat. Pe lângă o croitorie pentru dame (Eugen Dornhelm & Iosif Heves), primul său mare magazin de textile a fost pe Bd. Regele Ferdinand (actuala Piața Victoriei), Timișoara.

Problemele încep odată cu apariția legislației antievreiești și demararea procesului de „românizare”. Magazinul, „Socotex” de pe actualul Bd. Republicii, întins pe o mare suprafață, este incendiat de membrii Gărzii de Fier. După instaurarea regimului comunist, în 1948, clădirea „Palace” sau Palatul Dauerbach, arh. László Székely, Piața Victoriei, vila familiei, arh. László Székely, Bd. Mihai Viteazul nr. 13, precum și alte proprietăți ale familiei, au fost naționalizate. E. Dornhelm și fiul lui, Andreas, au stat doi ani la închisoare, la muncă forțată la [Canal](#). Familia a pierdut și banii depuși la o bancă elvețiană, recuperând o parte prin anul 1967, în urma unui proces. A emigrat cu întreaga familie în Austria, la Viena.

Întreprinderea de textile a familiei era una din cele mai solide din regiune. În anii 1930, Dornhelm era membru în comitetul de conducere a Comunității Evreilor din Timișoara.

A avut un băiat, Andreas (născut la Bratislava, în 1910), tatăl lui Robert Dornhelm, regizor (v. Minipedia) și două fete, Magdalena, mama lui Ioan Holender, director Staatsoper Wien, al Festivalului Enescu (v. Minipedia), și Szuzana.

Surse

Ioan Holender, „De la Timișoara la Viena”, Editura Universal Dalsi, 2002
Smaranda Vultur, Interviu cu Magdalena Csendes Holender
http://www.banaterra.eu/romana/biblioteca_banat/articole/dornhelm.pdf
Clădirea Palace din Timișoara
<https://timpolis.ro/cladirea-palace-din-timisoara-o-cronica-a-unui-dublu-rapt/>
"Pagini aurii", 1922
Ki Kicsoda? A Bánsági Közélet Lexikonja, Timișoara 1930
Fotografia portret din Albumul Comunității Evreilor din Timișoara, anii 1930

Dornhelm Robert

(n. 17 dec.1947, Timișoara -)

Regizor de filme documentare și TV, adaptări cinematografice

Robert Dornhelm s-a născut într-o familie de mari comercianți evrei la Timișoara. Bunicul Eugen Dornhelm, născut la Unkar (azi Ujgorod, Ucraina) și stabilit în Timișoara în 1910, este evocat în amintirile publicate de fiica sa, Magdalena Csendes Holender⁸ și de nepotul lui, Ioan Holender, directorul Staatsoper, în „De la Timișoara la Viena” (Editura Universal Dalsi, 2002). Rămas orfan la vârsta de 13 ani, Eugen a trebuit să renunțe la studii, angajându-se la o firmă renumită de textile din Bratislava. Averele

sa a crescut considerabil după marea criză economică din 1929, când statul român a decis să șteargă datoriile firmelor către societățile străine. Eugen Dornhelm își va distribui marfa prin magazine din mai multe orașe din zona Banatului.⁹ A avut un băiat, Andreas (născut la Bratislava, în 1910), tatăl lui Robert și două fete, Magdalena, mama lui Ioan Holender, și Suzana.

Problemele încep odată cu apariția legislației antievreiești și demararea procesului de „românizare”. Magazinul, „Socotex” de pe actualul Bulevard Republicii, întins pe o mare suprafață, este incendiat de membrii Gărzii de Fier. Clădirea "Palace", de pe "Corso", din Piața Victoriei, din Timișoara, care aparținea familiei Dornhelm¹⁰, a fost naționalizată.

La vârsta de 13 ani, Robert emigrează în Austria împreună cu familia, obligată să plece din România în urma repetatelor persecuții la care a fost supusă: tatăl său a fost condamnat la închisoare din motive politice, iar proprietățile din centrul Timișoarei le-au fost confiscate

Între anii 1965 și 1967, Robert a studiat la Academia de Film din Viena. Din 1970 realizează filme pentru sălile de cinema cât și pentru televiziune. În prezent trăiește împreună cu soția sa, Lynn, și lucrează în Austria și U.S.A .

Opera cinematografică (selecție)

Smaranda Vultur, Interviu cu Magdalena Csendes Holender (n. Dornhelm, 1915, 8 Timișoara) http://www.banaterra.eu/romana/biblioteca_banat/articole/dornhelm.pdf

Vali Corduneanu: Timișoara – paradisul pierdut al urmașilor lui Eugen Dornhelm 9
<http://www.agenda.ro/senzational-1-266/22666>

10 <http://timpolis.ro/cladirea-palace-din-timisoara-o-cronica-a-unui-dublu-rapt/>

Filmul său de debut este „*The Children of Theatre Street*” din 1977, pentru care a fost nominalizat pentru premiul Oscar la categoria Film Documentar, în 1978. Filmul prezintă școala rusească de balet, Kirov, naratoare fiind Grace Kelly, prințesa din Monaco.

„*Der Unfisch*” (1996), o adaptare cinematografică a unei nuvele, a câștigat premiul “The Citizen`s Choice Award” la Puchon International Fantastic Film Festival.

”*Anne Frank: The whole Story*”¹¹ din 2001 a fost nominalizat pentru trei Golden Globes și a câștigat un Emmy Award și un Peabody Award.

Tot Dornhelm a regizat filmul pentru televiziune „Război și Pace” (2007). În 2011 a regizat pelicula „*The Amanda Knox Story: Murder on Trial in Italy*”. A regizat de asemenea numeroase filme, printre care „*Fatal Deception*”, „*Mr. Lee Harvey Oswald*”, „*Rudy*” (despre fostul primar al New Yorkului). În 2004 realizează pentru TV filmul „*Spartacus*”, cu o mega echipă de 4000 de participanți și 12.000 de figuranți. Aceasta a atras atenția lui Steven Spielberg și Dream Works SKG. care i-a propus un contract pentru primul episod dintr-un serial de două ore intitulat “*Into The West*”.

”*Requiem für Dominik*”,¹² film germano-austriac din 1991, este povestea adevărată a lui **Dominic Paraschiv**, inginer la fabrica Solventul din Timișoara, care a murit în chinuri, după ce a fost împușcat de cineva, fiind acuzat pe nedrept că ar fi ucis 80 de oameni. **Dominic Paraschiv** a fost numit ”măcelarul din Timișoara” și nimeni nu avea curajul să-i dovedească nevinovația. După luni de investigații și de interviuri, Robert **Dornhelm** a putut prezenta lumii povestea reală a unui om care a căzut victimă evenimentelor din decembrie 1989. La două săptămâni după terminarea filmului, Dominic Paraschiv a fost reabilitat. Filmul ”*Requiem pentru Dominic*” a fost nominalizat la Golden Globes și la Independent Spirit Awards. Cu ocazia aniversării a 25 de ani de la Revoluția din decembrie 1989, filmul a fost difuzat în România la Timișoara (19.12.2014) și București (22.12.2014).

Distincții și premii:

2006: Österreichisches Ehrenkreuz für Wissenschaft und Kunst

2007: Romy Award pentru “Kronprinz Rudolfs letzte Liebe” (The Crown Prince)

2013: Goldenes Ehrenzeichen für Verdienste um das Land Wien

2014: Titlul de Cetățean de Onoare al orașului Timișoara și Diploma de Excelență pentru activitatea sa care a dus la creșterea prestigiului orașului natal.

Regizorul timișorean a fost nominalizat în mai multe rânduri la premiul Oscar pentru filmele sale documentare.

Filmul „*Requiem für Dominik*” nominalizat la Globul de Aur, la categoria „Cel mai bun film străin”

Legături externe

www.artists4film.com

www.directorsnet.com

Wikipedia germană https://de.wikipedia.org/wiki/Robert_Dornhelm

¹¹ https://en.wikipedia.org/wiki/Anne_Frank:_The_Whole_Story

¹² <http://romaniateiubesc.stirileprotv.ro/stiri/romania-te-iubesc/romania-te-iubesc-povestea-regizorului-de-origine-romana-robert-dornhelm.html>

Smaranda Vultur, Interviu cu Magdalena Csendes Holender (n. Dornhelm, 1915, Timisoara)
în Memoria Salvată

http://www.banaterra.eu/romana/biblioteca_banat/articole/dornhelm.pdf

“Senzationala poveste a regizorului Robert Dornhelm din Banat la Hollywood” internet

România, te iubesc. Povestea regizorului de origine română, Robert Dornhelm

<http://romaniateiubesc.stirileprotv.ro/stiri/romania-te-iubesc/romania-te-iubesc-povestea-regizorului-de-origine-romana-robert-dornhelm.html>

Timișoreni ajunși departe: Robert Dornhelm

<http://www.tion.ro/timisoreni-ajunsi-departe-robert-dornhelm-in-timisoara-s-a-nascut-ideea-de-a-deveni-cineast/1490645>

Vali Corduneanu, Timișoara – paradisul pierdut al urmașilor lui Eugen Dornhelm

<http://www.agenda.ro/senzational-1-266/22666>

Clădirea restaurantului "Palace" din Timișoara

<http://timpolis.ro/cladirea-palace-din-timisoara-o-cronica-a-unui-dublu-rapt/>

Drechsler Mordechai Maximilian Miksa ben Rabi Iehuda

(23 octombrie 1883, satul Tabajd, județul Fejer, Monarhia Austrio-Ungară – 1970, Timișoara, România)

Rabin neolog la Timisoara, autor

Între 1903 și 1908 este student la Seminarul Rabinic din Budapesta. În 1906, își susține teza de doctorat în filosofie, publicată la Budapesta sub titlul *Az aszketizmus állása a zsidó vallásos irodalomban Maimuniig*¹³ (*Poziția ascetismului în literatura religioasă evreiască până la Maimonide*).¹⁴ În 1909 obține diploma de rabin. Timp de un an este rabin la Szarvas, Ungaria, apoi, în 1910 își începe activitatea de rabin neolog la Timișoara, care făcea parte din Monarhia Austro-Ungară.¹⁵ ¹⁶

Își desăvârșește pregătirea la Oxford și la *Jewish College* din Londra, unde este apoi invitat să țină un ciclu de prelegeri despre *Talmud*. Publică o lucrare despre gândirea filosofică și religioasă a rabinului Iehuda ha-Levi (Közlemények II.), iar în 1932, o lucrare în ebraică despre rabinul Isak ben

Haim Hakohen (1932, Seini, Maramureș). Articolele lui sunt publicate în *Magyar Zsidó Almanach*, *Múlt és Jövő*, *Temesvári*

Hírlap și *Neue Zeit*.¹⁷ În anii 1935-1936, împreună cu Naschitz Imre, redactează *Zsidó Évkönyv* (Anuarul evreiesc), cu articole

despre religie, știință și literatură, pentru comunitatea neologă.¹⁸

19

13 http://books.google.fr/books/about/Az_aszetizmus_%C3%A1l%C3%A1sa_a_zsido_vall%C3%A1lso.html?id=RWNLUQAACAAJ&redir_esc=v

14 Baruch Tercatin, Lucian-Zeev Herșcovici, *Prezențe rabinice în perimetrul românesc*, Editura Hasefer, București, 2008

15 <http://mek.niif.hu/04000/04093/html/szocikk/11106.htm>

16 <http://zikipedia.hu/index.php/Drexler> Miksa

17 <http://hu.wikipedia.org/wiki/Izraelita> irodalom Erd%C3%A9lyben

18 http://hu.wikipedia.org/wiki/Izraelita_irodalom_Erd%C3%A9lyben

19 <http://www.szombat.org/archivum/torok-petra-zsido-konyvkiadas-1945-elott-1352774033>

Curentul neolog, o mișcare reformistă apărută în 1868, în Ungaria, a introdus reforme ce atenuau rigurozitatea ritului liturgic și a obiceiurilor tradiționale. Adept al acestor reforme, rabinul Drechsler era cunoscut pentru spiritul său liberal și tolerant, pentru ținuta intelectuală impecabilă, pentru umanitatea și bonomia lui. Rabinul, *Matyi bacsí*, cum îl numeau mulți cu afecțiune, și soția lui, Estera, *Eszti neni*, o femeie deosebit de cultă și distinsă, Eszti, született Rosenberg, Kecskeméti Lipót feleségének, Márta, szül. Rosenberg, a testvére. Anyuk, született Rechner, egy temesvári kereskedőnek a lánya volt. sora rabinilor șef Leopold Kecskemeti din Oradea și al rabinului șef Arminiu Kecskemeti, din Mako, Ungaria²⁰ aveau o poziție respectată în comunitatea evreilor și în oraș.

1955. Drechsler Matyi și Eszti, Neumann Edit și Getta (din arhiva dnei Getta Neumann)

1958. Rabinul Drechsler (dreapta) cu soția Eszti la familia Schweiger (din arhiva dnei Liliana Diaconescu, n. Fischer)

Surse

http://books.google.fr/books/about/Az_aszketizmus_%C3%A1ll%C3%A1sa_a_zsido_vall%C3%A1so.html?id=RWNLUQAACAAJ&redir_esc=y

Baruch Tercatin, Lucian-Zeev Herșcovici, Prezențe rabinice în perimetrul românesc, Editura Hasefer, București, 2008

Magyar Zsido Lexikon, 1929

<http://mek.niif.hu/04000/04093/html/szocikk/11106.htm>
[Zsikipedia](http://zsikipedia.hu/index.php/Drexler_Miksa)

[http://zsikipedia.hu/index.php/Drexler Miksa](http://zsikipedia.hu/index.php/Drexler_Miksa)
[wikipedia.hu](http://zsikipedia.hu) Izraelita irodalom

http://hu.wikipedia.org/wiki/Izraelita_irodalom_Erd%C3%A9lyben

[Török Petra, Zsidó könyvkiadás 1945 előtt](#)

<http://www.szombat.org/archivum/torok-petra-zsidó-könyvkiadás-1945-előtt-1352774033>

Amințiile dr. [Stefan Kecskemeti](#), Oradea.

Fotografii din arhiva Comunității Evreilor din Timisoara, a dnei Liliana Diaconescu și a dnei Getta Neumann

Redactor: [Getta Neumann](#)

Drexler (Jancsi) Francisc

(1946, Timișoara)

Profesor de fizică

Fiul lui Ana și Paul Drexler, nepotul prof. dr. Victor Deznai, primul director al Liceului Israelit din Timișoara, înființat în 1919, căruia îi datorează formația sa culturală. Absolvent al Universității din București, secția fizică nucleară. În 1972, emigrează cu familia în Israel. Trăiește la Haifa, căsătorit, doi fii, nepoți.

Predă fizică la Institutul "Oranim" (Universitatea Haifa). În anul 2001, Institutul de știință Weizmann din Rehovot i-a acordat premiul "Amos de Shalit" (acordat anual celui mai bun profesor de fizică din Israel).

Red. : [Getta Neumann](#). Surse : Familia Drexler

E

Eckstein Gheorghe

(1945, Timișoara – 2016, Timișoara)

Matematician, jucător de bridge și șah

S-a născut într-o familie de evrei, Hilda și Filip Eckstein. A absolvit Școala Medie nr. 3 „Eftimie Murgu”, Timișoara. A participat la Olimpiadele Internaționale de Matematică din 1962 și 1963, unde a obținut medalii de argint și de bronz. A absolvit Facultatea de Matematică a Universității din București și și-a început cariera universitară la Facultatea de Matematică a Universității din Timișoara, unde a obținut și titlul de Doctor în Matematică.

Ca profesor, a avut un profund impact asupra studenților. A fost membru în diverse jurii ale Olimpiadelor Naționale, Balcanice sau Internaționale și a antrenat cu mult succes lotul național de matematică. A fost redactor, apoi redactor șef al "Revistei de Matematică" din Timișoara, una dintre cele mai apreciate reviste de matematică din țară adresate elevilor. În toată activitatea lui a fost un exemplu de corectitudine și de profesionalism, reușind să transmită pasiunea pentru matematică multor generații de elevi și studenți. Ca jucător de bridge, a fost campion național în patru rânduri, împreună cu partenerul și prietenul său Eugen Chelu, alături de care a reprezentat în 1995 România la Balcaniada de bridge și la Campionatul European unde a obținut ceea ce la momentul respectiv era cea mai bună clasare a României la un Campionat European. A redactat un sistem de licitație la jocul de bridge pe care prietenii lui îl numeau "Talmudul".

Soția lui, Iuli, născută Bleyer, a fost informaticiană și parteneră de bridge a soțului ei. Fiul lor, Andrei, este lector la Universitatea Politehnica Timișoara și unul din antrenorii lotului olimpic de juniori al României la matematică.

Familia Eckstein: Andrei, Gheorghe, Iuli. 1994

Eisenscher Albert Arie

(n. 1941, Cernăuți)

Radiolog, cercetător, poet

S-a născut la Cernăuți, în 17 iulie 1941, câteva zile după ce trupele germane au intrat în oraș. Mătușa lui a fost împușcată, iar trei unchi și o verișoară au pierit în Transnistria. Familia Eisenscher a ajuns în 1946 la Timișoara în drum spre Viena, dar granițele s-au închis și au fost nevoiți să rămână în oraș. După terminarea liceului, a emigrat în Israel, unde a început studii de chimie. După un an de pregătire pentru medicină la Paris, unde a lucrat noaptea ca să-și plătească studiul și întreținerea, s-a întors în Israel pentru serviciul militar, timp în care a lucrat într-un laborator de cercetare. Se stabilește în Franța, unde devine medic radiolog.

În anii 1970-1990 a fost unul dintre cei mai cunoscuți radiologi pe plan internațional, cu peste 120 de publicații în reviste de specialitate. În 1982, A. Eisenscher exploatează primul propagarea undelor elastice și devine un precursor în domeniul elastografiei dinamice. A descris o tehnică numită *échosismographie*, prin care s-au putut diferenția tumorile benigne de cele maligne.

O personalitate originală, A. Eisenscher este un maestru în jocuri de cuvinte, fonetice și etimologice, care se regăsesc și în poeziile sale. Vorbește și scrie în germană, maghiară, ebraică, franceză, română, rusă, poloneză, engleză. În timpul liber cântă la corn englez și sculptează.

Publicații

35 de publicații științifice de A. Eisenscher, singur sau în colaborare cu alți cercetători
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/108297/>

Arie Albert Eisenscher, *Diverbium*, Éditions Saint-Germain-des-Prés (1 janvier 1976)

Eisenstädter Ignátz S. de Buziaș

(10 martie 1830, Nagybecskerek, Imperiul Habsburgic, azi Zrenjanin, Serbia – 6 aprilie 1893, Temesvár, Monarhia Austro-Ungară)

Industriaș, om de afaceri și mecena. Președintele Comunității Evreilor din Cetate

Monumentul funerar în Cimitirul Evreilor, Timișoara

Fiul unui negustor din Becicherecul Mare, Ignátz Eisenstädter face studii comerciale. Se înrolează în armata honvezilor și participă în revoluția din 1848-1849, fiind avansat sergent-major, apoi locotenent și, în cele din urmă, locotenent-major de honvezi. În 1854 vine la Timișoara în afacerea angrosistă de manufactură înființată de unchiul său în 1809. În 1855, ajunge în fruntea întreprinderii de comerț angro Eisenstädter. În 1863 este ales vice-președinte, din 1876, președintele Camerei de Comerț și Industrie din Timișoara. Devine director al filialei din Timișoara a Băncii Naționale a Austriei. A fost președinte al Societății Lloyd, de la fondarea ei, timp de 28 de ani. În 1865, devine membru în corpul de reprezentanți ai orașului liber crăiesc Timișoara. În 1866, în calitate de fost locotenent-major, este ales membru al Societății de Ajutorare a Honvezilor din Comitatul Timiș. De numele lui se leagă construirea căii ferate Timișoara-Orșova, ca și înființarea a numeroase întreprinderi și mori mecanice. Contribuie la construirea Teatrului Franz Joseph din Timișoara prin cumpărarea unui mare număr de acțiuni. Sprijină apariția publicației *Temesi Lapok*, fondată în 1872. În anul 1872 cetățenii din Cetate îl aleg în primul consiliu municipal. Tot în 1872 regele îi conferă titlul nobiliar *Buziási* (de Buziaș).

În 1868 reprezintă evreimea din Ungaria de Sud la Congresul comunităților evreiești care are loc în Budapesta. Joacă un rol important în proiectul de construire a Sinagogii din Cetate, inaugurată în 19 septembrie 1865. Orga a fost cadoul său. Din 1870 ocupă funcția de președinte al comunității evreiești din Cetate, precum și al Chevra Kadișa, comisia care se ocupă de administrarea cimitirului, este și președintele Asociației de întraajutorare în caz de boală Maskil-el-dol. În 1872, sinagoga este re-inaugurată în prezența Împăratului Franz Joseph. Numele președintelui Ignatz Eisenstädter apare pe placa de marmură din sinagogă care consemnează acest eveniment.

A fost președinte al circumscripției evreiești nr. 23, care cuprindea evreii din comitatele Timiș, Arad și Caraș-Severin. În anul 1867 a devenit și președinte al districtului XXIII evreiesc al comitatelor Timiș-Torontal, Caraș și Arad.

A participat activ la înființarea Societății de Răspândire a Limbii Maghiare, a Societății Maghiare de Susținere a Teatrului, precum și a școlii de meserii din Timișoara. S-a distins prin activități caritative și de mecenat. La înhumarea sa au luat parte 10.000 de persoane din Timișoara și din împrejurimi, reprezentând toate naționalitățile ce conviețuiau în Banat.

A fost una din cele mai importante personalități din viața economică și socială din Timișoara, în a doua jumătate a sec. al XIX-lea.

Surse

Szekernyés János, *A magyarság emlékjelei a Bánságban/Semne evocatoare ale maghiarimii în Banat/Evidence of Hungarian Presence in the Banat*, Temesvár, 2013

Josef Geml, *Vechea Timișoară*, cosmopolitonart, Timișoara 2016, p. 418

Móritz Löwy, *Skizzen zur Geschichte der Juden in Temesvár*, Szegedin 1890

Cartea digitalizată în biblioteca Harvard University poate fi accesată online: <https://archive.org/details/skizzenzurgesch00lwgoog>

Eisikovits Max

(8 octombrie 1908, Blaj, județul Alba - 12 ianuarie 1983, Cluj Napoca)

Compozitor, muzicolog, culegător și exeget de folclor idiș, profesor

Tabloul absolvenților
Liceului Israelit Timișoara

Studiile muzicale le-a urmat la Conservatorul din Cluj Napoca (1928-1933) cu Marțian Negrea (armonie, contrapunct, compoziție), Gheorghe Ciolac (pian), Augustin Bena (dirijat coral) și George Simonis (istoria muzicii). Paralel a urmat Facultatea de Drept din Cluj Napoca, obținând doctoratul (1933), dar nu a exercitat niciodată profesia de avocat.

În anii 1935 și 1946 a fost profesor de muzică la Liceul Israelit. Printre elevii lui s-au numărat György Kurtág și Ferdinand Weiss. În 1946 s-a stabilit la Cluj, unde a fost profesor de armonie și contrapunct (1946-1978) și director (1950-1953) la Conservatorul din Cluj Napoca; director la Opera Maghiară de Stat din Cluj Napoca (1948-1950), iar între 1950 – 1953 a fost primul rector al [Conservatorului de Muzică "Gheorghe Dima"](#), care s-a înființat prin unirea celor două instituții de muzică cu predare în limba română, respectiv, limba maghiară. A susținut

conferințe, prelegeri, concerte-lecții, comunicări științifice, emisiuni de radio. A publicat studii, comunicări, interviuri și articole în „Muzica”, „Lucrări de muzicologie”, „Contemporanul”, „Magazin” etc.

A fost distins cu Ordinul Muncii, clasa III (1954), Premiul de Stat (1957), Ordinul „Meritul cultural”, clasa II (1969) și Premiul Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor (1977).

Compoziții muzicale și lucrări de muzicologie

Muzică de teatru

- *Povestea țapului* (1953), operă-basm în 3 acte, libretul de Ion Bartalis și Ilie Balea după Serghei Marșak, premiera Cluj Napoca, 15 august 1954, Opera Română din Cluj Napoca, Anatol Chisadji, în „Muzica”, supliment nr. 9, București, 1956 (arie din actul I, cor de fete din actul II și cor din actul III);
- *Fântâna cu bucluc* (1960), fabulă muzicală în două acte și un prolog, libretul de Lili Marton după o fabulă populară, premiera Cluj Napoca, 10 ianuarie 1962, Opera Română, Anatol Chisadji;
- *Minunata pantofăreasă* (1960-1983), operă comică după piesa lui Federico Garcia Lorca (neterminată).

Muzică vocal-simfonică

- *Cantata păcii* (1949), pentru soliști, cor mixt și orchestră, versuri de Salamon Erno.
- *Inima bătrânului Vezuv* (1960), cantată pentru bariton și orchestră, versuri de Mihai Beniuc.

Muzică simfonică

- *Dansuri vechi ardelenesti* (1956), suită pentru orchestră, București, 1960 (reducție de pian)
- *Primăvară în Carpați* (1959), poem simfonic, primă audiție, Cluj Napoca, 1960, Filarmonică, Mircea Basarab.

Muzică de cameră

- *Rapsodie hasidică pentru violoncel și pian* (1941), Cluj Napoca, litografia Conservatorului, 1979;
- *Sonatină pentru vioară și pian* (1946), București, 1954;
- *Suită de dansuri românești pentru vioară și pian* (1955), în „Muzica”, supliment nr. 3, București, 1955 (două dansuri);
- *Două imagini pentru violoncel și pian*, Cluj Napoca, litografia Conservatorului, 1979;
- *In memoriam*, piesă pentru violoncel și pian.

Muzică instrumentală pentru pian

- *Două dansuri hasidice* (1935), Timișoara, 1937;
- *10 Miniaturi pentru pian* (1940), Timișoara, 1945;
- *Rondo* (1940), pentru pian, Timișoara, 1945;
- *Imagini din Banat* (1940), suită pentru pian;
- *15 Miniaturi pentru pian pe teme maramureșene* (1934), Cluj Napoca, litografia Conservatorului, 1969;
- *Cântecul vine din răsărit* (1946), 16 piese mici pentru tineret, Timișoara, 1947, București, 1957, în *Repertoriu pianistic*, caiet VI, București, 1963;
- *Dansuri vechi ardelenesti pentru pian* (1950), București, 1960;
- *Suită pentru pian* (1954), București, 1961;
- *30 Piese mici pentru pian* (1956), București, 1958;

- *Epigrame* (1969), Cluj Napoca, litografia Conservatorului, 1969, în *Rumanische Klavierminiaturen fur Kinder und jugendliche*, Leipzig, 1976;
- *Cântece stinse din Maramureș* (1969), Cluj Napoca, litografia Conservatorului, 1969;
- *4 Schițe pentru pian* (1970), Cluj Napoca, litografia Conservatorului, 1970;
- *Elan* (1977), Cluj Napoca, litografia Conservatorului, 1977;
- *Trei miniaturi pentru pian* (1978), în *Mici piese românești pentru pian*, caietele II-III, București, litografia Conservatorului, 1978.

Muzică corală

- *Vulturul răzbnării* (1948), poem coral, versuri de Mihai Beniuc, București, 1949
- *20 Coruri pentru copii. Introducere în cântecul polifonic*, coruri pentru două voci egale, București, 1956; idem Budapesta, Zenemukiado Vallalat, 1969
- *Coruri pentru copii* (1958), pentru trei voci egale, București, 1970
- *Hore și madrigale* (1964), pentru cor a cappella, București, 1965
- *Bobâlna* (1970), poem coral, versuri de Victor Tulbure, București, 1973
- *Recviem sătesc* (1971), pentru cor de femei
- *Coruri pentru voci egale, copii și femei*, versuri populare, București, 1977
- *Cântec de leagăn* (1976), pentru două voci egale, versuri populare, în „Tribuna României”, București, nr. 83, 15 aprilie 1976.

Muzică vocală

- *20 Cântece populare evreiești din Maramureș* (1939), pentru voce și pian, New York, Sepher Herman Press, 1980
- *Dalok (Cântece)* (1942), pentru voce și pian, Timișoara, 1946
- *Dalok (Cântece)*, 1954, pentru voce și pian, București, 1956
- *2 Lieduri din ciclul „Inima bătrânului Vezuv”* (1960), pentru voce și pian (cuprinde: *Nu legănat, Morarul*);
- *Lieduri* (1960-1965), pentru voce și pian, București, 1980
- *Cântece din fluier* (1960-1970), pentru voce și pian, Cluj Napoca, litografia Conservatorului, 1972
- *3 Cântece pe versuri de Ion Vinea* (1969), pentru voce și pian (cuprinde: *Ivoriu, Medalion, Celei venite*)
- *Trei lieduri pe versuri de Kanyadi Sandor* (1969), pentru voce și pian
- *3 Cântece pe versuri de Nina Cassian* (1970), pentru voce și pian (cuprinde: *Gura, ochii, Simplă, Pasărea Kivi*)

Muzicologie

- *Unele elemente și aspecte moderne anticipate în creația lui Gesualdo di Venosa*, în „Lucrări muzicologice”, supliment nr. 3, Cluj Napoca, 1956
- *Elemente ale limbajului muzical baehian în lumina muzicii din prima parte a secolului XX*, în „Lucrări muzicologice”, Cluj Napoca, nr. 2, 1966
- *Polifonia vocală a Renașterii. Stilul palestrinian*, București, 1966
- *Contribuții la studiul tratării disonanței în creația lui J.S. Bach*, în „Lucrări muzicologice” nr. 4, Cluj Napoca, 1968
- *Polifonia barocului*, vol. I, Cluj Napoca, litografia Conservatorului, 1969; idem București, 1973 (*Stilul baehian*)
- *Contribuții la geneza unor elemente de stil ale creației lui Bela Bartok*, în „Muzica” nr. 9, București, 1975
- *Introducere în polifonia vocală a secolului XX*, București, 1976.

Legături externe

Despre Max Eisikovits pe crispedia

http://www.crispedia.ro/Max_Eisikovits

Pe wikipedia maghiară

https://hu.wikipedia.org/wiki/Eisikovits_Mih%C3%A1ly_Miksa

Mihai Eisikovits: Amintiri despre Max Eisikovits

<http://baabel.suprapus.ro/2013/07/mihai-eisikovits-amintiri-despre-max-eisikovits/>

Max Eisikovits

http://www.bjt2006.org/GN_mini_Max_Eisikovits_3515.pdf

Max Eisikovits, Sonatina pentru vioară și pian

<https://www.youtube.com/watch?v=gK0SRuD0wnY>

Max Eisikovits, Rondo sur des chansons populaires hassidiques de Maramureș

<https://www.youtube.com/watch?v=iG3vo8qU4Pc>

Elena Cernei sings in yddish language "Wigen lid" of HASIDIC SONGS by Max Eisikovits; piano: Ferdinand Weiss; Bucharest, 1967, broadcast recording.

<https://www.youtube.com/watch?v=Xr7B18V430k>

Ehrenfest Fülöp

(1810 – 25.12.1891, Temesvár)

Medic, medic-șef militar *honvéd*

Ehrenfest Fülöp a servit ca medic militar în armata maghiară honvéd în Revoluția Maghiară din 1848-1849. După înăbușirea revoluției a lucrat în propriul său cabinet medical. Piatra sa funerară poartă inscripția: "Béke lengjen porai felett" ("Pacea să îi învâluie cenușa").

Piatra funerară în Cimitirul Evreilor Timișoara

Surse

Szekernyés János, A magyarság emlékjelei a Bánságban, HangArt könyvek, Temesvár 2013, p.645

Revoluția Maghiară din 1848-1849

https://ro.wikipedia.org/wiki/Revolu%C8%9Bia_Maghiar%C4%83_din_1848

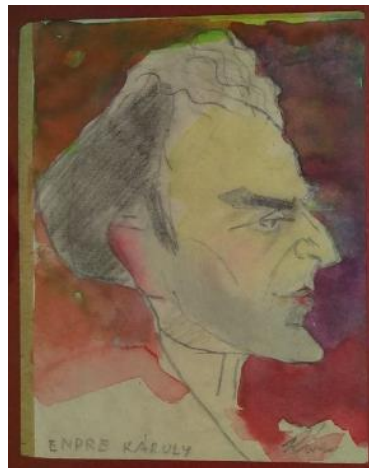
1848-1849-es honvédsereg

https://hu.wikipedia.org/wiki/1848%E2%80%931849-es_honv%C3%A9dsereg

Endre Károly

(1893, Temesvár-1988, Timișoara)

Poet, traducător, redactor

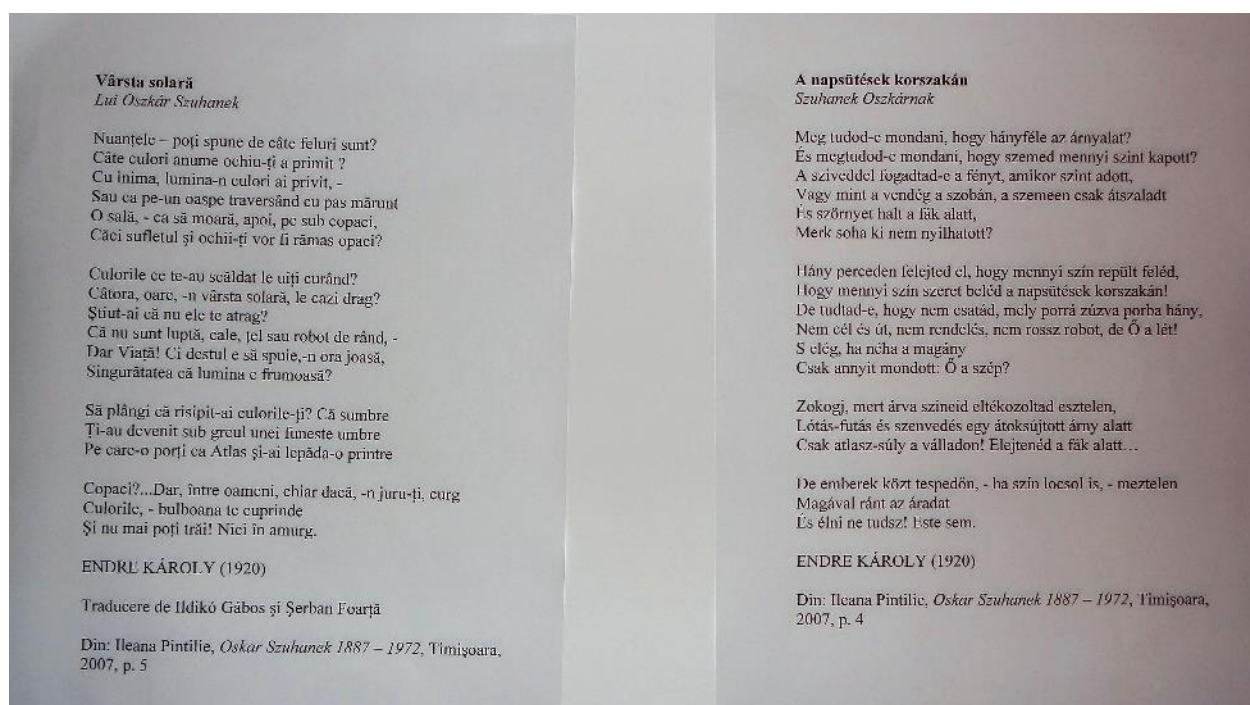

Károly Endre: Două portrete în ulei și o caricatură de Nándor Kóra Korber

S-a născut în cartierul Fabric, fiul lui Adolf Engel (înmormântat în cimitirul evreilor din Timișoara) care avea o mică întreprindere. După absolvirea Școlii Superioare de Comerț, s-a angajat într-o fabrică de textile din Budapesta, apoi, din 1914, a lucrat la Timișoara ca funcționar bancar. A fost recrutat în armată în 1916 și grav rănit în luptele de pe frontul de sud în Primul Război Mondial. Tema războiului se regăsește în poezia lui. După război lucrează în postul de contabil în Fabrica de lanțuri. Între 1929-1949 este secretar general al camerei de comerț, iar între anii 1949-1957, este contabil șef al unor unități comerciale.

Este membru al Societății Literare Arany János din Timișoara, din 1946 secretar general al acesteia, membru al comunității scriitorilor maghiari, Helikon (1926), membru al Societății Kemény Zsigmond din Târgu Mureș.

Scrie poezii de la vârsta de 8 ani. Prima poezie publicată apare în 1910 în Temesvári Hirlap. Publică sub pseudonimul Anreas și Károly Endre. Scrie cu profunzime și delicatețe despre sensul vieții, despre existența umană efemeră, război și cruzime absurdă într-un stil cizelat.

Poezia *A napsütések korszakán* și în traducere în română

Publicații

Az ember, aki járva jár (versek, Bp. 1922)

Az ember a csillagok alatt (versek, az Arany János Társaság kiadása, Temesvár, 1947)

Válogatott versek (1957)

Elégiák és rapszódák (1962)

Legszebb versei (Majtényi Erik előszavával, 1964)

Verses (RMI, Méliusz József bevezetőjével, 1965)

Őszutóm versei (Temesvár, 1972)

Görzi elégiák (1978)

Periandrosz (1982)

Örök megújulás - cikkek, úti jegyzetek, emlékezések (1988)

Surse

wikipedia

Magyar zsidó lexikon. Szerk. Ujvári Péter. Budapest: Magyar zsidó lexikon. 1929.

Szekernyés János, A magyarság emlékjelei a Bánságban (în maghiară, română, engleză)

HangArt könyvek. Temesvár 2013.

Ezri Tiberiu

(n. 1951, Marghita, Bihor, România)

Anestezist. Șeful Departamentului de Anestezie, Wolfson Medical Center

Tiberiu Ezri s-a născut într-o familie de evrei, supraviețuitori ai Holocaustului.

A absolvit Facultatea de Medicină Timișoara. Specializarea ca anestezist a obținut-o în Israel. Între 1993 și anul 2004 a lucrat mai multe perioade ca Visiting Assistant Professor la University of Texas Medical School la Houston.

Din anul 2000 până în prezent este șeful Departamentului de Anestezie, Wolfson Medical Center, afiliat la Universitatea Tel Aviv. Conduce, de asemenea, echipa Wolfson MC pentru anestezie care execută intervenții la mii de copii din peste 50 de țări din "Lumea a Treia" și care formează și pregătește tineri anesteziști din aceste țări în anestezie cardiacă pediatrică.

2000 până în prezent – Șeful Departamentului de Anestezie, Wolfson Medical Center

2008 – Clinical Associate Professor of Anesthesia, Tel Aviv University

2011 – 2014 – Președinte al Comisiei Israeliene de Examinare în domeniul Anesteziei

2006-2014 – Directorul Programului WFSA (World Federation of Anesthesiologists) la Wolfson MC, Israel

Date biografice

În anul 1975 s-a căsătorit cu Elisheva, născută Feldmann, la Timișoara. Din familiile Feldmann și Ezri, 60 de persoane au fost deportate, din care 40 au pierit. În anul 1978 familia Ezri a emigrat în Israel. Au doi fii și trei nepoti.

Distincții

2014 – Premiul de excelență profesională (Professional excellence award, Wolfson Medical Center)

2015 – Team member excellence in American Accreditation (JCI) of Wolfson Medical Center

2016 – Premiul de profesor excelent (Excellent teacher award) - Tel Aviv University

28.08.2016 – Câștigătorul Premiului Prezidențial WFSA ("Recipient of the World Federation of Societies of Anaesthesiologists (WFSA) Presidential Award for excellence in education in anesthesia." Acest premiu i s-a acordat la congresul mondial de anestezie ținut la Hong Kong.

Publicații

Peste 180 de publicații științifice.

F

Farago Ernest

(1920, Timișoara - 2012, Alexandria, VA, USA)

Violonist

Studii la Roma si Siena. Violonist la National Symphony Orchestra. Concerte ca solist pe plan international.

Farago Frank (Feri)

(1926, Timișoara - 2007)

Violonist

Violonist la New Orleans Symphony Orchestra. A predat vioara la New York.

Farago Marcel

(1924, Timisoara – 2016, New Jersey, Statele Unite)

Violoncelist, compozitor

Studii la București, iar după război, la profesori celebri, ca Gaspar Cassado în Siena, Italia si Pierre Fournier și Paul Tortelier la Conservatoriul din Paris. În primul rând violoncelist, dar era de asemenea un pianist și un dirijor apreciat. Înainte de război, frații Farago, Ernest, Marcel, si Frank, împreună cu tatăl lor, Ludovic, au format Quartetul Farago la Timișoara (1936-1940).

În anii războiului, în urma măsurilor antievreiești, a fost trimis în diferite detașamente de muncă obligatorie.

A fost violoncelist la Cape Town Orchestra, Africa de Sud, solist in Porto Alegre, Brazilia, iar în 1955 a fost angajat de dirijorul Eugene Ormandy la Philadelphia Orchestra (1956-1994). Compoziții publicate și inregistrate pe discuri si prezentate și de Philadelphia Orchestra.

Marcel Farago la aniversarea de 90 de ani (de la minutul 20)

<https://www.youtube.com/watch?v=mQYNahx6QpM>

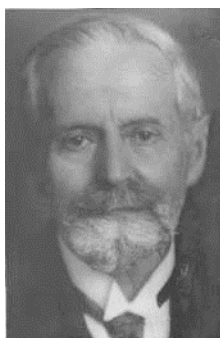
Marcel Farago, 92, longtime cellist with Philadelphia Orchestra

http://articles.philly.com/2016-04-13/news/72270492_1_symphony-orchestra-davyd-booth-philadelphia-orchestra

Färber Bernát

(1859-13 februarie 1938, Timișoara)

Mare comerciant

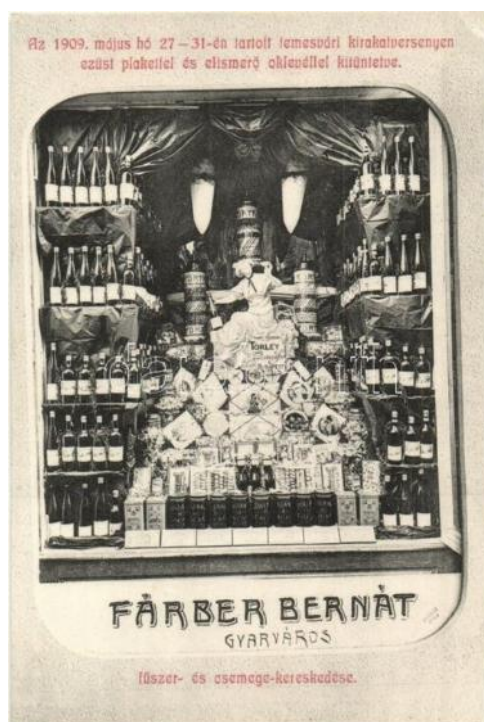

Farber B.

A fost proprietarul unui magazin angro de coloniale în Fabric, lângă Piața Traian, str. Ion Mihalache nr. 3. A fost membru în conducerea unor întreprinderi, printre care Banca de Scont filiala Fabric, de asemenea în conducerea comunității neologe din Fabric, apoi, după unirea comunității din Fabric cu cea din Cetate în 1933, în conducerea comunității evreiești din Cetate.

Eugen (Jenö), fiul lui, a făcut comerț cu vopsele, iar în 1923 a început producția pe malul Begăi, înființând „Fabrica Unită de Lacuri & Vopsele”, care și-a continuat activitatea după naționalizare sub numele de „Azur”.

Bernát, tatăl, a făcut și el parte din conducerea fabricii, la fel Iosif Taussig, cumnatul său, directorul unei fabrici de spirt, care a devenit mai târziu întreprinderea „Solventul”.

Inscripția :

Az 1909. május 27-31 között tartott temesvári kirakatversenyen ezüst plakettel és elismerő oklevéllel kitüntette. (Trad. : Distins cu plachetă de argint și diplomă la concursul timișorean de vitrine, 27-31 mai, 1909)

Färber Bernát, Gyárváros, fűszer- és csemegekereskedése.

(Trad. : Färber Bernat, Fabric, magazin de mirodenii și delicatese)

Fotografia-portret apare în albumul festiv al comunității din 1934-1935

Farber, John F.

(Färber Jancsi, 23.08.1925, Timișoara – 26.02.2024, New York City)

Chimist, acționar principal la ICC Industries, la compania „Azur” (Timișoara)

S-a născut într-o familie evreiască în Timișoara. Părinții frecventau Sinagoga din Cetate, din centrul orașului, bunicii pe cea din cartierul Fabric. Bernát Färber, bunicul lui, a fost proprietarul unui magazin angro de textile în Fabric și membru în conducerea comunității evreiești din Cetate și Fabric după unirea lor în 1935. El a intrat în posesia Palatului Neuhaus/Färber, Piața Victoriei nr. 4, curând după finisarea ei. Tatăl lui John, Eugen Färber, făcea comerț cu vopsele. În 1923 a început producția pe malul Begăi, înființând „Fabrica Unită de Lacuri & Vopsele”, înregistrată în registrul comerțului în 1931. József Taussig, cumnatul lui, a achiziționat o fabrică de solvenți, care a devenit mai târziu întreprinderea „Solventul”.

Familia locuia într-o clădire superbă în Piața Operei, lângă Lloyd, în centrul orașului Timișoara. Jancsi Färber este elev la Liceul Israelit, având ca profesori, printre alții, pe rabinul Dr. Ernest Neumann, pe Maria Neumann, profesoară de matematică și pe Francisc Frucht, cunoscut sub pseudonimul său de poet, Anavi Adam. În timpul anilor războiului, este unul din conducătorii Cercului cultural de la Liceul Israelit care era un refugiu cultural pentru tineretul evreiesc care nu avea acces la instituțiile de cultură. În anii 1943-1944 este deportat în detașamente de muncă obligatorie.

Este absolvent al Facultății de Chimie din Cluj. În timpul studenției lucrează ca laborant în fabrica tatălui. În 1948, fabrica este naționalizată. Tatăl său este arestat și eliberat după ce semnează o declarație prin care se recunoaște vinovat, fiind „exploatare” și președintele Asociației fabricanților timișoreni. Fuge peste graniță într-un vagon cu fân, iar Jancsi, 23 de ani, sora lui, 20 de ani, și mama lui trec frontiera noaptea, prin Carei, localitate în nord-vestul României. Din Ungaria ajung la Viena, unde mama deschide împreună cu o mătușă un atelier de modă. Este o experiență traumatică pentru întreaga familie.

De la Viena, după o scurtă ședere în Israel, John Farber ajunge la New York, unde își face doctoratul în chimie la Polytechnic Institute of Brooklyn. În 1953, se căsătorește cu Maya Kleyman, originară tot din Timișoara. Din această căsnicie se nasc patru copii: Sandra, Deborah, Michael și Claudia.

Lucrează la firma de textile a socrului său, Leslie Kleyman, care a întemeiat firma Leslie Kleyman Corporation în 1950.

În **1952**, John Farber dezvoltă în cadrul firmei **departamentul de produse chimice**. Firma adoptă numele de [ICC Industries](#) și devine unul din cele mai mari conglomerate chimice din SUA, având poziția 148 Forbes Private Company List în 2012, cu vânzări de \$3 miliarde. Firma are birouri în SUA, Europa, Orientul Apropiat și Asia și deține numeroase fabrici de produse chimice, farmaceutice și de mase plastice pe toate continentele. ICC Industries este proprietatea familiei Farber.

[Frutarom](#), companie israeliană, unul din cei 10 cei mai mari producători de arome și ingrediente speciale din lume, a aparținut de ICC.

În 1999, ICC cumpără fosta fabrică a familiei Farber care în anul 1948 a fost expropriată și și-a continuat activitatea sub denumirea Fabrica de lacuri și vopsele „[Azur](#)” din Timișoara.

În 2013, John F. Farber este [inclus în lista Forbes 400](#) a celor mai bogați americani, fiind unul dintre cei 39 de americani născuți în afara SUA de pe această listă. Este tipic pentru John F. Farber că nu a manifestat nicio satisfacție la auzul acestei vești și a refuzat să acorde interviuri.

[Istoricul întreprinderii Azur](#)

1844 – Anul înființării companiei ca manufactură de lumânări și săpun sub denumirea: Fabricile Unite de Ulei și Săpun SA.

1923 – Eugen Farber înființează o societate comercială care are ca obiect de activitate comerțul cu vopsele. În anul 1925, condițiile de import devenind foarte grele, se decide transformarea societății comerciale în societatea industrială, Fabrica Unită de Lacuri și Vopsele.

1942 – Începutul producției de rășini sintetice

1948 – Fabrica trece în proprietatea statului, sub denumirea „Azur”

1999 – Este acționar majoritar (75,01%) la „ICC Industries” Inc. din New York. Fabrica revine astfel, după 50 de ani, în proprietatea familiei Farber. Cu ocazia a 15 ani de la achiziția întreprinderii, John Farber declară: “În 1999, după lungi negocieri, am reușit să readuc în proprietatea familiei mele fabrica pe care tatăl meu a înființat-o în 1923 și pe care a condus-o și dezvoltat-o până la momentul fatidic al naționalizării din 1948” (Dr. John J. Farber în [Azur – 15 ani de la privatizare](#))

2003 – Societatea Română pentru Asigurarea Calității certifică sistemul de management al calității conform standardului ISO 9001 și sistemul de management al mediului conform ISO 14001

2008 – Azur își împarte activitatea pe 2 divizii: Divizia Vopsele, Rășini și Divizia Compozite

2009 – Se implementează sistemul de management al sănătății și securității ocupaționale OHSAS 18001 care a fost certificat de către SRAC

2009 – Azur inaugurează o nouă linie tehnologică automată pentru produse pe bază de apă

2012 – Se implementează standardul ISO 22000 pentru sistemul de management al siguranței alimentului în cadrul instalației “Frutarom”, certificat de către SRAC.

Surse

Compania „Azur” la Timișoara

<http://www.azur.ro/>

ICC Industries Inc.

<http://www.iccindustries.com/About>

Frutarom, one of the ten largest [flavor](#) and [fragrance](#) companies in the world

<http://en.wikipedia.org/wiki/Frutarom>

Milionarii fac și investiții sentimentale. Americanul John Farber răscumpără fabrica tatălui său după 50 de ani

<http://www.agenda.ro/senzational-2-2/9103>

Meet John Farber: The Forbes 400 Newcomer Behind a Chemical Conglomerate

<http://www.forbes.com/sites/liyanchen/2013/09/20/meet-john-farber-the-forbes-400-newcomer-behind-a-chemical-conglomerate/>

Azur Timișoara, tradiția unui brand de succes în Banat și reprezentativ în toată țara

<http://www.tion.ro/azur-timisoara-traditia-unui-brand-de-succes-in-banat-si-reprezentativ-in-toata-tara-p/1466978>

Azur – 15 ani de la privatizare

<http://www.tion.ro/azur-15-ani-de-la-privatizare-traditia-continua-p/1465351>

Vor 170 Jahren Azur Vorgänger stellten Seife und Kerzen her

<http://www.adz.ro/artikel/artikel/vor-170-jahren-azur-vorgaenger-stellten-seife-und-kerzen-her/>

Tomi si Rolla Laszlo, *Din amintirile noastre*

http://www.bjt2006.org/TRL_Din_amintirile_noastre_5214.pdf

A Celebration of Life: Dr. John Farber

Eulogies, video interview with Dr. John Farber, family photos

<https://www.legacycelebrated.com/dr-john-farber/>

Farber Maya

(1936 Timișoara)

Artist vizual

Maya Farber s-a născut într-o familie de evrei ca Maya Kleyman în 1936 la Timișoara. Încă în copilărie s-a facut remarcată prin talentul ei la desen. O parte a tinereții a trăit în Nicaragua la Managua.

În 1953 s-a căsătorit cu timișoreanul John (Jancsi) Farber și s-a stabilit în SUA. Soțul ei este președintele consiliului de administrație ICC Industries.

A urmat cursuri de artă la Pratt Institute, Hunter College și Hans Hofmann School, și a studiat cu Reginald Marsh și Will Barnett la Art Students League.

Maya Farber lucrează în propriul atelier în New York City și este cunoscută pentru peisaje, naturi moarte și colaje. Inspirată de anii petrecuți în America Centrală, Farber lucrează în culori vii, tropicale. A participat la numeroase expoziții în USA, Europa și Israel.

Maya Farber este membru semnat al "National Collage Society". A fost premiată la concursul din Martie 2012 al Revistei „The Artist Magazine”.

Surse:

- Pagina web a artistei
<http://www.mayafarberart.com/www.mayafarberart.com/Welcome.html>
- Falk, Peter Hastings (Editor): *Who Was Who in American Art, 1564-1975*. Three Volumes, 1999
- Saur, K. G., Meissner Günter (Hrsg.): *Allgemeines Künstler-Lexikon. Die bildenden Künstler aller Zeiten und Völker Vol.37, Pag. 19*, K. G. Saur, München-Leipzig 1992
- *Marquis Who's Who Top Executives*

Articol redactat de Aby Weiss, Köln, Germania

Farkas Paul

(Martie 1943, Timișoara)

Inginer chimist. Specialist în tehnologia compușilor macromoleculari

S-a născut într-o familie de evrei în Timișoara. Mama, Vera, născută Bergmann, în Banja Luka, Bosnia Herzegovina, 1919, a murit la Nazareth Illit (Nof Hagalil), Israel, în 1985. Tatăl, Tiberiu, născut la Erdöszyentgyörgy, în 1911, decedat la Timișoara, 1981, a fost profesor de științe naturale, în special chimie și geografie. Ani de zile a predat la Liceul Israelit, Timișoara, iar în ultimii ani de existență a liceelor israelite, 1945-1948, a fost directorul Școlii Superioare Israelite de Comerț.

Paul Farkas a absolvit Facultatea de Chimie Industrială la Institutul Politehnic Timișoara în 1965. Au urmat doi ani, în care a avut poziția de asistent și a lucrat la teza lui de doctorat în Departamentul de chimie organică, sub direcția profesorului George Ostrogovich. A întrerupt pregătirea pentru obținerea doctoratului pentru a-și însuși cunoștințe practice în vederea emigrării în Israel. Și-a desfășurat activitatea în diferite întreprinderi chimice din Israel, USA, Africa de Sud, Marea Britanie, Olanda și Canada. Diploma de MSc in Chemical Engineering a fost recunoscută de University of Toronto. După ce s-a retras din poziția de cercetător senior la o companie internațională de fabricare a spumei poliuretane, își continuă activitatea ca expert științific și tehnic recunoscut internațional în dezvoltarea noilor tehnologii, produse și aplicații poliuretane.

Este specialist în domeniul chimiei și al tehnologiei compușilor macromoleculari (Spume Poliuretane, TPR, RIM și alte materiale plastice). Este autorul a mai mult de 20 de familii de brevete și a 11 lucrări publicate și autorul unui capitol în cartea despre reciclarea materialului poliuretan de Prof. Dr. Frisch, University of Detroit – Mercy. A fost membru în Technical Advisory Body la University of Detroit – Mercy și University of Minneapolis Minnesota. A realizat 10 concepte noi de fabricare a poliuretanului și 5 concepte noi de echipament. A condus activitatea tehnică al unor companii în Asia, Africa, America de Nord și Europa. A participat la înființarea a 2 fabrici, una în Israel, cealaltă în Canada. A fost consultant. A fost martor expert pentru noutăți aplicate și instructor/mentor pentru PU pentru American Chemistry Council, Center Of PU industry, New York, USA, până în martie 2021. Este membru în redacția revistei Polyurethane Magazine International/ Dr Gupta Verlag Germany.

Paul Farkas a fost distins cu numeroase premii și ales membru în diferite organizații și publicații , printre care Professional Engineers of Ontario, Automotive Engineering International, Who is Who in Chemistry/ Oxford, Who is Who of NA Engineering)

Scrima, schiul și înotul sunt sporturi pe care le-a practicat cu pasiune toată viața.

Are o fiică, Noemi, și o parteneră de viață, Chava, de mai bine de 30 de ani.

Feldmann Samuel

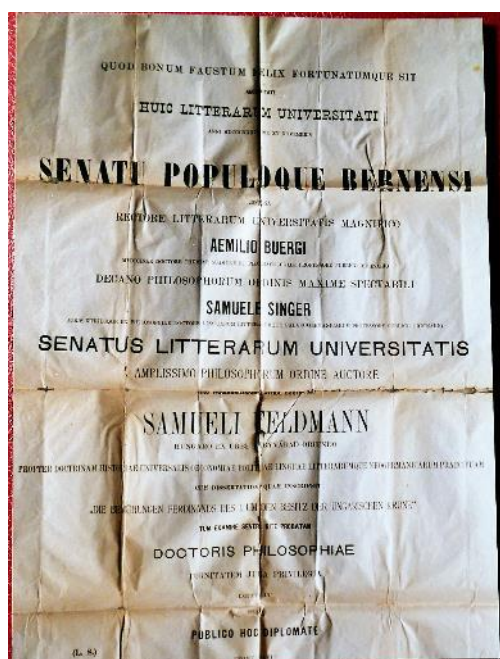
(1885, Oradea, Monarhia Austro-Ungară – 1956, Israel)

Rabin, profesor de religie și ebraică, autor

Samuel Feldmann s-a născut în Oradea în 1885, într-o familie de evrei ortodocși. Tatăl lui era comerciant. După absolvirea liceului din Oradea, a studiat într-o ieșivă în Frankfurt. Și-a continuat studiile la Cluj, München și la universitatea din Berna, unde a obținut titlul de doctor în istorie în 1904. A fost profesor de religie. În timpul războiului a servit în armata română ca rabin militar. A predat cursuri de religie la liceul evreiesc din Oradea. În 1928 a fost ales Prim-Rabin la sinagoga din Sânnicolau Mare, iar între 1946 și 1950 a fost rabin la Sinagoga din cartierul Fabric în Timișoara.

A avut 7 copii. Vezi Victor Feldmann.

Diploma de doctorat a lui Samuel Feldmann pentru teza de doctorat "Die Bemühungen Ferdinand des I. um den Besitz der ungarischen Krone"

Publicații

"A zsidó Sabet"

"Vallás és szocialismus", 1918

"Torah és Derech Eretz", 1930

Correspondent la publicația "Zsidó Közlöny"

Legături externe

Informații și fotografii de la Vera Feldmann, fiica lui Victor și Ibolya Feldmann

"Ki Kicsoda? A Bánsági Közélet Lexikonja", Timișoara, A "Lexika" Kiadóvállalat Kiadása, 1930

Feldmann Victor

(1922, Oradea – 2003, Toronto, Canada)

Inginer. Conferențiar la Institutul Politehnic Timișoara

A fost al treilea copil din cei șapte ai familiei Feldmann. Samuel Feldmann, tatăl lui, era rabin și avea titlul de doctor în istorie obținut la Universitatea din Berna, Elveția. A ocupat postul de Șef Rabin la sinagoga din Sânnicolau Mare și, între 1946 și 1950, a fost rabin la Sinagoga din cartierul Fabric în Timișoara.

Victor Feldmann a fost elev la Liceul Israelit din Oradea până în 1940, când nordul Transilvaniei a fost anexat Ungariei. Familia s-a mutat la Timișoara, iar din septembrie 1940 a fost elev la Liceul Israelit din

Timișoara.

Între 1941 și 1944, în urma măsurilor anti-evreiești, a fost trimis într-un detașament de muncă obligatorie la Pâncota. Pe lângă norma lui, a a ajutat pe alții să-și facă norma, iar

banii astfel câștigați îi trimitea familiei. Fiind foarte bun la matematică, serile predă matematica colegilor din detașament. După 23 august 1944, a dat examen de admitere la Institutul Politehnic Timișoara și a intrat printre primii. A studiat Mecanica și Electrotehnica.

În 1952 s-a căsătorit cu **Iboly (Ibi) Elena Adler**, cu care a avut o fiică, Vera, care trăiește la Toronto, Canada. Ibi Feldmann (n. 1929, Căianu Mic, Bistrița-Năsăud -1983, Toronto, Canada) a absolvit Facultatea de Filosofie din Cluj. În funcția de lector la Facultatea de Chimie Industrială, a predat Economie Politică până la emigrarea în 1977 în Canada.

A fost foarte apreciată de studenți. În anii 1968-1969, a scris lucrări științifice despre modificările în structura forței de

muncă în România.

Dupa absolvirea facultății, Victor Feldmann a lucrat ca inginer electric. Timp de mai mult de 20 de ani a fost șeful Inspecției Energetice pe Județul Timiș. În postul de conferențiar la Politehnica din Timișoara, unde și-a făcut doctoratul, a cercetat și a predat Organizarea și Conducerea Întreprinderilor din Industria Energiei Electrice și din Industria Electrotehnică și Electronică. A fost foarte apreciat de colegi și de studenți care îl numeau, cu simpatie, "Cosinus", datorită pasiunii lui pentru matematică.

A emigrat în 1977 în Canada, unde a lucrat ca Professional Engineer la Ebastec Lavalin (1978-2003), una dintre cele mai mari companii de ingineri consultanți din America de Nord. A fost membru în APEO (Asociația Inginerilor Profesioniști din Ontario).

Publicații

"Utilizarea rațională a energiei electrice", de V. Feldmann și U. Valeanu. Editura Tehnică București, 1966

"Măsuri practice generale de economisire a combustibilului și căldurii în industrie", de dr. ing. Victor Feldmann, Ing. Helmuth Wersching și Ing. Maniu Vintan. Editura Tehnică, București, 1976.

Articole în revista "Energetica".

Feller Otto

(22 iunie, 1922, Timișoara–28 decembrie, SUA)

Cantor, inginer textil

Tatăl lui, Joseph Feller, născut în Kolomyia, în 1889, și mama, Malvina, n. Gruby, în Novisad, 1891, s-au întâlnit în Sofia, Bulgaria. În 1915 s-au stabilit în Timișoara, unde tatăl a deschis întâi un magazin de ciocolată, care a dat faliment, apoi o mică berărie în cartierul Iosefin, strada 16 Decembrie 1989, nr. 8. Otto a frecventat grădinița și școala elementară israelită, iar după cursuri și-a ajutat părinții în afacerea lor. Din copilărie s-a remarcat prin aptitudinile sale artistice: era talentat în muzică și desen. Împreună cu doi prieteni a format un trio de jazz, Otto cânta la acordeon. A studiat design și a obținut diploma de inginer textile.

1965, Farewell service, Fabric Synagogue

În anii măsurilor rasiale, doi legionari l-au forțat pe tatăl lui să semneze un document de „donație”, prin care organizația legionară a luat în posesie localul lui. Ca urmare a măsurilor rasiale, conform cărora bărbații evrei trebuiau să facă muncă obligatorie, Otto a fost recrutat pentru lucrări de curățare a drumurilor iarna, în timp ce trecătorii își băteau joc de evreii care munceau. În 1941 a lucrat la construirea unor canale de irigație în Pâncota, apoi la Mocrea în munți, pe urmă, la Deva, la construcția de cale ferată.

Otto Feller și rabin dr. Ernest Neumann, Timisoara, 1971

După război, a frecventat cursuri de canto. A participat în formația de dans și cântec *Flacăra* și a lucrat ca secretar muzical al Orchestrei Filarmonice de Stat Timișoara, poziție în care a organizat primul cor al Filarmonicii. Când a depus cererea pentru pașaport de emigrare, și-a pierdut postul. Până în 1965, când a emigrat împreună cu soția lui, Agi, în Statele Unite, a fost cantor în Sinagoga neologă din Fabric. De prim-rabinul dr. Ernest Neumann l-a legat o prietenie deosebit de afectuoasă, iar congregația l-a apreciat mult.

Această ocupație a devenit o pasiune și a continuat-o în Statele Unite, în comunitățile Emanu-El B'ne Jeshurun și Sinai, în Milwaukee. A fost distins cu premii în repetate rânduri.

Soții Otto și Agi au o fiică, Judith, care a obținut o diplomă de avocat și are o familie cu doi copii.

Otto Feller's Memoirs

http://www.bjt2006.org/OF_My_Life_1714.pdf

Fabric Synagogue, Timisoara

<https://www.youtube.com/watch?v=gX9mzniGdwA>

Fellner Sulamit

Pianistă

Participanta la numeroase programe radio ca solista și în formatie de camera cu fiii ei, violonist și violoncelist.

Fischer Samuel

Dirijor

Dirijorul corului din Sinagoga din Fabric; dirijorul corului *Hazamir*.

Feldmann Samuel

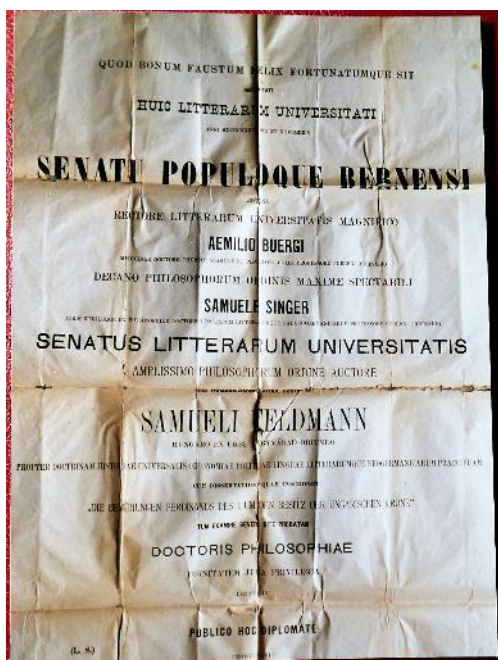
(1885, Oradea, Monarhia Austro-Ungară – 1956, Israel)

Rabin, profesor de religie și ebraică, autor

Samuel Feldmann s-a născut în Oradea în 1885, într-o familie de evrei ortodocși. Tatăl lui era comerciant. După absolvirea liceului din Oradea, a studiat într-o ieșivă în Frankfurt. Și-a continuat studiile la Cluj, München și la universitatea din Berna, unde a obținut titlul de doctor în istorie în 1904. A fost profesor de religie. În timpul războiului a servit în armata română ca rabin militar. A predat cursuri de religie la liceul evreiesc din Oradea. În 1928 a fost ales Prim-Rabin la sinagoga din Sânnicolau Mare, iar între 1946 și 1950 a fost rabin la Sinagoga din cartierul Fabric în Timișoara.

A avut 7 copii. Vezi Victor Feldmann.

Diploma de doctorat a lui Samuel Feldmann pentru teza de doctorat "Die Bemühungen Ferdinand des I. um den Besitz der ungarischen Krone"

Publicații

"A zsidó Sabet"

"Vallás és szocialismus", 1918

"Torah és Derech Eretz", 1930

Correspondent la publicația "Zsidó Közlöny"

Legături externe

Informații și fotografii de la Vera Feldmann, fiica lui Victor și Ibolya Feldmann

"Ki Kicsoda? A Bánsági Közélet Lexikonja", Timișoara, A "Lexika" Kiadóvállalat Kiadása, 1930

Fleischer, Ezra

(1928, 14 iulie, Timișoara – 2006, 25 iulie, Ierusalim)

Poet și specialist în iudaistică, filologie și poezie medievală iudaică

Tatăl lui, Yehuda Leib Leopold Fleischer (1886-1955) a înființat o școală elementară israelită în Iosefin, apoi a devenit profesor la Liceul Izraelit și autor de studii despre Abraham Ibn Ezra. Mama, Serena Fleischer (Szereny neni) a fost o profesoară foarte iubită la școala elementară izraelită. Absolvent al Liceului Izraelit Timișoara în 1946, Ezra Fleischer devine activ în mișcarea Bnei Akiva în România și este închis pentru activitățile sale sioniste timp de 5 ani. În această perioadă, părinții suferă cu multă demnitate. (Sursă: Chaim Gilath) În închisoare, scrie un poem epic în ebraică, "Massa Gog", în care prezice căderea comunismului. Poezia este

scoasă clandestin din România și publicată în Israel, sub un pseudonim.

În 1960, Fleischer emigrează în Israel, unde obține un doctorat la Universitatea Ebraică din Ierusalim, unde a predat până în 1997.

În 1959, este distins cu "Israel Prize", în 1986 a obținut "Bialik Prize", iar în 1992 i se acordă "Rotschild Prize".

Surse

http://en.wikipedia.org/wiki/Ezra_Fleischer

Encyclopedia Iudaica, New York Times. Completări: Chaim Gilath

Fleischer Yehuda Leib Leopold

(n. 26.02.1886, Székesfehérvár, Monarhia Austro-Ungară – 2.12.1955 (1957?) C.E.Timișoara)

Profesor, autor. Fondatorul Școlii Elementare Israelite, Iosefin, Timișoara

În anul 1918 a fondat o școală elementară israelită în Timișoara, cartierul Iosefin, în care a lucrat ca director și profesor. Mai târziu, a predat și la Liceul Israelit. În 1948, școala și-a încetat existența în urma reformei învățământului prin care s-au desființat școlile private și confesionale. A scris articole și studii, printre altele, despre Abraham Ibn Ezra și comentarii biblice, care, începând din 1912, au apărut în publicațiile "Ha-Zofeh le-Hokhmat Yisrael", "Sinai" ș.a. Multe lucrări au rămas în manuscris.

În anul 1928, din donațiile membrilor comunității ortodoxe din Iosefin, Timișoara, s-a construit clădirea școlii elementare israelite, după proiectul arh. Arnold Merbl și prof. Iacob Klein.

Serena (Szerény néni) Fleischer, soția lui, a predat de asemenea la școala elementară israelită. Ezra Fleischer, fiul lor, activ în mișcarea sionistă, a fost condamnat la ani închisoare. A fost poet și filolog, cercetător în domeniul poeziei ebraice (vezi articol în Minipedia Iudaică Timișoreană).

Surse

Encyclopaedia Judaica 1971/72/Bd 6.

[Handbuch österreichischer Autorinnen und Autoren jüdischer Herkunft](#). Österreichische Nationalbibliothek, Wien.

Magyar Zsidó Lexikon <http://mek.niif.hu/04000/04093/html/0898.html>

Amintirile foștilor elevi

Fleischmann Ecaterina Kato

(n. 1916, Timișoara – 2012, Israel)

Profesoară de dans și gimnastică artistică, coregrafă, model, colecționară

Ferdinand Gallas, Nud cu prosop

F. Gallas, Salomeea cu capul Sf. Ioan Botezatoru

Născută într-o familie de evrei de condiție relativ modestă, Ecaterina Kato Fleischmann devine profesoară de dans și este cunoscută în oraș ca o frumusețe clasică. Timp de câțiva ani, a fost căsătorită cu Pali Duschnitz, fiul unei familii bogate de evrei, proprietarii unui magazin de mărunțișuri în cartierul Fabric, Piața Traian, vis-à-vis de casa comunității sârbe.²¹ În anii '30 a deschis o școală de dans și gimnastică ritmică pe strada Emanuil Ungureanu la nr. 9 la etajul casei, în care fratele ei, Emil, avea un restaurant la parter.²² A fost model pentru sculptorul [Ferdinand Gallas](#).

²¹ Géza Kornis, comunicare scrisă, 11 martie 2009.

²² Victor Ohrich, *Grosse Adressbuch – Mare carte de adrese și indicator al domiciliilor – Nagy Cimtára Timișoara*, Timișoara, 1938, p. 160. Emil Fleischmann a fost coleg cu avocatul Octavian Bocșa, născut în 1914, la Liceul C. D. Loga din Timișoara. Octavian Bocșa, comunicare verbală, 24 august 2014

La începutul anilor '50 devine profesoară la Liceul de Arte Plastice. După război și-a mutat școala de dans în mansarda clădirii cunoscute sub numele de Casa Artiștilor, în cartierul Fabric, pe Bd. 3 august 1919 la nr. 4, lângă atelierul lui Aurel Breilean.²³

În 1958 este coregraful spectacolului "Die Feuerrote Blume" la Teatrul German din Timișoara.²⁴

În 1965 a împrumutat Muzeului Banatului cinci lucrări de Ferdinand Gallas: *Nud feminin*, *Tristețe* – ghips patinat, *Salomeea* – ghips, *Portretul Ecaterinei Fleischmann* – ghips și *Masca lui Edith Janura* (sora mai mică a soției sculptorului Gallas) - relief în ghips patinat.

Plecarea definitivă la Tel-Aviv, în 1974, unde trăia mama ei, a dus la dispersarea colecției. A murit în Israel în anul 2012 la vârsta de peste 90 ani, refuzând în ultimii ani să primească vizitele elevelor și ale cunoscuților.²⁵

Articol redactat pe baza informațiilor din studiul lui **Marius Cornea**, "Între vizibil și invizibil: colecționari de artă din Timișoara interbelică".

Surse

Marius Cornea, "Între vizibil și invizibil: colecționari de artă din Timișoara interbelică"

Pagina internet a Teatrului German din Timișoara

http://www.cimec.ro/scripts/teatrenou/detaliu_premiera_eng.asp?sq=360201135803&sq1=3&sq2=FLEISCHMANN,%20KATO

Földvari Ernő

(Ulterior Ernest **Paldi**)

Pianist și dirijor

S-a născut la Lugoj. A făcut studii de pian la Budapesta. Din anul 1949 a fost corepetitor, în anul următor, dirijor al orchestrei Operei Maghiare din Cluj, până în anul 1958, când a emigrat în Elveția, unde a activat sub numele de Ernest Paldi. A dirijat și orchestra Operei din Tel Aviv, Israel. <http://www.banaterra.eu/biblioteca/content/pavel-george-biografie>

François André

(născut Andrei Farkas, 9 nov. 1915, Timișoara – 11 aprilie 2005, Grisy-les Plâtres, Franța)

23 Dr. Edita Merkle Poenaru, comunicare verbală, 17 mai 2014.

24 Pagina internet a Teatrului German din Timișoara

http://www.cimec.ro/scripts/teatrenou/detaliu_premiera_eng.asp?sq=360201135803&sq1=3&sq2=FLEISCHMANN,%20KATO

25 Dr. Edita Merkle Poenaru, comunicare verbală, 17 mai 2014.

Pictor, artist grafician, ilustrator și sculptor

Tatăl lui era Adalbert Farkas, de profesie agent de asigurare, mama era Olga, născută Plohn, în anul 1898. A absolvit Liceul Israelit din Timișoara în anul 1931-1932. După un an de studiu la Facultatea de Arte Plastice (1932-1933), Budapesta, a studiat la Paris cu Adolphe Cassandre, pictor și creator de afișe comerciale. La recomandarea acestuia, tânărul François a făcut afișe pentru Galeriile Lafayette, apoi lucrări de grafică pentru Expoziția Universală din 1937 în Paris. În timpul ocupației naziste, s-a refugiat la Marseille, apoi în Savoie. După eliberare s-a stabilit în satul Grisy-les-Plâtres. În anul 2002, mare parte din opera lui a fost distrusă într-un incendiu în atelierul lui.

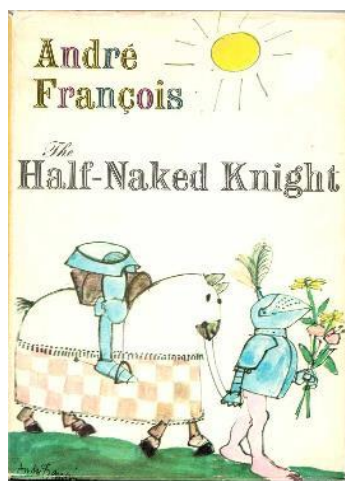
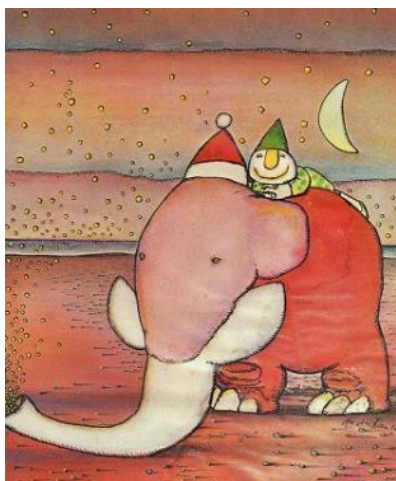
A devenit unul dintre cei mai mari artiști graficieni ai secolului XX, cu o "viziune grafică magică", imaginație și umor. A creat afișe, ilustrații pentru ziare și magazine, printre care *Le Nouvel Observateur*, *Vogue*, *The Observer* și *New Yorker*, a ilustrat romane, volume de poezii și cărți pentru copii. A ilustrat operele lui Diderot, Jacques Prévert, Alfred Jarry și Boris Vian. A creat decoruri și costume de teatru în Anglia și Franța. A avut numeroase expoziții individuale în muzee prestigioase, ca Musée des Arts Decoratifs și Palais de Tokyo în Paris, Muzeul Stedelijk în Amsterdam, în muzee în Germania, Japonia, Belgia, Austria, etc.

În anul 2011 în Mediateca Jean-Moulin din Margny-lès-Compiègne, la inițiativa lui Janine Kotwica, autoarea unui blog bine documentat despre artist, s-a creat Centrul André François. Mediateca Centrului Cultural Francez din Timișoara, bd. Constantin Diaconovici Loga nr. 46, poartă numele artistului originar din Timișoara.

Absolvenții Liceului
Confesional Israelit 1931-
1932

Andrei Farkas e al treilea din
dreapta în rândul de jos.

Surse

Wikipedia franceză

[https://fr.wikipedia.org/wiki/Andr%C3%A9_Fran%C3%A7ois_\(peintre\)](https://fr.wikipedia.org/wiki/Andr%C3%A9_Fran%C3%A7ois_(peintre))

André François in Hall of Fame

<http://adcglobal.org/hall-of-fame/andre-francois/>

André François. Artist, designer and cartoonist who won international acclaim for his "magical graphical vision"

<https://www.theguardian.com/news/2005/apr/21/guardianobituaries.france>

Le Centre André François în Margny-Lès-Compiègne

<http://www.mairie-margnylescompiègne.fr/Culture/Le-Centre-Andre-Francois>

Mediateca Centrului Cultural Francez Timișoara

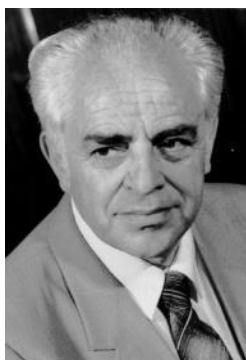
http://www.timisoreni.ro/despre/mediateca_centrului_cultural_francez_din_timisoara/

Correspondență cu George Kurti Plohn, vărul artistului

Fränkel David

(1922, Cluj - 20 octombrie 2002, Santa Cruz)

Inginer electrotehnic, prof. univ. Memorialist

S-a născut în 28 August, 1922, într-o familie modestă de evrei ortodocși, al doilea din cei trei copii ai soților Herman și Gizella Fränkel. A fost unul din elevii străluciți la celebrul Liceu Izraelit (Zsidlic) din Cluj, pasionat de poezie, matematică și teatru. S-a îndepărtat de religie încă din adolescență, dar și-a păstrat, cu demnitate, identitatea de evreu toată viața.

În mai 1944, după un scurt timp petrecut în ghetoul de la Cluj, a fost deportat, împreună cu familia, la Auschwitz. Ambii părinți, fratele mai mare, Jehoshua (Joki), și sora mai mică Roza (Baba) au pierit în lagăr.

La începutul anilor 1990 și-a scris amintirile din lagăr, o zguduitoare mărturie, sub titlul *Erre emlékszek (Doar atât îmi amintesc)*, apărută în maghiară, română și engleză.

KL: David Fränkel Jude

Häftlings-Personal-Karte

Fam.-Name: Fränkel Überstellt: an KL Personen-Beschreibung:
 Vorname: David am: 28.8.22 an KL: Größe: 173 cm
 Geb. am: 28.8.22 in: Kolonowar am: an KL Gestalt: gera.
 Stand: Ludig Kinder: keine am: an KL Gesicht: 1.80
 Wohnort: Kolonowar Kom. Kolozs am: an KL Augen: braun
 Strasse: mon. Staatsang.: Ungarn am: an KL Nase: gebogen
 Religion: mon. am: an KL Mund: mittel
 Wohnort d. Angehörigen: Väter am: an KL Ohren: kl. geh.
 am: an KL Zähne: kl. geh.
 am: an KL Haare: schwarz
 am: an KL Sprache: ung., rum., deutsch
 am: an KL Bes. Kennzeichen:
 am: an KL Charakt.-Eigenschaften:
 am: an KL Sicherheit b. Einsatz:
 am: an KL Körperliche Verfassung:
 am: an KL

Eingewiesen am: 27.5.44
 durch: Auenhite
 in KL: polit. ungar. wunde
 Grund: keine
 Vorstrafen: keine

Entlassung:
 am: an KL durch KL: an KL
 mit Verfügung v.: an KL

Strafen im Lager:
 Grund: an KL Art: an KL

KL 570 43-500 000

22901

Häftlings-Personal-Karte (act personal de deținut)

După eliberare, s-a întors la Cluj, unde a cunoscut-o pe Estera Goró, cu care s-a căsătorit. Au avut două fetei: Anna și Donka. A studiat la Institutul Politehnic Timișoara. A rămas ca asistent la Facultatea de Electrotehnică, până la pensionare, ca profesor, în 1987. A fost decanul Facultății de Electrotehnică între anii 1951-1953. Și-a dat doctoratul în 1964, sub conducerea științifică a profesorului Plautus Andronescu.

A fost un pedagog foarte apreciat și un cercetător activ. A publicat mai multe cărți de specialitate.

Marea încercare a vieții lui David Fränkel a fost boala și stingerea timpurie din viață în 1994 a Annei, care a suferit de Lupus de la începutul anilor 1970 până în 1994. Ajutați de compozitorul György Ligeti, un prieten al lui David din liceu, Estera și David au emigrat în Germania în 1987.

În 20 octombrie 2002, David Fränkel a decedat în urma unei hemoragii cerebrale în Santa Cruz, unde trăiește fiica lui, Donka, împreună cu familia. E înmormântat în micul cimitir evreiesc de la Santa Cruz, alături de Anna și Estera. Donka Fränkel Farkas este profesor de lingvistica la University of California, Santa Cruz.

Publicații

David Fränkel, în colaborare cu Ioan De Sabata, *Traductorul Hall*, Editura Tehnică, 1968

David Fränkel, *Electrotehnică și Electronică*, în 1970

idem, *Traductoare galvanomagnetice*. Editura Facla, 1974, 265 p.

idem, *Bazele electrotehnicii*, 3 volume, 1975, Institutul Politehnic "Traian Vuia"

Fränkel David, *Erre emlékszem*, Pont Kiadó Budapest, 2004

David Fränkel, *Doar atât îmi amintesc*, Editura Brumar, 2006

Freund Joseph

(13 februarie 1901, Timișoara – 1982, Konstanz, Germania)

Chirurg ginecolog, directorul Sanatoriului Central (Freund) Timișoara

Joseph Freund s-a născut într-o familie evreiască la Timișoara. Tatăl, Armin Freund, era negustor de cereale; mama, Etelka, născută Ausländer, originară din Losonc, a murit tânără, din cauza unui tratament ginecologic greșit.

Joseph a absolvit liceul maghiar care a devenit Liceul Loga la sfârșitul Primului Război Mondial. Întreprinderea tatălui său a dat faliment, pentru că Armin, încrezător în viitorul Imperiului Austro-Ungar, și-a investit toate economiile în obligațiuni imperiale austriece. Cu toate că părinții doreau ca el să muncească și să câștige bani cât de curând, Joseph a părăsit Timișoara pentru a studia medicina, la început, la Cluj, apoi la Praga, Würzburg, Berlin și Leipzig, unde a fost studentul doctorului Walter Stöckel, ginecolog de renume internațional. S-a specializat în chirurgie ginecologică la Leipzig, în 1925, sub îndrumarea dr. Georg Linzenmeier. Din Germania, în fiecare lună, trimitea un ajutor financiar tatălui său. Și-a început cariera ca și chirurg ginecolog la spitalul municipal din orașul Gotha din Germania.

Joseph și Rozsi Freund, după război, Timișoara

În 1933, din cauza ascensiunii lui Hitler, s-a refugit din Germania la Timișoara, unde s-a însurat cu Rozsi Freund din Lugoj. În 1936 au avut un fiu, Peter.

În 1935 s-a construit *Sanatoriul Central*, cunoscut sub numele *Freund Szanatorium* pe Bulevardul Revoluției din 1989, colț cu Str. Loga. La început, spitalul avea 20 de paturi, la care, mai târziu, s-au instalat încă zece. Personalul era format din cinci infirmiere, un bucătar și personal de bucătărie și curățenie. În afară de dr. Joseph Freund, în sanatoriu lucrau și alți medici timișoreni, printre care Dr. Brück, chirurg ORL. Dr. Joseph Freund efectua și operații de chirurgie generală.

Sanatoriul a fost "CNR26-izat" în anii războiului, dar funcționa în continuare, având o funcție specială: asigura tratament medical pentru bolnavii evrei care nu era admiși în alte spitale. Medicii evrei aveau permisiunea să trateze în exclusivitate pacienți evrei, iar medicii neevrei nu aveau dreptul să trateze pacienți evrei.

26 Centrul Național de Românizare. Evreii, neavând dreptul să posede un imobil, au fost expropriați, conform măsurilor anti-evreiești din 1940.

La sfârșitul războiului, familia Freund și-a reprimat proprietatea care, în 1948, a fost naționalizată de comuniști. Dr. Freund a fost trimis la Lovrin, lângă granița cu Ungaria și Iugoslavia, să conducă un sanatoriu. După câțiva ani s-a întors la Timișoara, unde a lucrat ca medic la CFR și și-a deschis un cabinet particular.

În 1959, familia Freund a emigrat în Austria, unde Peter și-a făcut doctoratul la Universitatea din Viena. Joseph Freund și-a continuat activitatea de medic și chirurg la Hildesheim, lângă Hannover, Germania. După pensionare, Joseph și Rózsi s-au mutat la Konstanz. În 1982, Dr. Joseph Freund a murit din cauza unei insuficiențe renale acute.

Legături externe

Peter Freund, *Dr. Joseph Freund, gynecological surgeon, head of the "Freund Szanatorium" Timisoara* (http://www.bjt2006.org/PF_Dr_Freund_0315.pdf)

Fotografia din arhiva fiului, dr. Peter Freund

Red.: Dr. Peter Freund, professor emeritus of theoretical physics at the University of Chicago, essayist, writer; Getta Neumann

Freund Leo

(1892, Topolovăț, județul Timiș – 1972, Timișoara)

Pianist concertist, profesor, acompaniator, dirijor și impresar

A crescut în casa familială în Piața Traian nr. 4, Timișoara. Tatăl lui, Illés Freund, era comerciant. După absolvirea liceului la Timișoara, unde a fost coleg pentru o perioadă cu Arnold Hauser care avea să devină un renumit sociolog al artei, a studiat pian la Academia de Muzică din Viena, în clasa pianistului Paul Weingartner, Julius Wolfsohn și Richard Robert. În anii primului război mondial a fost recrutat în armată.

Primul său concert ca solist la Timișoara a avut loc în 21 ianuarie 1921 la un pian Bösendorfer cumpărat la Viena. Pe acest pian a cântat în sala Leo Freund din Piața Traian, lângă Biserica ortodoxă sârbă. Începând din anul 1924 a dat recitaluri de pian în România și peste hotare, în Austria, Germania, Ungaria, Elveția, Italia și Iugoslavia. A înființat o orchestră de muzică de cameră în anul 1937, cu numele de "Timișoara". A participat la viața culturală muzicală, la serate muzicale, la spectacole cu caracter monden sau caritativ, la concerte de cor ("Hazamir", cor evreiesc, și "Magyar Dalárda", corul maghiar). Freund a fost acela care a înființat orchestra corului "Magyar Dalárda" cu 60 de membri. În anul 1928 a acompaniat corul în Olanda, la o olimpiadă muzicală organizată cu ocazia Jocurilor Olimpice de vară. Din 87 de formații din lumea întreagă, corul timișorean a câștigat premiul I. A acompaniat la pian cântăreți de renume mondial ca Sylvia Tyron de la opera din Praga, Hermann Jadlowker din Berlin, Friedman-Lwow din Sankt Petersburg, Anna-Maria Guglielmetti de la Scala din Milano, iar printre violoniști, pe Vaša Přihoda din Praga și Viena și pe francezul Henri Marteau, rectorul Academiei de muzică din Berlin. A participat la două concerte alături de Arthur Rubinstein. În anul 1935 executa la Timișoara împreună cu Andor Friedmann, la 2 pianee celebra *Rhapsody in Blue* de Gerschwin. Un impresar le-a propus un turneu în America de Sud și de Nord, dar planul nu s-a realizat din cauza situației politice. Primul concert al filarmonicii timișorene nou înființate în 1948 îl are pe Leo Freund ca solist, dirijorul fiind Mircea Popa.

A fost unul dintre cei mai talentați pianiști și pedagogi timișoreni care a animat scena muzicală a vremii și a adus o contribuție imensă la viața muzicală a Timișoarei. A promovat tinerele talente, ca de pildă, în urma recitalului său din sala Leo Freund din Piața Traian, Timișoara, în anul 1940, violonistul Gabriel Hirsch, ulterior cunoscut sub numele de Banat, apreciat drept copil minune al orașului. Elevii lui Leo Freund s-au afirmat pe scenele muzicale în lumea întreagă.

Surse

Maria Bodo, Leo Freund – un muzician desăvârșit. Articol publicat în "Artă și educație artistică", 2010

https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/LEO%20FREUND_Un%20muzician%20desavirsit.pdf

régi(j)óvilág. Évkönyv 2012. Anuar 2012. Fundația Diaspora. Timișoara 2012, p 67

http://www.diasporatm.ro/regi/upload/files/Regijovilag_Evkonyv_2012.pdf

Magyar Erdélyi Lexikon, 1928

<http://mek.oszk.hu/10100/10154/10154.pdf>

Convorbire cu dr. Jancsi Friedmann, fiul pianistului Andor Friedmann, august 2017

Freund Peter George Oliver

(9 septembrie 1936, Timișoara – 6 martie 2018, Chicago)

Fizician. Eseist și scriitor.

S-a născut în Timișoara, într-o familie înstărită, cu strămoși de la începutul secolului al XIX-lea, înmormântați în cimitirul evreilor. Tatăl, Joseph, era medic, iar mama, Rozsi, a cărei familie era proprietara unui magazin mare de textile, era cântăreață de operă. Familia locuia în centrul orașului, în palatul Färber, între Palatul Llyod și Palatul Merbl. Joseph Freund era proprietarul și directorul unui Sanatoriu, cunoscut sub numele Sanatoriul Freund, unde în timpul anilor războiului evreii din oraș erau îngrijiți. Una din măsurile anti-evreiești interzicea evreilor să fie tratați de medici ne-evrei, iar medicii evrei nu aveau permisiunea să trateze bolnavi ne-evrei. Clădirea spitalului a fost CNR-izată, adică expropriată. Numeroși membri ai familiei au fost asasinați la Auschwitz, iar un unchi, Pavel a fost deportat în Transnistria, la Vapnyarka. Un alt unchi, Emeric (Imre) Freund, era jucător de polo la cluul I.L.S.A. și a devenit antrenor de înot al echipei naționale a României.

După studii la Universitatea Politehnica Timișoara, Peter Freund a emigrat în 1959 din România și s-a stabilit timp de câțiva ani la Viena, unde a obținut în anul 1960 doctoratul în fizică teoretică la fizicianul de renume [Walter Thirring](#) la Universitatea din Viena. Din 1965 este la Universitatea din Chicago. În prezent este Professor Emeritus, Departamentul de Fizică, Institutul Enrico Fermi, Universitate.

Locuiește la Chicago împreună cu soția, Lucy, psiholoagă. Au două fiice (Pauline, avocată și Caroline, economistă) și 5 nepoți.

Domeniu de cercetare

A avut contribuții deosebit de importante în fizica teoretică, fizica particulelor și teoria stringurilor, în teoria monopolilor magnetici, în supersimetrie și supergravitație. (vezi site-ul University of Chicago, Department of Physics

http://physics.uchicago.edu/research/areas/particle_t.html)

Scrieri literare

Alături de munca de cercetare și de publicări în reviste de specialitate, a publicat în ultimii ani nuvele, povestiri și eseuri. *Dialog peste Atlantic* (2006), convorbirea între Peter Freund și fostul coleg de clasă Radu Ciobanu, ramas în România, scriitor și critic literar, acoperă teme diverse: România comunistă, despre artă, literatură, muzică și știință, terorism și anti-americanism, printre altele. *Tales in a Minor Key* (2012) evocă o lume sumbră în Timișoara din a doua jumătate a sec. XX. *A Passion for Discovery* (2007) este o carte fascinantă despre lumea oamenilor de știință, cu portretele celor mai distinși fizicieni și matematicieni ai secolului trecut, cu povestiri și anecdote.

Distincții

[Doctor Honoris Causa la Universitatea Politehnica Timișoara, 2014](https://www.youtube.com/watch?v=rCZ1YwZwvZY)

<https://www.youtube.com/watch?v=rCZ1YwZwvZY>

Cetățean de onoare al Timișoarei, 2015

<https://www.youtube.com/watch?v=T5LP-UyuiqY>

Publicații

- Freund, P.G.O. (1968). "Finite Energy Sum Rules and Bootstraps". *Physical Review Letters*. **20** (5): 235–237. [Bibcode:1968PhRvL..20..235F](#). [doi:10.1103/PhysRevLett.20.235](#).
- Freund, P.G.O. (1965). "Relation Between π - p , p - p , and anti- p - p Scattering at High Energies". *Physical Review Letters*. **15** (24): 929–930. [Bibcode:1965PhRvL..15..929F](#). [doi:10.1103/PhysRevLett.15.929](#).
- Freund, P.G.O.; Arafune J.; Goebel C. J. (1975). "Topology of Higgs Fields". *Journal of Mathematical Physics*. **16** (2): 433. [Bibcode:1975JMP....16..433A](#). [doi:10.1063/1.522518](#).
- Freund, P.G.O.; Cho Y.M. (1975). "Nonabelian Gauge Fields as Nambu-Goldstone Fields". *Physical Review D*. **12** (6): 1711. [Bibcode:1975PhRvD..12.1711C](#). [doi:10.1103/PhysRevD.12.1711](#).
- Freund, P.G.O.; Kaplansky I. (1976). "Simple Supersymmetries". *Journal of Mathematical Physics*. **17** (2): 228. [Bibcode:1976JMP....17..228F](#). [doi:10.1063/1.522885](#).
- Freund, P.G.O.; Rubin M.A. (1980). "Dynamics of Dimensional Reduction". *Physics Letters B*. **97** (2): 233. [Bibcode:1980PhLB...97..233F](#). [doi:10.1016/0370-2693\(80\)90590-0](#).
- Freund, P.G.O. (1982). "Kaluza-Klein Cosmologies". *Nuclear Physics B*. **209** (1): 146. [Bibcode:1982NuPhB.209..146F](#). [doi:10.1016/0550-3213\(82\)90106-7](#).
- Freund, P.G.O. (1985). "Superstrings from Twenty-six-Dimensions?". *Physics Letters B*. **151** (5-6): 387–390. [Bibcode:1985PhLB..151..387F](#). [doi:10.1016/0370-2693\(85\)91660-0](#).

- Freund, P.G.O.; Brekke L.; Olson M.; Witten E. (1988). "Nonarchimedean String Dynamics". *Nuclear Physics B*. **302** (3): 365–402. *Bibcode*:1988NuPhB.302..365B. *doi*:10.1016/0550-3213(88)90207-6.

Publicații literare și recenzii

- Nuvele publicate în [Exquisite Corpse](#)
- *Dialog peste Atlantic* (*Dialog Across the Atlantic*), Editura Emia, 2006.
 - Recenzie "Dialog peste Atlantic": Getta Neumann
<http://www.bjt2006.org/GN46.html>
- *A Passion for Discovery*, World Scientific, Singapore, New York, London 2007.
- *West of West End*, 2008
- *Tales in a Minor Key*, 2012 <https://www.amazon.com/Tales-Minor-Peter-Freund-2012-02-11/dp/B01A1M9W28>
 - Recenzie: Getta Neumann, O lume de umbre si tenebre
http://www.bjt2006.org/GN_Peter_%20Freund_Tales_1412.pdf
- U.of C. physicist, writer brings us back to vanished life of postwar Europe
http://articles.chicagotribune.com/2012-03-25/news/ct-talk-brotman-physicist-20120324_1_peter-freund-stories-sandmeyer-s-bookstore

Legături externe

Wikipedia.en

https://en.wikipedia.org/wiki/Peter_Freund

[Website University of Chicago](#)

http://physics.uchicago.edu/research/areas/particle_t.html

ILSA site

http://www.ilsa-timisoara.net/freund_peter.htm

Memoria Banatului

<http://www.memoriabanatului.ro/index.php/index.php>

Getta Neumann, *Destine evreiești la Timișoara*, Editura Hasefer 2014

Friedländer Paul

(10 aprilie 1910, Lugoj – 1982, Timișoara)

Avocat. Președinte al Comunității Evreilor din Timișoara

A fost absolvent al Liceului "Coriolan Brediceanu" din Lugoj. Obține diploma de avocat la Facultatea de Drept, București, în anul 1932. În 1935, obține titlul de doctor în drept la Facultatea de Drept din Cluj. Se stabilește și lucrează la Timișoara în anul 1933. În 1936 lucrează ca avocat salariat în birourile avocaților Dr. Polacsek, Dr. Tener și dr. Oswald Weber, iar în 1937 și deschide propriul birou avocațial. În perioada 1940-1944 a fost exclus din Baroul avocaților pe baza legilor antievreiești și a lucrat într-un detașament de muncă obligatorie în Țiria, județul Arad. În anul 1951 a fost exclus pentru o perioadă din barou, pentru că a înaintat actele pentru a emigra în Israel. A fost pensionat la data de 1 aprilie

1980, pentru limita de vârstă. În anii următori a fost președintele Comunității Evreilor din Timișoara.

A locuit și s-a avut cabinetul pe strada Karl Marx (actuala str Lucian Blaga) nr. 14, în imobilul al cărui proprietar a fost înainte de naționalizarea din 1948.

"Profesional, a fost foarte bine pregătit și a contribuit la formarea profesională a mai multor avocați". (Gruneanțu) Ca președinte al Comunității, a condus și a reprezentat pe evreii timișoreni cu pricepere și demnitate.

Stânga: Av. dr. Paul Friedländer, Prim-rabin dr. Ernest Neumann și Bar Mitzvah Tomi Spitzer

Dreapta: Prim-rabin dr. E. Neumann, av. dr. P. Friedländer cu soția

Surse

Lazăr Gruneanțu, *Avocații baroului Timiș 1875 – 2015*, ARTPress, 2017

Informații de la copiii avocatului P. Friedländer, dr. Adrienne Tomaschewski, n. Friedländer și dr. Andrei Friedländer.

Fotografii: Arhiva G. Neumann

Friedmann Andrei (Andor)

(12.02.1898, Timișoara – 6.07.1953, Timișoara)

Medic, pianist, organist, poet și dramaturg

Jakob Friedmann, tatăl lui Andrei F., a fost prim-cantor al comunității evreiești din cartierul Fabric în Timișoara timp de 31 de ani. A murit în anul 1926.

La vârsta de 5 ani s-a descoperit că Andrei (Andor) are auz absolut. Au urmat studii intensive de pian și armonie. La 15 ani a dat un recital de pian în "Redutten Saal" din cartierul Cetate. Familia s-a opus ambiției lui de a deveni pianist profesionist, de aceea a studiat medicina la Cluj. Aici a întâlnit un grup de profesori melomani în frunte cu profesorul Victor Papilian

care avea un renumit trio la care tânărul student-pianist Andor Friedmann era mereu invitat.

Tot în acești ani l-a acompaniat la pian pe celebrul tenor Traian Grozăvescu, solist al operei din Cluj.

La Timișoara practică medicina ca stomatolog și chirurg ORL, dar nu abandonează pianistica. În anul 1932 se perfecționează la Viena într-un master class al celebrului Emil Ritter von Sauer, fost elev al lui Franz Liszt. În anul 1935 execută la Timișoara împreună cu Leo Freund la 2 pian "Rhapsody in Blue" de Gerschwin. Un impresar le propune celor doi pianiști un turneu în America de Sud și de Nord, care nu s-a realizat din cauza problemelor politice.

În anii 1942-1944, li se interzice medicilor evrei să trateze pacienți care nu erau evrei. A. Friedmann este deportat într-un detașament de muncă obligatorie, la Sercaia, Filiași și Craiova. După 23 August 1944, mulți evrei din Budapesta, deportați la minele de cupru din Bor în Iugoslavia, au fost eliberați, dar nu puteau să se întoarcă acasă, Budapesta fiind încă guvernată de naziști. Printre ei erau artiști ca Janos Starker, violoncelist, ulterior de renume mondial, Gabor Rothfeld, prim-violonist al filarmonicii din Budapesta și alții. Se organizau concerte în saloanele familiei Pollak, cunoscut "mecena" local, unde se întâlneau intelectuali timișoreni, printre care Dr. Victor Déznai, vice-președinte al societății mondiale de urbanistică, Prof. Henry Aubert, șeful catedrei de cardiologie a Facultății de Medicină, Dr. Ernest Neumann prim-rabin, conducătorul spiritual al obștei neologe. Triourile lui Franz Schubert erau interpretate de Andrei Friedmann la pian, Rothfeld la vioara și Starker la violoncel.

Timp de ani de zile a fost organist în sinagoga neologă din Fabric. Serviciul religios avea un "caracter de *happening* audio-vizual festiv (mai ales de sărbători), povestește Jancsi Friedmann, fiul medicului-muzician. Fiecare slujbă era urmată de un program improvizat, melodii ebraice, madrigale și corale de Pachelbel, Monteverdi și Palestrina, cântate la orgă. Vocea caldă de tenor al cantorului Jenő Weisz, corul templului "Hazamir", format din 8 cântăreți dirijați de legendarul Samuel Fischer, predicile rabinului dr. Ernest Neuman, orator înăscut, confereau slujbei religioase o dimensiune artistică inspirată.

A scris poezii, o piesă de teatru, un poem pentru pian și o schiță simfonica a cărei manuscris s-a pierdut.

La înmormântarea lui din 5 iulie 1953 au participat mii de oameni.

Sursa

Jancsi Friedmann, Biografia tatălui meu, Dr. Andrei Friedmann, medic, pianist, poet
<http://www.bjt2006.org/JF.html>

Friedmann Jakob

1869 - 21 martie, 1926 la vârsta de 57 de ani

Prim-cantor la Sinagoga neologă din Fabric

Epitaful pe piatra lui de mormânt din cimitirul evreilor din Timișoara este formulat de către comunitatea pe care a servit-o timp de 31 de ani.

Aici se odihnește maestrul cântului evreiesc
 Jacob Friedmann
 Prim-Cantor
 Solul credincios al obștei noastre
 talmăcitorul fidel al cântului înaripat,
 care prin nobila lui personalitate, erudiție și viață
 pioasă,
 înțelepciune și inspirație,
 a stat în slujba noastră și a Atotputernicului
 timp de 31 de ani.
 A murit la vârsta de 57 ani,
 pe data de 21 Martie 1926
 lăsând în urmă nevastă, copii și o obște profund
 îndurerată.
 “În melodiile ce cuceresc și înduioșează sufletele
 cânti tu de-a pururea...”

Traducere din maghiară

Vocea lui sonoră și caldă, sensibilitatea și dăruirea lui au fost cum nu se poate mai potrivite pentru interpretarea melodiilor din serviciul religios. A participat și la concerte, printre care la unul în beneficiul fondului de ajutorare a invalizilor de război, în iunie 1916, în timp ce luptele erau în toi. Jakab Friedmann, prim-cantorul Eduard Löwenherz de la comunitatea din Cetate, corul Hazamir și alții au cântat compoziții din liturgia iudaică și arii de operă. Succesul concertului în Sinagoga din Cetate a fost enorm și s-au adunat 5.000 de coroane.

Friedmann Luciana

(n. 1977, Timișoara)

Jurnalistă. Președintă a Comunității Evreilor din Timișoara

S-a născut într-o familie de evrei, mama, Eva (1941-2001, Israel), profesor emerit de istorie, și Gheorghe (1937-2013, cimitirul evreiesc Timișoara), inginer.

După absolvirea Facultății de Jurnalistică – Limbi străine la Universitatea de Vest din Timișoara, Luciana Friedmann a obținut titlul de Master în Științe Politice și Administrative și de doctor în litere a Universității de Vest din Timișoara. Teza ei de doctorat tratează despre identitatea

scriitorilor evrei din Europa de Est stabiliți în Statele Unite.

De profesie jurnalist, lucrează la *Realitatea Evreiască* de 20 de ani. În 2009 a publicat un volum de poezii intitulat *Înrădăcinare*. În martie 2010 a fost aleasă președinte Comunității

timişorene. Cunoaște limbile ebraică, engleză, franceză și maghiară, utile atât în profesia de jurnalist cât și în activitatea comunitară. Sub îndrumarea ei s-au renovat restaurantul-sala festivă "Rabin dr. Ernest Neumann" și lăcașul de rugăciune "Or Hadaș" în clădirea sediului Comunității Evreilor, Str. Gheorghe Lazăr nr. 5. De asemenea s-au amenajat săli pentru JCC, vârstnici și copii. Cimitirul este bine întreținut și supravegheat. Luciana Friedmann a luat numeroase inițiative pentru ca evreii timişoreni de toate vârstele să fie atrași de activitățile organizate în Comunitate, să-și păstreze identitatea evreiască și să o transmită. Comunitatea timişoreană sub conducerea ei este una dinamică și primitoare.

Frucht Francisc

Cunoscut sub pseudonimul Anavi Ádám, **vezi Anavi Ádám.**

(26 februarie 1909, Turda - 23 februarie 2009, Timișoara)

Poet, scriitor, dramaturg, profesor

S-a născut cu numele de Francisc (Ferenc) Frucht la Turda. Tatăl, Frucht Izidor era ceasornicar itinerant (din Viena la Bratislava, apoi în Maramureș, Seged, Szabadka, Bosnia), care s-a stabilit la Turda în 1899 și a deschis un atelier de ceasornicărie. A urmat școala medie în orașul natal, apoi a absolvit facultatea de psihologie-filozofie a Universității din Cluj. În tinerețe a fost atras de ideile comuniste și sioniste.

Din 1937 până la pensionarea sa a activat ca profesor în instituții de învățământ la Timișoara. Între 1941 -1944, anii măsurilor antievreiești, a fost expulzat din Liceul Piarist și a funcționat ca profesor la Liceul Israelit.

Din 1928 a publicat în periodice maghiare din România, „Utunk”, „Igaz Szó”, „A Hét”, „Délvilág”, „Irodalom”, „Művelődés”, „Helikon”, „Korunk”, „Élet és irodalom”, „Látó”, „Jó Pajtás”, „Új Kelet”, „Bánsági Uzenet”, „Szabad Szó”, „Hetí Új Szó”, „Orizont”. Între 1944 și 1954 a fost unul dintre reprezentanții liricii politice comuniste. Mai târziu se îndreaptă spre lirica filozofică și ludic-umoristică.

A devenit cunoscut sub pseudonimul Anavi Ádám, pe care l-a adoptat din mai multe motive: numele unui scriitor de limbă maghiară trebuia să fie ușor de citit și pronunțat; numele Anavi vine din două surse: *ha-navi*, ebraică, "profetul"; *anav*, tot în ebraică, "strugure", iar numele mamei poetului înainte de căsătorie era *Traub*, "strugure" în germană. Iar "adam" în ebraică înseamnă om, dam – sânge, adam – omul plămădit din pământ roșu.

A fost responsabil al Cenaclului Literar Ady Endre, apoi președintele și președintele onorific al Cenaclului Literar Franyó Zoltán.

Anavi Ádám va rămâne cu siguranță neuitat pentru epigramele și versurile sale umoristice și pentru cele două poezii în memoria victimelor Holocaustului "Rekviem két hangra" (Recviem pentru două voci) și "Megszámtak és megszámoztak" (Ne-au numărat și numerotat).

Comedia sa *II Matyi* (Matyi II), în regia actorului Péter Dukász, a avut premiera pe 26 februarie 2009, la Teatrul Maghiar din Timișoara, ocazie în care s-a pregătit sărbătorirea aniversării lui de 100 de ani. Poetul a murit cu 3 zile înainte.

Publicații

Öregek igazsága/ Adevărul bătrânilor, teatru, Timișoara, 1940

Hess szegénység/ Hâșș sărăcie, versuri, Timișoara, 1944

Indulnak hadirendben/ Pornesc în zori, poezii, București, ESPLA, 1953

Etika és kibernetika/ Etica și cibernetica, poezii, București, Editura Kriterion, 1970
Metaforás idők/ Timp de metaforă, poezii, Timișoara, Editura Facla, 1974
Csülök és a többi négy/ Csülök și ceilalți patru, Timișoara, Editura Facla, 1977
Piese pentru copii, București, Editura Ion Creangă, 1984
Szembesítés többedmagammal/ Confruntare la plural, poezii, București, Editura Kriterion, 1988
A sanda mézszáros szemével avagy Napoleon poloskája/ Cu ochii măcelarului chior sau ploșnița lui Napoleon, poezii satirice, Timișoara, Editura Viana, 1995
Kepler, dramă în 7 tablouri, Timișoara, Editura Hestia, 1995
Az esztenák asszonya/ Femeie stânelor, legendă dramatică, Timișoara, Editura excelsior, 2000
Válogotott versek/ Poezii alese, Editura Concord Media, 2004
Versuri, traducere Ildikó Gabos și Șerban Foarță, Timișoara, Editura Universității de Vest, 2002

Piese de teatru jucate

Kepler și Andromeda, Az eltűnt szerető/ Iubitul dispărut; Kecskelovag/ Cavalerul pe capră, muzica de Aladár Zoltán, Timișoara în 1971; Fénypásztorok (Păstorii luminii) în 1980. Comedia II Matyi (Matyi II), 2009, Teatrul Maghiar Timișoara

Cărți scrise în colaborare

*Pellengér/ Stâlpul infamiei, poezii satirice scrise în colaborare cu Bajor Andor și Bodor Pál, București, ESPLA, 1955. Traduceri: Traduceri din limba română în maghiară, versuri de: Mihai Eminescu, Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Eugen Jebeleanu, Mircea Dinescu, Anghel Dumbrăveanu, Alexandru Jebelean, Eugen Bunaru, Aurel Turcuș, precum și proză de Sorin Titel și Laurențiu Cerneteș. Din limba maghiară în română traduce: *Antologia poezilor maghiari din R.P.R.*, 1970; *Lirica timișoreană*, 1970; *Momentul iubirii*, 1971; *Efigiile patriei* 1971*

Premii literare

Premiul Asociației Scriitorilor din Timișoara (1970)
 Premiul de Excelență (1995)
 Diploma de Onoare a Municipiului Timișoara pentru creație artistică (1995)
 Ordinul Național „Serviciul Credincios” în Rang de Cavaler (2002)
 Cetățean de onoare al Municipiului Timișoara (2002)

Surse

În volume: Edgar Balogh (coordonator) *Romániai Magyar Irodalmi Lexikon/ Lexiconul literaturii maghiare din România*, București, Editura Kriterion, 1981; Aquilina Birăescu, Diana Zărie, *Scriitori și lingviști timișoreni*, Timișoara, Editura Marineasa, 2000; *Dicționar al Scriitorilor din Banat*, coordonator Alexandru Ruja, Timișoara, Editura Universității de Vest, 2005.

În periodice: Márk, Zoltán, „Utunk”, nr. 19, 1954; Franyó, Zoltán, „Igaz Szó”, nr. 1, 1971; Maria Pongrácz, „Orizont”, nr. 9, 1970; Szabó, László, „Pestmegyei Hírlap”, nr. 28, 1975; Maria Pongrácz, „Igaz Szó”, nr. 2, 1979; Mandics, György, „A Hét”, nr. 11, 1979; Mandics, György, „Szabad Szó”, 28 aug. 1988; Kisgyörgy, Réka, „Utunk”, nr. 34, 1988; Mandics György, „Igaz Szó”, nr. 11, 1989; Oberten, János, „Délvilág”, Szeged, 25 iun. 1994 ș.a.

TIMIȘOARA LITERARĂ - Dicționar biobibliografic - Paul Eugen Banciu, Aquilina Birăescu, Editura Marineasa, Timișoara, 2007

Banaterra – Biblioteca Banat <http://www.banaterra.eu/biblioteca/content/anavi-adam-biografie>

ANAVI ÁDÁM, scriitor (n. 1909, Turda) - "Ceea ce ești este pe de o parte ceea ce alegi să fii ... "Autor: Antonia Komlosi

Interviu din cartea "Memoria salvată: Evreii din Banat, ieri și azi", coordonată de Smaranda Vultur, Editura Polirom, Iași 2002

[Gidó Attila, Dokumentum/ Hogyan lettem én zsidó? Beszélgetés Anavi Ádámmal in Látó, Szépirodalmi Folyóirat. 2012, november](#)

[Szekernyés János, A magyarság emlékjelei a Bánságban, Temesvár, 2013](#)

[Dániel Károly, Amintiri despre Ádám Anavi http://baabel.suprapus.ro/2016/01/amintiri-despre-adam-anavi/](#)

Füredi Ladislau

(1928-2002)

Muzicolog, violonist, profesor, critic muzical

După ce a fost exclus de la Liceul Piarist, a fost elev la Liceul Israelit.

G

Gárdonyi István

(22 ianuarie 1907, Timișoara – 7 iulie 1979, Frankfurt am Main)

Scriitor, jurnalist

A absolvit Liceul Israelit din Timișoara în 1925. A obținut o diplomă în științe politice la Universitatea din Viena în 1929. A început activitatea sa de ziarist ca reporter în Viena, iar din 1930 a colaborat la [Temesvári Hírlap](#).

A scris reportaje, amintiri literare, cronici despre expoziții și recenzii de cărți. A realizat interviuri cu personalități marcante ale epocii, de pildă [George Enescu](#) (27 nov.1931), și cu [Béla Bartók](#) (5 mai 1936).

Împreună cu socrul său [Victor Deznai](#) a scris un roman-reportaj *A D-terv*, Editura Eugen Prager (Pozsony–Prága) în 1938. Cartea s-a bucurat de critici favorabile și a fost distinsă cu Premiul Mikszath [Mikszáth-díjjal](#). Romanul său *Az ember jó* (Omul este bun) a apărut la Timișoara în 1946.

În timpul celui de-al doilea război mondial a fost corespondent la *The New York Times* și la *The Daily Herald*. Din această cauză, și pentru că romanul *A D-terv* era considerat subversiv, a fost suspectat de activitate anticomunistă, arestat și condamnat la închisoare. De abia în 1964 a fost reabilitat.

Din 1971 a fost activ în [mișcarea pacifistă internațională](#).

Wikipedia.hu

https://hu.wikipedia.org/wiki/G%C3%A1rdonyi_Istv%C3%A1n
[Romániai Magyar Irodalom Lexikon](#)

<http://mek.oszk.hu/03600/03628/html/g.htm#G%C3%A1rdonyiIstv%C3%A1n>
http://www.bjt2006.org/GN_mini_Deznai_Viktor_4015.pdf

Gati Laszlo

(n. 1925, Timisoara – 20 iulie 2014, Vancouver)

Dirijor, violonist, violist, dirijor

În 1946 a studiat la Budapesta. A cântat în Orchestra de Stat Maghiară, a predat vioara la Conservatorul din Budapesta. Printre profesorii lui au fost Dezső Rados, János Ferencsik, Sándor Veress, Pál Jandani și Zoltán Kodály. A emigrat în Canada în 1957. În Montreal a dirijat *Montreal Philharmonia* și a fondat *Montreal Chamber Orchestra*. A fost dirijorul [Victoria Symphony Orchestra](#), Windsor Symphony Orchestra, a dirijat în Columbia, Venezuela și România. În 1989 s-a mutat la Vancouver. Gati este un interpret excelent al compozitorilor maghiari din secolul XX, Bartok și Kodály, dar include și operele unor compozitori canadieni în repertoriul său.

Surse: <http://www.windsorsymphony.com/about/mdirectors.html>
<http://blogs.windsorstar.com/news/former-wso-conductor-laszlo-gati-dies-in-vancouver>

Gerő Paul

Jazz, percuție

A cântat împreună cu Gyuri Klein, Andrei Wertheimer ș.a. în anii 1950.

Gersch Paul

(1929-2012)

Violist amator

Elev al violonistului de renume Iosif Brandeis ; a cântat în diferite formații de muzică de cameră. Membrii formației la Timișoara: Ervin Junger, pian, Alexander Tal, vioară, Rudi Brauch violoncel, Paul Gersch viola.

Glauber Gheorghe

(1921, Timișoara - 2005, Ierusalim)

Pictor

Gheorghe (Zeev) Glauber s-a născut ca fiul cel mare al lui Arpad (Arie Leib) și Tereza (Reizel), născută Schreyer (Lugoj).

A frecventat Școala Primară Israelită și Liceul Israelit din Timișoara, avându-l coleg de bancă pe Francisc (Ferenc) Rado, care va deveni prietenul lui de suflet de o viață.

Autoportret

În anii adolescenței i-a cunoscut pe pictorul Ștefan Szönyi și sculptorul Andrei Szobotka, amândoi absolvenți ai Liceului Israelit din Timișoara.

Primul a devenit mentorul lui în pictură, în timp ce al doilea îi va deveni un prieten apropiat.

Între 1941 și 1944, tânărul Glauber a fost deportat în diferite lagăre de muncă obligatorie în România, dar chiar și în aceste grele condiții a continuat să deseneze. S-a păstrat un frumos autoportret desenat pe o carte poștală destinată părinților îngrijorați rămași în Timișoara.

Între 1945 și 1949 a activat în cadrul Școlii de Artă Bănățene, participând la câteva expoziții în oraș. În 1949 a început studiile de pictură la Academia de Arte (viitorul Institut de Arte Plastice) din București. Lucrarea lui de diplomă este o pictură de mari dimensiuni reprezentând un grup de școlari făcând experiențe într-un laborator de chimie. Pictura a fost trimisă la Bienala de Artă de la Veneția din 1954.

A fost profesor de desen la Palatul Pionierilor, consilier artistic la Editura Didactică și Pedagogică, profesor de desen și pictură la Liceul de Arte Plastice "Nicolae Tonitza" din București. În paralel a desfășurat o intensă muncă artistică. A participat la numeroase expoziții în România și în străinătate. Lucrările lui se află în multe muzee de artă din România și în colecții particulare.

Pictorul Gheorghe Glauber a reprezentat realismul socialist, dar a fost un portretist foarte sensibil.

În anul 2000 a emigrat împreună cu soția

în Israel, alăturându-se familiilor celor doi fii.

Este înmormântat la Ierusalim. Pe placă, sub numele lui, este gravat în ebraică "pictor".

Goldstein Adrian

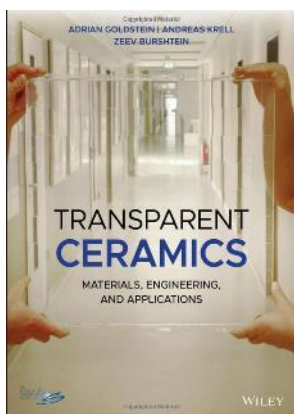
(n. Timișoara, 4 octombrie 1951)

Inginer chimist. Cercetător

Dupa absolvirea liceului „Eftimie Murgu“, a urmat cursurile facultății de inginerie chimică a Institutului Politehnic „Traian Vuia“, Timișoara. După efectuarea stagiului de trei ani în producție la Fabrica de porțelan „Iris“, Cluj, a revenit la facultate în calitate de asistent. Și-a început activitatea de cercetare sub îndrumarea prof. Dr. Ing. Iuliu Menessy. Teza de doctorat, referitoare la spectroscopia electronică a ionilor de tranziție în matrice vitroasă, a susținut-o în 1985, la Timișoara.

A lucrat din 1989 până la pensionare (2018) la Institutul Israelian pentru Ceramică și Silicați, situat în Technion City, Haifa, unde a fost directorul institutului între 1996 și 2017. A predat, în paralel cu munca la institut, un curs referitor la ceramică cu aplicații în electronică, la departamentul de inginerie a materialelor din Technion (1995-1999).

S-a ocupat cu problemele ridicate de ceramica transparentă în domeniul ceramicii avansate. A publicat 40 de articole în publicații ca Journal of American Ceramic Society, J. of European Ceramic Society, J. of Japanese Ceramic Society, J. of Materials Science, J. of Non-Crystalline Solids și altele. A susținut șase conferințe la diverse conferințe internaționale.

În aprilie 2020 a publicat un volum care rezumă dezvoltarea în domeniul ceramicii transparente în cei 60 de ani de existență: A. Goldstein, A. Krell and Z. Burshtein, *Transparent ceramics: Materials, engineering and applications*. J. Wiley and Sons, N.Y., US.

O carte despre spectroscopia ionilor de tranziție și pamanturi-rare, plasați în diverse matrici transparente (sticle, ceramică, monocristale), împreună cu prof. Georges Boulon din Lyon, este în lucru.

În 1989 a emigrat în Israel, împreună cu soția, și s-a stabilit în Haifa. Are doi copii, Agatha (43) și David (27). În prezent lucrează ca și consultant al câtorva departamente din Universitatea Technion din Haifa.

Domenii de cercetare:

Transparent ceramics; Electronic absorption spectroscopy of TM⁺ and RE⁺ ions; MW processing of ceramics and glasses; Sintering of covalent ceramics; Ceramic armor; Piezoceramics; Ceramic powders synthesis by wet chemistry.

Publicații

Goldstein A., Chiriac V., *Electronic spectra of transition ions in vitreous matrices*, Vol. I, II Timișoara. University Press, 1989, pp. 245 (in Romanian).

Goldstein A., Krell A and Burshtein Z, *Transparent ceramics : Materials, Engineering , & Applications*. J.Wiley American Ceramic Society, 2020, 384 p.

Mai mult de 40 de articole în reviste de specialitate.

Surse

Dr. Adrian Goldstein's personal page at the Israel Ceramic and Silicate Institute

http://isracer.org/Adrian_Goldstein.html

[Informații de la Adrian Goldstein](#)

Goldstein Ernest

(n.? – d. 1944, pe vasul Mefkure în drum spre Palestina)

Profesor de ebraică la Liceul Israelit Timișoara

Fotografia apare pe tabloul absolvenților Liceului Israelit Timișoara 1943-1944

Puținele informații despre Ernest Goldstein reies din mărturiile foștilor săi elevi și din arhiva Liceului Israelit. Tânărul era un profesor deosebit de entuziast și un sionist convins.

În urma legilor antievreiești, elevii evrei au fost expulzați din școli și au continuat la Liceul Israelit. Pentru că aveau lacune la limba ebraică și la cunoștințele despre iudaism, directorul liceului, dr. Iosif Marcus a însărcinat pe profesorul Goldstein să se ocupe de educația elevilor în aceste materii. Și-a împlinit misiunea cu deosebită dăruire, după mărturia fizicianului Bernhard Rothenstein. 27

De la bun început, liceele au încurajat organizațiile sioniste care au recrutat membri din rândurile elevilor. Într-o scrisoare din noiembrie 1940, Organizația Sionistă din Transilvania anunță că vor trimite 242 de cărți, după convorbirea cu profesorul Goldstein. „Aceste volume au fost alese – pentru tinerimea evreească – de domnul prof. Goldstein și conțin lucrările cele mai valoroase și reprezentative ale literaturii palestinene”²⁸.

În 1944, Ernest Goldstein a pierit în drum spre Palestina, pe vasul Mefkure, scufundat de un submarin german²⁹, împreună cu cei peste 300 de pasageri care sperau să construiască o țară a lor.

Gotthilf Ernst (Ernst Donath von Gotthilf-Miskolczy)

(1 octombrie 1865, Temesvár – Timișoara, 17 septembrie 1950 Oxford, Anglia)

Arhitect

Articol din wikipedia.ro https://ro.wikipedia.org/wiki/Ernst_Gotthilf cu completări

Ernst Gotthilf s-a născut în 1865 la Timișoara, pe atunci în Imperiul Austriac, ca fiu al unor evrei cu stare din localitate. Tatăl, Eduard Gotthilf de Miskolcz (? – 1890, Temesvár, înmormântat într-o criptă în Cimitirul Evreilor din Timișoara) era un industriaș, proprietarul unei fabrici de cherestea din Timișoara, înnobilit de împăratul Austro-Ungariei în 1885. Mama se numea Josefina, născută Stern.

Ernst Gotthilf a învățat arhitectura mai întâi la Politehnica din Zürich, unde a fost elevul lui Alfred Friedrich Bluntschli (1842-1930), apoi, cu Karl König, la Technische Hochschule din Viena și ca elev al lui Karl von Hasenauer, la Academia de Artă din Viena. După terminarea studiilor a făcut un stagiu între anii 1891-1892 la Biroul de arhitecți Helmer și Fellner din capitala Austriei, apoi la 27 ani, în 1892, și-a deschis propriul său birou de arhitectură.

La început a proiectat mai ales blocuri de apartamente, case de locuit și magazine. S-a făcut cunoscut, printre altele, prin proiectul clădirii Haus der Wiener Kaufmannschaft (Casa

27 Mărturia fizicianului Bernhard Rothenstein în revista online bjt http://www.bjt2006.org/prof_GZ.html

28 Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Timișoara, Fond 39, Liceul Confesional Izraelit Teoretic de Băieți Timișoara 173, f.90

29 Tomi Laszlo, În memoria celor dispăruți pe vasul Mefkure <http://www.bjt2006.org/mefkure.html>

Comercianților) din Viena și sanatoriul acestuia de pe Peter-Jordan-Straße. Monumentalul Orfelinat Gisella din Timișoara (astăzi Facultatea de chimie, biologie și geografie) a fost construit în anul 1901 pe baza planurilor elaborate în mod gratuit de către arhitectul Gotthilf. În 1909, împreună cu Alexander Neumann (1861-1947) a întemeiat un birou de arhitectură care a devenit unul din cele mai însemnate din Viena. În afara de construcția de vile, reședințe și palate, biroul s-a specializat în construcția de bănci. El a continuat să fie activ și în toți anii Primului Război Mondial. După sfârșitul conflagrației și destrămarea Imperiului Austro-Ungar, compania sa a fost lovită financiar de pierderea unor clienți importanți.

Gotthilf a fost membru al Asociației artiștilor plastici din Viena (1893) al Asociației inginerilor și arhitecților din Austria (1896), al Asociației comerciale din Austria inferioară, membru fondator al Werkbund-ului din Austria (1913), membru al Clubului arhitecților în cadrul Asociației artiștilor plastici din Viena.

În 1938, *Anschluss*-ul - anexarea Austriei la Germania nazistă - l-a silit pe Gotthilf să părăsească Austria și să se stabilească la Oxford în Anglia, unde a murit în anul 1950.

Viața privată

Ernst Gotthilf a fost căsătorit cu Elisabeth (Else Henne), fiica inginerului șef al orașului Viena, Donath Zifferer (1845-1909). Ea a murit în Anglia în 1965. Au avut doi copii: Stephan Eduard Glanville și Lotte Charlotte Maria, căsătorită Czigler de Egerszalók.

Diverse

Ernst Gotthilf a fost posesorul unei colecții de artă. Sub regimul nazist, obiecte de artă jefuite din colecția sa au ajuns în alte colecții, în mare parte prin intermediul casei de licitații Weinmüller. Așa s-a întâmplat, de pildă, cu tabloul „Fata cu pălărie de paie” de [Friedrich von Amerling](#) (1803-1887), vândut prin licitație [Galeriei Belvedere](#) din Viena, și care a fost restituit urmașilor lui Gotthilf în anul 2007. În anul 2008 tabloul a fost cumpărat de prințul de Liechtenstein, [Hans Adam al II-lea](#) cu 1,500,000 euro și donat [Muzeului Dorotheum](#) din Viena. În 2012, urmașilor lui Gotthilf le-a fost restituită o pictură de [Waldmüller](#), care ajunsese la Muzeul din Oldenburg.

Premii și onoruri

- Goldene Fügen-Medaille
- 1908 - Consilier guvernamental în domeniul construcțiilor (Baurat) (1908), din 1918 Consilier superior guvernamental (Oberbaurat)
- 1913 - [Ordinul Franz Joseph](#) cu crucea de cavaler
- 1914 - Expert al tribunalelor provinciale și comerciale
- 1919 - Membru de onoare al Asociației centrale a arhitecților din Austria (membru - din 1907, un timp vicepreședinte)
- 1923 – Profesor

Câteva lucrări semnificative

Palatul Lanna, Viena, 1895

Vila Siegfried Trebitsch, Viena, 1907-1908

Palatul Fanto, Viena, 1917-1918,
în prezent Centrul Arnold Schönberg

Haus der Wiener Kaufmannschaft
(Casa Comercianților), Viena, 1903

[Banca de Credit Român, București](#), str.
Stavropoleos 6-8, 1911-1913, proiectată
de Oscar Maugsch și Ernst Gotthilf

Länderbank Wien, azi Hotel Hyatt

1901. Orfelinatul „Sfânta Gisella” din Timișoara (inaugurat la 15 august 1901) în cartierul Fabric, pe actuala str. Pestalozzi, în prezent Facultatea de chimie, biologie, și geografie.

Selecție de clădiri și obiective proiectate

- 1893 - Casa a 4-a cu apartamente de închiriat pe Favoritenstraße 62, decorată în stil [neomanieristic](#); frappează un portal arcuit segmentar cu grilă decorativă de fier
- 1895 -Palatul Lanna pe Argentinierstraße 20 la Viena, Wieden, în stil neobaroc
- 1896 - casa de pe Argentinierstraße 20 Viena, Wieden
- 1898-1899 - Noua versiune a fațadei clădirii Sofiensäle din Viena (Maexergasse 17, Landstraße), în stil [Secession](#)
- 1900 Monumentul funerar al ziaristului Ferdinand Groß la Cimitirul Central din Viena
- 1901 Orfelinatul „Sfânta Gisela” din Timișoara (inaugurat la 15 august 1901) în cartierul Fabrik, pe actuala str Pestalozzi, în prezent Facultatea de chimie, biologie, și geografie
- 1902 - casa de pe Preßgasse 1-3 din Viena
- 1902 Căminul pentru familii fără adăpost pe Universumstraße 62, Brigittenau - împreună cu Donath Zifferer; a fost donat de președintele comunității israelite din Viena, Wilhelm vom Gutmann și de Banca Rothschild, și inaugurat la 18 octombrie 1902 de către primarul Vienei, [Karl Lueger](#)^[1]
- 1903 - Casa Comercianților din Viena în Schwarzenbergplatz 14, Wieden
- 1904 Casa Fundației a Comitetului Comercianților din Viena, Krugerstraße 3, Innere Stadt (Viena)
- 1905 Farmacia „Apotheke zur Mutter Gottes” Gudrunstraße 150, Viena-Favoriten
- 1906: Casa Companiei „Basler Versicherung” Lothringerstraße 16, Viena-Innere Stadt
- 1906: Secția femeii a Sanatoriului Löw, cu încorporarea și adaptarea casei adiacente, Mariannengasse 18–20 Viena, Alsergrund
- 1907-1908 - Vila Siegfried Trebitsch, Maxingstraße 20, construcția: Hugo Schuster
- 1908 - Casa administrației Universității de agronomie, (azi Universitatea de Resurse Naturale și Științe Biologice), Gregor-Mendel-Straße 33, Viena, Währing)
- 1908-1910 - Sanatoriul Comercianților din Viena, Peter-Jordan-Straße 82, Viena, Döbling], în prezent - Casa Wilhelm Exner a Universității de Resurse Naturale și de Științe Biologice
- 1909 - Castelul din Kierling, Kierlingerstraße 87, Klosterneuburg)
- 1909-1912 - Banca „Wiener Bankverein”, Schottengasse 6–8, Viena, Innere Stadt

împreună cu Alexander Neumann

- 1912: Căminul pentru familii fără adăpost, Wiesberggasse 13, Viena-Ottakring
- 1912-1914 - Clădirea de birouri Anker-Hof, în Hoher Markt 10–11, Viena, Innere Stadt, împreună cu Alexander Neumann
- 1913-1915 - Banca Länderbank, Am Hof 2, Viena, Innere Stadt, împreună cu Alexander Neumann, una din primele clădiri în stil neoclasic poreclită „Perla Vienei”, lift istoric cu lambriuri de lemn și încrustături de sidef, pavimente de marmoră, cu [rezalit](#) cu fronton triunghiular, fațadă de cărămizi de var și nisip etc - în prezent Hotelul Park Hyatt din Viena ^[2]
- 1914–1921: Banca „Österreichische Creditanstalt für Handel und Gewerbe”, Renngasse 2, Viena, Innere Stadt, în prezent: Bank Austria Kunstforum
- 1915: Banca „Wiener Bankverein” în Hauptplatz 14, Graz), împreună cu Alexander Neumann
- 1916: Miethausgruppe în Schwarzenbergplatz 7–8, Viena-Landstraße, împreună cu Alexander Neumann
- 1917–1918: Palatul Fanto în Schwarzenbergplatz 6, Viena-Landstraße, împreună cu Alexander Neumann , ulterior sediul Monopolului austriac al băuturilor spirtoase , în prezent Centrul [Arnold Schönberg](#))
- 1922: Birourile băncii Österreichische Creditanstalt für Handel und Gewerbe, în Kaiserfeldgasse 5, Graz
- 1930-1932 - Banca de discount și credit din [Praga](#) 1 - Na příkopě 33, 35, [Staré Město](#), palat în stil neoclasic, în prezent sediul Bancii Comerciale din Praga, împreună cu Karl Jaray, Josef Sakař, Rudolf Hildebrand, Alexander Neumann

Lui Gotthilf i se mai datorează clădiri de bănci la Budapesta, București - Banca de Credit Român pe strada Stavropoleos 6-8, în stil neoclasic cu elemente secesioniste (împreună cu Oskar Maugsch, 1911-1913) ^[3] și Sarajevo, Zentralhotel din Baden lângă Viena, sediul Primăriei din Hodonín, Moravia etc

Bibliografie

K. Ginhart, Wr. *Kunstgeschichte*, 1948

Legături externe

[Wikimedia Commons](#) conține materiale multimedia legate de [Ernst von Gotthilf-Miskolczy](#)

- [Lexiconul biografic austriac](#)
- [Lexiconul arhitecților Viena 1770-1945](#)
- [pe situl de istorie a Vienei Wien Geschichte Wiki](#)
- [situl genealogic Geni](#)
- [imagini](#)

Note

1. [^](#) [reportaj în Neue Freie Presse . 19.10.1902](#)
2. [^](#) [am-hof-2-the-pearl-of-vienna Arielle Pardes Am Hof2, the Pearl of Vienna, TeNeues 2015, review in Architectural Digest](#)
3. [^](#) [pe situl „Bucureștii noi și vechi”](#)

Grosz Ivan

(n. 28 dec. 1927, Cluj – 2019, S.U.A.)

Inginer, șef de proiectare mecanică și nucleară

Mama provine din familia Munk din Oradea, tatăl dintr-o familie înstărită din Lipova. În 1928 se mută la Timișoara. Este elev la școala elementară israelită și absolvent al Liceului Izraelit în 1945.

Obține diploma de inginer Cum Laude la Facultatea de Electrotehnică din Timișoara (1945-1952, doi ani pierduți din cauză de boală). 10 ani de activitate la IRME București (Întreprinderea de Raționalizări și Modernizări Energetice). 11 publicații în revistele Energetica și IDT (Întreprinderea de Documentare Tehnică).

Emigrează în 1963. La New York activează aproape 30 de ani ca „supervising engineer” la întreprinderea energetică EBASCO, conducând proiectarea mecanică și nucleară în centrale electrice. Conduce lucrări de standardizare pentru cele 4 tipuri de centrale nucleare din State (General Electric, Westinghouse, Combustion Engineering și Babcock & Wilcox).

Sediul său pentru mulți ani este la etajul 87 al unuia din Turnurile Gemene. Își pierde soția, Etta, după 50 de ani de căsătorie ideală, din care provin doi copii.

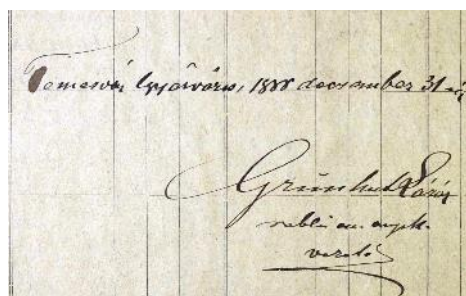
După pensionare scrie poezii, amintiri și publică articole în domeniul astrobiologiei, în special despre tema Probabilitatea Civilizațiilor Extraterestre.
http://www.researchgate.net/profile/Ivan_Grosz/publications

Surse: Ivan Grosz; google Red. [Ivan Grosz](#), [Getta Neumann](#)

Grünhut Lázár

(1850, comuna Gerenda, Imperiul Austriac – 20.02. 1913, Petah-Tikvah, Palestina)

Rabin, talmudist, traducător

A obținut diploma de rabin în școli talmudice (ieșiva) din Oradea, Vác și Hajdúböszörmény. Cu toate că nu a primit o educație de cultură generală, prin studiu autodidact a reușit să devină un ebraist și talmudist erudit și modern. După 6 ani de activitate ca rabin al comunității evreiești din Fabric, în anul 1890, setea de cunoaștere l-a împins să-și continue studiile la Berlin, în seminariul rabinic Hildesheimer. A obținut titlul de doctor în filosofie la Berlin (Singer) sau la Berna (Magyar Zsidó

Lexikon). Succesorul lui în Timișoara, dr. Bartalan Kohlbach, cât și membri ai comunității s-au îngrijit de numeroasa lui familie rămasă în oraș. În anul 1892, "Der Verein zur Erziehung der jüdischen Waisen in Palästina" (Asociația pentru educația orfanilor evrei în Palestina) l-a numit director al orfelinatului german din Ierusalim. În Palestina, unde l-a urmat familia, Grünhut a devenit un cunosător eminent al Midraș-ului (comentarii referitoare la textele biblice) și al geografiei și topografiei Palestinei, însușirea limbii arabe fiindu-i de mare folos. A publicat numeroase studii biblice, a tradus și editat o carte de geografie a Palestinei.

Surse

Dr. Singer Jakab, Temesvári Rabbik a XVIII és XIX-ik században, Wieder Jakab Könyvnyomdája, 1928

Magyar Zsidó Lexikon, 1929 <http://mek.oszk.hu/04000/04093/html/index.htm>

Semnătura rabinului apare în registrul de anunțuri matrimoniale în comunitatea evreilor din Fabric, 1888 – 1985 (Magyar Zsidó levéltár, document pdf)

Gutfreund Yosef (Iosif)

(20 December 1931 – 6 September 1972)

Arbitru de lupte, victimă a masacrului de la München 1972

A fost elev la Liceul Israelit din Timișoara și a studiat medicină veterinară timp de câteva semestre la Facultatea de Medicină Timișoara. A emigrat în Israel, unde a devenit arbitru de lupte.

Jocurile Olimpice de la München 1972 au fost a treia olimpiadă la care a participat. În zorii zilei de 5 septembrie 1972, Gutfreund a auzit zgomote la ușa unității de cazare a echipei israeliene. Întrezărind oamenii mascați și înarmați, s-a proptit în ușă cu toată greutatea, strigând colegilor lui să fugă. Cele câteva secunde în care a reușit să-i oprească pe cei opt teroriști din organizația teroristă palestiniană Black September sa pătrundă în încăpere le-au permis lui Tuvia Sokolovski și Shaul Ladanyi să se salveze. Gutfreund a fost luat ostatec și executat de teroriști, împreună cu alți 10 sportivi israelieni, în timpul unei tentative de salvare eșuate organizată de autoritățile vest-germane.

Cei 11 sportivi israelieni, printre care era încă un timișorean, Andrei Spitzer, au fost înmormântați cu onoruri militare.

Surse

Yossef Gutfreund în Wikipedia

https://en.wikipedia.org/wiki/Yossef_Gutfreund

George Schimmerling, Două zile în septembrie – Povestea lui Yosef Gutfreund (publicat pe Facebook, septembrie 2020)

H

Hammer Ladislau Peter

(23 decembrie 1936, Timișoara - 27 decembrie 2006, Princeton, New Jersey)

Matematician. Fondatorul și directorul institutului [Rutcor](#)

Biografie

Peter L. Hammer s-a născut la Timișoara într-o familie de evrei. Mama sa Elisabeta (Bozsi), născ. Schwartz, a murit când copilul avea 6 ani. La doi ani jumate Peter s-a îmbolnăvit de poliomelită și a rămas cu sechele pe viață. Tatăl său, Gheorghe (Gyuszi) Hammer (1911-1985) s-a recăsătorit cu Ana (Annie), născută Kincs, când Peter avea 10 ani și de atunci Annie a fost mama lui, împreună cu mătușa Ilus Hammer.

Dupa terminarea liceului la Timișoara, a plecat la București, unde a absolvit Facultatea de Matematică la Universitatea din București în 1958 și a obținut titlul de doctor în 1965 cu lucrarea „Pseudo-Boolean Programming and Applications” sub îndrumarea Profesorului [Grigore Moisil](#).

În 1961 s-a căsătorit cu Anca Ivănescu și în următorii ani a publicat sub numele de Petru L. Ivănescu, până în momentul în care au reușit să emigreze ilegal în Israel în 1967 prin Bulgaria și Turcia. În Israel a predat la [Technion Israel Institute of Technology](#) în Haifa și a avut colaborări la [Weizman Institute of Science](#) în Rehovot. În 1969 a emigrat în Canada, unde a predat la [Université de Montreal](#) (1969-1972) și la [University of Waterloo](#) (1972-1983). În 1983 i s-a propus să înființeze un institut de cercetări la [Rutgers University](#) în New Jersey.

A decedat ca urmare a unui accident de mașină la 27 decembrie 2006 lângă Princeton, New Jersey. A lăsat în urma sa soția Anca Hammer, doi fii, Maxim (medic neurolog) și Alexander (economist), cinci nepoți, mama Annie Hammer și sora Eva Liebermann.

Activitatea științifică

A fost fondatorul și directorul institutului [RUTCOR \(Rutgers University Center for Operations Research\)](#). A fost fondatorul și redactorul-șef a multor reviste de specialitate: „Discrete Mathematics”, „Discrete Applied Mathematics”, „Annals of Discrete Mathematics”, „Discrete Optimization”, „Annals of Operations Research”, SIAM Monographs on Discrete Mathematics and Applications”.

A avut contribuții deosebite în domeniul cercetării operaționale și al matematicilor discrete aplicate prin studierea funcțiilor pseudo-Booleene și a conexiunilor lor cu teoria grafurilor și al extragerii de cunoștințe din date. Printre alte contribuții, Peter Hammer a inventat o metodă modernă și eficientă de minare a datelor, denumită Analiza Logică a Datelor ([LAD - Logical Analysis of Data](#)) care a fost aplicată în numeroase domenii.

Personalitatea

Peter L. Hammer a fost un profesor și om de știință deosebit, inovator, de o energie inepuizabilă, și un organizator excepțional. Avea o personalitate carismatică, era un om bun

și plin de umor, generos, atent și înțelegător cu colegi și studenți. Un soț, tată și bunic plin de dragoste, devotat educației și îndrumării fiilor și nepotilor.

Afilieri, premii și distincții

Premiul Țițeica al [Academiei Române](#) (1966)

Doctor honoris causa: École Polytechnique Fédérale de Lausanne (1986), "La Sapienza", Università di Roma (1998), Universitatea din Liège (1999)

Medalia Euler (1999)

Fellow al „American Association for the Advancement of Science” din 1974

Founding Fellow al „Institute of Combinatorics and its Applications”

I-au fost dedicate congrese și simpozioane, de ex.: First International Colloquium on Pseudo-Boolean Optimization (Chexbres, Elveția, 1987); Workshop and Symposia Honoring Peter L. Hammer (Caesarea Rothschild Institute, University of Haifa, 2003; International Conference on Graphs and Optimization (GO V, Leukerbad, Elveția, 2006).

Publicații

A publicat 19 cărți și peste 240 de articole. O selecție:

1968. *Boolean Methods in Operations Research and Related Areas* (cu S. Rudeanu). SpringerVerlag, Berlin/Heidelberg/New York, 1968, 330 pagini.

2007. *Boolean Functions: Theory, Algorithms and Applications* (cu Y. Crama). Cambridge University Press, (2007).

2008. *Boolean Functions in Computer Science and Engineering* (cu Y. Crama). Cambridge University Press, (2008).

2009. *Boolean Functions in Pure and Applied Mathematics* (cu Y. Crama). Cambridge University Press, (2009).

2010. *PseudoBoolean Functions* (cu E. Boros și Y. Crama). Cambridge University Press, (2010).

Legături externe

Wikipedia.ro https://ro.wikipedia.org/wiki/Peter_Hammer

Egon Balas: [In Memoriam. Peter Hammer \(1936-2006\)](#)

Obituary on the website of Rutgers University http://www-history.mcs.st-and.ac.uk/Obits2/Hammer_Rutgers.html

[Articol la Universitatea St. Andrews, Scoția](#)

[Articol RUTCOR](#)

[Peter L. Hammer, List of Publications](#)

Discrete Applied Mathematics. Founder: Peter L.Hammer

<http://www.journals.elsevier.com/discrete-applied-mathematics/editorial-board>

Harish (Hirsch) Michael (Mikha)

(28 nov. 1936, Timișoara)

Politician social-democrat israelian

S-a născut într-o familie de evrei religioși. Mama și-a pierdut întreaga familie în Holocaustul evreilor din Ungaria și nordul Transilvaniei. În anii 1942-1944 tatăl, Iosef Hirsch a lucrat în detașamente de muncă obligatorie. În 1938, fratelui tatălui, Simon Hirsch, și soția, Helen, au fost uciși într-un atentat cu bombă comis de un legionar, în timpul spectacolului de teatru în limba idiș al trupei actriței Sidi Thal la Timișoara. Michael a fost elev la Liceul Israelit din Timișoara și a activat în mișcarea tineretului sionist religios „Bney Akiva”.

În 1950 familia a emigrat în Israel la bordul vaporului „Transilvania”. A efectuat serviciul militar obligatoriu ca soldat combatant, deși fusese admis ca violonist în orchestra armatei. A devenit ofițer în regimentul 12 din brigada „Golani” și a participat la Campania din Sinai din 1956. A obținut o licență în economie și științe politice la Universitatea Ebraică din Ierusalim.

Harish a fost unul dintre fondatorii Gărzii tinere a Partidului Muncii (1966). L-a susținut pe Ben Gurion și a fost apropiat de Shimon Peres. A fost director al Departamentului de relații internaționale al Partidului Muncii (1967-1982) și președinte al Comitetului Politic al Partidului Muncii.

Harish fost deputat în Knesset în perioada 1974-1996. A condus în 1992 echipa campaniei electorale a lui Itzhak Rabin. În 1992-1996 a fost ministru al industriei și comerțului al Statului Israel în guvernele lui Itzhak Rabin și Shimon Peres. În ianuarie-septembrie 2011 a fost președinte interimar al Partidului Muncii, într-o situație de criză.

De mai mulți ani este președinte executiv al AMIR – Organizația Unitară a Israelienilor Originari din România.

Surse principale

https://ro.wikipedia.org/wiki/Michael_Harish

Interviu nepublicat, realizat de Getta Neumann

Hasidim (Temeswarer Hassidim)

Adepti ai hasidismului Nadvorna

Hasidim din Timișoara sunt adepti ai hasidismului **Nadvorna**³⁰ provenit din Bucovina, ramura *admor*-ilor (Admor - Adoneinu Moreinu V'Rabeinu – înseamnă "maestrul, profesorul și rabinul nostru") de Premiszlan - Nadvorna -Timișoara din familia **Leifer**.

Nadvorna -Timișoara este o ramificație din generația a treia a dinastiei rabinice hasidice din Nadvorna care a fost întemeiată de Nadvornier Rebbe, Mordehai **Leifer** (1824-1884).

Fondatorul ramurii timișorene a fost rabin **Aharon Arie Leib Leifer** „Temeswarer Rebbe”, decedat în 1963, care era fiul rabinului Yehiel din Mihalovitz (Michalovce), Borșa și ginerele rabinului Eliezer Elimeleh Waldman din Bardejov (Slovacia). El a fost în fruntea unei mici comunități hasidice la Timișoara între cele două războaie mondiale. A avut un *beit midraș* - o casă de rugăciune și învățătură. El și fratele său Levi Itzhak, care se stabilise la Arad, *admor*

Nadvorna Hassidic dynasty [https://en.wikipedia.org/wiki/Nadvorna_\(Hasidic_dynasty\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Nadvorna_(Hasidic_dynasty))³⁰

de Nadvorna-Arad, au fost singurii din rabinii, fii ai lui Mihalovitzer Rebbe, care au supraviețuit Holocaustului.

După cel de-al doilea război mondial, rabinul Aharon Arie Leifer a emigrat în Israel și s-a stabilit și a activat la Ierusalim, unde a înființat un centru hasidic propriu. A murit acolo la 12 Nisan 5723 (1963)

Yossef, Yehiel, Meshulam Zalman și Levi Itzhak, fiii lui Aharon Arie Leib Leifer

- **Yossef Leifer „Temeswarer”** (1920 – 2002), fiul cel mare, a ajuns și el în Israel admor la Petah Tikva și a fondat comunitatea Nadvorna - Petah Tikva. S-a mutat apoi la Bnei Brak, păstrând numele de Nadvorna - Petah Tikva. Beit Midraș al congregației sale se află pe strada Kotler din Bnei Brak. Unul din fiii săi, **Haim Leifer**, Temeswarer Rebbe din Bnei Brak, este faimos pentru predicile sale. El este ginerele lui rabbi Yehiel Michel Michalowitz, admor de Zloczow.
- **Yehiel Leifer „Temeswarer”** (13 martie 1931 – 4 februarie 2010) s-a stabilit la Ierusalim după moartea tatălui său, preluând *beit midraș* al acestuia de pe strada Hagay. Apoi l-a vândut și s-a mutat într-un alt *beit midraș* pe strada Ezra. El a fost soțul lui Tzipora, fiica rabinului Nahman Papirna (Sofer). Ginerele rabinului Yehiel Leifer este Moshe Kahn, conducător al ieșivei comunității ultraortodoxe Toldot Aharon din Ierusalim.

Fiul rabinului Yehiel Leifer din Ierusalim sunt rabinii **Yehoshua Leifer**, născut în **1957**, *more tzedek* în cartierele Skvira și Monsey la New York, președinte și fondator al Institutului talmudic și al editurii Oz veHadar din Ierusalim, considerat unul din cele mai mari *batei midraș* (case de rugăciune) din lume. El este ginerele rabinului Moshe Neishloss din Skvira, New York.
- **Meshulam Zalman Leifer** (decedat în 1987) A condus comunitatea hasidică din Timișoara, apoi a emigrat în SUA, unde a condus comunitatea hasidică Temeswar-Brooklyn. A fost ginerele rabinului Levi Itzhak Leifer din Arad. Fiii săi sunt rabinii **Yehuda** Leifer, admor de Temeswar-Antwerpen în Belgia, **Issachar Ber**, admor de Temeswar-New York, **Tzvi**, admor de Temeswar-London și **Haim**, care trăiește și activează la Elad în Israel, unde conduce Beit Midrash Temeswarer - Elad.
- **Levi Itzhak Leifer** de Temeswar-Ierusalim (1929 - 1999) a fost discipolul rabinului Yona (Jonas) Weinberger din Timișoara, a supraviețuit Holocaustului și a emigrat în Israel, unde a predat la Kolelul Emek Halaha din Ierusalim.

La New York activează în prezent un *beit midraș* Beer Moshe al hasidimilor Temeswar în Borough Park.

Surse

- Rabbi Gershon Tannenbaum, *Jewish Temeshvar endures* in my Machberes, The Jewish Press <http://www.jewishpress.com/sections/community/my-machberes/my-machberes-45/2012/11/29/2/?print>
- Nadvorna Hassidic dynasty [https://en.wikipedia.org/wiki/Nadvorna_\(Hasidic_dynasty\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Nadvorna_(Hasidic_dynasty))
- Temeswar Rebbe în wikipedia ebraica
- Baruch Tercatin, Lucian-Zeev Herșcovici, Prezențe rabinice în perimetrul românesc sec. XVI-XXI. Hasefer, București 2008

Hauser Arnold

(8 mai 1892, Temesvár, Austro-Ungaria - 28 ianuarie 1978, Budapesta, Ungaria)

Istoric și sociolog de artă

S-a născut la Temesvár, în cartierul Fabric, într-o familie de evrei³¹, tatăl lui era un mic negustor.

După terminarea liceului, Hauser a urmat germanistica, romanistica și filosofia la Universitatea din Budapesta, iar apoi a absolvit studii de istoria artei și literatură la Viena, Berlin și Paris. La Paris l-a avut ca profesor pe Henri Bergson care l-a influențat profund. Pentru a-și finanța studiile, a publicat articole în ziarul Temesvári Hírlap.

În 1916 prietenul său Karl Mannheim l-a introdus în „Cenaclul de duminică” condus de [György Lukács](#), unde activau și [Béla Balázs](#), Edith Hajós, [Béla Fogarasi](#), [Frederick Antal](#), Emma Ritoók, Juliska Lang și Anna Schlamadinger, compozitorii Béla Bartók și Zoltán Kodály. În 1917, membri ai acestui cenaclu, printre care [Lajos Fülep](#), [Zoltán Kodály](#), [Béla Bartók](#), [Ervin Szabó](#) au înființat așa-numita „Școală Liberă a Științelor Sociale”, unde Hauser a ținut prelegeri despre estetica post-kantiană. În 1919, Hauser s-a angajat în politica culturală a [Republicii Sovietice Ungare](#). După prăbușirea acesteia, s-a refugiat în Italia.

Între 1919 și 1938 a trăit în Italia, Germania și Austria, iar în 1938, în urma Anschluss-ului, din cauza prigoanei naziste, s-a refugiat în Marea Britanie. Între 1951 și 1957 a fost lector la Universitatea din Leeds, apoi până în 1959 a fost profesor invitat la Universitatea Brandeis, SUA, până în 1962 la Hornsey College of Art in London, iar până în 1965 a fost profesor invitat la Ohio State University, SUA. În 1965 s-a întors la Londra, iar în 1977 s-a stabilit la Budapesta.

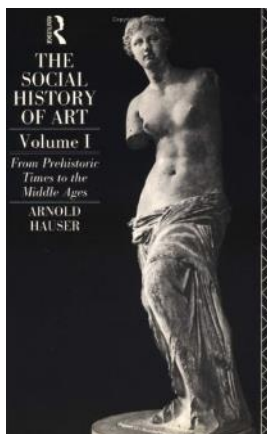
Hauser a fost unul din cei mai prestigioși critici literari marxiști. El a scris despre influența schimbărilor sociale asupra artei și literaturii. Într-o conversație difuzată la radio din Ungaria în 1969 între Hauser și Lukács, Hauser a mărturisit: "Eu nu sunt un marxist riguros. Viața mea este dedicată studiului, nu politicii. Misiunea mea, asta este convingerea mea, nu este politică"³²

Lui Hauser i-a fost acordat în 1954 *Deutscher Kritikerpreis* („Premiul german pentru critică literară”). A fost membru de onoare al Academiei de Științe din Ungaria.

31 Authors' Calendar <http://authorscalendar.info/hauser.htm>

32 goodreads

http://www.goodreads.com/author/show/47056.Arnold_Hauser

Opera lui capitală este "Istoria Socială a Artei" din 1951, care trasează istoria artei de la frescele de la Lascaux până la arta cinematografiei.

Scrieri

- 1951: *Sozialgeschichte der Kunst und Literatur* (engleză: „The Social History of Art and Literature”)
- 1958: *Philosophie der Kunstgeschichte* (engleză: „The Philosophy of Art History”)
- 1964: *Der Manierismus. Die Krise der Renaissance und der Ursprung der modernen Kunst* (engleză: „Mannerism: The Crisis of the Renaissance and the Origin of Modern Art”)
- 1974: *Soziologie der Kunst* (engleză: „The Sociology of Art”)
- 1978: *Im Gespräch mit Georg Lukács* („Convorbiri cu Georg Lukács”)

Legături externe

wikipedia.ro

https://ro.wikipedia.org/wiki/Arnold_Hauser_%28istoric_al_artei%29

goodreads

http://www.goodreads.com/author/show/47056.Arnold_Hauser

<http://authorscaledar.info/hauser.htm>

https://en.wikipedia.org/wiki/Arnold_Hauser_%28art_historian%29

https://hu.wikipedia.org/wiki/Hauser_Arnold

<http://kulongyujtemenyek.lib.ptt.hu/mk-hauserarnoldhagyatek>

http://www.diasporatm.ro/regi/upload/files/sz_Hauser-Arnold.pdf

http://mandarchiv.hu/cikk/421/Hauser_Arnold

<http://www.szombat.org/politika/4367-zsidok-a-tanacskozarsasagban>

Herskovits Auguszt, cäs. Glausius

(1912 – 6 martie 1951, Timișoara)

Pianistă. Profesoară de muzică

Augusta Herskovits si-a început studiile de muzică la Timisoara, apoi a devenit eleva lui Béla Bartók la Academia de Muzică Ferenc Liszt din Budapesta. A primit diploma de pianist interpret si profesor de muzică cu distincție. A concertat ca solistă la Budapesta, la Timișoara si în alte orașe din Ardeal. La concertele sale interpreta regulat lucrări de Béla Bartók și Zoltán Kodály.

În 9 martie 1946, Comitetul Democratic Evreiesc a organizat un concert dedicat operei lui Max Eisikovits, cu participarea unor muzicieni de prestigiu, printre care L. Österreich – Rapsodia ebraică pentru vioară, Magda Kardos, Viorica Kállai-Markovits – Lieder, poezii de József Attila si Ady Endre, Augustus Herskovits – Sonatina pentru pian, în stil francez, Al. Boroș – Elegie pe teme evreiești pentru violoncel)³³

Augustus Herskovits era o cunoscută pedagoagă care a descoperit și promovat mulți tineri pianiști talentați. Era căsătorita cu compozitorul Teodor Glausius. Și-a luat viața în 1951, la vârsta de numai 39 de ani.

Legături externe

Szekernyés János, *A magyarság emlékjelei a Bánságban* (ediție trilingvă: maghiară, română, engleză), Temesvár, 2013

Constantin Tufan-Stan, Conductor George Pavel and the Presence of the Musicians from Cluj in Banat after the Vienna Diktat http://musicologypapers.ro/articole/MP_8_2_Tufan-092-105.pdf

Hermon Gabriella

(n. ?, Timișoara)

Lingvistă

Gabriella Hermon (pe numele ei întreg Gabriella Silvia Hermon Cole) s-a născut într-o familie de evrei din Timișoara, fiind fiica lui Fritz (Freddie) Widder și a lui Annie Widder, născută Por. Are un frate, David Widder. Familia a emigrat în Israel, stabilindu-se în orașul Rishon Letzion. Hermon a studiat la Universitatea Tel Aviv, apoi a plecat la studii și s-a stabilit, în cele din urmă, în Statele Unite, unde a terminat în anul 1981 doctoratul în lingvistică la Universitatea Illinois din Urbana-Champaign.

33 Constantin Tufan-Stan, Conductor George Pavel and the Presence of the Musicians from Cluj in Banat after the Vienna Diktat http://musicologypapers.ro/articole/MP_8_2_Tufan-092-105.pdf

Hermon este profesor de lingvistică la University of Delaware din Newark, expertă în sintaxa [limbilor austronesiene](#) din Indonezia și Malaezia, de asemenea cercetătoare a [limbilor amerindiene](#), mai ales [Quechua](#).

Între anii 1992-2005 Gabriella Hermon a predat în calitate de associate professor, iar din 2006 este profesor de lingvistică și științe cognitive la Universitatea Delaware. A predat înainte la Universitatea de Stat din San Diego, California și la Universitatea Illinois, Urbana-Champaign. A predat ca profesor invitat la universități din Utrecht, Singapore, la Institutul Max Planck de antropologie evoluționară din Leipzig. Principalele ei teme de cercetare sunt teoria lingvisticii, sintaxa comparată, descrierea unor limbi în curs de dispariție, ca de pildă malaeza Jambi din Indonezia, procesul de învățare a limbilor, studii ale limbilor ebraică, Quechua și altor limbi amerindiene, ale limbilor malaeze-indoneziene.

Hermon este cunoscută în mod deosebit prin studiile ei asupra sintaxei limbilor austroneziene, a fonologiei și formării întrebărilor în limba [malaeză](#) vorbită în zonele rurale ale insulei Sumatra și studiul procesului de achiziționare a limbii de către copiii din Jakarta, fiind autoarea unuia din puținele studii asupra acestui din urmă domeniu cu privire la o limbă însemnată din Asia.

Publicațiile ei au apărut în reviste importante de lingvistică, precum *Language*, *Linguistic Inquiry*, *Lingua* etc.

Gabriella Hermon trăiește la Newark și este căsătorită cu lingvistul Peter Cole, profesor universitar emerit, cu care a colaborat în multe cercetări, și cu care are un fiu și doi copii vitregi. Mama ei a fost verișoară primară cu hidrobiologul, biogeograful și zoologul israelian [Francis Dov Por](#).

Publicații

- 1985 - **Syntactic Modularity** Foris Publ, Dordrecht
- 1994 - cu Peter Cole și N.D.Martin **Language in the Andes**, University of Delaware Latin American Studies program
- 2000 - cu Peter Cole și CTJHuang **Long distance reflexives**

Selecție de articole

- 2002 - cu Peter Cole - "*The Typology of Wh-Movement, Wh-Questions in Malay*" - în „Syntax”
- 2008 - *Voice in Malay/Indonesian* ,în *Lingua*
- 2008 - cu Peter Cole *Malay/Indonesian from a Pan-Austronesian Perspective* (PDF). *Lingua*. 118 (10): 1431–1439. doi:10.1016/j.lingua.2007.08.003.

Sursa: https://ro.wikipedia.org/wiki/Gabriella_Hermon

Hirémy-Hirschl Adolf

(31 ianuarie 1860 Timișoara - 1933 Roma)

Adolf Hirémy-Hirschl , fotografie din jurul anului 1890

Pictor austriac

Adolf Hirémy-Hirschl s-a născut în 1860 sub numele Adolf Hirschl într-o familie de evrei din Timișoara, pe atunci parte a Imperiului Austriac. La vârsta de 14 ani, în anul 1874, s-a înscris la *Akademie der bildenden Künste* din Viena, pe care a absolvit-o în 1882. Principalii săi profesori au fost August Eisenmenger și pictorul „orientalist” Leopold Karl Müller, pe care l-a însoțit în Egipt. În anii 1882-1884, distins cu Premiul Romei, a petrecut doi ani în capitala Italiei.

În 1898, la Viena, Hirschl s-a căsătorit cu Isa Roston, care divorțase pentru a se putea mărita cu el, ceea ce a scandalizat înalta societate vieneză. Cuplul a avut o fiică, Maud. Consternat de atitudinea societății vieneze, Hirschl a decis să revină la cetățenia sa maghiară, și-a adăugat numele maghiar Hirémy și s-a stabilit la Roma.

În anul 1904, 70 din tablourile sale au fost expuse la o expoziție retrospectivă organizată în cinstea sa. În anii 1913-1915 Hirémy-Hirschl a fost președinte al Asociației Artiștilor plastici germani din Roma (*Deutscher Künstlerbund*). În anii primului război mondial a fost corespondent-pictor de război pentru Austria la Triest și Cattaro.

Hirémy-Hirschl s-a specializat mai ales în picturi inspirate de istorie și mitologie, cu o tentă de sublim și decadentă. S-a împrietenit cu Gustav Klimt în cadrul Colectivului artiștilor din Viena, dar căile lor artistice s-au despărțit, Hirémy-Hirschl rămânând fidel stilului său și refuzând să facă parte din Secesiunea vieneză.

Picturile peisagistice erau create în pastel, acvaforte și guașă. Nudurile lui Hirémy-Hirschl erau cunoscute prin senzualitatea lor și "sexualitatea lor directă și deschisă". Unele din picturile sale sunt considerate "simboliste". Tabloul „Ahasver la sfârșitul lumii” din anul 1888 descrie, așa cum se explică în inscripția însoțitoare, „ imaginea ultimului dintre oameni, „jidovul rătăcitor”, mergând într-o pustie polară, încolțit între îngerul speranței și un schelet reprezentând Moartea. În fața sa zace o figură feminină, întruchipare a omenirii stinse din viață, înconjurată de corbi amenințători. Razele unei lumini străvechi răzbat dinspre un alt înger îndepărtat, care plutește deasupra boltei furtunoase.” Pictura a fost executată într-o gamă limitată de culori - albastru, gri, negru, alb, având și tușe de auriu și nuanțe mai calde în redarea cărnii dezgolite a femeii din avanscenă.

Ahasver la sfârșitul lumii (1888?)

Premii și onoruri

- 1882 - Premiul Romei pentru tabloul „Invazia vandalilor în Roma”
- 1891 - Premiul Imperial (Kaiserspreis) pentru „Alai de nuntă în Vechea Romă”

- 1898 - Medalia de aur a expoziției festive de la Künstlerhaus (Casa artistilor) din Viena pentru „Sufletele pe malul râului Acheron”
- 1911 - Membru al „Academiei di San Luca” din Italia

Tablouri (selecție)

Marinari în portul Pula

- 1882- *Ciuma la Roma*
- 1888 - *Jidovul rătăcitor (Ahasver) la sfârșitul lumii*
- 1889 - *Sfânta Cecilia*
- 1882 - *Invazia vandalilor în Roma*
- *Prometeu în Oceanida*
- 1894 - *Fantezie marină*
- 1897 - *Afrodita*
- 1897 - *Cimitir pe malul mării*
- 1898 - *Sufletele pe malul râului Achron*, ulei pe pânză. Galeria austriacă Belvedere, Viena
- 1912 - *Sic transit...*, poliptic compus din cinci picturi înfățișând în mod alegoric triumful creștinismului la Roma în zilele destrămării Imperiului Roman

Bibliografie

- Adolf Hirémy-Hirschl, 1860-1933: *The Beauty of Decline*: Roger Ramsay Gallery, Inc., 5 mai - 13 iunie, 1984 în asociere cu Galleria Carlo Virgilio, Rome, catalog de Gert Schiff
- James Gurney, *Color and Light: A Guide for the Realist Painter* Andrew McMeel Publishing, Kansas City 2010 p. 22–23
- Dennis Adrian, *The Drawings of Adolph Hirémy-Hirschl*, Drawing, May-June 1984, p.3, illustrated.

Legături externe

- Wikipedia.ro https://ro.wikipedia.org/wiki/Adolf_Hir%C3%A9my-Hirschl
- [Lexiconul evreiesc maghiar](#)
- [Lexiconul biografic național austriac](#)
- [Situl feuilleton al artistului britanic John Coulthart](#) Arta lui Hirémy-Hirschl
- [Blogul Gurney journey al artistului James Gurney](#) Hirémy Hirschl - un maestru uitat, 2009
- [După Helen Zimmern despre „Sufletele pe malul râului Acheron”](#), Art Journal ,1900, în blogul lui James Gurney, 2011
- [Forgotten master site Empty Kingdom The Mausoleum](#) 2012
- [Chiara Stefani despre Fantezie marină, Quadreria 2001](#), articol pe saitul lui Carlo Virgilio - Arta contemporană
- Adolf Hirémy Hirschl, A collection of 19 works (HD, youtube)

Hirsch Marianne

(1949, Timișoara)

Filolog specializat în literatură comparată și transmiterea memoriei Holocaustului

S-a născut la Timișoara într-o familie de evrei. Părinții, Carl Hirsch, născut la Noua Sulița, și Lotte, născ. Gottfried la Cernăuți, s-au căsătorit în ghetoul din Cernăuți, unde au supraviețuit până la eliberarea din 1945.

Marianne Hirsch și-a petrecut copilăria la București, de unde a emigrat în anul 1961 la Viena, apoi, în 1962, în Statele Unite. A studiat la Universitatea Brown, unde a obținut licența și titlul de master, iar în 1975, doctoratul în domeniul literaturii comparate.

Timp de 30 de ani, între 1974-2004, predă la Dartmouth College, una din universitățile particulare Ivy League de mare prestigiu din Statele Unite, împlinind din 1989 funcția de profesor universitar. În 1977 este profesor vizitator în domeniul literaturii franceze și al științelor umaniste la Universitatea Vanderbilt timp de un an.

Din 2004, la Universitatea Columbia din New York este William Peterfield Trent Professor de literatură engleză și comparată și profesor de *Women and Gender Studies*. Este vice-președinta în *Modern Language Association of America*.

Marianne Hirsch a publicat cărți și sute de articole. Una din temele principale este transmiterea amintirilor dintr-o generație în alta. În cartea *The Generation of Postmemory: Writing and Visual Culture After the Holocaust*, Hirsch arată că amintirea unor evenimente traumatice prin care au trecut părinții, bunicii sau alți membri de familie trăiește în descendenți, de parcă ar fi trecut ei înșiși prin experiențele îngrozitoare relatate de alții. În plus, memoria este adâncită și amplificată prin povestiri, fotografii, obiecte, structuri comportamentale. Teoria este exemplificată mai cu seamă prin povestirile supraviețuitorilor Holocaustului din Cernăuți și ale descendenților lor.

Marianne Hirsch este căsătorită cu istoricul Leo Spitzer, născut în Bolivia, într-o familie de evrei refugiați din Austria. Trăiesc la New York și în Vermont, au trei copii -Alex, Oliver și Gabriel și doi nepoți, Quinn și Freya.

Opere publicate

The Generation of Postmemory: Writing and Visual Culture After the Holocaust (Columbia University Press, 2012)

Ghosts of Home: The Afterlife of Czernowitz in Jewish Memory, co-authored with Leo Spitzer (University of California Press, 2010)

Rites of Return: Diaspora, Poetics and the Politics of Memory, co-edited with Nancy K. Miller (Columbia University Press, 2011)

Family Frames: Photography, Narrative, and Postmemory (1997)

The Familial Gaze (ed. 1999)

The Mother/Daughter Plot: Narrative, Psychoanalysis, Feminism, 1992

Surse

*Vladimir Wertsman, Salute to Romanian Jews in America and Canada 1850-2010, Histories, Achievements and Biographies. Ex libris 2010 p.137-138

* <http://czernowitz.ehpes.com/bio/bio-hirsch.html>

* <http://www.columbia.edu/~mh2349/hirsch-cv.pdf>

* <http://www.columbia.edu/~mh2349/>

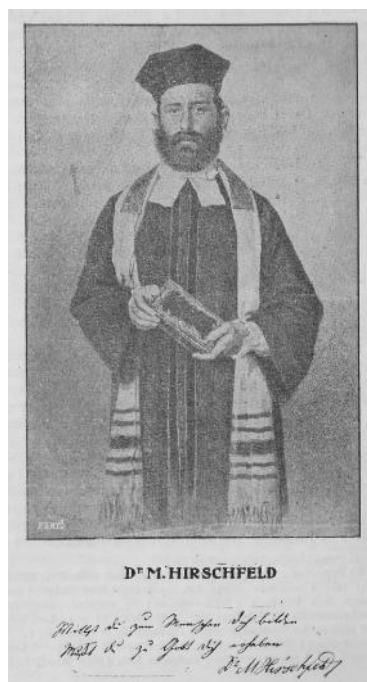
* <http://www.postmemory.net/>

* http://ro.wikipedia.org/wiki/Marianne_Hirsch

Hirschfeld Mór

(1820, Sasvár, azi Republica Slovacă – 1913, Viena, Austro-Ungaria)

Rabin

A fost ales în 2 decembrie 1862 rabin al comunității evreilor timișoreni. Reprezenta curentul reformist în iudaism care avea din ce în ce mai mulți adepți la Timișoara. Sarcinile lui cuprindeau vizite regulate în sinagogile așchenaze și sefarde din Cetate și din Fabric.

La începutul activității sale a înființat o școală de Talmud Tora.

A propus construirea unei sinagogi pe strada Erzsébet 185-186 (azi strada Mărășești), pentru că sinagoga "germană" așchenază din Judenhof, acolo unde acum se află sediul Comunității, pe str. Gheorghe Lazăr nr. 5, devenise neîncăpătoare. Proiectul s-a realizat datorită sprijinului lui Ignátz S. Eisenstädter de Buziaș și al unui comitet deosebit de activ și angajat. Hirschfeld a apelat în repetate rânduri la enoriași să sprijine proiectul prin donații. La inaugurarea Sinagogii în 19 septembrie 1865, la care a participat întreaga populație, rabinul Hirschfeld a pronunțat un discurs care a impresionat întreaga audiență.

În același an a întemeiat la Timișoara filiala Alliance Israélite Universelle pentru a întări poziția socială și culturală a evreilor pe plan internațional. În 1872, Francisc Iosif I, regele Ungariei, Croației și Boemiei și împăratul Austriei, a vizitat sinagoga, unde a fost primit de rabinul Hirschfeld. În onoarea ilustrului vizitator, sinagoga a fost reînălțată.

În timpul rabinatului său, în anul 1870, s-a realizat separarea comunităților din Fabric și Iosefin de comunitatea din Cetate, o consecință a scindării evreimii în curente diferite: curentul ortodox și curentul neolog, la care s-a adăugat mai târziu curentul status-quo ante. Urmarea imediată a fost scăderea importantă a veniturilor comunității, care nu mai era în stare să plătească salariul rabinului. Mór Hirschfeld s-a văzut nevoit să părăsească Timișoara în 1872. S-a stabilit la Viena, unde a prosperat ca agent de bursă. A decedat în 13 aprilie, 1913, la vârsta de 94 de ani.

Sursă

Dr. Singer Jakab, Temesvári Rabbik a XVIII és XIX-ik században. Wieder Jakab Könyvnyomdája 1928

Hirth Toma

(5 ianuarie 1937, Timișoara – 2009)

Toma Hirth, Autoportret (1971)

La templu

Pictor

S-a născut la 5 ianuarie 1937, în Timișoara, într-o familie de evrei. Este absolvent al Institutului de Arte Plastice "Nicolae Grigorescu" București, secția pictură, clasa profesorului Alexandru Ciucurencu, promoția 1964. Între 1964-1971, este profesor la Liceul de Artă din Craiova și lucrează la Muzeul de Artă din Craiova. Din 1979, este profesor la Școala nr. 146 din București, membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România. Expune, din 1964, la expoziții colective, organizate de Uniunea Artiștilor Plastici. Participări internaționale: 1991 – Paris – Galeria Drout Richelieu, "Arta românească contemporană"; 1992 – Debergen – Olanda; 1993 – Wiesbaden – Germania, "Arta românească contemporană". Are lucrări în muzee și colecții particulare din Olanda, Franța, Israel, Italia, Belgia, Germania, Canada, Statele Unite.

Sursa: Personalități. Evrei din România

<https://sites.google.com/site/iudaismroonline/personalitati-evrei-din-romania>

Holender Ioan

(n. 18 iulie 1935, Timișoara -)

Bariton. Impresar. Director de operă. Autor.

Ioan Holender provine dintr-o familie de evrei din Timișoara. Tatăl era proprietarul unei fabrici de oțet și de marmeladă. În 1943, ca evreu, a fost dat afară din școală și a devenit elev la Liceul Israelit Timișoara. În anul 1948 fabrica a fost naționalizată, iar tânărul Ioan Holender a fost nevoit să muncească un an de zile ca muncitor necalificat la Întreprinderea de Transport Timișoara, pentru că nu era primit la universitate. În 1953 a reușit să fie admis la [Institutul Politehnic](#) Timișoara. Pe când era în anul trei, în 1956, a ținut un discurs în timpul revoltei studenților din Timișoara (ca urmare a [Revoluției anticomuniste din 1956](#) din Ungaria), fapt pentru care a fost exmatriculat. Și-a câștigat existența ca antrenor de tenis.

În 1959 a emigrat și s-a stabilit împreună cu tatăl său la Viena, unde mama sa locuia deja. A studiat la Conservatorul de Stat din Viena între 1960 și 1962. A cântat ca bariton la teatrele de

operă din Viena, Klagenfurt și Sankt Pölten (1962 - 1966). A colaborat la Burgtheater, a fost director adjunct la Volksoper Viena, precum și regizor pe scene mai mici.

Din 1966 a devenit agent de impresariat artistic și manager muzical la Agenția de teatru „Starka”, pe care a preluat-o după câțva timp, devenind „Agenția de impresariat artistic Holender”.

În 1988 a fost numit secretar general de directorul Operei de Stat ([Wiener Staatsoper](#)), baritonul [Eberhard Wächter](#). După moartea subită a lui Wächter în 1992, Ioan Holender a preluat conducerea Operei de Stat și a Operei Populare din Viena ([Volksoper Wien](#)) și a condus singur cele două instituții timp de 4 ani. În funcția de director al Operei de Stat s-a aflat până la 30 August 2010, devenind cel mai longeviv director.

În paralel cu această activitate s-a ocupat de scris și de alte proiecte legate de operă. Cartea sa autobiografică, „De la Timișoara la Viena”, prezintă parcursul său și relatează cu multă afecțiune despre copilăria și tinerețea petrecute în orașul bănățean de care se simte foarte atașat până în prezent.

Gala de adio de la direcțiunea Operei de Stat Viena a durat 6 ore, au participat dirijori celebri, de la [Zubin Mehta](#) la [Antonio Pappano](#), interpreți ca [Anna Netrebko](#) și [Placido Domingo](#). După retragerea de la Opera din Viena, și-a continuat cariera artistică la nivel mondial fiind consilier artistic la [Metropolitan Opera](#) în New York și la [Festivalul de Primăvară din Tokio](#).

Din 2003 a devenit directorul artistic al [Festivalului George Enescu](#) din România. Credoul său a fost : "Arta trebuie adusă în fața unui public însetat de frumos". "Era Holender" s-a încheiat după 12 ani, după cea de-a 7-a ediție a [Festivalului George Enescu](#), pe care l-a transformat într-unul din cele mai importante evenimente artistice ale României și l-a adus la un nivel internațional de prim rang.

Volumul "Festivalul George Enescu în era Holender", o carte-mărturie despre evoluția celui mai prestigios eveniment cultural din România, a fost lansat în septembrie 2015 la Ateneul Român.

Publicații

- *Ioan Holender. Der Lebensweg des Wiener Staatsoperndirektors . Autobiografie, bearbeitet von Marie-Theres Arnbom.* Wien, Böhlau, 2001, [ISBN 3-205-99384-5](#)
- *Ich bin noch nicht fertig*, Hanser Verlage, 2010, [ISBN 978-3-552-05493-6](#)
- *De la Timișoara la Viena*, Ed. Universal Dalsi, 2002
- *Spuse, trăite, dorite. Amintiri*, Editura Universitatii "Alexandru-Ioan Cuza din Iași", 2011 - [recenzie](#); Ioan Holender, *Spuse, trăite, dorite. Amintiri*, ediție îngrijită de Gabriel Kohn, postfață de Cornel Ungureanu, traducere de Ioana Rostoș, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2011, 288 p., [ISBN 978-973-640-653-9](#)
- Festivalul "George Enescu" în era Holender, volum de texte de Ioan Holender, Livius Ciocârlie, Emil Hurezeanu, Dan Dediu, Ioana Marghita și Sever Voinescu. Editura Operei Naționale București, 2015.

Legături externe

Wikipedia.ro

https://ro.wikipedia.org/wiki/Ioan_Holender

Wikipedia.en

https://en.wikipedia.org/wiki/Ioan_Holender
[Wikipedia.de](https://de.wikipedia.org/wiki/Ioan_Holender)

https://de.wikipedia.org/wiki/Ioan_Holender

Ioan Holender, drumul de la vatman la directorul Operei de Stat din Viena

http://adevarul.ro/news/festivalul-george-enescu/ioan-holender-vatmanul-devenit-directorul-operei-stat-viena-1_52326399c7b855ff5678fbb4/index.html

Ioan Holender: "Privesc în trecut, ca să văd viitorul".

<http://www.cotidianul.ro/ioan-holender-privesc-in-trecut-ca-sa-vad-viitorul-267526/>

Volumul *Festivalul "George Enescu" în era Holender* lansat la Ateneul Român

<http://www.agerpres.ro/cultura/2015/09/04/festivalul-enescu-volumul-festivalul-george-enescu-in-era-holender-lansat-la-ateneul-roman-15-42-09>

Cel mai longeviv director al Operei din Viena, Ioan Holender, împlinește 80 de ani

<http://www.agerpres.ro/flux-documentare/2015/07/18/documentar-cel-mai-longeviv-director-al-operei-din-viena-ioan-holender-implineste-80-de-ani-11-40-55>

Holló Gyula

(Timișoara, 23 octombrie 1890 – New York, 20 iulie 1973)

Medic internist, cercetător, profesor universitar

S-a născut într-o familie de evrei, tatăl, József Herzl, mama, Paula, născ. Freichlinger. În 1908, Gyula și-a schimbat numele de familie Herzl în Holló. În 1908, a absolvit liceul de stat de băieți la Timișoara și a obținut diploma de medic în 1913, la Universitatea de Medicină din Budapesta. În timpul Primului Război Mondial a lucrat ca medic militar. În 1916 s-a căsătorit cu dr. Elza Weil (1892–1979), fiica lui Sámuel Weil și Paulina, născută Neumann. Soții Holló Weil s-au specializat în tratamentul tuberculozei

A lucrat la Weisz Manfréd Tüdöbeteg Szanatórium/Sanatoriul de boli pulmonare (1919–1920), apoi, ca medic-șef la Departamentul de Boli pulmonare la Charité Poliklinika (1921–1930). Între 1930 și 1939 a practicat la clinica sa privată. După introducerea măsurilor anti-evreiești, s-a adresat fostului său

pacient, matematicianul și fizicianul John von Neumann, să obțină o viză de imigrare în Statele Unite. În cele din urmă, în 1939 a reușit să emigreze și a primit o poziție de conducere la Goldwater Memorial Hospital, New York.

A fost unul dintre cei mai cunoscuți medici din perioada dintre cele două războaie mondiale, printre pacienții săi numărându-se Béla Bartók, Dezső Kosztolányi, Milán Füst, Frigyes Karinthy etc. Bartók i-a fost pacient și în New York.

A fost preocupat de patogeneza, diagnosticarea precoce și tratamentul bolilor pulmonare, în special al tuberculozei și a avut contribuții importante în acest domeniu. Împreună cu soția sa, dr. Elza Holló-Weil a dezvoltat o metodă importantă la nivel internațional pentru testarea echilibrului acido-bazic al organismului și determinarea CO₂ alveolar. Testul Holló and Holló-Weil a fost o metodă de diagnosticare folosită timp de decenii. În germană și engleză publicat sub numele Julius Holló.

Holló J, Holló-Weil E. Experimentelle Analyse der subfebrilen Temperaturen und ihre Ergebnisse [Experimental analysis of low-grade fever and their results]. Berl Klin Wochenschr. 1918.

Publicații în limba maghiară

A felnőtt kor chronikus gümős tüdőbetegségeinek klinikai és diagnosztikai kettéosztása.

Isolált phthisis és juvenilis typusu tüdőgümőkór. Kismonográfia. (Bp., 1920)

Vizsgálatok a szervezet sav–basis-egyensúlyáról. 1–6. Weiss Istvánnal. (Magyar Orvosi Archivum, 1924)

A gümőkór immunitástana. (Bp., 1925)

A tüdőgümőkórra gyanús mellkasi fájdalmak differenciáldiagnosztikája. (Therapia, 1925)

Hogyan kezdődik a tüdővész? (Therapia, 1927)

A tüdő- és mellhártya betegségei. (A gyakorló orvos könyvtára. 7. Bp., 1928)

Tüdőgangréna esete gyors, spontán gyógyulással. Koppenstein Ernővel. (Therapia, 1928)

A tüdő nem specifikus beszűrődéseiről. Bársony Tivadarral. (Therapia, 1929)

A tüdőgümőkór. Gyakorlati áttekintés. (Bp., 1930)

Impressziók a német gümőkórellenes küzdelemről. (Therapia, 1931)

Iagnov Zalman

(19 decembrie 1896, Craiova – 19 mai 1962)

Medic. Anatomist și chirurg. Prodecan al U.M.F. „Victor Babeș” din Timișoara

A fost doctor al Facultății de Medicină din București (1928), preparator (1921-1923) și asistent (1923-1940), numărându-se printre cei mai apreciați discipoli ai profesorului Fr.I. Rainer. În anii 1940-1944 a fost demis din post și trimis în lagăre de muncă obligatorie. În această perioadă, a făcut parte din corpul didactic al Colegiului Abason pentru pregătirea medicală a tinerilor evrei (1941-1944).

Sub conducerea Prof. Dr. Zalman Iagnov între anii 1945-1953, la Universitatea de Medicină Timișoara înființată în 1945, s-au pus bazele cercetării științifice anatomice și ale unui învățământ anatomic modern. Primul titular al Catedrei de Anatomie, Profesorul Zalman Iagnov, a imprimat un caracter modern cu pronunțate accente funcțional-evolutive și legat de activitatea medico-chirurgicală. Început cu o bază materială modestă, primită de la Facultatea de Medicină din București, în timp au fost amenajate săli de lucrări spațioase și igienice, serviciu de cadavre, muzeu anatomic și biblioteca laboratorului de anatomie.

Zalman Iagnov a fost profesor de anatomie în București (1953 - 1962) și autorul principal (împreună cu E.Repciuc și I.G.Russu) al unui tratat de anatomie.

Publicații

Cercetări asupra periostului, București, 1928

Anatomia omului, 3 vol., (cu Em. Repciuc și I.G. Russu). București, Editura medicală, 1945-1958-1962

Surse

Evrei din România. Breviar biobibliografic. Coordonator: Dr. Hary Kuller. Editura Hasefer București, 2008

Pagina internet a Universității de Medicină și Farmacie "Victor Babeș" din Timișoara.
http://www.umft.ro/facultatea-de-medicina_2/departament-de-anatomie-si-embriologie

Pagina internet a Universității de Medicina si Farmacie "Carol Davila" București
<http://www.departamentmorfologie.ro/pagini/anatomie/disciplina/73/istoric>

Peter Manu, Medici evrei în Academia Română

http://www.viata-medicala.ro/Medici-evrei-in-Academia-Roman%C4%83.html*articleID_7001-dArt.html

Francisc Schneider, Evocări

http://www.bjt2006.org/UMFT_1511.pdf

Ivándi (Izsák) Ferenc

(5 nov. 1909, Târgu Mureș – 14 ian. 1983, CE Timișoara)

Traducător, critic literar, critic de artă

A fost elev la Târgu Mureș, a absolvit Liceul Israelit la Timișoara, apoi a obținut o diplomă în Științe Economice la Universitatea din Grenoble (1929). La Timișoara a lucrat la Banca de

Scont, apoi la Industria Lânii și la Fabrica de vopsele Azur. Articolele, recenziile și studiile lui au fost publicate la *Szabad Szó*, *Bánsági Írás*. A tradus povestiri, nuvele și fragmente de romane din română și franceză în maghiară. A publicat un studiu despre evoluția artei în Banat în antologia *Bánsági Üzenet* (1957) și despre poezia lui Endre Károly în antologia *Bánáti Tükör* (1961).

Bibliografie

Romániai magyar irodalmi lexikon: [Szépirodalom, közírás, tudományos irodalom, művelődés II. \(G–Ke\)](#). Főszerk. [Balogh Edgár](#). Bukarest: Kriterion. 1991. [ISBN 9732602120](#)
<http://mek.oszk.hu/03600/03628/html/i.htm>

Izsák László

(25 mai 1911, Târgu-Mureș – 27 sept. 1986, CE Timișoara)

Scriitor, ziarist, critic de artă

Pseudonimele literare: Bálint István, Bálint László, Bálint-Izsák László

S-a născut într-o familie de evrei la Târgu Mureș. Unchiul lui, József Izsák și mătușa lui, Teréz Izsák au pierit la Auschwitz. Fratele lui, Samuel Izsák a fost medic, profesor universitar și istoric în domeniul istoriei medicinei și a farmaciei.

László Izsák a frecventat școala medie la Oradea și la Timișoara. A lucrat ca muncitor și contabil în diferite întreprinderi. Primele sale scrieri au apărut în 1925 în ziarul *Temesvári Hírlap*. A publicat articole în presa muncitorească legală și ilegală, iar din anii 1930 a devenit colaborator la revista *Korunk*, redactând texte de critică literară, istorie, politică și economie. În 1939 a devenit șeful grupului de jurnaliști comuniști la publicația *6 Orai Ujságot*, unde redactor-șef era Franyó Zoltán.

După război a fost activ la nivel de direcție de fabrici și întreprinderi. Scurt timp a fost director adjunct în Temesvári Állami Magyar Színház. Era membru activ în conducerea cercului literar *Ady Endre*, apoi în Cercul literar Franyó Zoltán, care făcea parte din Uniunea Scriitorilor din România, filiala Timișoara.

A scris povestiri, nuvele și fragmente de romane, expresia acelor vremuri, care prin ideile politice și limbajul retoric poartă pecetea epocii.

Scrieri

- *Az első brigád* ([novella](#), 1950)
- *Sodró erők* ([regény](#), 1963)
- *Holdsütésben* (három kisregény, Temesvár, 1976)
- *A Nap jegyében* (regény, Temesvár, 1979)
- *Piros orchidea* (novellák, Temesvár, 1983)

Bibliografie

Wikipedia.hu

https://hu.wikipedia.org/wiki/Izs%C3%A1k_L%C3%A1szl%C3%B3

Romániai magyar irodalmi lexikon: [Szépirodalom, közírás, tudományos irodalom, művelődés II. \(G–Ke\)](#). Főszerk. [Balogh Edgár](#). Bukarest: Kriterion. 1991. [ISBN 9732602120](#)
<http://mek.oszk.hu/03600/03628/html/i.htm>

Izsák Samuel

(20 dec. 1915, Târgu Mureș – Cluj, 4 sept. 2007)

Medic, profesor universitar, istoric

Între 1926 și 1944 familia Izsák a locuit în Timișoara, unde Samuel a fost elev la Liceul Israelit pe care l-a absolvit în 1936. A studiat medicina la Bologna, apoi la Cluj, dar din cauza măsurilor anti-evreiești din 1941, a fost nevoit să-și întrerupă studiul și să presteze muncă obligatorie, întâi pe valea Oltului și apoi la Focșani, unde a tratat, ca sanitar, deținuți. După august 1944, s-a reînscris la Facultatea de Medicină din Cluj, care încă funcționa în refugiu la Sibiu și și-a obținut diploma în 1948. Și-a început activitatea la Universitatea de Medicină și Farmacie din Cluj în 1967, unde a fost numit profesor universitar în 1977.

Domeniul lui de cercetare cuprinde istoria medicinei din epoca luminilor, în special în Ardeal, Moldova, Muntenia și Banat, legislația epidemiilor, publicarea cărților de medicină, învățământul medical din Cluj, istoria farmaciei din România, colaborarea medicală româno-maghiară, personalități medicale în România ș.a. În muzeografia medicală și farmaceutică a avut contribuții deosebite. În 1951 a organizat colecția de Istoria Farmaciei la Muzeul Brukenthal din Sibiu, iar în 1954 a jucat un rol determinant în înființarea Muzeului de istorie a Farmaciei din Cluj, <http://muzeulfarmaciei.ro/#> Piața Unirii nr. 28 (colț cu Regele Ferdinand).

Viața personală

Unchiul lui, József Izsák și mătușa lui, Teréz Izsák au pierit la Auschwitz. Fratele lui, László Izsák a fost scriitor, jurnalist și critic de artă, publicând sub pseudonimele Bálint István, Bálint László, Bálint-Izsák László. Sora lui, Ibolya, căsătorită cu stomatologul Zoltan Marton, a emigrat din Timișoara în Israel. În 1945, în Timișoara, Samuel Izsák s-a căsătorit cu Sári Ungar, născută în 1916 într-o familie de intelectuali evrei. Cei doi fii, Gheorghe și Andrei Izsák, au absolvit medicina, primul stomatologia, al doilea medicina generală și trăiesc cu familiile lor în Haifa, Israel.

Publicații

- Aspecte din trecutul medicinei românești (1954)
- Din trecutul legăturilor medicale româno-maghiare (1956), în trad. maghiară: A román-magyar orvosi kapcsolatok múltjából. Ford. Dr. Derzsi László. 1957);
- Iuliu Baraș – un mare popularizator al științelor naturii (1956);
- Ștefan Stîncă. Viața și opera lui medicală (1956);
- Nicolae Kretzulescu – inițiatorul învățământului medical românesc (1957)
- Studii și cercetări de istoria medicinei și farmaciei din R. P. R. (distins cu Premiul II al Ministeriului Învățământului (1962);
- Farmacia de-a lungul secolelor (1979)

Coautor în diferite publicații

- Coautor la *Contribuții la istoria medicinei în R. P. R.* (1955), pentru care autorii au fost distinși cu Premiul de Stat
- Adalékok a R. N. K. orvostudományának történetéhez c. kötetnek (1955, cu V. L. Bologa)
- Fapte și oameni din trecutul medicinei în patria noastră (1962, împreună cu V. L. Bologa)
- Istoria medicinei (1963, mai mulți autori)
- Studii de istoria medicinei (Cluj, 1968, cu V. L. Bologa)
- Din istoria medicinei universale. 1970
- Istoria medicinei românești. 1972
- Dicționar cccronologic de medicină și farmacie. 1975
- Medicina. Seria din Istoria științelor în România. 1980
- Redactor al volumului In memoriam Valeriu Lucian Bologa. 1981

Distincții

Laureat al Premiului [de Stat](#) (1955)

Legături externe

Izsák Sámuel în wikipedia.hu

https://hu.wikipedia.org/wiki/Izs%C3%A1k_S%C3%A1muel

Interviu cu Samuel Izsák realizat de Gidó Attila

<http://www.centropa.org/biography/samuel-izsak>

Yochanan Vass, Samuel Izsák - 100 de ani de la naștere

<http://baabel.suprapus.ro/2015/12/samuel-izsak-100-de-ani-de-la-nastere/Family Tree>

<http://www.centropa.org/photo/samuel-izsak-his-family>

J

Jakobi Arnold

1871? - d. 14 August, 1936, la vârsta de 65 de ani, Timișoara

Inginer șef la Atelierele Căilor Ferate; Fondator al clubului sportiv Kinizsi; Constructor al primului stadion de fotbal din Timișoara

Evenimente care au marcat începuturile fotbalului timișorean sunt legate de numele inginerului Arnold Jakobi, director al Atelierele Căilor Ferate, care au funcționat deja din 1892 cu peste 800 de muncitori.

În anul 1910, la inițiativa lui *Jakobi*, s-a întemeiat asociația sportivă *Kinizsi Sport Egyesület*, primul mare club românesc, care a generat echipa *Kinizsi*. După 1918, ea a adoptat numele *Chinezul* (după Kinizsi Pál/Paul Chinezu, conducător de oști în secolul al XV-lea). Echipa a câștigat Campionatul de Război al Ungariei de Sud în 1918, a cucerit campionatul Ardealului în 1921 și a obținut, între 1922 și 1927, șase titluri consecutive (primele în istoria campionatului cu adevărat național), record care va sta în picioare timp de 71 de ani, fiind egalat doar de *Steaua București*.

La inițiativa și după planurile lui Jakobi s-a construit stadionul în spatele Gării Mari, primul stadion de fotbal din Timișoara. Pe 12 octombrie 1913 – o dată memorabilă în istoria fotbalului timișorean – a fost inaugurată Arena Sportivă, cunoscută mai târziu drept „Banatul”, apoi CFR (Căile Ferate Române). La festivitatea de inaugurare au fost prezenți primarul Carol Telbisz, notabilități din oraș și oaspeți de seamă din Budapesta. Fiind cel care a câștigat merite deosebite în realizarea acestui proiect de mare însemnătate pentru oraș, Jakobi a luat cuvântul atât la masa festivă, cât și în arenă, în fața unui public numeros.

Jakobi s-a distins în conflagrația mondială din 1914–1918. În 1916 i s-a acordat Crucea de Merit de Aur și decorația militară Crucea Roșie, gradul II.

La început de secolul a fost membru în Loja Pax, fondată de avocatul dr. Adolf Vértes, președintele comunității israelite din Cetate timp de mulți ani. Tot în aceasta perioadă îl găsim printre membrii comitetului de conducere a comunității israelite status quo (ulterior neologe) din cartierul Fabric.

A fost căsătorit cu Marta, fiica fabricantului de leșie Miksa Max Steiner, proprietarul Palatului Miksa Steiner, str. Gheorghe Lazăr nr. 1 și a palatului Steiner din cartierul Fabric, bd. 3 August 1919 nr. 9. Perechea a locuit în clădirea din urmă. Sunt înmormântați în cripta nr. 14 a familiei Steiner, în cimitirul evreiesc.

Junger Ervin

(1931, Timișoara - ? , Israel)

Muzicolog și compozitor

Născut în 1931, fost elev la Zsidlic, (Liceul Evreiesc din Timisoara), coleg de clasa cu Fredi Weisz. A studiat la Academia de Muzica din Cluj în clasa de pian cu prof. Kardos Magda și compoziție cu prof. Max Eisikovits. A predat la Academia din Cluj, iar după *alia*, la Academia de Muzica din Te-Aviv. Este autorul a numeroase compoziții muzicale (sinfonii, muzica de camera, muzica corala, ciclu de cantece) și publicații. În prezent locuiește la Haifa.

Bass Yoram Chaiter singing Erwin Junger's *Night Song*

<http://www.youtube.com/watch?v=2YUMe51dPgk>

K

Kakucs, Julia-Henrietta

(n. Erdös, 25 iunie 1949, Timișoara)

Pshihopedagog. Poetă, eseistă

S-a născut într-o familie evreiască. În 1972 obține diploma de profesor de psihopedagogie specială (defectolog) la facultatea din Cluj. Predă la Școala Profesională Specială Nr. 2 și lucrează ca psiholog la Direcția Muncii din Satu Mare, unde organizează primul laborator de psihologia muncii din țară.

În 1985 emigrează în Germania, unde devine directoarea pedagogică a secției primare a Școlii pentru Deficienții de Vorbire „Weißfrauenschule“ din Frankfurt am Main.

În literatură debutează în 1982 cu poezii pentru copii, la revista „Orizont” din Timișoara. Publică poezii în „Revista Cultului Mozaic” din București sub pseudonimul Rita Sharon. În 1983 scrie libretul pentru muzicalul „Noua poveste a Scufitei Roșii” aflat în repertoriul permanent al Teatrului de Păpuși Merlin, Timișoara, iar în 1984 scrie libretul operei pentru copii „Pip, copilul stelelor” aflat în repertoriul permanent al Operei din Brașov. „Pip, copilul stelelor” este transmis și de TVR – București. Este una din cele mai populare opere pentru copii, fiind jucată în mai multe stagioni la opera din Timișoara. În 1994 este prezentat la Festivalul „Eurocon 94”, iar la 14 martie 1997 este jucat în premieră la Teatrul Liric din Brașov, apoi la Festivalul de Vară „Transilvania” și la Televiziunea Română.

În anul 2006 apare la Editura Aegis din Timișoara „**Nouă cântece pentru copii**”, pe versuri de Julia-Henrietta Kakucs și muzica de Rodica Giurgiu. În 2009 prim-sopranista Operei din București, Sorina Munteanu, prezintă la Paris cântece din această culegere.

În anul 2008, apare la Editura E.G., „Cosmopolinat Art”, Timișoara, cartea bibliofilă de lirică în limba germană „Träumerei” („Reverii”), ilustrată de cunoscutul artist Gottfried Bräunling.

În 2010 apare volumul „Jurnalul unei emigrații” în editura Gordian, volum prezentat la Timișoara, apoi la Haifa.

Participă la diferite proiecte de artă și literatură, organizate după modelul „Feuerperformance”, unde publicul se așează în jurul unui foc aprins, denumit „foc suedez”. Există credința că astfel dorințele urcă la cer și se vor împlini. Julia Kakucs participă la evenimente de acest fel, ca de exemplu, proiectul cultural „Wind” din Schrollbach (2003), la Galeria de Artă „Spormühle” din Dirmstein (2004), la Reipoltskirchen (2007), în cadrul acțiunii „Kunst im Dorf” („Artă în sat”) din Rheinland-Pfalz (2008), la Galeria de Artă din Lauterecken din Tübingen (2009) și la proiectul cultural „Boppard 2009”.

Cântece compuse pe textele ei sunt premiate la Festivalul internațional - 1st Choir Competition „Heart of Europe” din Gelnhausen, Germania, 2010.

În 2013 apare volumul de lirică și eseuri „Ploaia din mine” în editura Brumar.

<http://www.youtube.com/watch?v=HIVr915M5rw>

Câștigă premiul întâi la concursul de muzică al școlilor din Frankfurt am Main, „Frankfurt klingt”, cu poezia „Dreiklang” pusă pe muzică. Are recitaluri de lirică și muzică în cadrul proiectelor de artă în Germania și Polonia.

Publică în toată această perioadă eseuri și poezii în revistele „Orizont”, „Observatorul Toronto”, „Haifa literară”, „Isro-Press”, „Temeschburger Heimatblatt”, pe siteul internațional al timișorenilor www.bjt2006.org și în ASILR.

Legături externe

Kakucs, Iulia-Henrietta – biografie în Banaterra

<http://www.banaterra.eu/biblioteca/content/kakucs-iulia-henrietta-biografie>

http://www.bjt2006.org/R2013_JHK_bio_2313.pdf

Kalwo Josef Jakob

(circa 1800, Timișoara - 30 septembrie 1875, Viena)

Ziarist, scriitor, poet popular și umorist în limba iudeo-spaniolă

De la Wikipedia, enciclopedia liberă https://ro.wikipedia.org/wiki/Josef_Jakob_Kalwo

Josef Jakob Kalwo sau Yossef Yaacov Calvo a fost un ziarist, scriitor și poet popular și umorist austriac, evreu sefard originar din Banat, care a scris în limba iudeo-spaniolă (judezmo sau [ladino](#)). A fost un pionier al scrierii umoristice în limba ladino.

Născut în obștea evreilor sefarzi din Timișoara, pe atunci în [Imperiul Austriac](#), s-a stabilit ulterior, prin anii 1830, la Viena, unde a fost membru în comunitatea locală a evreilor spanioli sau „turci”. De profesie a fost negustor de găini și de apă gazoasă, meserii din care s-a întreținut.

A început să se facă cunoscut în presa de limba ladino din Viena, începând din anii 1860. A fost vreme de câțiva ani redactor la gazeta lui Semo. Între anii 1861-1872 a fost redactor la gazeta lui Semo, „El Korreo de Viena” și a colaborat intens la publicația „Guerta de estorya” (Grădina de istorie) și la suplimentul literar „El Trezoro de la Kaza”, și ele conduse și editate de Semo. Împreună cu Shem Tov Semo a redactat în anul 1864 și gazeta „El Dragoman” (Traducătorul). Kalwo a redactat la Viena și periodicul „El Nasyonal”, precum și buletinul festiv „Rizi Bizi” (1867).

Pe urmele lui Shem Tov Semo, Kalwo a susținut la un moment dat ideea reisperanizării limbii iudeo-spaniole și utilizarea alfabetului latin, în 1866 afirmând că spaniola (castiliana modernă) ar putea înlocui treptat limba ladino în cercurile evreilor sefarzi (în articolul „A los djidiós espanyoles ke en todo el mundo” în „El Nasyonal”). A renunțat la această idee, ea nefiind populară. Cu timpul, evreii spanioli au înlocuit limba ladino sau au folosit-o paralel cu limba oficială a țării, în cazul Austriei, cu germana.

Josef Jakob Kalwo a fost căsătorit cu Babette Baruch (1814-1879). Au avut trei copii: Jakob (n.1835), Leopold (n.1840) și Abraham (n.1842). A murit în 1875 și a fost înmormântat la cimitirul Währinger din Viena.

Scrieri

- „Roscas^[1] de Purim” - para nașim e anașim (pentru femei și bărbați)- culegere de aforisme, anecdote, poezioare etc cu prilejul sărbătorii vesele de Purim - publicată în periodicele lui Shem Tov Semo - 1864
- rubrici permanente în suplimentul denumit „Sala de Pasatyempo” (Sala de distracții)
 - „Cartas boas” („Scrisori idioate”) - ale halvagiului (Halvagi Bași) Hedji, către soția sa, Medji, satire la adresa societății contemporane
 - Djohayadas (De-ale lui Djohà și Djohaikos, fiul său) - snoave despre Djohà, versiunea sefardă și maghrebiană a personajului [Nastratin Hoge](#)

Legături externe

- [‘Recordings’ of Judezmo Linguistic Variation in the Early Twentieth-Century Judezmo Press](#)
- [Bunis, David M "Shem Tov Semo, Yosef Kalwo, and Judezmo Fiction in Nineteenth - Century Vienna"](#) en Michael Studemund-Halévy, Christian Liebl e Ivana Vucina Simóvic, eds. Sefarad an der Donau. La lengua y literatura de los sefardíes en tierras de los Habsburgo Barcelona, Tirocinio, 2013, pp. 39-106
- [articolul Calvo, Yosef de pe Sefardiweb](#)

Note

[^] roscas de alhashu sunt numite de sefarzii din sud-estul Europei prăjiturile numite la evreii așkenazi „Urechile lui Haman” - Humăntaş de Purim (Prăjituri de Purim)

Kardos Magda

Profesoară de pian

Profesoară de pian cu mulți elevi care au devenit muzicieni renumiți. Eleva lui Béla Bartók. Ciclul *Játékok* de György Kurtág, primele patru culegeri de piese pentru pian, este dedicat "In memoriam Magda Kardos". După al doilea război mondial, a devenit profesoară și șefă a catedrei de pian la Conservatorul de Muzică din Cluj („Luptătorul bănațean”, Timișoara, IV, 775, 1947, 4). <http://www.banaterro.eu/biblioteca/content/pavel-george-biografie>

Kastriener Samuel

(16 oct., 1871, Timișoara – 24 oct. 1937, Timișoara)

Publicist, critic literar și scriitor

În 1873, familia se mută la Budapesta. Kastriener studiază și lucrează ca jurnalist în Germania, Elveția și Franța. După o perioadă de activitate la București, devine redactor la *Temesvarer Zeitung* din Timișoara în 1897. Jurnalist strălucit, redactează în maghiară și germană. Înfiițează ziarul politic *Das Temesvarer Volksblatt* care apare între anii 1902 și 1934, un ziar cu orientare democratică și de stânga. Împreună cu Mihály Pogány, redactorul șef al ziarului *Temesvari Hirlap*, înființează în 1912 tipografia Hunyadi. Este o personalitate foarte cunoscută și simpatizată în oraș.

Contribuie semnificativ la viața culturală a evreilor timișoreni. Alături de dr. Adolf Vertes, președintele Comunității evreilor, și alții, face parte din fondatorii și promotorii Liceului Izraelit

din Timișoara. În calitate de șef al departamentului cultural al Comunității, cultivă tradiția iudaică și relațiile cu reprezentanții ai culturii germane. Este unul din organizatorii jubileului lui Goethe în 1932, care se serbează la Comunitatea Evreilor în prezența consulului german, dr. Arthur Busse și a celor mai de vază personalități din comunitatea germanilor.

În 1915 apare un volum de însemnări de călătorie cu titlul „Asien im Krieg” (Asia în război) și subtitlul „Drei Monate im mohammedanischen Osten” (Trei luni în estul mahomedan). În 1932 apare la Editura Moravetz din Timișoara volumul „Weitere Verlustlisten” (Liste de pierderi), scurte povestiri despre destine tragice în timpul războiului.

Participă la mișcarea sionistă. După un sejur în Palestina, la Haifa și la Tel Aviv în 1936, publică note de călătorie „Momentaufnahmen im Orient” (Instantanee în Orient).

În urma unui accident de circulație, moare la vârsta de 66 de ani, în 1937, în Timișoara.

Surse

<http://www.litde.com/sthetik-und-minderheitenraum-aspekte-der-deutschen-regionalliteraturen-in-rumnien/erinnerung-an-samuel-kastriener-zum-wirken-des-banater-jidischen-autors-in-der-zwischenkriegszeit.php>

Red.: [Getta Neumann](#)

Portretul făcut de graficianul [Nandor Kora Korber](#) este din colecția dlui dr. [Andrei Pogány](#).

Katz Salamon

(nume ebraic: Morenu Șlomo ben Morenu Avner)

(1894, Komárom, Monarhia Austro-Ungară – 20.08.1984, C.E. Timișoara)

Prim-cantor israelit, profesor canto

Tatăl lui a fost de asemenea cantor. A absolvit Academia de Muzică din Brno, iar în 1912 școala de canto de tip Auspitz.

Activitatea lui de cântăreț la Opera din Brno a fost întreruptă de înrolarea în armată în timpul Primului Război Mondial. Timp de doi ani a fost prizonier în Rusia.

Începând din anul 1924 a fost prim-cantor la Comunitatea Evreilor din Timișoara, în Sinagoga din Cetate. A fost membru în asociații sioniste, în orchestra Filarmonicii din Timișoara, în Hevra Kadisha (societate care se îngrijește de înmormântări) și în diferite organizații sociale. A fost cunoscut și admirat pentru vocea puternică de tenor, pentru interpretarea compozițiilor sinagogale și cunoștințele sale muzicale.

A fost căsătorit cu Aranka, n. Friedmann (1893 – 1979 C.E. Timișoara).

Cantorul Katz, Bruno Brauch, Artur Weiss (anii 1970)

Primcantorul S. Katz și Primrabinul dr. E. Neumann

Sursă

Ki Kicsoda? A bánsági közélet lexikonja. Szerkesztette Damó Jenő. Timișoara 1930
Fotografii din arhiva rabinului dr. Ernest Neumann

Kaufmann Iosif (Sepi)

(n. 21 decembrie 1921, Arad -)

Constructor (cu W. Löwenfeld) al primului computer conceput și realizat în mediul universitar din România

Tatăl lui era văr primar cu Wilhelm Löwenfeld. Fiind evreu, în timpul celui de al Doilea Război Mondial (1941–1944) este internat într-un lagăr de muncă.

Absolvent al Universității din Cluj (1946), obține titlul de doctor în matematică (1948). Între 1946–1954 este profesor la un liceu din Cluj, apoi asistent și lector universitar. Între 1954–1983 este șef de lucrări și conferențiar la Institutul Politehnic Timișoara, predând limbaje de programare. Între anii 1956–1964 își pierde postul didactic, rămânând încadrat ca simplu muncitor, ca urmare a unei cereri de emigrare în Israel.

În 1983 emigrează în Israel, apoi în Germania, unde până la pensionare (în 1987) își continuă cariera didactică în cadrul [Universității din Münster](#). Decorat în 2003 cu Ordinul Național Steaua României în grad de cavalier.

MECIPT este acronimul pentru „Mașina Electronică de Calcul a [Institutului Politehnic Timișoara](#)”. Acronimul s-a referit la trei calculatoare, numerotate 1, 2, respectiv 3.

Documentarea pentru realizarea calculatorului MECIPT-1 (Mașina Electronică de Calcul a Institutului Politehnic Timișoara) a fost începută în anul 1955 de Iosif Kaufmann și Wilhelm Löwenfeld, iar proiectarea în 1956, Kaufmann fiind principalul proiectant. Construcția propriu-zisă s-a făcut la [Liceul Piarist din Timișoara](#), sediul din acea perioadă a [Facultății de Electrotehnică](#). Calculatorul a fost pus în funcțiune în 1961. Pentru exploatarea sa, și având în vedere că alt colectiv lucra sub conducerea prof. [Alexandru Rogojan](#) la calculatorul [CETA](#), în

cadru facultății s-a înființat Centrul de Calcul (cu statut de centru de cercetare), având ca președinte pe prorectorul [Gheorghe Silaș](#). La colectiv s-au alăturat în 1961 [Vasile Baltac](#), în acel moment student în anul IV la IPT, angajat propriu-zis la 29 august 1962 și, în septembrie 1962, matematicianul [Dan Farcaș](#).

Surse

https://ro.wikipedia.org/wiki/MECIPT#Wilhelm_L.C3.B6wenfeld

Performanta romaneasca: Istoria computerului construit la Timisoara

http://adevarul.ro/locale/timisoara/performanta-romaneasca-istoria-computerului-construit-timisoara-s-au-proiectat-barajul-vidraru-cupola-romexpo-1_5651aa6b7d919ed50e7568d9/index.html

Cum arăta și funcționa primul calculator din România

http://adevarul.ro/locale/timisoara/cum-arata-functiona-calculator-romania-1_50ac9d937c42d5a66386e5d2/index.html

Kecskeméti

Firmă de articole optice si foto, radio, instrumente medicale ș.a.

Afiș cu produsele firmei

Termometru pe platforma gării Băile Herculane (Foto: Lucian Muntean, 2014)

Laborator și prăvălie de articole optice, înființat în 1821 de către Salamon Kecskeméti (Lewiter) continuat de Ignatz și Alexander Kecskeméti, sub conducerea cărora își extinde aria și spre instrumente medicale, articole și mobilier pentru frizeri. Întemeiază de asemenea o mică fabrică de săpunuri cosmetice și parfumuri, ajungând la un moment dat la circa 40 de angajați. Firma avea relații foarte strânse cu firme renumite din Europa și avea reprezentanța pentru

Balcani pentru firme ca AGFA, Karl Zeiss Jena, iar pentru instrumente și aparatură medicală pentru Siemens.

În anul 1941, intră în vigoare măsurile antievreiești, printre care "romanizarea" întreprinderilor, adică trecerea lor în posesie românească. Cu această ocazie, firma este numită Centrala Optică (optic, foto, sport). Ultimul proprietar a fost Frantz K (tatăl nostru) până în 1949, când întreaga întreprindere intră în posesia statului român sub denumirea de Centrofarm.

Peter și Ștefan, fiii lui Frantz Kecskemeti, ultimul proprietar al firmei

Ștefan Kecskemeti, Amintiri din copilărie

"Romanizarea"

Titlul de Centrala Optică s-a născut în urma așa-zisei "romanizări", adică a trecerii în posesie românească a firmelor evreiești, spre deosebire de C.N.R.-ul³⁴ imobilelor, care era o expropriere reală. A fost o treabă formală - un român autentic prelua contra unei remunerații titlul de proprietar. În cazul bunicului meu, noul proprietar era un domn care lucra la cenzura scrisorilor poștale. Îmi aduc aminte de dânsul la locul său de muncă, unde deschidea toată corespondența, le citea și ce era considerat "nepotrivit politic" era acoperit cu o soluție neagră care obtura partea din text cenzurată. Plicul era apoi reînchis și stampilat "cenzurat". Nu îmi mai aduc aminte de numele domnului, avea o față cam de o vârstă cu mine. Nu țin minte să fi existat ceva probleme pe durata "romanizării".

Rebeliunea legionară

Pe durata celor 3 zile de "rebeliune legionară", "cămășile verzi" (legionarii) au stat în fața prăvăliei nelăsând să intre alfel de cumpărători decât "jidani". Același lucru s-a întâmplat și în fața cabinetelor medicilor evrei și ale avocaților. După trei zile, în care pe frontispiciul Catedralei în plină construcție era afișat un imens portret al "căpitanului" Zelea Codreanu, în masa gălăgioșilor agitați de un popă cu un crucifix în mână a intrat brusc o motocicletă militară germană, cred că de la Standortskommandatur german care au recvirat "Clubul ziariștilor", actuala Casa universitarilor. Motocicleta cu ataș, prevăzută cu o mitralieră, a început să descrie cercuri largi în fața teatrului, risipind în câteva minute toată gașca, cu popa lor cu tot.

Pe vremea aceea, tata era în tabără de muncă. Locuiam în Elisabetin pe str.General Moșoiu și îmi aduc aminte de o sperietură noaptea, cu mama disperată aplecată deasupra paturilor noastre sub amenințarea unui tânăr în cămașă verde care ne-a apostrofat ca "pui de năpârcă și bozgori împuțiți pe deasupra"... În plină noapte, îmbrăcați la repezeală, am plecat la bunica (care se ținea româncă), trecând pe podul spre piața Lahovari. Pe dreapta, pe malul Begăi, era sediul Gărzii, semnalizată de vestitele "gratii"³⁵, iar gealații, beți turtă, urlând, își serbau pretinsa victorie.

Ceară pentru mustață și schiuri în lumea pestră timișoreană

Pe strada care duce de la Operă spre gară, erau două magazine, unul de optică, instrumente medicale și foto, cu un laborator foto și un atelier de montat ochelari la etaj. Prin biroul din spate se putea intra în cel de al doilea magazin, cel de suflet al bunicului, cu articole de drogherie produse în fabrica lui de pe str.Grigorescu. Era mândru de vestitul său patent "bajuszkötő, az urak örmé" ("ceara pentru mustață, bucuria domnilor"), dar și altă găselniță a

34 C.N.R. Centrul Național de Romanizare. Proprietarii evrei erau expropriați și expulzați.

35 Simbolul mișcării legionare

lui, vestitul "Schiwachs", ceară pentru schiuri, pe care l-a inventat când o cantitate enormă de unsoare pentru creme se râncezise.

În fiecare an apărea în magazin un adevărat artist pe care l-am admirat ore în șir. Având în fața lui clientul, desena pe o proteză oculară imaginea asemănătoare până la confuzie a ochiului rămas al acestuia. Se numea Herr Asprion, venea din Germania, până ce a dispărut în iadul Holocaustului. De numele bătrânului și simpaticului contabil jovial și rotofei nu îmi aduc aminte. Casieră era o șvăboaică hitleristă care saluta orice militar german cu un zgomotos "Heitler" -Frau Konrad. Fuchs Sanyi bácsi era un fel de totum factum. Băiatul adoptat al prietenului bunicului, dr. Por, oftalmologul Timișoarei, oaia neagră a magazinului, era un șmecher tolerat din motivele amicitiei bunicului. Mai era un băiat bun de toate, iar drogheria era guvernată de domnul Svoboda și domnul Majtenyi. La etaj domnea Pál úr, stapânul ramelor de ochelari. Nu pot să nu amintesc că în beciul casei unde am stat când eram copil mic, era un atelier de tocilărie, peste care domnea domnul Potichen, până în anii în care tata încerca să supraviețuiască, lucrând ca mic meseriaș.

Iată dovezi ale componenței tipic multietnice a populației orașului meu natal spre sfârșitul anilor '40 din secolul trecut.

La parterul Palatului Weiss, Piața Operei (De la L. Muntean)

Jenő Herceg tér (azi Piața Libertății) la parterul Temesi Agrarpénztar (Banca Agricolă)

Fotografii din arhiva familiei Kecskeméti

Kecskeméti Alexander (Sándor)

(1866, Temesvár, Monarhia Austro-Ungară – 15.01.1948, C.E. Timișoara, România)

Optician, fabricant de articole de parfumerie și coafură

Salamon, bunicul lui Alexander Kecskeméti, a sosit la Timișoara din Kecskemét, de unde numele maghiarizat, numele inițial fiind Leviter. Salamon era optician și a înființat firma în 1821. Alexander a absolvit patru clase de școală reală și de la vârsta de 13 ani s-a întreținut singur. A câștigat experiență în Viena la întreprinderea de electricitate B. Egger și Tsa. La decesul tatălui său, Ignác K., în anul 1887, la 21 de ani, a preluat conducerea firmei.

A fost proprietarul firmei timișorene Kecskeméti și a fabricii "Royal" de articole de parfumerie și coafură. (vezi articolul despre Kecskeméti Firma în [Minipedia Iudaică Timișoreană](#)). A fost printre cei mai buni jucători de tenis din oraș și a câștigat medalia de aur la prima competiție de fotografi amatori. A fost membru în Camera de Comerț și, timp de mulți ani, președintele Asociației de Comercianți.

Anul construcției pe poarta imobilului.

Familia a locuit în Palatul Kecskeméti, construit în 1895, strada General Eremia Grigorescu nr. 6, lângă Piața Unirii.

După obținerea titlului de doctor în matematică și fizică la universitatea din Viena, fiul său Frantz s-a specializat în profesia de optician și manager.

Sursă

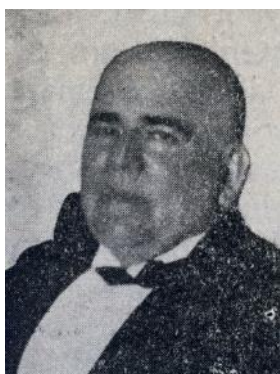
Ki Kicsoda? A bánsági közélet lexikonja. Szerkesztette Damó Jenő. Timișoara 1930
Mihai Opreș, Mihai Botescu, *Arhitectura istorică din Timișoara*, Primăria Municipiului Timișoara, 2014

Informații de la Ștefan și Peter Kecskemeti, nepoții lui Alexander K.

Kemény Béla

(1863, Hódmezővásárhely, Ungaria – 20 iulie 1948, C.E. Timișoara)

Chelner, restaurator. Patronul cafenelei-restaurant Lloyd

De la vârsta de 8 ani, când și-a pierdut părinții, a fost nevoit să răzbească prin propriile puteri. Deja la 23 de ani a administrat o cafenea la Szeged, apoi a fost chelner-șef în recent deschisa cafenea New York <http://www.newyorkcafe.hu/> în Budapesta care până astăzi e una din cele mai frumoase cafenele din lume. În 1896, cu ocazia festivităților organizate pentru celebrarea a 1000 de ani (Millenium) de existență a statului maghiar, cafeneaua lui turcească "Sultan" a avut mare succes. Timp de 12 ani a închiriat hotelul "Korona" la Macău, Ungaria. În sfârșit, în 1917, a preluat de la Rónai János restaurantul și cafeneaua Lloyd, pe care le-a ridicat la nivel de întreprindere de oraș mare. Kemény Béla a fost vice-președintele asociației restauratorilor

din Timișoara.

A avut 7 copii.

Sursă

Ki-Kicsoda?

A Bánsági Közélet Lexikonja. Szerkesztette: Damó Jenő. Temesvár 1930

Klein Abraham

(n. 29 martie 1934, Timișoara)

Arbitru internațional de fotbal FIFA

Abraham Klein, 2014

A participat la Cupa Mondială FIFA în 1970, 1978, 1982 și la Jocurile Olimpice în 1968 și 1976.

Partide memorabile arbitrate: Anglia - Brazilia 0-1 (Mexic 1970), Argentina - Italia 0-1, Brazilia - Italia 2-1 (Argentina 1978) și Italia - Brazilia 3-2 (Spania 1982), arbitru de linie la finala CM din 1982. Klein a fost singurul arbitru care a arbitrat trei meciuri la Cupa Mondială din 1978.

Palmares: 22 partide inter-țări și o finală din Cupa Intercontinentală (Nacional Montevideo - Nottingham Forest 1-0, în 1980).

După abandonarea activității de arbitru: Președinte al Comisiei Arbitrilor din Israel; membru de onoare al FIFA și delegat UEFA.

Biografie

S-a născut la Timișoara, în 29 martie 1934. Mama mea era din Transilvania, iar tatăl, Vilmos Klein, se născuse la Budapesta. La vârsta de 3 ani rămâne singur cu mama, tatăl emigrând în

Israel. În anii războiului, evreii din Timișoara nu sunt deportați, dar viața lor este mult îngreunată prin măsurile anti-evreiești ale guvernului antonescian și suferă din cauza manifestărilor antisemite ale populației. Copil fiind, Abraham Klein s-a lovit de antisemitism pe stradă, în tramvai. Toată familia din partea tatălui a fost deportată din Ungaria și a pierit în Holocaust.

Condițiile de trai sunt foarte grele. Mama este croitoreasă și lucra acasă, în apartamentul de două camere, unde locuiau bunicii, fratele și cele 5 surori ale mamei. Abraham, numit Osi de către prieteni, este elev la Liceul Israelit, unde se simte foarte bine. Este iubit și ajutat de profesori, de dirigintele clasei, rabinul dr. Ernest Neumann, și colegi de clasă.

În 1947, cu consimțământul mamei, la vârsta de 13 ani, pleacă cu un grup de copii evrei din toată România în Olanda. Transportul și șederea într-un internat în orașul Apeldoorn sunt organizate de Crucea Roșie, Joint și guvernul olandez. La școală se predă, în afara programei normale, ebraică și cursuri de pregătire pentru alia, emigrarea în Statul Israel care nu se înființase încă.

În 1948 a ajuns în Israel, unde îl aștepta tatăl lui. Câteva luni mai târziu a sosit și mama din România. Tatăl fiind grav bolnav, Abraham, la 14 ani, este nevoit să lucreze pe lângă școală. Este sportiv și jucător de fotbal, dar nu se distinge în mod deosebit prin calitățile sale sportive. Printr-o întâmplare, înlocuiește pe un arbitru amator și își descoperă pasiunea vieții și talentul.

Klein arbitează primul meci în liga israeliană în 1958, la 24 de ani, iar șase ani mai târziu avea să debuteze internațional într-un amical dintre Israel și Olanda. În 1965, arbitrează cel mai mare meci din cariera sa de până atunci: Italia - Polonia din calificările Cupei Mondiale, în fața a 80.000 de spectatori.³⁶

Copilăria și adolescența fuseseră marcate de mari greutăți care l-au oțelit și i-au insuflat forța să se supună unui antrenament strict, să se pregătească înaintea fiecărui meci cu minuțiozitate, să ia decizii cu curaj și să dobândească o autoritate firească. Se pregătea atât fizic, cât și psihic, fiind deosebit de exigent față de sine însuși. Așa se explică faptul că, cu toate că venea din Israel, țară mică și tânără, Klein a fost ales să arbitreze meciuri de cea mai mare importanță și era considerat ca unul din cei mai buni arbitri care au funcționat la nivel internațional. "Maestrul fluierului", cum era numit cu admirație, era deosebit nu numai prin profesionalism și acuratețea deciziilor, ci și prin forța sa de caracter.

Într-un interviu a spus: "Ca arbitru trebuie să fii curajos, să iei decizii dificile în momentele potrivite, chiar dacă publicul sau jucătorii nu sunt de acord. Așa ceva nu se învață la școală, nu poți să înveți dintr-o carte. Viața te învață să fii curajos, uneori pentru că nu-ți oferă o altă alegere, nu ai încotro și trebuie să ai curaj".³⁷

La întrebarea "Care a fost cel mai greu meci pe care l-ati arbitrat?", a răspuns: Fără nicio îndoială: Argentina - Italia, în 1978. Au fost 70.000 de argentinieni nervoși în tribune și 11 pe

36 Cel mai bun arbitru din istorie s-a născut în România

<http://www.sport.ro/true-story/cel-mai-bun-arbitru-din-istorie-s-a-nascut-in-romania-suferinta-teribila-a-unui-om-genial-a-supravietuit.html>

37 Getta Neumann, Un arbitru legendar, un om drept și curajos - Abraham Klein

http://www.bjt2006.org/GN_Interviu_Abraham_Klein_3814.pdf

teren. Au simulat, au protestat, la fel cum au facut-o tot turneul. Nu m-au intimidat, iar meciul a fost câștigat de Italia, cu 1-0. Am arbitrat la fel ca în oricare alt meci: corect și curajos".³⁸

Locuiește la Haifa, la malul mării și în fiecare dimineață, înoată 2 km în mare.

Are 5 nepoate, de 13, 16, 19, 20 și 23 de ani.

În fotografia din 1947, Abraham, cunoscut de foștii colegi ca Osz, este al doilea băiețel pe stânga, lângă rabinul dr. Ernest Neumann, dirigintele clasei la Liceul Israelit din Timișoara.

³⁸ [Povestea timișoreanului care l-a eliminat pe Maradona și nu s-a lăsat păcălit de Pele](http://www.evz.ro/povestea-timisoreanului-care-l-a-eliminat-pe-maradona-si-nu-s-a-lasat-pacalit-de-pele-975246.html)
<http://www.evz.ro/povestea-timisoreanului-care-l-a-eliminat-pe-maradona-si-nu-s-a-lasat-pacalit-de-pele-975246.html>

Colaj de fotografii din articolul "The Forgotten Story of ... Abraham Klein referee, the "master of the whistle" in [The Guardian](#).

Abraham Klein cu Francisc Schneider, fost coleg de clasă la Liceul Israelit, și Luciana Friedmann, președinta Comunității Evreilor, Timișoara, martie 2014

Cărți publicate

Abraham Klein; Rubi Shalev (1995). *The Referee's Referee: Becoming the Best*. [ISBN 978-0-916802-26-4](#).

Abraham Klein, *Master of the Whistle* (2010)

Legături externe

Abraham Klein (referee)

https://en.wikipedia.org/wiki/Abraham_Klein_%28referee%29

The Forgotten Story of Abraham Klein, "the master of the whistle"

<http://www.theguardian.com/football/blog/2012/mar/22/forgotten-story-abraham-klein-referee>

Abraham Klein, the Greatest Soccer Referee

<http://forward.com/the-assimilator/200182/abraham-klein-the-greatest-soccer-referee/>

Getta Neumann, Un arbitru legendar, un om drept si curajos - Abraham Klein

http://www.bjt2006.org/GN_Interviu_Abraham_Klein_3814.pdf

Cel mai bun arbitru din istorie s-a nascut în România

<http://www.sport.ro/true-story/cel-mai-bun-arbitru-din-istorie-s-a-nascut-in-romania-suferinta-teribila-a-unui-om-genial-a-supravietuit.html>

Povestea timișoreanului care l-a eliminat pe Maradona și nu s-a lăsat păcălit de Pele

<http://www.evz.ro/povestea-timisoreanului-care-l-a-eliminat-pe-maradona-si-nu-s-a-lasat-pacalit-de-pele-975246.html>

Abraham Klein

http://www.bjt2006.org/GN_mini_Abraham_Klein_3515.pdf

Klein Anthony

(Decembrie 1935, Timișoara – 2021, Melbourne)

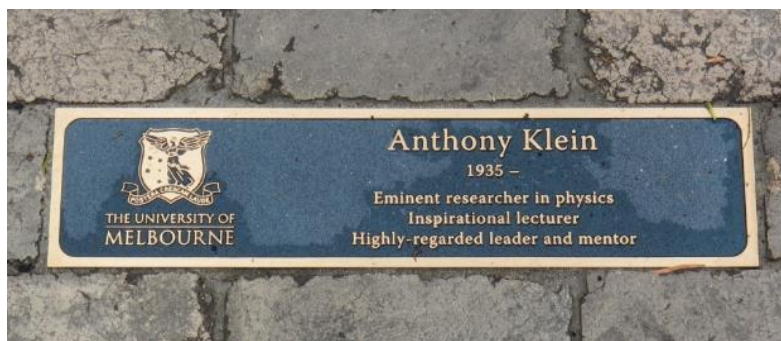
Inginer electric, fizician. Profesor emerit Universitatea din Melbourne

S-a născut la Timișoara. A frecventat Școala Elementară Israelită, apoi Liceul Israelit, unde l-a avut ca profesor pe rabinul Dr. Ernest Neumann, cu care a făcut și Bar Mițvah. După câțiva ani ca elev la Liceul Constantin Diaconovici Loga, a emigrat cu familia în Australia, unde o parte din familie se stabilise încă înainte de al Doilea Război Mondial. După ce a obținut diploma de inginer electric la Universitatea din Melbourne, a lucrat la Comisia Australiană de Energie Atomică și a devenit fizician.

Anthony Klein (AM, BEE, PhD, DSc, FAA) este profesor emerit la Școala de fizică a Universității din Melbourne, unde a deținut o catedră personală în fizică până la pensionarea sa în 1998. El a ocupat funcția de director al Școlii de Fizică din 1987 până în 1996; Președinte al Institutului Australian de Fizică (1989-91); Președinte al Societății Optice Australiene (1985 - 86); Președinte al Comitetului Consultativ de Standarde al Laboratoarelor Naționale de Măsurii CSIRO (1985-1995) și președinte al Comitetelor de Cercetare și Etică ale Spitalului Regal Victorian pentru Ochi și Urechi (1991-2010), precum și președinte al Comitetului consultativ pentru instrumente Beam pentru OPAL, Reactorul Australian de Cercetare (1997 - 2007).

Realizările sale în cercetare includ experimente fundamentale semnificative în fizica cuantică folosind fascicule de neutroni lenți și multe contribuții la dezvoltarea instrumentelor în fizică experimentală.

Placa în onoarea întregii sale activități la Universitatea din Melbourne în fața clădirii universității.

A împărțit medalia Walter Boas a Institutului Australian de Fizică în 1990 și a împărțit premiul „R&D 100” pentru „unul dintre cele 100 de produse semnificative din punct de vedere tehnologic ale anului 1995”. I s-a decernat Medalia W.H. Beattie Steel (Întreaga Activitate) a Australian Optical Society și a fost beneficiarul premiului Universității la Melbourne în 2017. A fost ales Fellow al Academiei Australiene de Știință în 1994 și a ocupat funcția de președinte al Grupului Regional Victorian (2002 - 2017). A fost numit Membru al Ordinului Australiei în 1999.

Klein Gheorghe (Gyuri)

(n. 1.1.1927, Timișoara)

Pianist autodidact, unul din fondatorii vieții muzicale de jazz la Timișoara

A cântat jazz în cluburi, hoteluri, la Lloyd, la Flora, la Pădurea Verde, la teatrul maghiar, dar a cântat și alte genuri, precum muzică lăutărească sau muzică populară bănățeană la acordeon, la ocazii private sau în "brigăzi de agitație". A cântat cu toți jazz-man-ii importanți, printre alții cu Andrei Wertheimer, Paul Gerő, din Timișoara în anii 1940-1975.

A dat lecții de armonie și de pian. În tinerețe compunea și făcea aranjamente muzicale pentru formațiile în care cânta. Cunoștea și interpreta tot ce s-a scris remarcabil în jazz până prin 1958. Ani mulți a acompaniat la pian corul de tineret al Comunității Evreilor din Timișoara.

A emigrat în Israel în 1984. Trăiește actualmente la Beer Sheva. A cântat jazz și café-concert din Eilat până în Safed. După pensionare a cântat la pian ca voluntar la case și cluburi de bătrâni. A acompaniat coruri și soliști în mai toate genurile muzicale, tango pentru argentinieni, șansonete franțuzești și jazz.

În 2014, la 87 de ani, continuă să cânte zilnic la pian.

Este menționat la loc de cinste în monografia lui Johnny Bota, „Bluesul și jazzul din Banat” (2012).

Gyuri Klein și Peter Wertheimer, o seară de jazz la Beer Sheva, 2012

<https://www.youtube.com/watch?v=RosV49mNvyY&feature=youtu.be>

Red. [Gabriela Russo, n. Klein](#)

Klein Jaques (Jakab, Iacob)

(1855, Feb.11, Subotica-1928, Oct. 13, Timișoara, cimitirul evreiesc)

Numele înscris pe piatra funerară este Jaques (sic) Klein.

Arhitect, antreprenor, profesor, autor de studii de arhitectură și pedagogie

După studii de arhitectură la Viena și Budapesta, a fost profesor la Școala de stat pentru arte și meserii, întâi la Cernăuți (1878-1885), apoi la Timișoara. A fost membru în Comisia Tehnică a Primăriei, în comitetul de conducere al Comunității Evreilor și vice-președintele Curatorului Liceului Israelit.

În anii 1885-1886 a lucrat la reabilitarea Palatului Baroc din Piața Unirii Timișoara. A adăugat elemente inspirate din Neo-Renașterea franceză, a mansardat clădirea și a realizat feroneriele cu grifoni de la colțurile dinspre Piață ale clădirii.

A proiectat între anii 1891-1893 clădirea care adăpostește în prezent Facultatea de Chimie Industrială din centrul orașului (Str. Carol Telbisz nr.6). Inițial, aici funcționau o școală elementară, o școală de băieți și un liceu comercial.

În 1896 a reconstruit casa Wellauer (Str. Episcop Augustin Pacha nr.7), edificiu construit în stilul Renașterii germane în 1891, pentru a găzdui colecțiile Societății de Istorie și Arheologie, societate fondată în 1872 de Ormos Zsigmond. Aceste colecții au constituit nucleul Muzeului Banatului, dar și al Muzeului de Artă Timișoara. Din 1953, Biblioteca Filialei Timișoara a Academiei Române funcționează în această clădire. Pe frontispiciul clădirii se află statuia cu coif și scut a Atenei (Minerva). Statuia de teracotă are o înălțime de 2,25 metri și a fost executată la Viena. Scările sunt din marmură iar balustrada decorată cu multe ornamente este

din fier forjat. În 2016 Academia Română a alocat 250.000 de euro pentru un amplu proiect de restaurare și refuncționalizare a Bibliotecii.

Numele arhitectului Jakab Klein este legat și de construcția Școlii de fete, 1902-1904, actualul Liceul pedagogic „Carmen Sylva” (colaborare cu arh. Baumhorn Lipót), a Liceului Israelit, 1923 (cu arh. Gideon Neubauer) și a școlii elementare israelite în curtea sinagogii ortodoxe din Iosefin.

Proiecte și construcții la Timișoara

- Reabilitarea Palatului Baroc din Piața Unirii, 1885-1886
- „Casa Wellauer”, în prezent Biblioteca Academiei, Str. Episcop Augustin Pacha nr. 7, construită în anii 1886-1889, inaugurată în 1901
- Facultatea de Chimie Industrială, 1891-1893, Str. Carol Telbisz nr. 6, antreprenor Eduard Reiter
- Liceul Pedagogic „Carmen Sylva”, bd. C.D. Loga nr. 45, 1902-1904, împreună cu arh. *Lipót Baumhorn*, constructor Karl Hart;
- Liceul Israelit, 1923, bd. Mihai Eminescu nr. 2, proiectat de *Gedeon Neubauer*, constructor *Jakab Klein*;
- Școala elementară israelită în curtea sinagogii ortodoxe din Iosefin, 1928, str. Iuliu Maniu nr. 55, împreună cu arh. *Arnold Merbl*.

Publicații

Zeichnenkurs der Baukonstruktionslehre; Architektonische Formenlehre zum Studium der Renaissance Formen; Az osztrák iparoktatás párhuzamban a magyarral (Comparație între predarea din școlile de meserii din Austria și Ungaria); Az ipari stíl tanításáról (Predarea despre stilul industrial);. Renaissance-stilű párkányok (Pervazuri în stil Renascentist); Építészeti alaktan (Predarea formelor arhitecturale)

Statuia Atenei pe frontispiciul Bibliotecii Academiei Liceul pedagogic „Carmen Sylva”

Muzeul de Artă Timișoara

Facultatea de Chimie Industrială (detaliu)

Surse

Magyar Zsidó Lexikon, 1929. Versiunea digitalizată

<http://mek.niif.hu/04000/04093/html/0496.html>

TEMESVÁR LEIRÁSA

Irta Bellai József városi tanácsos. 1914

<http://mek.oszk.hu/09500/09536/html/0023/8.html>

Àllami felsőbb leányiskola

<http://www.muemlekem.hu/hatareset?id=1755>

Muzeul de Artă Timișoara

<http://www.muzeuldeartatm.ro/Istoric-1.html>

Timișoara uitată. Casele vechi din Iosefin, între bijuterii și ruine. 2014. De Liana Păun

<http://www.pressalert.ro/2014/05/timisoara-uitata-casele-vechi-din-elisabetin-intre-ruine-si-bijuterii/>

Bătrâna bibliotecă a Academiei din Timișoara se transformă într-un spațiu viu. 2016. De Stefan Both.

http://adevarul.ro/locale/timisoara/batrana-biblioteca-academiei-timisoara-transforma-intr-un-spatiu-viu-ceainarie-gen-carturesti-1_56c35e575ab6550cb8e04d5f/index.html

Opriș Mihai și Botescu Mihai, *Arhitectura istorică din Timișoara*. Primăria Municipiului Timișoara, 2014

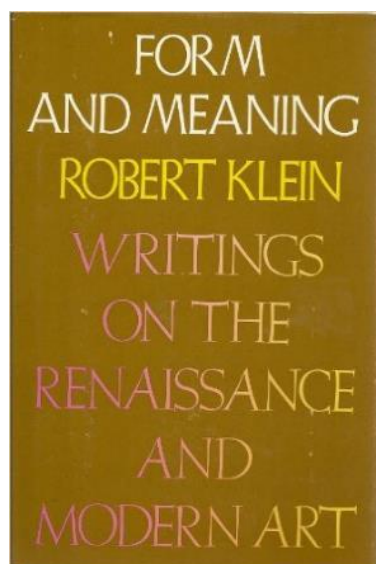
Szekely Gabriel, *Enciclopedia Arhitecților din Banat (1700 – 1900)*. Editura Eurostampa. Timișoara, 2017

Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Timișoara, Fond 39, L.Ev.M. (Liceul Evreiesc)

Klein Robert

(1918, Timișoara – 21 aprilie 1967, Settignano, Italia)

Istoric de artă, specializat în arta Renașterii

S-a născut la Timișoara într-o familie de evrei. Face studii de medicină la Universitatea din Cluj (1936-1937), de filosofie la Universitatea germană din Praga (1937-1938) și știință la Universitatea din București (1938-1939). În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, este întâi înrolat în armată, apoi, fiind evreu, este trimis la muncă obligatorie. După 23 august 1944, când România întoarce armele împotriva puterilor Axei, Robert Klein luptă ca voluntar în Ungaria și Cehoslovacia. În 1947 obține diploma de licență în filosofie la Universitatea din București și primește o bursă din partea guvernului francez. În primăvara anului 1948 se declară refugiat politic și își pierde cetățenia română.

Între 1948 și 1962, se întreține prin munci diverse, ca spălatul vaselor, în timp ce lucrează la teza despre Giordano Bruno. În anul 1953, obține o *diplôme d'études supérieures* în estetică la Sorbona cu teza *Ars et Technè dans la tradition de Platon à Giordano Bruno*, sub îndrumarea lui [Étienne Souriau](#), iar în 1959, o diplomă la [École pratique des hautes études](#), cu o ediție critică a volumului *L'Idée del Tempio della pittura* (Milano, 1590) de [Giovanni Paolo Lomazzo](#). Este asistentul lui [Augustin Renaudet](#) la [École pratique des hautes études](#) (1954-1958), apoi asistentul lui [Marcel Bataillon](#) la [Collège de France](#) (1958-1962) și colaboratorul lui [André Chastel](#). Participă la redactarea revistei *Bibliothèque d'Humanisme et Renaissance*. În 1963, Klein a publicat un articol, "Considérations sur les fondements de l'iconographie," considerat de mulți ca una din cele mai profunde analize a iconografiei.

Colaborează la [CNRS](#) Centre National de la recherche scientifique (1962-1965) și este profesor de istoria artei la Université de Montréal (1965-1966). Este bursier la Villa I Tatti în timpul verii anului 1966.

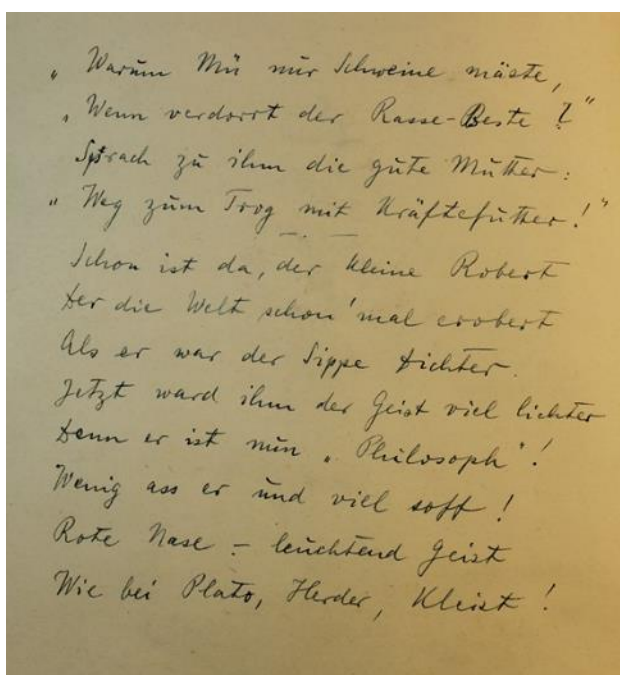
În 1967, după moartea partenerei sale în Statele Unite, se sinucide în timp ce lucra la villa I Tatti.

Lumea academică a fost șocată de moartea prematură a lui Robert Klein care publicase numeroase eseuri și critici de o profunzime impresionantă și promitea să devină unul din cei mai de seamă istorici de artă. [Roger Caillois](#) amintește despre moartea tragică a prietenului său Robert Klein în lucrarea "Au coeur du fantastique" (1965). André Chastel a publicat o culegere a articolelor sale sub titlul *La Forme et l'intelligible* (Paris : Gallimard, 1970). Scrierile lui sunt în continuare lucrări de referință.

Din arhiva familiei Kecskemeti, desenul mamei lui Stefan Kecskemeti si versurile lui Wilhelm Klein, unchiul istoricului de artă, adresate tânărului Robert Klein.

Robert Klein, cu capul în nori, desen de Xenia Scheff, mama lui St. Kecskemeti

Versuri adresate lui Robert Klein de către unchiul lui, Wilhelm Klein

Mintea lui total s-a luminat
Căci el de-acum ca "Filozof" muncește!
Puțin mănâncă și mult pilește!
Nasul roșu – spirit ager
Ca la Platon, Kleist și Herder!
(Versuri de Wilhelm Klein, trad. ultimelor 5 versuri)

Publicații

- "L'imagination comme vêtement de l'âme chez Marsile Ficin et Giordano Bruno", *Revue de métaphysique et de morale*, n° 1, janv.-mars 1956, p. 18-39.
- [Augustin Renaudet](#), [André Chastel](#) et Robert Klein, *Le Procès de Savonarole*, Paris : Club du Meilleur livre, 1957. Éd. italienne : *Il Processo di Girolamo Savonarola*, A. Prosperi (éd.), Ferrara : Corbo, 1998.
- "La théorie de l'expression figurée dans les traités italiens sur les imprese, 1555-1612", *Bibliothèque d'Humanisme et Renaissance*, t. 19, 1957p. 320-342.
- [Jacob Burckhardt](#), *La Civilisation de la Renaissance en Italie*, R. Klein (éd.), Paris : Plon, 1958.
- Léonard de Vinci, [Traité de la peinture](#), A. Chastel et R. Klein (éd.), Paris : Club des libraires de France, 1960.
- "Pomponius Gauricus on perspective", *The Art Bulletin*, vol. 43, sept. 1961, p. 211-230.
- "Giudizio e gusto dans la théorie de l'art au Cinquecento", *Rinascimento*, I, 1961.
- "Les humanistes et la science", *Bibliothèque d'Humanisme et Renaissance*, t. 23, 1961, p. 7-16.

- "La dernière méditation de Savonarole", *Bibliothèque d'Humanisme et Renaissance*, t. 23, 1961, p. 441-448.
- (avec André Chastel), *L'Europe de la Renaissance : l'âge de l'humanisme*, Paris : Éditions des Deux-mondes, 1963.
- "Considérations sur les fondements de l'iconographie", *Ermeneutica e tradizione, Atti del III colloquio internazionale sulla tematica della demitizzazione, Archivio di Filosofia*, n° 1-2, 1963, p. 419-436.
- "Études sur la perspective à la Renaissance, 1956-1963", *Bibliothèque d'Humanisme et Renaissance*, t. 25, 1963, p. 577-587.
- (avec Henri Zerner), "Vitruve et le théâtre à la Renaissance", *Le lieu théâtral à la Renaissance*, Paris : CNRS, 1964, p. 49-60.
- G. E. Lessing, *Laocoon, suivi de Lettres concernant l'Antiquité et Comment les anciens représentaient la mort*, R. Klein et J. Maurin-Bialostocka (éd.), Paris : Hermann, 1964.
- *Italian art, 1500-1600 : sources and documents*, R. Klein et H. Zerner, Englewood Cliffs : Prentice Hall, 1966.
- "Les tarots enluminés du XVe siècle", *L'Oeil*, n° 145, 1967, p. 10-17.
- "Die Bibliothek von Mirandola und das Giorgione zugeschriebene "Concert champêtre"", *Zeitschrift für Kunstgeschichte*, vol. 30, 1967, p. 199-206.
- Pomponius Gauricus, *De sculptura : 1504*, A. Chastel et R. Klein (éd.), Genève : Droz, 1969.
- *La Forme et l'intelligible : écrits sur la Renaissance et l'art moderne*, Paris : Gallimard, 1970. Éd. anglaise : *Form and Meaning : Essays on the Renaissance and Modern Art*, H. Zerner (éd.), Princeton : Princeton University Press, 1980 : éd. allemande : *Gestalt und Gedanke : zur Kunst und Theorie der Renaissance*, Berlin : Wagenbach, 1996.
- Giovan Paolo Lomazzo, *Idea del tempio della pittura*, R. Klein (éd.), Firenze : Istituto nazionale di studi sul Rinascimento, 1974.

Legături externe

- wikipedia franceză
https://fr.wikipedia.org/wiki/Robert_Klein_%28historien_de_l'art%29
- Wikipedia spaniolă
https://es.wikipedia.org/wiki/Robert_Klein
- Francis A. Yates, "A Magical Critic" in The New York Review of Books
<http://www.nybooks.com/articles/1980/02/21/a-magical-critic/>
- Dictionary of Art Historians
<https://dictionaryofarthistorians.org/kleinr.htm>
- Chastel, "Robert Klein", *Bibliothèque d'Humanisme et Renaissance*, n° 1, t. 30, 1968, p. 199-201.
- H. Zerner, "André Chastel, historien de l'art", *Revue de l'Art*, n° 93, 1991, p. 75-77.
- H. Zerner, "André Chastel et Robert Klein", *André Chastel (1912-1990) : histoire de l'art et action publique*, catalogue de l'exposition (INHA, févr. -avril 2013), Paris : INHA, p. 83.

Klein Viliam (Vilmos, Wilhelm)

1889, 21 aprilie – 1953*, 26 nov., Timișoara

Industriaș și comerciant

S-a născut în 1889, probabil la Periam, un sat în județul Timiș, unde se afla firma de export-import de cereale a familiei Klein. A fost un elev eminent la Liceul de Stat (Állami főgimnázium) din Timișoara, pe care l-a absolvit în 1906. În cadrul liceului, ca violonist excepțional, a condus activitatea cercului de muzică, iar la festivitatea de încheiere a cântat la vioara a doua un cvartet de coarde de Schubert. A rămas meloman și un violonist remarcabil toată viața, așa cum își amintește nepotul lui vitreg, dr. psihiatru Ștefan Kecskeméti. A studiat dreptul și a făcut un doctorat în științe economice în Budapesta. A locuit în villa Klein pe bd. Diaconovici Loga 7 (actuala Mitropolia Banatului) până la începutul celui de al Doilea Război Mondial. Viliam Klein a fost unchiul renumitului istoric de artă [Robert Klein](#).

Klein a jucat un rol important în Uniunea comercianților de semințe din Ardeal și Banat. La adunarea uniunii la Timișoara, în 14 decembrie 1930, dr. Wilhelm/Viliam Klein a arătat rezultatele congresului internațional al comercianților la Budapesta și a ținut un expozeu despre reglementarea exportului și importului de cereale. A avut și publicații, ca, de exemplu, un tratat despre decretul de execuție al legii agrare (*Durchführungsverordnung zum Agrargesetz*, anunțat în „Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt” din 31 mai 1922).

Prima mențiune a existenței firmei „Wilhelm Klein's Erben” (Moștenitorii lui W.K.) o găsim în 1879, când văduva Johanna Klein și Eduard (Ede) Klein au preluat-o după decesul lui Wilhelm Klein. În curând numele firmei devine „Klein Vilmos örökösei”. La un moment dat se înființează sediul principal al firmei în Timișoara. În 1 iulie 1902, filiala din Periam se desființează. Firme de export-import de cereale a funcționat în anii 1920 sub numele de „Wilhelm Klein și Succesorii”, iar în 1938 arbora titlul „Klein Viliam Moștenitori”. Biroul întreprinderii a fost în Palatul Löffler, în actuala Piața Victoriei, Timișoara.

În urma legislației antisemite din anii 1938-1944, se numește un comisar de românizare pe lângă Moștenitorii Wilhelm Klein. În 1948 întreprinderea se naționalizează, ceea ce îl zdruncină profund pe bătrânul Klein, își amintește dr. Ștefan Kecskeméti. „Bunicul meu vitreg a fost doctor în științe economice, inventator al unui sistem magnetic de curățat grăunțele sortite a deveni sămânță pentru recolte bogate. Firma lui, „Moștenitorii lui Wilhelm Klein”, l-a proiectat printre cei mai bogați industriași ai orașului. A fost prototipul capitalistului conștient de menirea sa, discipol al marxismului economic, calculat și absolut corect.” (din Ștefan Kecskeméti, *Povestea unei vieți*).

Surse

Kecskeméti Ștefan, [Povestea unei vieți](#)

Firma înregistrată în indexul meseriașilor și comercianților din Ungaria
[Magyarország iparosainak és kereskedőinek címjegyzéke 1891](#)

Wilhelm Klein's Erben în Központi Értesítő, 1888 (13. évfolyam) 1888-12-30 / 115. Szám. 1888, aprilie 24

Ellenzék, 1930. december (51. évfolyam, 272-295. szám)1930-12-17 / 285. Szám

Déli Hírlap, 1930. december (6. évfolyam, 275-297. szám)1930-12-17 / 288. Szám

[Állami főgimnázium, Temesvár, 1906](#)

Központi Értesítő, 1911 (36. évfolyam, 2. félév)1911-10-05 / 80. Szám

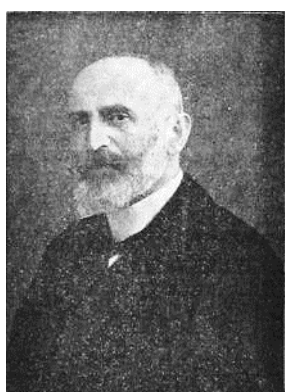
Brassói Lapok, 1938. október (44. évfolyam, 224-250. szám)1938-10-02 / 225. Szám

Universul, decembrie 1940 (Anul 57, nr. 331-358)1940-12-18 / nr. 348

Kohlbach Bertalan

(1866, 11 august, Liptószentmiklós, Ungaria-1944, 25 februarie, Budapesta)

Rabin; cercetător al folclorului evreiesc maghiar

Bertalan Kohlbach s-a născut într-o familie de rabini, tatăl lui și bunicul matern au fost rabini. Din 1879 până în 1889 a studiat la Seminarul Rabinic din Budapesta, perioadă în care a petrecut un an la Seminarul Teologic Evreiesc de la Breslau, Germania. Și-a câștigat titlul de doctor în filozofie în 1888, iar în 1890 a obținut diploma de rabin. În același an, în 9 martie, a fost ales rabin al comunității status quo ante (tradiționaliste) din cartierul Fabric, Timișoara. A cultivat relațiile cu reprezentanții altor culte și a fost membru în *Izraelita Magyar Irodalmi Társulatnak* (Societatea Israelită de Literatură maghiară), în anuarele căreia a publicat numeroase articole. A fost ales în conducerea *Magyar Társaskör* (Grupul Maghiar). Din postul de rabin a demisionat în 1896, din cauza opoziției comunității față de tentativele sale reformatoare. O reformă care a șocat pe enoriași a fost introducerea ritului de pasaj spre maturitate pentru fete, *Bat Mițva*, corespunzătoare ritului *Bar Mițva* pentru băieți. S-a mutat la Berlin, unde a studiat filologie clasică, istoria artei și estetică. Și-a continuat studiul la Universitatea din Budapesta, unde a obținut calificarea de profesor de latină și germană.

Kohlbach a fost un pionier în domeniul cercetării folclorului evreiesc maghiar din Ungaria, dar din scrierile sale au fost publicate doar extrase în periodice germane și ebraice. Pe lângă activitatea lui pedagogică în calitate de profesor de latină și germană, a scris despre materialul arheologic evreiesc din Muzeul Maghiar și a descris monedele de pe vremea dinastiei Hașmoneilor din Muzeul Evreiesc din Budapesta, la înființarea căruia a jucat un rol important. Între 1915 și 1929 a fost conducător științific al muzeului. În scrierile sale a abordat și teme de filologie clasică, arheologie și educație generală.

Publicații

Juda Ibn Balám, Budapesta 1888; *A hittan elemei* (*Elementele învățământului religios*), Temesvár 1890 și altele.

Kohlbach Bertalan, *A hittan elemei* (Temesvár, 1890)

idem, *A Magyar Nemzeti Múzeum „beszámim”- tartói* (Budapest: Arany J. Ny., 1937) (Klly., Emlékkönyv Mahler Ede 80. születésnapjára)

idem, *A művészet és a gimnázium* (Kaposvár: Hagelman, 1899) (Klly., A Kapos-vári Állami Főgimnázium értesítője)

idem, *A zsidó néprajzról* (Magyar Zsidó Tudományok, 4) (Budapest: Gabbiano Print, 2007)

idem, *Avató beszéd* (1890) Kohlbach Bertalan, Hegyek, dombok és szirtek a szentírásban (Budapest: Franklin Ny., 1937) (Klly., IMIT Évkönyv)

idem, *Hellenizmus a zsidóságban* (Budapest: Franklin, 1940) (Klly., IMIT Évkönyv)

idem, *Jehuda ibn Balam XI. századbeli philologus élete s munkái* (Budapest: Franklin Ny., 1888) (Bölcsészdoktori értekezés)

idem, *Philosophiai propaedeutika a középiskolák számára* (Budapest: Singer és Wolfner, Márkus Ny., 1900)

idem, *Tefillin és tallith* (Budapest: Franklin Ny., 1938) (Klly., IMIT Évkönyv)

Bibliografie

Oláh János, A rabbi és a zsidó néprajz (Kohlbach Bertalan) (Rabinul și folclorul evreiesc), publicat pe pagina web Országos Rabiképző – Zsidó Egyetem (Seminarul rabinic – Universitatea Evreiască) https://www.or-zse.hu/kutat/tanulmanyok/olah_kolbachbertalan.htm

Dr. Jakab, Singer, *Temesvári Rabbik a XVIII és XIX-ik században*, 1928, Wieder Jakab Könyvnyomdája

Kohn Desideriu

(n. 1929, Timișoara – 15 martie 2021, Lod, Israel)

Inginer chimist, profesor universitar

Este absolvent al ultimei promoții a Liceului Israelit, secția științifică, 1948. Obține în 1954 titlul de inginer chimist la Facultatea de Chimie Industrială la Institutul Politehnic Timișoara, unde devine cadru didactic. Parcurge toate treptele ierarhiei didactice de la asistent la profesor universitar, în domeniul „procese și aparate în industria chimică”. Alături de activitatea sa didactică este conducătorul științific al multor doctoranți. Este autorul sau coautorul al 9 cursuri litografiate și a unei cărți. A publicat 62 de lucrări științifice în România la „Revista de chimie” a Academiei Române și în străinătate, cea mai mare parte în domeniul „Transferului de căldură la fierberea soluțiilor”. Obține titlul de doctor inginer în domeniul Aparate și procese în Industria chimică. Este autorul a nouă invenții brevetate și a unei serii de inovații certificate. Se pensionează în anul 1997. A fost membru al comunității evreilor din Timișoara.

În prezent, trăiește în Israel. Este căsătorit cu Iudit, n. Ritter, cu care are 2 copii și 4 nepoate.

Red.: [Desideriu și Iudit Kohn](#)

Kohn Elemér

Baterist

Celebrul baterist al orchestrei jazz Hirsch-Schönberger; cânta la "Újságíró Klub" în fiecare seară în anii 1945-48.

Kornis Else

(24 ianuarie 1889, Praga – 18 decembrie 1983, Ottmaring, Germania)

Poetă, scriitoare, traducătoare

S-a născut într-o familie de evrei, Pereles, tatăl era comerciant, mama croitoreasă. În volumul de amintiri, *Kindheit und Jugend im alten Prag*, publicat în 1972, Else evocă familia, copilăria și tinerețea ei, descrie viața culturală la Praga, în apropierea lui Franz Kafka, pe care are prilejul să-l asculte la o prezentare de carte, în cercul literar în jurul lui Franz Werfel, cu Willy Hass și Paul Kornfeld, în zona de influență a lui Rainer Maria Rilke, modelul încercărilor ei poetice. După absolvirea unei școli comerciale și o scurtă perioadă de activitate ca modistă, ajunge în 1913 la Timișoara prin căsătoria cu Karl Kornis (numele tatăl a fost Kohn). Aici intră în legătură cu oameni de litere, ca Franz Xaver Kappus, Franz Liebhard, Franyó Zoltán și alții, care se întâlnesc în salonul ei literar.

Poetul Franz Xaver Kappus, adresatul din *Briefe an einen jungen Dichter* de Rilke, îi oferă posibilitatea să-și publice poeziile și traduceri în ziarul *Temesvarer Zeitung*. Prima traducere care apare este o poezie de Ady Endre.

Are doi fii, Géza și Ernő, și o fiică, Vera. În 1933 rămâne văduvă și are o existență dificilă. În perioada măsurilor rasiale, 1940-1944, Géza, a lucrat în anii 1941-1942, în detașamente de muncă obligatorie. În toamna anului 1942, fiind evreu și comunist, a fost arestat și deportat în Transnistria, în lagărul de concentrare din Vapniarka și în ghetoul Iłgopol. Întors la Timișoara în 1944, a continuat munca în detașamente de muncă forțată. Ernő, era student la Grenoble și a făcut parte din Résistance. Vera locuia în această perioadă la Roma.

În 1950, Else Kornis se stabilește la București, unde publică volume de poezii, numeroase cărți pentru copii și traduceri în germană din literatura română.

Traduce poeme de Marcel Breslașu și poezii pentru copii de Nina Cassian, prima poezie fiind *Nică fără frică/ Der Tapfere Niki* (1958). Împreună cu Lotte Berg (1907-1981), scriitoare originară din Bucovina, realizează traducerea unei culegeri din poezia Ninei Cassian, *Die täglichen Feste* (1963). Nina Cassian își exprimă prețuirea pentru poeta Kornis în cuvântul înainte la volumul *Jahre kommen, Jahre gehen* (1964). Tot împreună cu Lotte Berg, traduce poezii de Nicolae Labiș. Publică în publicații periodice ca „Rumanische Rundschau” și în antologii.

În 1975 pleacă la fiica ei la New York, iar trei ani mai târziu se stabilește în Germania, la Centrul Ecumenic din Ottmaring (lângă Augsburg), unde continuă să scrie până în ultima clipă.

Opere

Jahre kommen, Jahre gehen Bukarest. Literatur-Verlag, 1964
Feierabend. Gedichte Bukarest. Literatur-Verlag, 1967
Kindheit und Jugend im alten Prag Bukarest. Kriterion Verlag, 1972.
Volum de amintiri
Tagebuchblätter Negele Druck, Augsburg, 1981
Erinnerungen 1982. Mit Zeichnungen. Typoskript
Klänge durch meine Jahre Selbstverlag, 1983

Traduceri

Marcel Breslașu, *Doncas Wiegenlied*, București, 1955, *Gedichte*, București, 1958 (în colaborare);
Gellu Naum, *So ist Sanda*, București, 1956;

Nina Cassian, *Der tapfere Niki*, București, 1958 ; *Die taglichen Feste*, București, 1963 (în colaborare cu Lotte Berg);

Petre Ispirescu, *Jugend ohne Alter*, București, 1962;

Nicolae Labiș, *Erste Liebe*, București, 1963 (în colaborare cu Lotte Berg), *Gedichte*, București, 1969 (în colaborare cu Lotte Berg);

Anton Pann, *Sprichwortesammlung oder Die Geschichte des Wortes*, București, 1973.

Surse

Johannes Heiner, Else Kornis – Dichterin einer Begegnung

http://www.lyrikritke.de/index.php?option=com_content&view=article&id=115:else-kornis-dichterin-der-begegnung&catid=55:studien-zu-weiteren-autoren&Itemid=110

Johannes Heiner, „Lieder, die das Leben singt” - Else Kornis und Rainer Maria Rilke

http://lyrikritke.de/index.php?option=com_content&view=article&id=114&Itemid=111

Crispedia.ro

http://www.crispedia.ro/Else_Kornis

Kornis Geza

(20 ianuarie 1917, Budapesta)

Administrator; interpret și traducător; autor

S-a născut într-o familie de evrei, tatăl - Karl Kornis, comerciant, mama – poeta și scriitoarea Elsa Kornis. Tatăl și bunicul, Adolf Kohn, aveau un magazin de vopsele, produse chimice și de construcție. Acasă se vorbea germana, pentru că mama venea din Praga, și maghiara, pentru că tatăl avea 42 de ani când România a trecut sub administrația română. A absolvit trei clase de liceu și trei clase la o școală de comerț. După moartea tatălui, la nici 16 ani, preia conducerea magazinului împreună cu vărul lui, Franz Mann.

În anii 1941-1942, a lucrat, în urma măsurilor anti-evreiești, în detașamente de muncă obligatorie. În toamna anului 1942, fiind evreu și comunist, a fost arestat și deportat în Transnistria, în lagărul de concentrare din Vapniarka și în ghetoul Olgopol. Întors la Timișoara în 1944, a continuat munca în detașamente de muncă forțată.

Din 1945 a fost angajat în Comerțul exterior în Fructexport, unde a avut funcții de răspundere la București. După 25 de ani de activitate a fost concediat, ca și alți evrei, ca "nedemn de încredere". În 1974 a emigrat în Germania, unde a continuat să lucreze ca și contabil și manager într-o firmă și ca interpret și traducător.

S-a căsătorit cu Zsuzsi, născ. Schönberger, în 1954. A adoptat pe Mari, fiica soției, și au o fiică împreună, Kati. Locuiește împreună cu soția la Bad Homburg, Germania.

Trăirile din anii războiului le-a povestit în volumul *Überlebt durch Solidarität*, publicat la Editura Hartung-Gorre Verlag Konstanz.

Surse

Geza Kornis, Din viața mea și vremurile mele

http://www.memoria.ro/marturii/perioade_istorice/perioada_interbelica/din_viața_mea_si_vremurile_mele_%281%29/1602/

Geza Kornis - Portret

<http://www.bjt2006.org/GK00.html>

“Überlebt durch Solidarität“

http://www.amazon.de/Solidarit%C3%A4t-Wapniarka-Transnistrien-Arbeitslager-Zeitzeugenbericht/dp/3896499181/ref=sr_1_1/302-5601111-9845669?ie=UTF8&s=books&qid=1200706517&sr=1-1

Krausz (Kristóf-Krausz) Albert

(19 aprilie 1892, Temesvár – 18 decembrie 1958, Timișoara)

Arhitect, pictor, critic de artă, jurnalist

A absolvit Liceul Real de Stat din Timișoara în 1910. A obținut diploma de arhitect în anul 1915 la München, unde i-a fost profesor [Theodor Fischer](#), unul din arhitecții și planificatorii cei mai importanți și influenți din acea vreme. În Primului Război Mondial a servit în armată ca inginer. S-a căsătorit cu Erna, pe care a cunoscut-o probabil în Germania.

După război, a pictat și a lucrat ca arhitect. Prima expoziție la Timișoara a avut loc în 1919. A luat parte la multe expoziții colective cu lucrări care poartă amprenta școlii franceze impresioniste, peisaje și portrete. În 1926 participă la deschiderea Căminului Artiștilor.

După studii de artă (1929-1932) la Berlin, întors la Timișoara, a pictat portretele multor personalități ale Timișoarei interbelice: scriitori și ziariști celebri ca [Asztalos Sándor](#), [Endre Károly](#), [Franyó Zoltán](#), [Jovánovity Dobrivoj](#), [Kalotai Gábor](#), [Pogány László](#), [Szirmai László](#) írók, pictori ca [Podlipny Gyula](#), [pianistul Freund Leo](#), [violonistul Brandeisz József](#), președintele Comunității Evreilor din Timișoara, dr. Vertes Adolf și mulți alții.

A desenat ilustrații pentru unele cărți și pentru partituri publicate de Moravetz Zeneműkiadó. Articole de critică de artă, însemnări de călătorie a publicat în Temesvári Hírlap, Keleti Újság, Új Ember, Heti Magazin, Déli Hírlap, Brassói Lapok, iar după 1944, în Szabad Szó, A Világ, Utunk și Előre.

În perioada interbelică a proiectat vile în stil modernist (cu forme simple, geometrice, fără decorații). Exemple: Vila pe str. Eminescu nr.5 ; Imobilul în Piața 700, colț cu str. Paris. Toate clădirile de pe Bd. 3 August au fost construite înainte de anul 1914, cu o singură excepție: [Casa Dr. Samuel Kohn](#) (Bd. 3 Aug. nr.3, arh. Albert Krausz, antreprenori Carol Müller și Galasch, aut. construire 26.02.1935), o valoroasă clădire în stil modern internațional (“cubist”), din păcate astăzi în stare de degradare.

În anii 1950 a trăit în mare sărăcie. A fost înmormântat în cripta familiei, în cimitirul evreilor de pe Calea Lipovei.

Lista incompletă a portretelor realizate de Albert Krausz, menționate în revistele, ziarele interbelice sau aflate în colecții private și publice întocmită de Marius Cornea, muzeograf la Muzeul de Artă Timișoara

1. *Portretul lui Sándor Asztalos* (1890 - 1959)
2. *Portretul poetului Endre Károly* (1893 - 1988), desen
3. *Portretul scriitorului Zoltán Franyó* (1887 - 1978)
4. *Portretul lui Dobrivoj Jovánovits* (1907 - 1993), ziarist în perioada interbelică. Locuia lângă ștrandul Termal. A primit biblioteca familiei Miklós Lovas, proprietarii ziarului *Temeswarer Zeitung*, când aceasta a emigrat.
5. *Portretul ziaristului Gábor Kalotai* (1905 - 1962)
6. *Portretul ziaristului László Pogány* (1901 - 1956), menționat în *Temesvári Hírlap*, 19 mai 1927, p. 4, articol semnat de frz (Zoltán Franyó)

7. *Portretul lui László Szirmai* (1905 - 1929)
8. *Portretul pianistului Leo Freund* (1892-1972), pianist concertist, profesor, acompaniator, dirijor și impresar,
9. *Portretul violoncelistului József Brandeisz* (1896 - 1978)
10. *Portretul dr. Adolf Vertes* (1861 - 1930), reprodus în revista *Banatul*, an I, nr. 2, februarie 1926. Dr. Vertes a fost căsătorit cu Matilde V., decedată în 1947.
11. *Portretul doamnei Klein*, reprodus în revista *Banatul*, an I, nr. 2, februarie 1926, posibil soția doctorului Andrei Klein (medic universal)
12. *Portretul graficianului Nándor Kora Korber*, reprodus în *Analele Banatului*, an I, nr. 1, 1928, p. 110 și *Temesvári Hírlap*, 23 decembrie 1926 (cu titlul: *Portret de bărbat*)
15. *Portretul medicului dr. Adalbert Brady*, dermatolog
16. *Portretul bacherului Zsigmond Szana*, menționat în *Temesvári Hírlap*, 20 aprilie 1926, articol semnat de Fz
17. *Portretul lui Bözsi Ungár*, menționat în *Temesvári Hírlap*, 20 aprilie 1926, articol semnat de Fz
18. *Portretul lui Károly Kendelhoff*, menționat în *Temesvári Hírlap*, 20 aprilie 1926, articol semnat de Fz
19. *Portret de bărbat*, reprodus în *Temesvári Hírlap*, 1 mai 1926, p. 12
20. *Portret de femeie șezând*, reprodus în *Temesvári Hírlap*, 1 mai 1926, p. 13
21. *Autoportretul lui Albert Krausz*, reprodus în *Temesvári Hírlap*, 15 mai 1927, p. 9
22. *Portret de femeie șezând*, reprodus în *Temesvári Hírlap*, 15 mai 1927, p. 9
23. *Portretul actorului Mihály Fekete*, menționat în *Temesvári Hírlap*, 19 mai 1927, p. 4, articol semnat de frz
24. *Portretul lui Gonda*, menționat în *Temesvári Hírlap*, 19 mai 1927, p. 4, articol semnat de frz
25. *Portretul sculptorului Andrei Gál* (1948), semnat și datat dreapta sus: *Krausz 1948 IX*, pe verso eticheta de participare la o expoziție regională. Colecție privată timișoreană.
26. *Portret de grup*, desen în creion, 1954. După audierea unui concert de Schubert la Filarmonică, membrii cvartetului compus din dr. Eduard Pamfil (chitară), Gh. Baritz (violoncel), N. Drăgoi (vioară) și Marin Ene (flaut) au fost portretizați de Krausz. Colecția Ioan Tomi. Desen reprodus în Ioan Tomi, *Filarmonica Banatul Timișoara. 50 ani de activitate 1947 - 1997. Monografie*, editor Filarmonica Banatul Timișoara, 1997, p. 21
27. *Portretul lui Mircea Popa*, primul dirijor al Filarmonicii din Timișoara, ulei pe pânză. Portretul se află în biroul directorului Filarmonicii din Timișoara.
28. *Portretul lui Nicolae Drăgoi*, violonist, desen în cărbune, semnat și datat în colțul stg. Jos: 16.V.954 // Krausz, reprodus în: Ioan Tomi, *Filarmonica Banatul Timișoara, 60 de ani. 1947 - 2007. Monografie*, Editura Excelsior Art, Timișoara, 2007, p. 114
29. *Portretul graficianului Julius Podlipny*, datat 1928. Colecția Muzeului de Artă Timișoara, nr. inv. 1214, achiziție de la Ervin Salló,
30. *Portretul sculptorului Ferdinand Gallas*, datat 1927. Colecția Muzeului de Artă Timișoara, nr. inv. 2658, achiziție din 1969 de la G. Schoenfeld, bd. 6 martie nr. 35, Timișoara.
31. *Portretul unei fete*, datat 1923. Colecția Muzeului de Artă Timișoara, nr. inv. 2647, achiziție de la Andrei Spira
32. *Portretul Emanuel Schwarz*, fotograf muzeului, datat 1927, Colecția Muzeului de Artă Timișoara, nr. inv. 1761, donație din 1962 din partea lui Hermann Schwarz, fiul fotografului
33. *Portretul violoncelistului Marius Suciu*, datat 1958, , nr. inv. 5981, donație Marius Suciu din Aachen, 2002
34. *Portretul violoncelistului Marius Suciu*, databil 1958, Colecția Muzeului de Artă Timișoara, donație Marius Suciu din Aachen, 2014

Legături externe

Albert Krausz pe wikipedia.hu

http://hu.wikipedia.org/wiki/Krist%C3%B3f-Krausz_Albert

Romániai Magyar Irodalmi Lexikon, online 2006

<http://mek.oszk.hu/03600/03628/html/k2.htm>

Pictura bănăţeană interbelică. Expoziție la Galeria Andreas, Timișoara, 22 aprilie 2013

<http://www.andreasantic.ro/eveniment/catalog.pdf>

Informatii de la arhitect Gabriel Szekely si muzeograf Marius Cornea

Kurtág György

(1926, Lugoj)

Compozitor de muzică clasică

Tatal lui fiind evreu, familia este obligată să se mute de la Lugoj la Timișoara în 1940. La Timișoara studiază pianul cu Magda Kardos și compoziția cu Max Eisikovits, profesor de muzică la Liceul Israelit, mai târziu profesor la Academia de muzică din Cluj. Este elev la Liceul Piarist (mama fiind de confesiune catolică), dar este trimis în 1944 în detașament de muncă obligatorie, fiind considerat evreu.

Dupa război se stabilește la Budapesta unde urmează cursurile la Academia de Muzică Franz Liszt. Printre profesori are pe Kadosa Pál, Weiner Leo și Farkas Ferenc. După absolvirea cursurilor din Budapesta, Kurtág studiază în Franța și Germania cu Darius Milhaud, Olivier Messiaen și Karlheinz Stockhausen. În Franța are sprijinul lui Marianne Stein. Înapoi la Budapesta, este numit întâi asistent, apoi profesor la Academie, unde continuă să predea și după pensionare până în 1993. Începând cu anii 90 lucrează în străinătate cu Filarmonica din Berlin, Wiener Konzerthaus, în Olanda și în Franța. În prezent locuiește lângă Bordeaux.

Activitatea de compozitor o începe în 1953-54 cu un concert pentru violă, dar, nefiind multumit, consideră ca opus nr 1 Cuartetul pentru coarde, compus în 1959.

Compozițiile lui sunt pentru pian, vioară, violă, violoncel, chitara, scrie muzică de cameră, dar și pentru orchestră, cântă și cor. Muzica lui este fascinantă, expresivă și misterioasă în același timp "este un efort constant de a descrie indescriptibilul, de a explora microcosmosul uman".

A primit multe premii și distincții naționale și internaționale: Premiul național Kossuth din Ungaria, Ofițer al ordinului francez Ordre des Arts et des Lettres, Ehrenzeichen al Austriei., Ernst von Siemens Music Prize and Grewemeyer Award.

Dupa război se stabilește la Budapesta unde urmează cursurile la Academia de Muzică Franz Liszt. Printre profesori are pe Kadosa Pál, Weiner Leo și Farkas Ferenc. După absolvirea cursurilor din Budapesta, Kurtág studiază în Franța și Germania cu Darius Milhaud, Olivier Messiaen și Karlheinz Stockhausen. În Franța are sprijinul lui Marianne Stein. Înapoi la Budapesta, este numit întâi asistent, apoi profesor la Academie, unde continuă să predea și după pensionare până în 1993. Începând cu anii 90 lucrează în străinătate cu Filarmonica din Berlin, Wiener Konzerthaus, în Olanda și în Franța. În prezent locuiește lângă Bordeaux.

În ciuda vârstei lor înaintate, György Kurtág împreună cu soția lui Marta participă la cursuri de măiestrie. Și ceace mai trebuie adăugat la caracterizarea lui György și Marta: modestia și căldura umană care radiază din amândoi.

(Red. : [Tomi Laszlo](#) pe baza articolelor din Wikipedia, Oxford Music Encyclopedia, Gale Musician Profiles, Arkiv Music și propriile cunoștințe)

Kurtág, *Játékok*

<http://www.youtube.com/watch?v=BQJphaXuO2s>

Játékok. Interpretat de compozitor și soția lui, Marta

<http://www.youtube.com/watch?v=UzRsDD5xbOE>

L

Laszlo Toma

(n.1925, Timișoara)

Inginer electric, cercetător, autor

S-a născut în 1925 la Timișoara, într-o familie de evrei. A frecventat școala primară israelită din Iosefin, apoi Liceul de Stat Loga. Ca urmare a măsurilor antisemite din 1940, elevii și profesorii evrei sunt expulzați din liceele de stat și private, dar au posibilitatea să urmeze cursurile Liceului Israelit, care însă își pierde dreptul de publicitate, adică nu are dreptul să emită diplome. După ce a împlinit 18 ani, la începutul anului 1943, este mobilizat la muncă obligatorie. După opt ore de muncă fizică grea în detașamentul de lucru, participă la cursurile organizate în mod special după-amiaza.

După Eliberare, se prezintă în fața comisiei de bacalaureat la Arad, special constituită pentru elevii evrei care nu au avut dreptul să se prezinte la examen în timpul dictaturii fasciste. Imediat după bacalaureat este admis la Politehnica din Timișoara, printre primii studenți evrei. Obține în 1950 diploma de inginer la Institutul Politehnic Timișoara, iar în 1975 titlul de doctor.

Primul post îl deține la Întreprinderea Regională de Electricitate Timișoara, unde în 1951 este numit șeful secției de rețele și în 1953 șeful sectorului de rețele electrice. În această calitate, conduce operațiunea de trecere la tensiune și frecvență normalizată a rețelei orașului, permițând astfel racordarea orașului Timișoara la sistemul energetic național. În perioada 1960-1968 este responsabilul unor proiecte de mare anvergură, ca, de exemplu, electrificarea tuturor satelor din regiunea Banat.

În 1968 își începe activitatea la Institutul Central de Cercetare pentru Energie Electrică la Ministerul Energiei, la București. (ICEMENERG), unde conduce lucrări de mare importanță și este numit director adjunct științific. În aceeași perioadă face parte din membrii consiliului științific al Ministerului.

Din cauza antisemitismului neoficial în guvern și în partid, fiicele lui nu au posibilitatea să progreseze profesional și după plecarea unei fiice în Israel, depune în 1977 actele pentru emigrarea în Israel împreună cu toată familia.

În 1978 emigrează în Israel, unde este angajat la Research and Development Division, Întreprinderea de Electricitate a Israelului.

Între 1988 și 1992 a fost secretarul comitetului israelian al Consiliului Mondial al Energiei (World Energy Council) și a reprezentat în această calitate Israelul la Congresele internaționale ale WEC. Este de atunci membru de onoare al organizației.

Este căsătorit cu Rolla, născută Musafia, medic, cu care a avut doi copii, Gabriela și Veronica. Au 3 nepoți și 3 strănepoți.

Spirit analitic și bun diplomat, Toma Laszlo a fost cronicarul multor reuniuni ale foștilor evrei de la Liceul Israelit Timișoara.

Publicații

Manualul Electroenergeticianului din întreprinderile industriale, de Toma Laszlo. Editura Tehnica Bucuresti, 1959

Exploatarea și repararea rețelelor electrice, de Anibal Baciú și Toma Laszlo. Editura tehnică, 1969 <http://www.worldcat.org/title/exploatarea-si-repararea-retelelor-electrice/oclc/5801236>

Avarii în instalațiile energetice, de Teodor Popa, Anibal Baciú, Toma Laszlo. București : Editura Tehnică, 1978

http://www.academia.edu/6868835/Popa_Baciú_Laszlo_Avarii_in_instalatiile_energetice

Villamos szigetelések vizsgálata, de Horváth Tibor, László Tamás, Máthé Balázs, Németh Endre. Budapest, 1979. <http://mek.oszk.hu/02100/02185/html/728.html>
http://antikvarszakonyv.hu/product_info.php?products_id=1002400

Surse

Interviu cu Tomi Laszlo în **Destine evreiești la Timișoara**, de Getta Neumann. Editura Hasefer, 2014

Comunicări verbale cu Toma Laszlo, 2000-2015

Laufer Wolfgang

(1947, Timișoara–2011, SUA)

Violoncelist

Tatăl lui Wolfi Laufer a fost solist în corul din Sinagoga din Fabric și corist în corul *Hazamir*. Prim-violoncelist al Orchestrei de Radio din Ierusalim ; prim-violoncelist în Filarmonia din Hamburg ; prim-violoncelist la Festivalul Wagner din Bayreuth ; violoncelist în formația de muzică clasică *Fine Arts Quartet*.

Lendvai Miklós

(5 februarie 1862, Szeged, cu numele de Miklós Löwy – 1912, Temesvár)

Primnotar al comitatului Timiș; Publicist, traducător și istoric.

S-a născut la Szeged în 1862. Începând cu 1 iunie 1880, intră în serviciul comitatului Timiș. Din 1895 până la moartea sa a fost primnotar al comitatului Timiș. A fost președinte onorific al

Societății Biroul Popular, care oferea asistență juridică gratuită săracilor. A fost președinte al Academiei Populare și al Liceului Muncitoresc din Timișoara. Din 1892 a fost secretar general al Societății de Răspândire a Limbii Maghiare din Timișoara și, de asemenea, al Uniunii Naționale din ținutul de Sud. La inițiativa sa, această organizație a întemeiat Societatea pentru Ocrotirea Servitoarelor, Biblioteca Populară și Căminul Muncitoresc din Timișoara-Fabric. A fost unul dintre fondatorii și secretarul general al Societății împotriva Tuberculozei din Ținutul de Sud, ș.a.

A desfășurat o activitate complexă de publicistică și beletristică, de traducător și istoric. A fost redactor-șef al publicației *Délmagyarországi Lapok* (Foile Ungariei de Sud).

Între 1896 – 1912, a publicat o lucrare cuprinzătoare, în 4 volume: *Temes vármegye nemes családjai* (Familii nobiliare din comitatul Timiș).

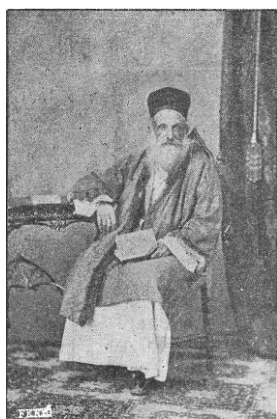
Monumentul funerar din Cimitirul Evreilor este deosebit: un obelisc înalt, ridicat din blocuri de piatră cenușie necioplită susține un cub de marmură neagră, perfect șlefuită.

Sursa: Szekernyés János, *A magyarság emlékjelei a Bánságban* (ediție trilingvă: maghiară, română, engleză), Temesvár, 2013

Levy József Rafael

1796 - 12 martie 1865

Hazan și haham

JOSEF LEVY
CHACHAM, TEMESVÁR.

József Rafael Levy a fost hazan (cantor) și haham (tăietor) în cartierul Fabric, Timișoara, timp de 50 de ani, între 1816 și 1856. A fost căsătorit cu Roza, n. Amigo. La aniversarea a 100 de ani de la nașterea lui, fiul lui, M. Levy, locotenent în armata imperialo-regală, a construit în memoria lui *Józsefudvar* (*Curtea Iosif*, nu cunoaștem locația) în cartierul Fabric.

O nepoată a lui József Rafael Levy s-a căsătorit cu dr. Sándor Schossberger (1881-1930), medic, director al internatului pentru copii abandonați, apoi medic-șef și director al policlinicii pentru copii din Timișoara, o altă nepoată s-a căsătorit cu bijutierul Anton Pollak (d. 1940).

Acest haham descindea din una din cele mai vechi familii evreiești în Timișoara. Bunicul lui, Iosef, fiul rabinului Naftali Halevi/Levi, a a dăruit comunității sefarde în 1729 un superb parohet (perdeaua în fața chivotului în sinagogă).

Sursa

Dr. Singer Jakab, *Temesvári Rabbik a XVIII és XIX-ik században*. Wiedner Jakab Könyvnyomdája 1928

Liebermann George (Gheorghe)

(26 ianuarie 1946, Timișoara)

Inginer chimist

Fiul lui Zoltan Liebermann și Klara (născută Ritter). A terminat liceul la Școala Medie 3 (Carmen Sylva). După absolvirea Facultății de Chimie Industrială, Secția Tehnologia Compușilor Macromoleculari în 1968 a lucrat la Fabrica Solventul Timișoara în Secția de Cercetare și a început studiile de doctorat cu Prof. Dr. Doc. Ion Nanu.

În 1977 a emigrat în Israel împreună cu soția, Eva (născută Hammer). După un an în Israel, a emigrat în Canada, unde era stabilit fratele Evei, [Peter Hammer](#).

În 1979 și-a susținut doctoratul în inginerie chimică la Institutul Politehnic Timișoara/Facultatea de Tehnologie Chimică, Timișoara.

George a lucrat timp de 30 de ani la Xerox Research Centre of Canada.

Eva, absolventă a Institutului Politehnic Timișoara (Secția Calculatoare) a fost mulți ani vicepreședinte la Mary Kay Cosmetics Canada. A activat în comunitatea orașului Mississauga, unde, printre altele, a fost președinta Camerei de Comerț. Fiica lor, Dana, născută în 1980, doctor în psihologie, conduce grupul de cercetare la Waterloo Region District School Board. Împreună cu soțul, avocatul Marty Finestone, au o fetiță, Zoe Klara.

Activitate profesională/științifică

Doctorat: Diesteri ai acidului cis-epoxisuccinic ca plastifianți pentru (poli)clorura de vinil, Conducător științific Prof. Dr. Doc. Nanu Ion (1979).

Locuri de Muncă

Întreprinderea Chimică Solventul Timișoara, Secția de Cercetări (1968 – 1977)

Hydrophilics, Haifa (1977-1978)

Uniroyal Chemical, Elmira, ON, Canada, Development Department (1978 – 1981)

Xerox Research Centre of Canada, Mississauga, ON, Canada (1981 – 2011)

Manager, Process Engineering Area, Manager Materials Integration Department, Senior Engineering Fellow

McMaster University, Hamilton, ON, Canada (2013 - 2016), Industry Professor

University of Toronto, Toronto, ON, Canada (2013- 2017), Lecturer

Patente (Brevete de Invenție)

4 Brevete de Invenție (R.S. Romania) în domeniul plastifianților pentru materiale plastice produse la Fabrica Solventul

2 Brevete de Invenție (R.S. Romania) specific pentru teza de doctorat

1 patent (USA) în domeniul sintezei unui fungicid produs la Uniroyal Ltd, Canada

45 patente (USA) în domeniul produselor chimice fotoactive și a polimerilor utilizați în mașini de copiat și imprimante (XEROX Corporation)

- 18 din aceste patente au fost utilizate în fotocopiatoare și imprimante produse de XEROX

Publicații și Prezentări la Conferințe

4 articole în revista Materiale Plastice (1970 – 1975) în domeniul plastifianților pentru polimeri (Solventul)

Articole în: Canadian Journal of Chemical Engineering (2000) în domeniul polimerizării anionice și în Chemical Engineering Progress (2011) în domeniul metodologiei Six Sigma în ingineria chimică.

24 de prezentări la conferințe de inginerie chimică (1991 – 2009): American Institute of Chemical Engineers (12), Canadian Society (2), World Congress of Chemical Engineering (4), Israel Conference for Handling and Conveying of Particulate Solids, Society for Imaging Science and Technology, International Conference on the Scale Up of Chemical Processes

Afilieri Profesionale

Professional Engineers Ontario, membru din 1978

American Institute of Chemical Engineers (AIChE), membru din 1988

- Fellow of AIChE, ales în 2004
- Membru fondator și primul Președinte (Chair), Process Development Division of AIChE (1999)
- Președinte (Chair), Executive Board of Programming of AIChE (2004)
- Președinte (Chair), Chemical Technology Operating Council of AIChE (2008)
- Canadian Society for Chemical Engineering (CSChE), membru din 1990
- Fellow of Canadian Institute of Chemistry, ales în 2010
- Canadian Academy of Engineering
- Fellow, ales în 2005

Premii și distincții

XEROX President's Award (1997)

American Institute of Chemical Engineers, Process Development Practice Award (2006)

Ontario Professional Engineers "Engineering Excellence" Award (2007)

American Institute of Chemical Engineers Service Award (2009)

American Institute of Chemical Engineers, Process Development Symposium - in honour of George Liebermann, Toronto, May 2017

Canadian Who is Who (Liebermann, George / Birth City: Timisoara / Resides: Mississauga / Occupation: chemical engineer)

Lotan Rachel

(15 noiembrie 1946, Timișoara)

Pedagog. Professor (Teaching) Emerita of Education la Stanford University

S-a născut la Timișoara, purtând numele de Agi Schwartz. Urmând sfatul bunicului patern, Adolf Schwartz, tipograf și redactor de publicații în limba germană, Agi a frecventat grădinița, școala primară de limbă germană, apoi Liceul Lenau. La vârsta de 14 ani a emigrat cu familia în Israel, unde s-a stabilit la Ramat Gan. După absolvirea școlii, a servit în armata israeliană în anii 1965-1967.

Dr. Rachel Lotan este Professor (Teaching) Emerita of Education la Stanford. A împlinit funcția de *Director of Stanford Teacher Education Program* (STEP) între anii 1999 și 2014 și continuă să fie *Director of the Program for Complex Instruction* la Stanford. Cursurile și lucrările ei de cercetare tratează despre formarea profesorilor cât și despre aspecte ale procesului de învățământ (predare și învățare) în clase cu o compoziție academică și lingvistică variată.

A studiat la Universitatea Tel Aviv. La Stanford, a obținut două diplome M.A. (Education, 1981; Sociology, 1983) și un doctorat în Pedagogie (1985). Timp de 10 ani înainte de a începe activitatea post-licențială, Rachel Lotan a predat engleză și franceză în licee din Israel.

Din căsătoria cu Zohar Lotan în 1969 s-au născut Anat și Assaf. Soții Lotan au patru nepoți.

Publicații (Selecție)

- Lotan, Rachel A., D. Burns, *The Instructional Leadership Corps: Entrusting professional learning in the hands of the profession*, Learning Policy Institute, Palo Alto, CA. 2019
- Holthuis, N., R. A. Lotan, M. Mastrandrea, J. Saltzman, Why and how we teach about climate change, in E.J. Fretz, (Ed.), *Climate Change across the Curriculum*, Lexington Books, pp. 183 – 195, 2016
- Cohen, E.G., and R.A. Lotan, *Designing groupwork: Strategies for heterogeneous classrooms*, 3rd Edition, Teachers College Press. New York, NY. 2014
- Lotan, Rachel A., Developing language and content knowledge in heterogeneous classrooms, In *The teacher's role in implementing cooperative learning in the classroom*, R. Gillies, (Ed), Springer. pp. 187-203. 2008
- Cohen, Elizabeth G. and Rachel A. Lotan, Equity in Heterogeneous Classrooms, in Banks and Banks (Eds.), *Handbook for Multicultural Education*, Second Edition, Jossey-Bass. Pp. 736-750. 2004
- Lotan, Rachel A., and Alan Marcus, Standards-based assessment of teacher candidates' performance in clinical practice, *Issues in Teacher Education*, Vol. 11, Number 1, pp. 31-47. 2002
- Shulman, Judith H., Rachel A. Lotan, Jennifer A. Whitcomb, (Editors). *Groupwork in diverse classrooms: A casebook for educators*. New York: Teachers College Press. 1998
- Cohen, Elizabeth G. and Rachel A. Lotan, (Editors), *Working for equity in heterogeneous classrooms: Sociological theory in action*. New York: Teachers College Press. 1997
- Cohen, Elizabeth G., Rachel A. Lotan and Lisa Catanzarite, Can Expectations for Competence Be Treated in the Classroom? In M. Webster and M. Foschi (eds.) *Status Generalization: New Theory and and Research*, Stanford University Press. 1988
- Lotan, Rachel A., Understanding the Theories: Training Teachers for Implementation of Complex Instructional Technology. Ph.D. dissertation, Stanford University. 1985

Lovas Peter

(1934, Timișoara-2001, Freiburg)

Înotător și antrenor de înot

S-a născut într-o familie cu renume în oraș. Bunicul lui, Antal Lovas (1872, Temesvar-1930, Timișoara) și tatăl lui, Aristid Nicolae Lovas, au fost proprietari și șef-redactori la *Temesvarer Zeitung*, singurul cotidian în oraș în perioada 1852-1868. Ca urmare a conținutului antinazist al ziarului și a măsurilor rasiale, publicația a fost interzisă în anii 1940-1944. În septembrie 1944 a reapărut până în 1949, când a fost suprimat de regimul comunist.

În anii 1940, Peter Lovas a făcut parte din echipa de înotători de la ILSA (Industria Lânii). În anii 1951 și 1952 a fost ales în echipa națională a României și a devenit campion la fluture și bras. În anul 1955 sau 1956 s-a întors la Timișoara și a devenit antrenorul echipei de înotători la ILSA, echipă care a devenit una din cele mai bune din

România. Planifica antrenamentele, întotdeauna variate, cu deosebită grijă și mult timp în avans. Sub îndrumarea lui, sportivii în domeniul natației la Timișoara au devenit printre cei mai buni din țară. Cel mai mare succes ca antrenor l-a realizat prin pregătirea lui Ladislau Koszta pentru Jocurile Olimpice din 1968 în Mexico City, unde Koszta a ieșit pe locul 12 la bras 200m.

În anul 1970, cu ocazia unei călătorii în Austria, Peter Lovas a decis să nu se mai întoarcă în România. S-a stabilit la Freiburg, Germania, unde și-a continuat activitatea de antrenor.

Din anul 2000, în amintirea înotătorului și antrenorului Peter Lovas, se organizează în fiecare an la Timișoara un concurs internațional de înot pentru copii și juniori "[Memorialul Lovas Peter](#)". Concursul se desfășoară sub îndrumarea antrenorului Gheorghe Szuhaneck, fost elev al lui Lovas.

Rândul de jos, dreapta, Peter Lovas, antrenor, cu echipa de înotători ILSA; rândul de sus, primul din dreapta, Gheorghe Kun, al doilea din stânga, Gheorghe Böhm.

Surse

Temesvarer Zeitung pe wikipedia: https://de.wikipedia.org/wiki/Temesvarer_Zeitung

Pagina internet a foștilor sportivi de la ILSA: <http://www.ilsa-timisoara.net/lovas.htm>

Anii '60: participare olimpică la înot, prin Koszta și Lovas, articol publicat în SportTim, 2011

Ki-Kicsoda? A Bánsági Közélet Lexikonja. Szerkesztette Damó Jenő. Temesvár 1930

Löffler-Weisselberger Hedy

(1911, Timișoara – 2007, Israel)

Artist fotograf

Hedy Löffler- Weisselberger a fost unul dintre cei mai reprezentativi artiști fotografi ai României. Deja de pe băncile școlii, Hedy Löffler a fost pasionată de arta fotografică. Din 1930, timp de un an și jumătate, a fost eleva reputatei fotografe [Trude Fleischmann](#) (1895–1990) la Viena. În 1932 a deschis un atelier de fotografiat la Timișoara. A răspuns invitației directorului săptămânarelor ilustrate „Realitatea ilustrată” și „Magazinul”, mutându-se la București, unde a deschis un studio foto. În anul următor a participat pentru prima oară la o expoziție fotografică la Lucerna, unde a obținut o medalie de

argint. A fost începutul unei lungi serii de distincții în lumea întreagă. După închiderea studioului în 1948, a înființat un departament de fotografie în cadrul unei firme care organiza expoziții. În 1956 a fost unul din membrii fondatori ai Asociației Artiștilor Fotografi din România,

unde a fost aleasă membră în Comitetul de conducere și șefă a Comisiei de expoziții. Asociația s-a afiliat la FIAP (Fédération Internationale d'Art Photographique) care i-a acordat în 1961 titlul *Excellence FIAP*, iar în 1979, cel mai înalt titlu, *Honoraire Excellence de FIAP*.

Hedy Löffler a fost o fotografă deosebit de complexă și a publicat numeroase albume despre orașe și țări, dar și despre copii. Albumele ei de călătorie sunt o simbioză ideală între fotografie arhitecturală și reportaj documentar. Numeroase ilustrate din anii 1970 au purtat semnătura ei.

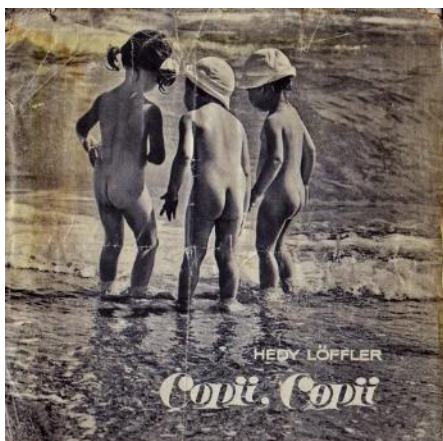
A fost căsătorita cu medicul Bruno Weisselberger. După pensionare, Hedy Löffler-Weisselberger a emigrat în Israel.

Publicații

- Brașov, Ed. Meridiane, București, 1962
- Vatra Dornei, Slănic Moldova, Ed. Meridiane, București, 1967
- Copii, Editura Meridiane București 1968
- Țara Bârsei, Ed. Meridiane, București, 1971
- Neapole, Ed. Meridiane, București, 1973
- Litoralul românesc, Editura Sport-Turism, București, 1975
- Sighișoara, Ed. Sport-Turism, București, 1976
- Belgia. Editura sport- turism București 1977
- Polonia - instantanee fotografice, Ed. Sport-Turism, București, 1978
- Paris (Cuvînt înainte de Ioan Grigorescu), Editura Sport-Turism, București, 1980
- București (Cuvînt înainte de Ioan Grigorescu), București, Ed. Sport-Turism, 1984
- Grădinile Bucureștiului, Editura Sport-Turism, București, 1984
- Orașe din Republica Democrată Germană, Ed. Sport-Turism, București, 1987

Surse

- Asociația Artiștilor Fotografi din România
<http://www.aafro.ro/evenimente/din-colecia-aafr-hedy-lffler-hon-fiap/>
- „Neuer Weg” (Tageszeitung in Rumänien, 1949-1992), 8 Nov. 1986
- Hedy Löffler în Wikipedia
https://ro.wikipedia.org/wiki/Hedy_L%C3%B6ffler
- „Bune de purtat” în „Ziarul de Iași”, 03.08.2008
<https://www.ziaruldeiasi.ro/opinii/bune-de-purtat~ni4stt>
- Hedy Löffler, *The Paris* (1980)
<https://www.flickr.com/photos/43423106@N04/albums/72157625879000918/with/5381023296/>

Coperta albumului *Copii, Copii*

Löwenfeld Wilhelm (Vili)

(n. 19 august 1922, Caransebeș – d. 2004, Pittsburgh)

Constructor (cu I. Kaufmann) al primului computer conceput și realizat în mediul universitar din România

Fiind evreu, în timpul celui de al Doilea Război Mondial (1941–1944) este internat într-un lagăr de muncă. Inginer, este profesor la liceul electrotehnic din Timișoara (1950–1952), apoi asistent și șef de lucrări la Institutul Politehnic (1952–1973). Între 1968–1973 este și directorul Centrului Teritorial de Calcul Electronic Timișoara. În 1974 emigrează în SUA, continuându-și cariera între 1975–1993 la [Case Western Reserve University](#) (CWRU) din Cleveland. Decorat în 2003 cu [Ordinul Național Steaua României](#) în grad de cavaler.

MECIPT este acronimul pentru „Mașina Electronică de Calcul a [Institutului Politehnic Timișoara](#)”. Acronimul s-a referit la trei calculatoare, numerotate 1, 2, respectiv 3.

Documentarea pentru realizarea calculatorului MECIPT-1 (Mașina Electronică de Calcul a Institutului Politehnic Timișoara) a fost începută în anul 1955 de Iosif Kaufmann și Wilhelm Löwenfeld, iar proiectarea în 1956, Kaufmann fiind principalul proiectant. Construcția propriu-zisă s-a făcut la [Liceul Piarist din Timișoara](#), sediul din acea perioadă a [Facultății de Electrotehnică](#). Calculatorul a fost pus în funcțiune în 1961. Pentru exploatarea sa, și având în vedere că alt colectiv lucra sub conducerea prof. [Alexandru Rogoian](#) la calculatorul [CETA](#), în cadrul facultății s-a înființat Centrul de Calcul (cu statut de centru de cercetare), având ca președinte pe prorectorul [Gheorghe Silaș](#). La colectiv s-au alăturat în 1961 [Vasile Baltac](#), în acel moment student în anul IV la IPT, angajat propriu-zis la 29 august 1962 și, în septembrie 1962, matematicianul [Dan Farcaș](#).

Surse

https://ro.wikipedia.org/wiki/MECIPT#Wilhelm_L.C3.B6wenfeld

Performanta romaneasca: Istoria computerului construit la Timisoara

http://adevarul.ro/locale/timisoara/performanta-romaneasca-istoria-computerului-construit-timisoara-s-au-proiectat-barajul-vidraru-cupola-romexpo-1_5651aa6b7d919ed50e7568d9/index.html

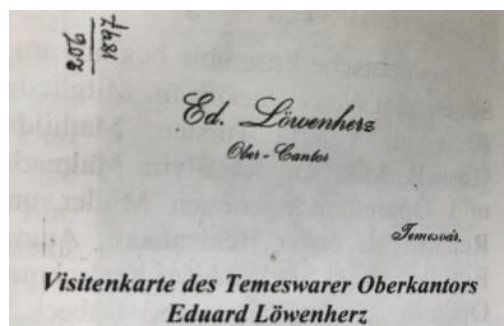
Cum arăta și funcționa primul calculator din România

http://adevarul.ro/locale/timisoara/cum-arata-functiona-calculator-romania-1_50ac9d937c42d5a66386e5d2/index.html

Löwenherz Eduard (Ede, Elias)

(1849 – Timișoara, 1927, cimitirul evreiesc)

Prim-cantor, cântăreț, compozitor și pedagog

Cartea de vizită a prim-cantorului Eduard Löwenherz

A fost unul dintre cei mai mari hazani și cântăreți de muzică clasică la Timișoara. A dat concerte împreună cu orchestra Filarmoniei, cu orchestra regimentului de infanterie 29, a participat la numeroase concerte în Redoutensaal, la serate muzicale, cântând lucrări, printre altele, de Haydn, Beethoven și Schubert.

A deschis o școală de canto în 1880, iar în 1889, Filarmonia deschide o școală de canto pentru fete de peste 14 ani (profesor dirijorul de cor Novacsek) și băieți peste 18 ani (profesor prim-cantorul Eduard Löwenherz). A fost membru în comitetul de conducere al Filarmoniei, membru într-un club de șah. E semnificativ cum a fost sărbătorit de comunitate și de întregul oraș în anul 1900 : „Al 25-lea jubileu al prim-cantorului din sinagoga din Cetate, Eduard Löwenherz, a fost deosebit de festiv. În ajun s-a organizat în onoarea lui o serenadă cu lampioane de către Societatea Filarmonică. A doua zi a avut loc un serviciu divin în sinagogă, la care prim-rabinul Moritz Löwy a ținut o cuvântare festivă. În timpul liturgiei a cântat corul Filarmoniei o lucrare pentru un cor de bărbați, special compusă de Rudolf Kárrász pentru această ocazie“. (Citat din Franz Metz, *Brauns Banater Rhapsodie*. Trad. din germană)

În anul 1882 au avut loc activități culturale deosebite cu ocazia unui festival coral, al jubileului de 100 de ani de la proclamarea orașului Timișoara ca oraș liber regal în anul 1782 din partea Împăratului Josef II cât și a aniversării de 25 de ani, de când Wilhelm Franz Speer devenise organist și capelmaestru la Domul din Timișoara. Cu această ocazie, Societatea

Filarmonică din Timișoara i-a interpretat pentru prima dată marele oratoriu *Die Könige in Israel* (*Regii din Israel*), compus de Speer. Partea solistică a regelui David a fost interpretată de tenorul Eduard Löwenherz.

A avut mai multe compoziții, printre care piesa *Adonaj moh odom*, care se cântă la evenimente funerare, publicată la Wettel în Timișoara.

Împreună cu soția lui, Anna, născ. Kohn, a avut trei copii: Zsigmond, Sándor și Irma (Városi Közlöny, 1990)

Surse

Metz, Franz, *Brauns Banater Rhapsodie. Bilder aus der Geschichte des Banater Musik- und Theaterlebens*. Edition Musik Südost, München, 2020

Idem, *O capodoperă muzicală pentru Timișoara*, în Publicația cu ocazia Simpozionului Internațional de Muzicologie din cadrul Festivalului Internațional « George Enescu », Ediția XX, 20-21 septembrie 2021, București. P. 109

https://issuu.com/mihaiolcosma/docs/simpozion_enescu_2021_ro

Löwy Mór (Móritz)

(14 octombrie 1849, Mosdós, lângă Kaposvár, Imperiul Austriac – 22 aprilie 1908, Opatija, înmormântat în cimitirul evreilor din Timișoara)

Rabin, exeget biblic, istoric

S-a născut la Mosdós, lângă Kaposvár. A studiat ebraică și Talmud, a studiat într-o ieșivă la Oradea, în paralel cu școala. La Berlin a fost auditor la institutul "Hochschule für die Wissenschaft des Judentums" și student la Facultatea de limbi și literatură. Și-a obținut diploma în limba și filosofia arabă la Würzburg în 1879.

În 19 octombrie 1879, Dr. Mór (Móritz) a fost ales prim-rabin al comunității evreilor din Cetate, Timișoara. Interesul pentru ceremonia inaugurării sale a fost atât de mare în oraș, că baronul Pulz, vice-mareșal și comandant militar, a dat ordin ca ofițerii care nu erau de serviciu să asiste la festivitate.

A avut reputația unui rabin erudit, pătruns de misiunea lui, cu un caracter demn și nobil. A îndeplinit diferite funcții și în comunitățile din Fabric și Iosefin, cu toate că acestea din urmă erau comunități independente. A introdus un serviciu divin pentru tineret cu predici în limba maghiară. Era cunoscător al filosofiei orientale, al istoriei religiilor și al Tamud-ului. A fost corespondentul mai multor publicații de specialitate și a publicat câteva lucrări de istorie și exegeză biblică.

A fost primul care a redactat și publicat o istorie a evreilor din Timișoara: *Skizzen zur Geschichte der Juden in Temesvár*.

Publicații

Skizzen zur Geschichte der Juden in Temesvár, Szegedin 1890

Cartea digitalizată în biblioteca Harvard University poate fi accesată online:

<https://archive.org/details/skizzenzurgesch00lwgoog>

Über das Buch Jona. Exegetisch-Kritischer Versuch, Szegedin 1892

Messiaszeit u. zukünftige Welt. Dogmengeschichtliche Studie, 1897 ș. a.

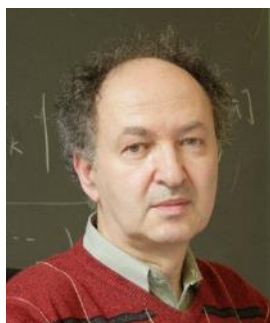
Sursă

Dr. Singer Jakab, *Temesvári Rabbik a XVIII és XIX-ik században*. Wieder Jakab Könyvnyomdája 1928

Lusztig George

(20 mai 1946, Timișoara)

Matematician. Abdun-Nur Professor of Mathematics [MIT](#). Norbert Wiener Professor

S-a născut la Timișoara, în 1946, într-o familie de evrei. Ca elev la liceu a participat și a câștigat [premiu](#) la Olimpiada Internațională de Matematică în 1962 și 1963. Într-un interviu își amintește cu recunoștință de profesori, printre care Maria Neumann, și de colegi de facultate, Andrei Barsony, Vasile Brînzănescu, Gheorghe Eckstein, Otto Liess, László Zsidó. A absolvit Facultatea de Matematică la Universitatea din București în 1968. Student fiind, a publicat lucrări care au atras atenția lui [Michael Atiyah](#). În 1968 a fost la o conferință în Italia și de acolo a plecat în Anglia, la Warwick și Oxford, unde l-a întâlnit pe Michael Atiyah care l-a invitat la *Institute for Advanced Study* (Princeton). Întors la Timișoara, a făcut cerere pentru plecare la Princeton și a fost refuzat. În schimb, cererea pentru plecarea la Bonn, la o conferință de o săptămână, a fost aprobată. De la Bonn, Lusztig a plecat la Princeton (1969) și nu s-a mai întors în România.

La [Institute for Advanced Study in Princeton](#) a studiat cu [Michael Atiyah](#) timp de 2 ani de zile. Și-a luat doctoratul în 1971 sub îndrumarea [William Browder](#) pentru teza *Novikov's Higher Signature and Families of Elliptic Operators*. Din 1971 a lucrat ca Research Fellow at Warwick University in England, iar în 1974 a fost numit Professor of Mathematics la Warwick University (1974-1977).

În 1978 a devenit profesor la facultatea de matematică de la [MIT](#) Massachusetts Institute of Technology. La MIT, George Lusztig este Abdun-Nur Professor of Mathematics și a fost numit Norbert Wiener Professor (1999-2009).

În 1972 s-a căsătorit cu Michal-Nina Abraham; au avut două fiice. În 2000 a divorțat și s-a căsătorit cu Gongqin Li în 2003. Fiica Irene Lusztig este cineast, realizatoarea documentarului ["Reconstruction"](#). G. Lusztig practică yoga în timpul liber.

George Lusztig despre condiția de evreu: "... nu sînt religios. Dar evreitatea a avut un rol important, atît în alegerea matematicii, care mi se părea cel mai departe de atingerea politicului, cît și prin faptul că era un domeniu în care aveam șansele cele mai mari să fiu judecat obiectiv. A contat și la plecarea mea din țară. Faptul că nu am primit un post în cercetare în România s-a datorat aproape sută la sută originii mele evreiești, mi s-a și spus atunci acest lucru, apoi mi s-a confirmat. Mi s-a povestit și că atunci cînd se discuta dacă să mi se dea recomandare pentru Princeton, se credea că fusesem invitat datorită conexiunilor evreiești".³⁹ Interviul cu Liviu Ornea, 2007

"Opera lui Lusztig se caracterizează printr-un înal nivel de originalitate, o tematică imensă, o remarcabilă virtuozitate tehnică și o deosebită profunzime în tratarea problemelor. Nu este nicio exagerare să afirmăm că George Lusztig este unul din cei mai mari matematicieni ai epocii noastre".⁴⁰ R.W.Carter

Publicații (selecție)

³⁹ Liviu Ornea: Interviul cu George Lusztig, 2007 <http://atelier.liternet.ro/articol.php?art=4767>

⁴⁰ R.W.Carter, A Survey of the Work of George Lusztig
http://projecteuclid.org/download/pdf_1/euclid.nmj/1150810003

- Cursurile despre *Representations of finite Chevalley groups* la CBMS Regional Conference la Madison, Wisconsin în august 1974 au fost publicate de [American Mathematical Society](#) în 1975.
- *Characters of reductive groups over a finite field*, 1984
- *Introduction to quantum groups* (1993)
- *Hecke algebras with unequal parameters*. 2003

Premii și distincții

- [London Mathematical Society](#)'s Berwick Prize of the London Mathematical Society (1977)
- [American Mathematical Society](#)'s [Cole](#) Prize in Algebra (1985)
- The [Brouwer](#) Medal of the Dutch Mathematical Society (1999)
- [AMS Leroy P. Steele Prize](#) for Lifetime Achievement (2008), pentru întreaga activitate
- 2014 [Shaw Prize](#) in Mathematical Sciences
- Honorary Professor at the University of Cordoba, 1989, and the Doctor Honoris Causa from the University of Paris VII, 1997.
- In 2003, he was awarded the Romanian National Order "Faithful Service" Grade of Commander.
- Honorary Member of the Mathematics Institute of the Romanian Academy in 2005
- The Diploma of Academic Merit by the Romanian Academy in 2007.
- A Simons Fellowship in Mathematics in 2014.
- A fellow of the Royal Society (1983), a fellow of the American Academy of Arts and Sciences (1991), and a member of the National Academy of Sciences (1992).

Legături externe

[Wikipedia](#)

Liviu Ornea: Interviu cu George Lusztig, 2007

<http://atelier.liternet.ro/articol.php?art=4767>

R.W.Carter, A Survey of the Work of George Lusztig

http://projecteuclid.org/download/pdf_1/euclid.nmj/1150810003

[Mathematics Genealogy Project](#)

[MathSciNet](#)

George Lusztig, geniul român de la Massachusetts Institute of Technology

<http://jurnalul.ro/special-jurnalul/reportaje/george-lusztig-geniu-roman-de-la-massachusetts-institute-of-techology-650283.html>

M

Maiorescu Toma George

(n. 8 decembrie 1928, Reșița - 6 iulie, 2019)

Prozator, eseist, poet, publicist, fondatorul disciplinei "ecosofia"

S-a născut cu numele de Maier (Mayer) într-o familie de intelectuali evrei. Bunicul după tată era doctor în drept, magistrat, bunicul după mamă, Armin Marosy, pictor și profesor de latină și desen, personalitate respectată în oraș, secretarul Comunității Evreilor. Mama - Boriska, născută Marosy, tatăl - Ștefan Mayer, funcționar de bancă. Urmează școala primară la Reșița, gimnaziul și liceul la Caransebeș și Timișoara. Rămâne fără tată în 1943 (trimis într-un lagăr de muncă forțată, de unde nu se mai întoarce), fără mamă în 1953. În anii războiului este elev la Liceul Izraelit din Timișoara luându-și bacalaureatul în 1947.

Din perioada în care frecventează Liceul Izraelit din Timișoara, păstrează prietenii pentru o viață și un bun cultural și identitar. Este, ca mulți alții din generația lui, atras de idealul comunist. Studiază la Facultatea de Litere și Filosofie de la Universitatea din Cluj (1947–1948) și la Universitatea din București (1948–1949). După terminarea studiilor ca bursier la Institutul de Literatură „Maxim Gorki” (1949-1954) din Moscova, lucrează ca redactor la „Contemporanul” și „România pitorească”, publică volume de poezii, eseuri și reportaje. Este unul dintre intelectualii de vază, unul dintre gânditorii cei mai de seamă din România începând din 1945, anul debutului său, până în zilele noastre. În 1990 devine președinte fondator al Mișcării ecologiste din România, membru în Consiliul Provizoriu al Unității Naționale, iar mai târziu, deputat.

A colaborat la „Contemporanul”, „Gazeta literară”, „România literară”, „Luceafărul”, „Tribuna”, „Orizont”, „Flacăra”, „România liberă”, „România pitorească”, „Viața militară” etc. Între anii 1963–1975 a publicat și o seamă de cărți de călătorie (America de Sud, Orientul apropiat, Africa de Nord, Europa etc.) realizând în calitate de autor total (scenarist, operator și regizor) filme TV despre locurile vizitate. Autor a circa 40 de volume de poeme, proză, filosofie și publicistică, Toma George Maiorescu este binecunoscut în lume prin traduceri (uneori de scriitori ca Evgheni Evtușenko sau Pablo Neruda) în peste 20 de limbi. La rândul său a tălmăcit pentru prima oară în românește poeți polonezi ca T. Roziewicz, Cz. Miłosz, greci ca Iannis Ritzos, M. Ludemis, T. Livaditis, turci ca Nazim Hikmet etc. În 2011 și 2012 TGM a fost nominalizat pentru Premiul Nobel în Literatură. Este în continuare activ și lucrează la volume noi.

Opera (selectiv)

- *Lespezi pe un veac apus*, Reșița, 1947;
- *Călătorie prin vreme*, București, 1956;
- *Ritmuri contemporane*, București, 1960;
- *Ochii Danielei*, București, 1963;
- *Pași peste ape*, București, 1965;
- *Zeii desculți*, București, 1966;
- *Dialog... cu secolul și oamenii lui*, I-II, București, 1967-1972;
- *Timp răstignit*, București, 1969;

- *Jurnalul unei pasiuni*, București, 1975;
- *La echinox de toamnă*, București, 1977;
- *Fata din Piața Sfârșitului*, București, 1980;
- *Răstimp între cuvinte*, București, 1984;
- *Poeme*, București, 1985;
- *Noapte bună, Săgetătorule!*, București, 1989;
- *Strategie și supraviețuire*, Chișinău, 1992;
- *Poezii - Poemes*, ediție bilingvă, traducere de Radu Cretzeanu, Andree Fleury, Ion Matei și Paul Miclău, București, 1997;
- *Proze*, București, 1998;
- *Ecosofia*, București, 2001;
- *Convorbiri în amurg*, București, 2002;
- *Cinci jurnale de bord și coroana de spini*, București, 2003
- *Prințul metaforei la curțile metafizicii*, Editura Hasefer, 2008
- *Geneze la borna stelară*, București, 2013
- *Geopome rătăcitoare. Halte și momente pe oceane și continente*, Editura Hasefer, 2013
- *Insomnie semantică*. Tipo Moldova, Iași 2013

Legături externe

Crispedia.ro

http://www.crispedia.ro/Toma_George_Maioreescu

Wikipedia.ro

http://ro.wikipedia.org/wiki/Toma_George_Maioreescu

[La mulți ani, Toma George Maioreescu!](#)

http://www.bjt2006.org/GN_TGM_5013.pdf

T.G.Maioreescu : "Este ceasul al doisprezecelea pentru înființarea unui muzeu al spiritualității iudaice în România". Interviu realizat de Alexandru Marinescu, 2014

<http://acum.tv/articol/69870/>

Majtényi Erik

(19 septembrie 1922, Timișoara - 22 ianuarie 1982, București)

Poet, scriitor, traducător, jurnalist

Fotografii din arhiva Geza Kornis

Erik Majtényi (numele la naștere: Erik Mann) a fost un poet, prozator, ziarist și traducător maghiar din România, evreu originar din Banat.

Majtényi s-a născut în familia ziaristului, scriitorului și traducătorului evreu Endre Mann. A crescut în strada Uri din cartierul Fabric. La origine numele familiei Mann era Mendel. După

studii neterminate la gimnaziul Diaconovici Loga, Erik Mann a lucrat printre altele, la tipografia Uhrmann, la un atelier fotografic, și apoi ca muncitor la fabrica „Industria Lânei” și la fabrica TEBA. Primele poezii i le-a publicat la Brașov István Korda în gazeta „Brassói Lapok”. În august 1941, în vremea regimului Antonescu, Mann a fost arestat la Brașov sub acuzația de dezertare de la armată și de încercare de a traversa ilegal granița. A fost deținut apoi la București în casa de arest a Siguranței, apoi în Lagărul de la Târgu Jiu și ulterior, în Penitenciarul Jilava. Ca deținut a lucrat la filatura de cânepă a lui Suleiman Zülfi și apoi într-un atelier de produs frânghii.

După schimbarea regimului în toamna 1944, fiind considerat din eroare german, el a fost întemnițat, și apoi deportat la munci forțate în Uniunea Sovietică, în bazinul minier al Donețului. Ion Ianoși povestește că, în gara Iași, din rândul deportaților germani, Erik Mann a strigat către Mihai Novicov, cu care fusese în legătură în timpul ilegalității: „Spune-le că sunt comunist și scoate-mă de aici!” la care Novicov a replicat: „Și acolo, în detașamentele de muncă, e nevoie de comuniști!” În urma unor intervenții din partea autorităților comuniste din România, a fost eliberat și repatriat.

A lucrat în anii 1946-1948 ca ziarist la organul comunist local din Timișoara, „Luptătorul bănățean” (devenit ulterior „Drapelul Roșu”), apoi la gazete din București - redactor la ziarul de limba maghiară „Ifjűmunkás (Tânărul muncitor)”, unde în 1949 și-a schimbat numele din Eric Mann în Erik Majtényi, apoi la Editura Tineretului (1952-1953), a colaborat apoi între anii 1953-1954 la „Előre” (Înainte), organul din București al Partidului Comunist Român în limba maghiară. Între anii 1955-1956 a fost secretar al Uniunii Scriitorilor, apoi în 1957 a fost membru în comitetul de redacție al ziarului „Igaz Szó” (Cuvânt adevărat) din Târgu Mureș, iar în 1958-1959 a scris în revista culturală „Művelődés” (Cultura), în 1963 a colaborat la „Utunk” (Drumul nostru) și între 1964-1982 a fost membru al redacției cotidianului „Előre”. Majtényi a făcut parte și din comitetul de redacție a revistei literare „Bánsági Írás” (Scrisul bănățean). După unele informații, din arhivele Securității sau alte surse, fiind gazetar și om de litere, Majtenyi s-a aflat în atenția organelor de securitate și ar fi scris începând din anii 1950 unele rapoarte la cererea lor.

Majtényi și-a făcut debutul literar încă în 1940 în gazeta „Brassói Lapok”. După război s-a făcut cunoscut printr-o poezie angajată idealurilor comuniste - între altele prin versurile publicate în antologia *Ötven vers* (Cincizeci de versuri) din anul 1950. Din cauza alinierii poeziei sale la spiritul realismului socialist și al proletcultismului, ea a fost în mare măsură dată uitării. În urma revoluției din anul 1956 din Ungaria, Majtényi s-a îndepărtat de idealurile comuniste la care s-a atașat în anii 1940-1950 și a abandonat lirismul angajat și entuziast în favoarea unei poezii meditative. Căminul este marcată de volumul *Búcsú az ódáktól* (Adio odelor) publicat la Târgu Mureș în anul 1957. Dintre volumele de poezii publicate ulterior au fost apreciate *Szobrot álmodtam* (Am visat o sculptură, 1962), *Pirkadástól virradatig* (Din amurg până în zori) și volumul de versuri pentru copii *Fehér madár* (Pasărea albă). Hugó Ágoston a afirmat că scrierile de science fiction ale lui Majtényi au „miez, originalitate, un stil șocant și o arhitectonică frapantă, în stare să satisfacă și exigențele literare cele mai selecte.” Romanul autobiografic al lui Majtényi „**Hajóharang a Hold utcában**” (1976) – „Clopot de bord în strada Lunii” s-a bucurat de aprecieri elogioase. Majtényi s-a distins și prin activitatea sa de traducător din literatura română și străină.

A locuit la București într-o vilă în apropierea Șoselei Kiseleff, care, alături de restaurantul vecin, a fost vreme de mulți ani un loc de întrunire a boemei maghiare din București, unde puteau fi văzuți literați ca András Sütő, Géza Páskándi, Andor Bajor, János Szász, Lajos Földes și alții. Majtényi a fost cunoscut pentru ajutorul pe care l-a dat adesea scriitorilor maghiari aflați la

nevoie sau la începutul carierei. S-a bucurat de o căsătorie reușită cu Oly Lőrincz, și ea locuitoare a cartierului unde a copilărit. Au avut patru fiice, din care una a murit de copil.

Majtényi a murit de cancer la București în anul 1982, la vârsta de 60 ani. Conform dorinței sale, a fost incinerat și cenușa sa fost înmormântată la cimitirul din cartierul Elisabetin din Timișoara. Portretul de pe mormântul său, sculptat în relief de bronz de către sculptorul Csaba Ungor, a dispărut, fiind furat de hoți de metale. Una din fiicele lui Majtényi, Ágnes Majtényi a fost un timp șefa secției maghiare a Radiodifuziunii române în timpul regimului post-comunist.

Premii și onoruri

1953 - Premiul de stat al R.P.România pentru volumul de poezii „Őrségen” (În gardă)

1975 - Premiul pentru traduceri al Uniunii Scriitorilor din România.

Publicații (Selecție)

Versuri (volume): 1953 - *Őrségen* (1953) (De strajă); 1957 - *Búcsú az ódáktól* (1957) Târgu Mureș (Adio odelor); 1958 - *Az utolsó Zsolnok avagy egy tündöklő utód dicsőségének és bukásának keserves históriája* (poezie satirică narativă) ; 1959 - *Biztató* (Încurajator); 1960 - *Csillagaink most sokasodnak*; 1962 - *Pirkadástól virradatig* (Din ajun până în zori); 1962 - *Útavaló* (versuri alese); 1965 - *Szobrot álmodtam* (Am visat o statuie); 1969 - *Legszebb versei* (coord. Páskándi Géza); Ed.Tineretului; 1972 - *Egy vers egyedül*; 1981 - *Most át kell írnom ezt a menetrendet* (Acum trebuie să rescriu acest orar); 1983 - *Emberek, lakások lakói* (selecție de traduceri).

Versuri și proză pentru copii (volume). Vezi wikipedia

Roman

1976 - *Hajóharang a Hold utcában* (roman - Clopot de bord în strada Lunii; a doua ediție 1977; reeditat - 1988)

Traduceri

Maytényi a tradus din limba română în limba maghiară din poeziile lui [Alexandru Vlahuță](#), [Mihai Eminescu](#), [Maria Banuș](#), [Radu Boureanu](#), [Emil Isac](#), [Eugen Jebeleanu](#), [Virgil Teodorescu](#), [Marcel Breslașu](#), [Magda Isanos](#), [Mihu Dragomir](#), [Nicolae Țic](#), de asemenea, din scrierile lui [Hașdeu](#), și [Theodor Constantin](#). A mai tradus în maghiară literatură pentru copii din limbile germană (de pildă din [Wilhelm Busch](#)) franceză ([fabule](#) de [La Fontaine](#)), română ([George Coșbuc](#), [Gellu Naum](#)) și rusă (din [Vladimir Maiakovski](#)), romanul Trei camarazi (Három bajtárs) al lui [Erich Maria Remarque](#). Cu László Lőrinczi și János Szász- Antologia literaturii maghiare vol. I-III

Traduceri din scrierile lui Majtényi în limba română

Capcana de beton, [Editura Facla](#), Timișoara 1976; *Versuri alese*, trad. [Nicolae Teică](#), H.Grănescu [ESPLA](#), București 1955; *Mazăre mazărice* (trad.Ion Horea) - ilustrații de Nicu Russu - [Editura Ion Creangă](#), București 1973; *Micii marinari* - Editura Tineretului, 1954; *Melcul* - traducere de [Mioara Cremene](#), ilustrații de Julia A.Tollas, 1959; *Iepurașii călători* - traducere de [Ion Hobana](#), ilustrații [Dem. Demetrescu](#) Editura Tineretului, 1955

Poezii de Majtényi au fost puse pe note de compozitorul József Hencz.

Surse: wikipedia https://ro.wikipedia.org/wiki/Erik_Majt%C3%A9nyi

Informații de la familie și contemporani.

Mann Endre

(1900, Timișoara - ?)

Jurnalist, traducător, publicist

Endre Mann s-a născut la Timișoara (Temesvár), pe atunci în Regatul Ungariei din Imperiul Austro-Ungar, în anul 1900, într-o familie de evrei Mann, la origine Mendel.

A făcut studii liceale la Timișoara și apoi, până în 1919, la Seghedin (Szeged).

Între cele două războaie mondiale a lucrat la ziare de limbă maghiară din Timișoara – *Friss Újság*, *Szezon*, *Esti Szó* și gazete de sport. La finele anului 1940 în urma dispozițiilor legilor rasiale, a fost concediat de la ziarul *Esti Szó* și apoi deportat într-un lagăr de muncă forțată lângă Focșani.

În 1945 a fost redactor și crainic la emisiunile Radiodifuziunii române în limba maghiară, iar din 1946 redactor al publicației în limba maghiară *A Szakszervezeti Élet (Viața sindicală)*, iar după 1950 la *Hivatalos Közlöny* (Monitorul oficial). Ulterior a lucrat la Studioul de filme de la Buftea ca traducător pentru subtitrajele în limba maghiară.

A devenit cunoscut și prin traduceri literare în maghiară, ca de pildă basme de Wilhelm Hauff, apărute în Editura Tineretului (Ifjúsági Könyvkiadó).

În 1962 Mann a publicat o carte de bucate *Sütemények és édességek* (Prăjituri și dulciuri), care a apărut în două ediții.

Endre Mann a fost, din prima căsătorie, tatăl poetului, scriitorului, ziaristului și traducătorului Erik Majtényi. Între 1937-1945 a fost căsătorit cu Sarolta Pintér, (născută în 1904 la Cuvin/Kovin, actualmente în Banatul sârbesc), de religie creștină reformată.

Surse

Gyula Dávid (red.) - *Romániai magyar irodalmi lexikon* vol III , Kriterion, București 1994 (Lexicon al literaturii maghiare din Romania). [ISBN 973-26-0369-0](https://doi.org/10.1007/978-96-3-06-0369-0)

A 104-éves néni a karácsonyi képeslapot...

<https://infostart.hu/kulfold/2008/12/24/a-104-eves-neni-a-karacsonyi-kepeslapot-varja-legjobban-247356/amp>

Tanúvallomás a 20. századról

https://kronikaonline.ro/szines/tanuvallomas_a_20_szazadrol

Bukaresti Rádío Románia

http://regi.bukarestiradio.ro/index.php?option=com_content&view=article&id=56&Itemid=97&lang=ro&showall=1

Marcus Arke

(6.05.1931, Galați - 29.11.2015, Timișoara)

Inginer, directorul fabricii Electrotimiș

Arke Marcus s-a născut într-o familie de evrei în Galați. A fost elev la Școala Primară a Comunității Evreiești din Galați, apoi la Liceul Comunității Evreiești din Galați. Între anii 1941-1944, a suferit din cauza măsurilor antievreiești. A purtat steaua galbenă, a fost repartizat, împreună cu colegii de clasă, în detașamente de muncă obligatorie, la lucrări de curățare a străzilor și la dezgroparea rămășițelor pământești în cimitirul ortodox din Galați. Familia Marcus a fost expulzată din propria ei locuință, în cadrul acțiunii de românizare a proprietăților și întreprinderilor evreiești.

În anul 1956, a absolvit Facultatea de Mecanică la Institutul Politehnic Timișoara și, fiind un student cu rezultate excepționale, a fost reținut ca și cadru didactic la facultate. Inginer-șef la fabrica Electro-Banat, în anul 1972 este numit director al fabricii Electrotimiș, cu sediul pe Calea Buziașului nr. 15, pe care a condus-o de la înființare până în decembrie 1989. Electrotimiș a fost un producător de mașini și utilaje de serie mică și unicate cât și scule nestandardizate și piese de schimb pentru fabrici din ramura electrotehnică. Succesul acestei întreprinderi emblematice în Timișoara s-a datorat în mare parte competenței și calităților de conducător ale inginerului Arke Marcus.

"A fost un caracter puternic, un luptător dedicat, disciplinat și consecvent în gândire și fapte. A fost un om cu excepționale aptitudini de conducător și manager, intransigent cu colaboratorii, dar mai ales cu sine însuși", a rostit dl ing. Paul Weinberg la comemorarea ing. Arke Marcus în cadrul ședinței Asociației Inginerilor din Timișoara în Sala Festivă a Rectoratului Politehnicii Timișoara pe data de 15 septembrie 2017.

După 1990 a activat ca Director de resort la Comtim, un combinat agricol, și ca reprezentant coordonator al unei fabrici de încălțăminte. Electrotimiș a dispărut prin fuzionarea prin absorbție cu S.C. Bega Tehnomet S.A. Comtim a fost achiziționat de firma Smithfield Foods.

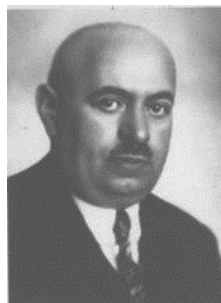
Surse

Arhiva dnei Doina Marcus, soția ing. Arke Marcus
Ing. Paul Weinberg, colaborator și prieten al familiei

Marcus Iosif (Jozsef)

(1883, Sniatyin, Austro-Ungaria, azi Ucraina de Vest – 27.02.1945, Timișoara)

Profesor de latină; director al Liceului Israelit pentru băieți (1925-1945)

Portret pe tabloul absolvenților Liceului Israelit 1943-1944

S-a născut într-o familie de evrei comercianți. A făcut studii de filologie. În 1906 a fost profesor la Cernăuți, apoi la Siret, mai târziu a fost numit director de școală la Storojineț, apoi la

Cernăuți. Începând din 1925 până la sfârșit, a fost profesor de latină și director la Liceul Israelit pentru băieți din Timișoara. S-a remarcat prin calitățile sale pedagogice și prin personalitatea de director chibzuit și conciliant.

A fost membru în Asociația Națională Evreiască, în Hevra Kadișa (asociația care se ocupă de înmormântări și cimitir) și în administrația căminului de bătrâni.

A publicat o lucrare intitulată "Schönheiten der römischen Sprache" și alte scrieri filosofice.

Bibliografie

Ki-Kicsoda? A Bánsági Közélet Lexikonja. Szerkesztette Damó Jenő. Temesvár 1930

Markovits Andrei S.

(n. 6 octombrie 1948, Timișoara)

Politolog și sociolog

Andrei Markovits s-a născut la Timișoara ca unicul fiu al unei familii evreiești. Tatăl lui era economist, cu un doctorat obținut la Universitatea de Științe Economice din Budapesta în 1938. Bunicii din partea ambilor părinți au pierit în Holocaust. La vârsta de 9 ani, Andrei Markovits și-a pierdut mama și a emigrat cu tatăl lui în Austria, la Viena.

Studii

După ce a obținut diploma de Matura (corespunde bacalaureatului), a fost acceptat student la [Columbia University](#) în New York City, unde a studiat științe politice, economie, sociologie și business administration. După ce și-a luat doctoratul în 1976, a lucrat la Center for European Studies at [Harvard University](#).

Între 1977 și 1983, Markovits a fost conferențiar la [Wesleyan University](#) în Middletown, Connecticut. A continuat la Boston University, unde a fost conferențiar la Facultatea de Științe Politice din anul 1983 până în 1992. Apoi a devenit profesor la Facultatea de Științe Politice la [University of California at Santa Cruz](#). În anul 1999 și-a început activitatea la University of Michigan, unde a avut titlatura de Arthur F. Thurnau Professor și Karl W. Deutsch Collegiate Professor of Comparative Politics and German Studies

Temele activității sale de cercetare

Lucrările lui Andrei Markovits tratează subiecte ca: politica Germaniei și a Austriei, antisemitismul și antiamericanismul, mișcările sociale și politice din Europa, cultura sportului în Europa și America de Nord, rolul animalelor domestice în societatea contemporană și altele.

În 1983 a fondat revista semestrială *German Politics and Society* care a devenit cea mai importantă revistă de specialitate în S.U.A. despre politica actuală a Germaniei. A fost profesor vizitator în universități din Germania (Bochum; Osnabrück; Lüneburg); Austria (Viena; Innsbruck ca Fulbright scholar); Elveția (St. Gallen) și Israel (Universitatea Ebraică la Ierusalim; Universitatea Tel Aviv). De asemenea, a fost membru în Wissenschaftskolleg zu Berlin (1998-1999) și în Center for Advanced Study in the Behavioral Sciences (CASBS) la Stanford University (2008-2009).

Distincții

- 1997 "Excellence in Teaching Award" la University of California, Santa Cruz, pentru cel mai bun profesor în acel an.
- 2007 La University of Michigan, Tronstein Award pentru cel mai bun profesor la Facultatea de Științe Politice și Golden Apple Award pentru cel mai bun pedagog în campusul din Ann Arbor la University of Michigan.
- 2007 I s-a decernat titlul de Doctor Phil. honoris causa de către Facultatea de Științe Sociale la [Leuphana Universität Lüneburg](#) in Lüneburg, Germania.
- 2009 Markovits a primit poziția de profesor Arthur F. Thurnau la University of Michigan.
- 2012 I s-a acordat *Bundesverdienstkreuz erster Klasse* de către Președintele Republicii Federale Germania, înmănat de către Consulul General al R.F.G.
- 2016 Primește Tronstein Award pentru cel mai bun profesor la Facultatea de Științe Politice, University of Michigan, pentru a doua oară - un caz unic în istoria facultății.

Viața personală

Andrei Markovits locuiește împreună cu soția lui, Kiki, în Ann Arbor, Michigan. Este pasionat de sport și de muzică clasică, dar și de muzică rock, în special de grupul *The Grateful Dead*. În casa Markovits câinii din rasa *golden retriever* sunt considerați membri de familie.

Publicații

Markovits a publicat 19 cărți (ca autor sau co-autor), peste 100 de articole științifice, peste 50 de eseuri. Publicații de Andrei Markovits sunt traduse în 17 limbi.

German politics

- *From Bundesrepublik to Deutschland: German Politics after Unification*
- *The German Left: Red, Green, and Beyond*
- *The German Predicament: Memory & Power in the New Europe*
- *The Politics of the West German Trade Unions: Strategies of class and interest representation in growth and crisis*

Anti-Americanism

- *Uncouth Nation: Why Europe Dislikes America*
- *Amerika, dich haßt sich's besser*

Sport

- *Offside: Soccer and American Exceptionalism* (with Steven L. Hellerman)
- *Sports Culture Among Undergraduates: A Study of Student-athletes and Students at the University of Michigan*
- *Gaming the World: How Sports are Reshaping Global Politics and Culture" (with Lars Rensmann)^l*

Treatment of Animals in Contemporary Society

- *From Property to Family: American Dog Rescue and the Discourse of Compassion*

Legături externe

Andrei Markovits' Homepage

<http://www.andymarkovits.com/>

Andrei Markovits on wikipedia

https://en.wikipedia.org/wiki/Andrei_Markovits

Homepage at the University of Michigan

<http://www-personal.umich.edu/~andymark/>

Luciana Friedmann, O conferință care a stârnit interes, în Realitatea evreiască, nr. 386-387

http://www.bjt2006.org/LF_conferinta_2811.pdf

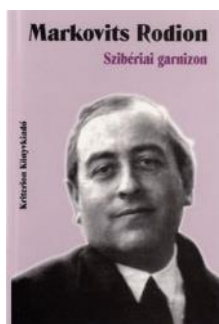
Getta Neumann, Teme de actualitate prezentate în mod strălucit la JCC Timișoara, 2012

http://www.bjt2006.org/GN_Andrei_Markovits_2812.pdf

Markovits Rodion

(15 iulie 1884, Kisdérce, Monarhia Austro-Ungară – ✱ 27 august 1948, Timișoara, România)

Scriitor și jurnalist de limba maghiară

S-a născut, ca Markovits Jakab, la Kisdérce (Gherța mică). Reb Jakov, bunicul lui, s-a stabilit în satul Gherța Mică și s-a căsătorit cu fiica singurei familii de evrei din așezare. József Markovits, tatăl lui, a studiat într-o ieșiva și a dobândit și cunoștințe de cultură generală. Fiind cel mai înstărit evreu din sat și cunosător de carte, citea din Tora de Șabat și, la un moment dat, a devenit președintele comunității ortodoxe evreiești din satul Turț. Printre rudele familiei Markovits se numărau mai mulți rabini. Viața și creația lui Jakab Rodion (prenumele l-a adoptat de la Rodion Raskolnikov, eroul din romanul *Crimă și pedeapsă* de Dostoievski) au fost puternic influențate de trei elemente fundamentale: satul natal cu peisajul său geografic și

etnografic; experiența sa de viață din prizonieratul rus cu greutăți și întorsături inimaginabile; atașamentul față de tradiția și religia evreiască cu componente sale esențiale - respectul pentru carte, spiritul rațional, bunătatea și umorul. (v. János Szekernyész în Bibliografie)

A urmat liceul la Satu Mare și a studiat dreptul la Târgu Mureș și Budapesta. În timpul studenției a publicat articole și nuvele. În ianuarie 1915 a fost înrolat în armata austro-ungară și a căzut prizonier în iunie 1916 în Rusia. A petrecut șapte ani în Siberia, unde a prestat o muncă foarte grea la Krasnoiarsk. În această perioadă a redactat *Szibériai Újság*, publicația în limba maghiară a prizonierilor din Krasnaia Recika. În 1921, Rodion Markovits s-a stabilit în Satu Mare, practicând avocatura și publicând în presa maghiară interbelică: *Szamos* și *Keleti Újság*. În 1926 a publicat în ziarul *Keleti Újság* din Cluj un anunț prin care îi invita pe foștii prizonieri în Rusia să-și povestească trăirile. Mărturiile lor le-a folosit în redactarea volumului "Garnizoana din Siberia", subtitrat "roman-reportaj colectiv", care a apărut ca foileton în *Keleti Újság* între aprilie și august 1927. În 1928 a fost publicat în două volume. În doi ani a fost tradus în 14 țări și a devenit un best-seller internațional. Multe discuții s-au purtat asupra categorisirii operei - un roman documentar sau un reportaj colectiv – pentru că este un amestec de ficțiune, jurnal și document istoric. Valoarea sa literară a fost contestată de unii critici care i-au reproșat unilateralitatea relatării, stilul neîngrijit, compoziția confuză. Totuși, cartea a fost și rămâne expresia fascinantă a unei zguduitoare experiențe de război.

În romanul *Sánta farsang*, 1933 (tradus în română: *Câșlegi într-un picior*) regăsim amintiri din copilăria petrecută în sat, iar în volumul de nuvele *Reb Ancsli és más avasi zsidókról szóló széphistóriák*, 1941 (*Reb Ancili și alte povestioare despre evreii din Oaș*, tradusă în română în anul 2014), un spirit și un stil foarte apropiate de literatura idiș.

Ca și alți scriitori din generația lui, de ex. Malraux, Shaw, Panait Istrati, André Gide, Markovits avea vederi de stânga, comuniste. La Timișoara era într-un grup de intelectuali de stânga

precum poetul Endre Károly, poetul și scriitorul Robert Reiter (pseudonimul lui Franz Liebhard) sau artistul Julius Podlipnyi.

Rodion Markovits a continuat să publice articole la *Temesvári Hírlap* în anii postbelici, la Timișoara, și după război la *Szabad Szó* și în alte publicații. Timp de câțiva ani, Markovits a fost președintele Asociației Scriitorilor de Limbă Maghiară din Banat.

A murit subit, în timp ce dormea, în 27 august 1948 și este înmormântat în Cimitirul evreilor din Timișoara.

Uitată timp de vreo 15 ani după moartea lui, atenția editorilor s-a îndreptat, sporadic asupra operei lui Rodion Markovits. În 1965 a apărut o nouă ediție a cărții *Garnizoana din Siberia*, iar în 1970 un volum cu lucrările lui de publicistică, sub îngrijirea lui János Szekernyész. După Revoluția din 1989 interesul a reînviat. *Garnizoana din Siberia* s-a republicat în Editura Dacia, opera lui a fost inclusă într-o antologie comemorativă a scriitorilor din județul Satu Mare, povestirile sale *Reb Áncsi...* au fost traduse în română și publicate într-o ediție bilingvă. Casa familială a scriitorului din Gherța Mică a devenit Casa Memorială Rodion Markovits.

Publicații

- *Ismét találkozom Balthazárral* (nuvele, Satu Mare 1925)
- *Szibériai garnizon* (kollektív riportregény, Kv. 1927; ediție nouă în 1965, introducere de József Méliusz; Kv. 1981, introd. Kovács Nemere; Kriterion Könyvkiadó 2005, Szekernyész János előszavával)
- *Aranyvonat* (Budapesta, 1929; Kriterion, Kolozsvár, 2011; Kráter Műhely Egyes. 2012)
- *Sánta farsang* (Bp. 1933; București 1967)
- *Reb Áncsi és más avasi zsidókról szóló széphistóriák* (Timișoara 1939); *Reb Áncsi és más avasi zsidókról szóló széphistóriák/Reb Áncsi și alte povestioare despre evreimea Oașului* (trad. Felician Pop, Kriterion, Cluj, 2014.)
- *Páholyból* (Din lojă) (válogatott publicisztikai írások, Szekernyész János szerkesztésével és utószavával, 1970)

Bibliografie

Szekernyész János, Egy világsiker eredői, öszetevői és utórezgése

http://www.multesjovo.hu/hu/aitdownloadablefiles/download/aitfile/aitfile_id/1437/

Markovits Rodion în wikipedia

https://hu.wikipedia.org/wiki/Markovits_Rodion

http://www.diasporatm.ro/regi/upload/files/sz-r_Markovits-Rodion.pdf

Andrea Ghiță, Scriitorul Rodion Markovits a fost comemorat... (publicat în revista online Baabel)

<http://baabel.suprapus.ro/2013/09/andrea-ghita-scriitorul-rodion-markovits-a-fost-comemorat-de-satmareni/>

Marcus Arke

(6.05.1931, Galați - 29.11.2015, Timișoara)

Inginer, directorul fabricii Electrotimiș

Arke Marcus s-a născut într-o familie de evrei în Galați. A fost elev la Școala Primară a Comunității Evreiești din Galați, apoi la Liceul Comunității Evreiești din Galați. Între anii 1941-1944, a suferit din cauza măsurilor antievreiești. A purtat steaua galbenă, a fost repartizat, împreună cu colegii de clasă, în detașamente de muncă obligatorie, la lucrări de curățare a străzilor și la dezgroparea rămășițelor pământești în cimitirul ortodox din Galați. Familia Marcus a fost expulzată din propria ei locuință, în cadrul acțiunii de românizare a proprietăților și întreprinderilor evreiești.

În anul 1956, a absolvit Facultatea de Mecanică la Institutul Politehnic Timișoara și, fiind un student cu rezultate excepționale, a fost reținut ca și cadru didactic la facultate. Inginer-șef la fabrica Electro-Banat, în anul 1972 este numit director al fabricii Electrotimiș, cu sediul pe Calea Buziașului nr. 15, pe care a condus-o de la înființare până în decembrie 1989. Electrotimiș a fost un producător de mașini și utilaje de serie mică și unicate cât și scule nestandardizate și piese de schimb pentru fabrici din ramura electrotehnică. Succesul acestei întreprinderi emblematice în Timișoara s-a datorat în mare parte competenței și calităților de conducător ale inginerului Arke Marcus.

"A fost un caracter puternic, un luptător dedicat, disciplinat și consecvent în gândire și fapte. A fost un om cu excepționale aptitudini de conducător și manager, intransigent cu colaboratorii, dar mai ales cu sine însuși", a rostit dl ing. Paul Weinberg la comemorarea ing. Arke Marcus în cadrul ședinței Asociației Inginerilor din Timișoara în Sala Festivă a Rectoratului Politehnicii Timișoara pe data de 15 septembrie 2017.

După 1990 a activat ca Director de resort la Comtim, un combinat agricol, și ca reprezentant coordonator al unei fabrici de încălțăminte. Electrotimiș a dispărut prin fuzionarea prin absorbție cu S.C. Bega Tehnomet S.A. Comtim a fost achiziționat de firma Smithfield Foods.

Surse

Arhiva dnei Doina Marcus, soția ing. Arke Marcus

Ing. Paul Weinberg, colaborator și prieten al familiei

Menkes Benedict

(11 noiembrie 1904, Rădăuți - 5 august 1987, Timișoara)

Medic și biolog

Contribuții în domeniul embriologiei și teratologiei experimentale și al morfologiei. Profesor la Institutul de medicină din Timișoara; întemeietorul Centrului de embriologie.

De la Wikipedia, enciclopedia liberă http://ro.wikipedia.org/wiki/Benedict_Menkes

Benedict Menkes s-a născut în 1904 la Rădăuți, județul Suceava, pe atunci parte a ducatului Bucovinei din cadrul Imperiului Austro-Ungar, în familia avocatului evreu dr. Michael Menkes^{[1][2]}. În anii 1914-1923 a urmat studii liceale la Rădăuți și la Viena. A studiat apoi medicina la Universitatea din București. În timpul studiilor de medicină a devenit un colaborator apropiat al profesorului Francisc Rainer ca preparator și apoi asistent la Institutul de anatomie. În 1930 a susținut, sub îndrumarea lui Rainer, lucrarea sa de doctorat în medicină și chirurgie, consacrată inervației arcadei palmare superficiale. În timpul regimului Antonescu, fiind evreu, a fost demis, împreună cu Zalman Iagnov, din postul de la catedra de anatomie (după octombrie 1940),^[3] iar familia sa a fost deportată.^[4]

În 1945 s-a stabilit la Timișoara, unde s-a numărat printre fondatorii Institutului de medicină local, a predat histologia (1945-1946), anatomia patologică (1946-1957) și biologia medicală (1957-1974)

În 1951 a organizat și condus primul colectiv de cercetări medicale din Timișoara, în cadrul Academiei Române, iar în anul 1952, împreună cu profesorul Gheorghe Lupașcu, a organizat Baza de Cercetări științifice a Academiei Române în Timișoara, a cărei director a fost până în 1958. În cadrul acesteia, Menkes a condus până în anul 1955 secția de medicină care a devenit apoi, tot sub direcția sa, secție de Embriologie și energetică celulară. În 1963 ea a fost transformată în Centrul de Embriologie Normală și Patologică. În 1952 a fost ales membru corespondent al Academiei Române.

Menkes a efectuat cercetări în domeniul morfologiei și al embriologiei și teratologiei experimentale, în ontogeneza embrionului –(Cercetări de embriologie experimentală, Biologie medicală, Probleme de morfopatologie, Anatomia topografică a embrionului uman). A scris un „Curs de biologie generală.”

Cercetările sale, în mare parte efectuate pe embrion de găină, s-au centrat, printre altele, pe biologia heterogrefelor embrionare, determinismul cauzal al formării organelor axiale (somitogeneză), reproducerea experimentală a malformațiilor sistemului nervos central, ale cordului și membrilor. Menkes a fost, de asemenea, autorul unor cercetări originale și de pionierat în domeniul rolului morții celulare în morfogeneza normală și patologică și al mecanismelor stratigenezei normale și patologice în scoarța cerebrală. A emis, între altele, ipoteza „gradientului de oxigen” ca mecanism în stratigeneza scoarței cerebrale. A efectuat investigații ale efectului teratogen al alcoolului. De asemenea, a utilizat noi metode de cercetare în embriologia experimentală, ca de exemplu, folosirea de colorații vitale pentru teratogeni și utilizarea microcinematografiei în cercetarea embriologică.

Laboratorul pe care l-a condus s-a bucurat de prestigiu, găzduind și tineri cercetători din străinătate, ca de pildă din Polonia și Germania. În anul 1970 autoritățile cu procedat la o așa numită „reorganizare a unităților de cercetare”, prin care Centrul pe care îl conducea a fost scos din rețeaua de cercetare a Academiei și unit artificial cu Institutul de igienă sub numele de Centrul de cercetări medicale Timișoara. Menkes a fost menținut în postul de director, dar, în 1971, nemulțumit cu situația creată, a demisionat. În 1974, la 70 de ani, a încetat activitatea pedagogică, rămânând profesor consultant la Institutul de medicină.

În 1965-1978 a fost membru în colegiul de redacție al revistei de referate „Excerpta Medica” din Olanda, în 1970-1975 membru în consiliul de conducere al Institutului de Embriologie din Utrecht în Olanda, membru activ al Societății Europene de Teratologie, al Societății Europene de Embriologie, al Societății Internaționale de Biologia Dezvoltării. Între anii 1954-1963 a fost

redactor responsabil al seriei de Științe Medicale a revistei „Studii și cercetări științifice”, editată de filiala Timișoara a Academiei Române. În perioada 1964-1973 a fost redactor-șef adjunct al revistei „Revue Roumaine d'Embryologie et Cytologie”, seria de „Morphologie et d'Embryologie”, editată de Academia Română Printre discipolii săi se numără biochimistul Zeno Gârban.

Premii și onoruri

- 1948 – Premiul Victor Babeș al Academiei Române
- 23 martie 1952 - membru corespondent al Academiei Române
- 1954 – Premiul de stat al României
- 1969 - membru al Academiei de Științe Medicale
- 1970 – Meritul Sanitar clasa a II-a

Selecție de lucrări științifice

- (cu M.Deleanu) *Leg differentiations and experimental syndactyly in the chick embryo*. Revue Roumaine d'Embryologie et de Cytologie, Série Embryologie, 1964
- (cu C.Miclea, Șt.Elias, și M.Deleanu) *Researches on the formation of axial organs. 1. Studies on the differentiation of the somites* (1961)^[5]
- (cu S. Sandor) *Somitogenesis: regulation potencies, sequence determination and primordial interactions* p.405-421 în D.A.Ede, J.R.Hinchliffe and M .Balls *Vertebrate limb and somite morphogenesis*, British Society for Developmental Biology, Vol.3 Cambridge University Press 1977
- *Localized necrosis and necrobiosis in teratogenesis*, 1968;
- *Contributions to the problem of somitogenesis*, în colaborare, 1969;
- (cu S. Sandor și A. Ilieș) *Cell death in teratogenesis*, in „Advances in Teratology”, Londra, 1970;
- *Untersuchungen uber die Stratigenese im Zentralnervensystem*, în colaborare, Leipzig, 1975;
- *Vital fluorochroming as a tool for embrionic ell death research*, în colaborare, 1979.

Cărți și articole

- Menkes a publicat peste 120 lucrări științifice, dar numeroase cercetări ale sale au rămas nepublicate.
- *Cercetări de embriologie experimentală*. Editura Academiei RPR, 1959
- *Probleme de morfopatologie*
- *Anatomia topografică a embrionului uman*
- *Curs de biologie medicală*

Referințe

- [Crispedia - articolul despre Benedict Menkes](#)
- [Peter Manu Medici evrei în Academia Română](#) în „Viața medicală”nr.22 (1220)6.6.2013
- [Hary Kuller - "Contribuția evreilor din România la cultură și civilizație", în "Realitatea evreiască", nr. 231-232 \(1031-1032\), 19 mai - 10 iunie 2005, p. 10-11.](#)
- [situl filialei din Timișoara a Academiei Române](#)
- DEX

- [de B.Menkes - Cercetări de embriologie experimentală, pe situl Internet Archive](#)

Note

1. [^ personalul tribunalului Rădăuți, 1919](#)
2. [^ avocați în Rădăuți](#)
3. [^ Peter Manu Medicii și legislația antisemită din România, pe situl Acum 23/7/2013](#)
4. [^ vezi și mențiune a lui Bronia Menkes Менкес Броня ca deportată în ghetoul Văscăuți](#)
5. [^](#) citat în articolul Methods of Avian Embriology în revista Science 1996

Merbl Arnold

(1876, Felsőreg, județul Tolna, Austro-Ungaria – 1950, Timișoara)

Arhitect și antreprenor

A făcut studii de arhitectură la Budapesta. A fost activ în conducerea comunității ortodoxe din Iosefin și în curatoriatul Liceului Israelit, înființat în 1919. A participat într-o delegație la un Congres Sionist din Basel și, după afirmația singurului său nepot, Andrei Teodor Merbl, Israel, era în legătură cu Theodor Herzl, fondatorul sionismului.

A avut 6 copii.

Proiecte ca antreprenor

Liceul Piarist, 1907-1909, arh. László Székely, Timișoara

Palatul Salamon Brück, 1910-1911, Piața Unirii nr. 2, arh. László Székely, TM

Palatul Weisz, 1926, Piața Victoriei. Arh. Adalbert Szladek. Frontonul reproiectat de arh. László Székely. TM

Palatul Lloyd, 1910-1912, în prezent, Rectoratul Universității Politehnica, arh. Lipót Baumhorn, TM

Primăria la Kiskunfélegyház, 1909-1911

Palatul Bogenrieder, Nagykanizsa, 1914

Proiecte de arhitect

A proiectat și construit Palatul Merbl, 1911, Piața Victoriei

Școala elementară israelită din Iosefin, 1928, în curtea Sinagogii din Iosefin, împreună cu arh. *Iacob (Jakab) Jaques Klein*

Casa *Ludovic Salamon*, str. Iancu Văcărescu nr. 20, 1935

Stânga: Palatul Merbl

Dreapta: Arnold Merbl cu soția
(aprox. 1946)

Merkler Robert

(1947, Timișoara)

Violoncelist

Violoncelist în diferite orchestre în Israel și la Tonhalle Orchester Zürich, în diferite formații de muzică de cameră.

Moór Rafael

(15.1 1839, Tarnow, Polonia – 13.10.1924, Viena, Austria)

Cantor, cântăreț de operă, tenor liric

Rafael Moor și fiul său Henrik

Tatăl, Ebenhardt Moór, a fost negustor. Rafael Moór a fost angajat ca hazan (cantor) de către comunitatea evreilor din Cetate. Debutul în operă l-a făcut în rolul lui Manrico din *Trubadurul* de Verdi în mai 1867 pe scena teatrului din Timișoara. Câteva zile mai târziu a apărut pe scena teatrului din Timișoara în rolul lui Edgar din *Lucia de Lammermoor* de Gaetano Donizetti. Publicul și presa l-au aclamat și elogiât pentru vocea plină și catifelată, în care se percepeau intonații din muzica liturgică sinagogală. După aceste apariții pe scenă, a fost concediat de către conducerea comunității din motive necunoscute. S-ar putea ca și Rafael Moór să fi fost nemulțumit de condițiile din sinagoga inaugurată cu doi ani în urmă, acompaniat fiind de o orgă mică din templul vechi.

Rafael Moór și-a continuat activitatea de cantor la Zagreb, Győr și Praga, dar din când în când a participat la concerte și ca solist. În Lemberg a cântat într-o reprezentație a operei *Lohengrin*. În 1885-1888 a fost hazan la New York. Ultimii ani de viață le-a

petrecut la Viena. Aici a publicat o compoziție pentru un cor de bărbați și mixt cu acompaniament la orgă și o piesă liturgică sinagogală.

A avut 8 copii. Fiul lui, Emánuel Moór (1863, Kecskemét, Ungaria - 1931, Mont-Pélerin) a fost un pianist, compozitor și constructor de pianee celebru. Henrik Moor (1876, Praga-1940, Fürstenfeldbruck) a fost un pictor care a experimentat cu structuri ritmice abstracte și a inventat un gen al picturii futuriste.

Surse

Dr. Franz Metz, *Von der Synagoge auf die Temeswarer Opernbühne. Das Wirken von Rafael Moor (1839-1924) in Temeswar*. "Allgemeine Deutsche Zeitung", Bukarest, Samstag, 25. April 2020

Dr. Ákos Windhager, *Rhetorische Figuren in den Sinfonien von Emanuel Moór*, publicat în academia.eu

Oesterreichisches Musiklexikon online

https://www.musiklexikon.ac.at/ml/musik_M/Moor_Emanuel.xml

Moravetz Iuliu (Gyula)

(1870 Keszthely, Ungaria – 16.08.1951, Timișoara, România)

Fondatorul Editurii Moravetz împreună cu Mauriciu (Mór) Moravetz

S-a născut la Keszthely, într-o familie modestă de evrei, tatăl fiind croitor. A învățat meseria de tipograf la Budapesta.

Împreună cu fratele său Mauriciu (Mór) Moravetz, a întemeiat firma cu profil de librărie, editură și tipografie "Frații Moravetz", la care s-au asociat mai târziu frații Borgida. A făcut parte din conducerea Comunității Evreilor din Timișoara.

*Fotografie din Albumul Comunității
Evreilor din anii 1930*

La Timișoara s-a însurat cu Stein Teri (nepoata lui Herz Pasha⁴¹), o femeie foarte cultă pentru vremea ei. Au locuit pe Bd. Loga. Au călătorit mult, și dincolo de limitele Imperiului Austro-Ungar. Nu au avut copii. Scoși din locuința lor sub regimul comunist, s-au mutat în casa Moravetz, într-o singură cameră, comasați cu o parte a familiei. Acolo a murit Gyula prin 1951. Sotia lui a mai trăit 4-5 ani, comasată în acea cameră cu o tânără sârboaică, Mara, fiindcă, conform restricțiilor din acei ani, suprafața camerei era prea mare. Nu s-au plâns niciodată.

Red. : Kati Breger, născ. Naschitz, martie 2015, Israel

41 Max Herz Pasha – the man who saved Cairo. <http://cairoobserver.com/post/31287072926/max-herz-pasha-the-man-who-saved-cairo#.VQRUr-EhGNJ> ; Istvan Ormos, "Preservation and Restoration: the Methods of Max Herz Pasha, Chief Architect of the Comité de Conservation des Monuments de l'Art Arabe, 1890-1914," in *Historians in Cairo*, ed. Jill Edwards (Cairo, 2002); Max Herz Pasha (1856-1919), 2 volumes https://www.payot.ch/Detail/max_herz_pasha_1856_1919-istvan_ormos-9782724705089

Moravetz Librăria, Editura și Tipografia

Casă editorială

Frații Moravetz s-au născut la Keszthely, Ungaria, într-o familie modestă de evrei, tatăl fiind croitor. Iuliu (Gyula) Moravetz, (1870, Keszthely, Ungaria – 1951, Timișoara) a învățat meseria de tipograf la Budapesta, iar Mauriciu (Mór), (1872, Keszthely, Ungaria – 2.08.1957, Timișoara), a fost angajat la o editură de cărți și note muzicale tot la Budapesta.

În anul 1895, frații Moravetz cumpără o mică tipografie în cartierul Iosefin din Timișoara. Câțiva ani mai târziu, angajează pe Alexandru (Sándor) [Borgida](#) (1895, Satu Mare, Ungaria - 1965 Timișoara, România), iar mai târziu, pe fratele mai tânăr al acestuia, Edmund (Ödön) Borgida (1897, Satu Mare, Ungaria - 1985, Montreal, Canada), care din 1923 devin parteneri asociați alături de frații Moravetz, dar firma își păstrează numele "Moravetz".

Împreună reușesc să mărească și diversifice activitățile firmei, care devine una din cele mai mari din România. Librăria importă numeroase cărți străine și are o secție de partituri muzicale și o secție de artă cu vânzări de tablouri, condusă de Paul Borgida, fratele mai tânăr al celor doi frați Borgida. Importul de instrumente muzicale este înfloritor. În afară de partituri muzicale, tipografia Moravetz tipărește și manuale, caiete, broșuri și altele. Există, de asemenea, o bibliotecă de împrumut și o legătorie.

Editura Moravetz, una din cele mai mari edituri din România interbelică, s-a distins prin promovarea compozitorilor români. În revista *Muzica*, editarea căreia a fost preluată de Editura Moravetz, George Enescu scria în 1925 : "Ceea ce întreprinde firma Moravetz este cu totul lăudabil și merită cea mai mare încurajare pentru binele nostru al tuturor".⁴² Deosebit de valoroasă a fost colaborarea cu compozitorii [Sabin V. Drăgoi](#) și cu [Bela Bartók](#). În 1946 a publicat opere de [Max Eisikovits](#).

În anii 1940-1944 firma a fost "românizată", dar proprietarii și-au continuat activitatea ca angajați. După război și-au recâștigat drepturile până în 1950, când firma a fost naționalizată.

Legături externe

Moravetz testvérek pe wikipedia.hu

https://hu.wikipedia.org/wiki/Moravetz_Testv%C3%A9rek

Lava Bratu, Evoluția vieții muzicale timișorene în perioada antebelică, în *Analele Banatului*, S.N. ARHEOLOGIE-ISTORIE, XV, 2007

⁴² Lava Bratu, Evoluția vieții muzicale timișorene în perioada antebelică, în *Analele Banatului*, S.N. ARHEOLOGIE-ISTORIE, XV, 2007

http://www.muzeulbanatului.ro/mbt/istorie/publicatii/analele_banatului_2007/analele_banatului_2007.pdf pp. 225-227

http://www.muzeulbanatului.ro/mbt/istorie/publicatii/analele_banatului_2007/analele_banatului_2007.pdf pp. 225- 227

Vulpe, Damian: *Editura Moravetz din Timișoara și rolul său în cultura muzicală bănățeană*, în „Muzica – dialog intercultural. – Confluente interculturale în Banat“, Edition Musik Südost, München 2005

Borgida Edmund (Ödön) și Alexandru (Sandor)

http://www.bjt2006.org/GN_mini_Borghida_5214.pdf

Album de fotografii

<https://plus.google.com/photos/102933001133634706661/albums/6126414060917041601?hl=fr>

Alte surse de informații: Agnes Schatteles, n. Borgida, fiica lui Ödön și Gertrud Borgida; Kati Breger, n. Naschitz, mama căreia a fost Zsuzsi Moravetz

N

Naschitz G. Fritz

(în limba ebraică: פריץ ג. נשיץ, în limba maghiară: Naschitz Frigyes)

(21 mai 1900, Viena, Austro-Ungaria – d. 26 martie 1989, Tel Aviv, Israel)

Jurist și inginer textilist. Industriaș, diplomat, poet și traducător

Fritz sau Friedrich Naschitz s-a născut în 1900 la Viena, capitala Austriei (Cisleithania), pe atunci în Imperiul Austro-Ungar. Tatăl, Alexander Naschitz, s-a născut la Timișoara, a trăit ulterior la Viena și apoi s-a întors la Timișoara, unde s-a făcut cunoscut ca unul din directorii de trusturi industriale din Banat.

Fritz Naschitz a crescut în copilărie la Timișoara, unde a învățat la principalul gimnaziu de stat. Apoi a învățat dreptul la Universitatea din Budapesta și la cea din Cluj, iar după 1922 a făcut studii de inginerie textilă în Saxonia în Germania. În 1923-1924 a frecventat cursuri de literatură și istoria artei la Paris.

Asemenea tatălui său, Naschitz a lucrat ca director de întreprinderi industriale. La Timișoara a fost activ în organizațiile sioniste, alături de personalități ca Ernő Vermes și dr. Alexander Marmorek. După izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial și din cauza antisemitismului în Europa, în 1940 Naschitz a emigrat din România în Palestina, care era în acea vreme sub mandat britanic. În noul stat Israel, proclamat în 1948 Naschitz a activat, între altele, în conducerea Asociației industriașilor israelieni. În perioada 1949-1960 a deținut și funcția de consul de onoare, apoi consul general de onoare al Islandei în Israel. Islanda nu are o ambasadă cu sediul în Israel. Naschitz a fost ales decan al consulilor de onoare din lume. După 1960, fiul său, Peter Gad Naschitz, a preluat funcția de consul de onoare al Islandei la Tel Aviv. Împreună cu fiul său, Fritz Naschitz a ajutat la organizarea vizitei primului ministru David Ben Gurion (1963) și a ministrului de externe al Israelului, Golda Meir, în Islanda.

Activitatea literară și publicistică

Naschitz a scris versuri din tinerețe. Ca elev de liceu a trimis poezii în limba maghiară revistei A Hét a poetului József Kiss. A publicat ulterior articole în maghiară și germană în ziarele locale din Timișoara, *Temesvári Hirlap* și *Temeswarer Zeitung*. Mai târziu, a publicat articole și eseuri în reviste evreiești din Germania și Ungaria și în presa evreiască în limba maghiară din Transilvania, inclusiv ziarul Uj Kelet. De asemenea a publicat o antologie de versuri în care a tradus în maghiară din poezia universală, din engleză, franceză, spaniolă, italiană, română, chiar și din turcă, daneză, islandeză, suedeză și portugheză. Naschitz a activat și în cadrul Cubului PEN din Israel. A fost vicepreședinte al Asociației scriitorilor israelieni de limba germană

Cărți

- 1980 - *Erfülltes und erfülltes Leben*
- 1988 - *Literarische Essays. Bekenntnisse und Rezensionen*
(Eseuri literare, amintiri și recenzii) Editura Gerlingen - Bleicher

Traduceri de versuri

- *Öt világrész költészetéből*, Tel-Aviv, Kolosszeum, 1980. (Poezia din cinci colțuri ale lumii) - traduceri în maghiară

Omagii și premii

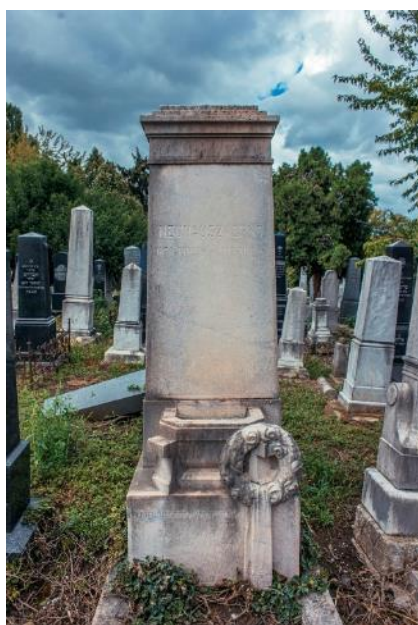
- Ordinul Șoimului al Islandei cu grad de comandor
- Crucea Ordinului Federal de Merit al Republicii Federale Germania
- 1962 - Premiul Nordau pentru literatură (Ungaria)
- 1981 - Premiul Herzl (Ungaria)
- 1984 - Premiul Hanna Szenes (Ungaria)

Redactor: Ivan Goldberger

Neuhausz Ernő

(1874, iunie 26 – Timișoara, 1915, aprilie 6)

Redactor, antreprenor

Neuhausz a fost un pionier al presei sportive și artistice în Timișoara. Pasionat de sport, a fost redactor responsabil al publicației „Délvidéki Sport” /Sportul din ținutul de Sud/, care a apărut în perioada 1898-1903, de două ori pe lună. În calitate de secretar al Asociației Cicliștilor Velocitas, a redactat buletinul lunar „Velocitas” (1895-1907) și a organizat concursuri de ciclism în Timișoara și Arad. Împreună cu Andor Osztie (1873-1929) a redactat și editat prima revistă de teatru la Timișoara, „Magyar Művészet” /Arta Ungară (1898-1905).

A fost membru în *Délmagyarországi Történelmi és Régészeti Társulat* (Asociația de Istorie și Arheologie din Ungaria de Sud).

A fost de asemenea antreprenor în domeniul imobiliar. A fost primul proprietar al clădirii de pe strada Doja nr. 1 (1906) și al Palatului Neuhausz (1910-1912), Piața Victoriei, arh. László Székely. În 1917, Neuhausz a vândut clădirea

familiei Färber, proprietara unei fabrici de vopsele și lacuri, care a păstrat imobilul până la naționalizarea din 1949.

A fost o personalitate cunoscută și respectată în oraș. Din Monitorul orașului *Városi Közlöny* din 1916, aflăm că un an după moartea lui, avocatul dr. Frigyes Hajdú a creat un fond de 3.000 de coroane cu o dobândă de 6% din suma adunată prin donațiile prietenilor. S-a hotărât ca venitul din acest fond să fie acordat unui elev de școală medie, cu calități intelectuale și morale, dintr-o familie săracă, indiferent de apartenența sa religioasă. Suma urma să fie atribuită în fiecare an, la 6 aprilie, data decesului lui Ernő Neuhausz.

Rândurile gravate pe soclul pietrei de mormânt din cimitirul evreiesc stau mărturie pentru caracterul lui afectuos și generos. *Életem útját rozsákkal szortad tele/ A rozsákat ime elhoztam neked.* (Calea vieții mele ai presărat-o cu roze/iară acum, rozele ți le-am adus.)

Neumann Ernest

(12 ianuarie 1917, satul Ceica, județul Bihor - 21 aprilie 2004, Timișoara)

Rabin, prim-rabin neolog al comunității evreilor din Timișoara, președinte al Comunității

Rabinul dr. Ernest Neumann s-a născut la 12 ianuarie 1917 în Ceica (jud. Bihor), un sat românesc cu o comunitate evreiască mare. Părinții erau salariați la o moară de ulei, proprietatea unui unchi, domiciliat în Oradea. De la vârsta de 4 ani a frecventat *heder*. Din copilărie a stăpânit limbile maghiară, română, idiș și ebraică, mai târziu și-a însușit franceza, engleza și germana.

A învățat la [Liceul Samuil Vulcan](#) din Beiuș, apoi a studiat între anii 1935-1940 la Institutul Seminarului Rabinic Superior [Országos Rabiképző Intézet Budapest](#) din Budapesta, la care se punea condiția ca seminaristul să fie totodată student al [Universității de Științe Pázmány Péter](#), la facultățile de Filosofie, Limbi semite și Istorie orientală.

A susținut teza de doctorat intitulată *Despre istoricul creației așa cum se oglindește în învățăturile noastre tradiționale*. Studenților li se acorda titlul de doctor într-un cadru festiv, juriul fiind alcătuit din șapte profesori și un președinte. A obținut în 1940 titlul de doctor în filologie și istorie antică.

După încheierea studiilor rabinice la Budapesta, începând din 3 aprilie 1941, dr. Ernest Neumann a devenit angajat al Comunității Evreilor din Timișoara. Inițial, îndeplinea două funcții: predă opt ore de religie pe săptămână la Liceul Israelit și avea totodată funcția de rabin la Templul [status quo](#) din Fabric, ca urmaș al prim-rabinului [Iacob \(Jakab\) Singer](#) (1867-1939), care fusese timp de decenii prim-rabinul templului. Primii ani de activitate au fost ani grei, de mare nesiguranță și teamă, în care, după ce a fost deportat scurt timp într-un lagăr de muncă obligatorie, tânărul rabin a sprijinit și îmbărbătat comunitatea.

Rabinul Neumann s-a căsătorit în 9 mai 1948 cu Edit Fuchs, originară din Sighetu Marmăției, care a supraviețuit deportării la Auschwitz. Un an mai târziu s-a născut fiica lor Getta.

Sub pseudonimul „Năuneanu” a colaborat la revista „*Lupta patriotică*”, periodic al *Uniunii Patrioților* (din care făcea parte și George Călinescu). Scrisa articole pe teme de politică externă, comentarii, opinii despre evoluția lumii și despre necesitatea modernizării postbelice. La 1 septembrie 1949, a dobândit, în alegeri, titlul de prim-rabin al comunității evreiești neologe din Timișoara. În scurt timp, tânărul rabin Neumann a reușit să cucerească aprecierea colaboratorilor săi și inimile enoriașilor timișoreni prin vastele sale cunoștințe, elocința sa și simțul său diplomatic.

Dacă la începutul activității sale, comunitatea număra 13.000, în ultimii ani au rămas, după valuri de emigrație, doar câteva sute de membri. Rabinul Neumann s-a dăruit totuși menirii sale până la capăt, cu aceeași însuflețire : „... *nu m-am cruțat nici fizic, nici spiritual, - scrie el - atât pe plan local, cât și vizitând periodic, când unele, când altele dintre comunitățile din Banat, Ardeal și Oltenia, cele mai multe deplasări făcându-le cu trenul, uneori în condiții cu totul vitrege.*”

În tragica perioadă a războiului, în anii comunismului și în cei de după decembrie 1989 a reușit, în egală măsură, să păstreze linia echilibrului și a continuat, împreună cu Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului și cu episcopul catolic Sebastian Kräuter, să promoveze ecumenismul.

Personalitatea sa este bine ilustrată de cuvintele mitropolitului Banatului [Nicolae Corneanu](#), în volumul *“Ideal și împliniri”*, (ed. Iulia Deleanu: *“Oameni precum eminența sa Prim-rabinul Ernest Neumann sunt mai mult decât necesari în vremea de acum, ca unul care constituie un excepțional reper moral pentru noi toți”*). De înaltul ierarh ortodox, pe prim-rabin l-a legat o trainică prietenie. „*Nu e vorba despre relații protocolare, ci chiar despre o prietenie autentică. O asemenea relație nu se face de pe o zi pe alta*”, declara Ernest Neumann.

Foștii elevi și enoriași cât și familia sa își amintesc cu dragoste de el, cel care a trăit după mottoul: *Numai cine e însuflețit poate să însuflețească*. Cu sprijinul familiei, Comunitatea timișoreană, din anul 2010 sub președinția dnei dr. Luciana Friedmann, continuă să-i cinstească memoria prin comemorări anuale.

Distincții

- 2000 – [Cetățean de onoare](#) al orașului Timișoara
- 2000 – Membru onorific al [Uniunii Scriitorilor din România](#)
- 2002 - Ordinul național Steaua României în grad de cavaler (2002)
- 2003 - [Scheiber Sándor-díj](#)

Bibliografie

- Wikipedia.ro http://ro.wikipedia.org/wiki/Ernest_Neumann
- Wikipedia.hu http://hu.wikipedia.org/wiki/Neumann_Ern%C5%91
- [Iulia Deleanu, Cu sufletul deschis](#), Editura Kriterion 1998
- [Iulia Deleanu, Ideal și Împliniri](#), Omagiu Prim Rabinului Dr. Ernest Neumann, 2002
- [Victor Neumann, Prim-Rabinul dr. Ernest Neumann și evreii din Timișoara](#), Editura Marineasa 2002
- Victor Neumann, [Evreitatea Timișoarei. Sinagogi, rabini și instituția rabinatului](#) în revista online bjt
- ["Decalogul este și acum și ar trebui să fie o călăuză pentru toate popoarele"](#), interviu Smaranda Vultur, Adriana Rosioru publicat în "Memoria Salvată"
- [Interviu realizat de Andrei Schwartz pe memoria.ro](#)
- Colecția Revistei Cultului Mozaic
- Luciana Friedmann, [Patru ani de aducere aminte](#) pentru Prim Rabinul dr. Ernest Neumann, Realitatea evreiască, Nr.296-297, 2008
- Tibor Schatteles, *Evreii din Timișoara*, Editura Hasefer 2013
- Getta Neumann, *Destine evreiești la Timișoara*, Editura Hasefer 2014
- [Comunitatea Evreilor din Timișoara - Prim Rabinul dr. Ernest Neumann](#)

Neumann Getta

(1949, Timișoara)

Redactoare și autoare

Este fiica Prim-Rabinului Ernest Neumann (1917-2004), rabin al Comunității Evreilor din Timișoara timp de 63 de ani și președinte al comunității din anii 1980, și a lui Edit, n. Fuchs, supraviețuitoare a Holocaustului.

După studii de filologie la Universitatea din Timișoara și o activitate de doi ani la Biblioteca Academiei, Timișoara, emigrează în Germania, unde își continuă studiile la Technische Hochschule Aachen, după care activează în domeniul învățământului în Germania și apoi Elveția.

Dupa încetarea din viață a tatălui ei, Prim-Rabin Dr. Ernest Neumann în 2004, se angajează în activități legate de Comunitatea Evreilor din Timișoara.

Unul din primele proiecte inițiate a fost cel de întreținere a Cimitirului Evreilor din Timișoara - un efort colaborativ de succes, sponsorizat de timișoreni locali și din străinătate, alături de Comunitatea Evreilor. Un element important al proiectului a fost digitalizarea registrelor realizată în colaborare cu ing. Ronald Wagmann pe <https://www.jewishgen.org/>

În 2006 Getta Neumann lansează și redactează împreună cu Irina Stern, Toronto, soția regretatului informatician Tomi Stern, revista online www.bjt2006.org pentru evreii timișoreni și toți cei interesați de prezentul și trecutul comunității evreilor din Timișoara. Revista devine o platformă pe care membrii comunității din Timișoara cât și cei dispersați în Israel și în lumea întreagă se întâlnesc și prezintă informații, amintiri, creații artistice, lucrări literare și documentare legate de viața evreilor timișoreni.

Materialul adunat prin redactarea revistei online, cât și prin întâlnirile evreilor timișoreni organizate la Haifa în 2011, și la Timișoara în 2013, la conferința din Haifa pe tema Timișoarei evreiești din 2015, au constituit punctul de plecare pentru cercetarea în arhive, literatură, mărturii și alte surse a urmelor tangibile și intangibile ale prezenței evreilor în orașul Timișoara.

Interviuri cu foști și actuali membri ai comunității au fost publicate într-un volum de istorie orală *Destine evreiești la Timisoara. Portretul comunității din perioada interbelică până azi*, publicat la Editura Hasefer, București, 2014. A apărut în ediția II în 2018.

În noiembrie 2014, a prezentat la Muzeul de Artă Timișoara comunicarea *Liceele evreiești (1919-1948) în perspectivă istorică și memorialistică*, rezultatul unei cercetări aprofundate a istoriei acestei instituții care trăiește vie în memoria foștilor elevi. Studiul a fost publicat în revista „Euroregionalia, Revistă de studii interdisciplinare”, editată de Muzeul de Artă Timișoara în cooperare cu Centrul de Studii Avansate în Istorie.

În 2019 publică ghidul turistic *Pe urmele Timișoarei evreiești. Mai mult decât un ghid*, Editura Brumar, Timișoara. Volumul cunoaște un succes impresionant de librărie și este apreciat de istorici, arhitecți, de ghizii locali, de localnicii care își descoperă orașul și de turiști.

Ghidul apare în traducere germană la Schiller Verlag în 2021, *Auf den Spuren des jüdischen Temeswars: Mehr als ein Reiseführer*, mulțumită sponsorizării generoase a Ministerului de Afaceri Externe a Republicii Federale Germane, prin mijlocirea Consulului Ralf Krautkrämer. Publicarea în traducere engleză este programată pentru iunie 2022 la Schiller Verlag, Bonn/Hermannstadt.

În primăvara anului 2021, la inițiativa și cu contribuția majoră a Gettei Neumann s-a realizat, împreună cu Comunitatea Evreilor din Timișoara, *Muzeul Virtual al Evreilor din Timișoara* <https://museum.jewishtimisoara.ro/en/> în cadrul proiectului trans-european *Rediscover*, la care a participat Municipality Timișoara, în parteneriat cu Comunitatea Evreilor.

Getta Neumann aduce o contribuție majoră la conservarea memoriei trecutului comunității evreiești timișorene și a personalităților din comunitate care au contribuit la dezvoltarea și renumele orașului.

Locuiește în Geneva cu soțul ei Albert Herzfeld. Fiul ei, Daniel Klein, este stabilit la Londra.

Publicații

Destine evreiești la Timișoara. Portretul comunității din perioada interbelică până azi, Editura Hasefer, București, 2014. Ediția II, 2018

„Liceele evreiești (1919-1948) în perspectivă istorică și memorialistică”, în „Euroregionalia. Revistă de studii interdisciplinare”, Muzeul de Artă Timișoara, 2014

„Fragmente din istoria coabitării multiconfesionale în Banatul secolului al XX-lea. Prietenia dintre Petru Groza, Otto Roth și Nicoale Brânzeu”, în „Euroregionalia. Revistă de studii interdisciplinare”, Muzeul de Artă Timișoara, 2017

Pe urmele Timișoarei evreiești. Mai mult decât un ghid, 2019, Editura Brumar, Timișoara. În traducere germană, *Auf den Spuren des jüdischen Temeswars: Mehr als ein Reiseführer*. 2019, Schiller Verlag

Surse

Interviurile și articolele din *Destine evreiești la Timișoara. Portretul unei comunități* sunt accesibile online pe site-ul <http://www.memoria.ro/> și în *Muzeul Virtual al Evreilor din Timișoara* <https://museum.jewishtimisoara.ro/> la secția Măturii.

Sebastian Suci, „Destine evreiești la Timișoara” : o carte pe care trebuie să o citești http://www.bjt2006.org/SS_Destine_evreiesti_recenzie_4917.pdf

Liceele evreiești (1919-1948) în perspectivă istorică și memorialistică <https://museum.jewishtimisoara.ro/wp-content/uploads/2021/05/5ai.2.-Liceele-israelite.-Studiu-Euroregionalia.pdf> în Euroregionalia. Revistă de studii interdisciplinare. Anul I, nr. 1. Timișoara 2014

Smaranda Vultur: „A privi, a vedea: Timișoara evreiască și nu numai”. Orizont, 08/2019 <https://www.cceol.com/search/viewpdf?id=821807>

Luzian Geier, „Mehr als ein neuer Temeswarer Stadtführer : Getta Neumann geht in ihrer Dokumentation auf Spurensuche”. Allgemeine Deutsche Zeitung. 11. August 2019. <https://www.cceol.com/search/viewpdf?id=821807>

Katharina Kilzer, Die Stadt von unerhörter Eleganz – das jüdische Temeswar. Zu: Getta Neumann – „Auf den Spuren des jüdischen Temeswar. Mehr als ein Stadtführer“ Allgemeine Deutsche Zeitung, 29. August 2022 <https://adz.ro/artikel/artikel/die-stadt-von-unerhoerter-eleganz-das-juedische-temeswar>

Muzeul Virtual al Evreilor din Timișoara <https://www.timisoara-info.ro/ro/cultura/muzee/407-muzeul-virtual-al-evreilor-din-timioara-gprim-rabin-dr-ernest-neumannq.html>

Luzian Geier, Ein Projekt über jüdisches Leben in Temeswar: „Virtuelles Museum Rabbiner Dr. Ernest Neumann“. Landsmannschaft der banater Schwaben e.V. 11.07.2021 https://www.banater-schwaben.org/nachrichten/kultur/details/3465-ein-projekt-ueber-juedisches-leben-in-temeswar-virtuelles-museum-rabbiner-dr-ernest-neumann?tx_news_pi1%5Bday%5D=11&tx_news_pi1%5Bmonth%5D=07&tx_news_pi1%5Byear%5D=2021&cHash=c860782e406daf59d14f29cc3d578b28

Evreii din toate colțurile lumii s-au întâlnit la Timișoara. Iunie 2013. „Adevărul”, 1 iunie 2013 https://adevarul.ro/locale/timisoara/evreiiolturile-lumii-s-au-intalnit-timisoara-1_51a9eadcc7b855ff56492551/index.html

Neumann Maria

(n. 22 iunie 1905, Lugoj, Austro-Ungaria – d. 28 august 2003, Timișoara, România)

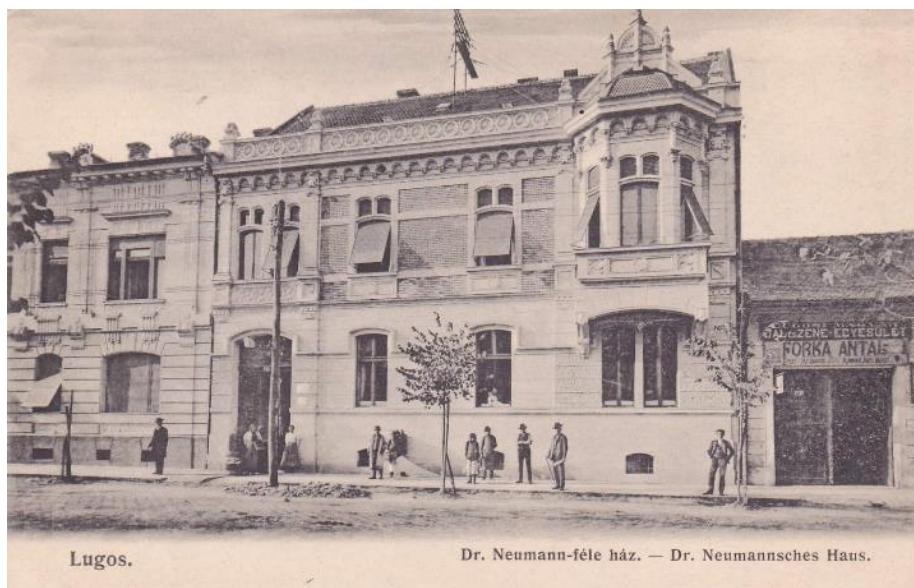
Matematiciană, profesoară

A fost o matematiciană română, de origine evreiască, care s-a distins mai ales prin cercetări în geometriile neeuclidiene, inclusiv în domeniul moștenirii științifice a lui János Bolyai. A fost conferențiară la Facultatea de matematică a Universității din Timișoara.

Maria Neumann s-a născut în anul 1905 într-o familie de evrei maghiarofoni din orașul Lugoj, în Banat, pe atunci în Regatul Ungariei, în cadrul Imperiului Austro-Ungar, azi în România.

Bunicul ei, medicul dr. Philipp Neumann (1836-1901) a fost una din personalitățile marcante din oraș. În 1866 a pus bazele spitalului epidemiologic, din 1867 a fost medic primar al județului, iar în 1876 a devenit director al spitalului de boli venerice. Era președinte al societății funerare Hevra Kadișa, de asemenea președinte al colegiului director al școlii elementare israelite. A clădit una din cele mai frumoase case din centrul orașului Lugoj. La moartea lui s-a declarat o zi de doliu în oraș. Unchiul Mariei, Julius Neumann, a fost profesor ginecolog la Universitatea din Viena, iar fratele ei, Joseph, biolog cercetător la Paris.

Fotografia ilustratei de la Cristian-Oliviu Gaidos, muzeolog la Muzeul de Istorie, Etnografie și Artă plastică din Lugoj.

Maria a fost al doilea dintre cei doi copii ai avocatului dr. Eugen Neumann și ai lui Ilka, născută Németh. A fost elevă la Gimnaziul Piarist din Timișoara, iar în ultimul an la Liceul Piarist. După examenul de bacalaureat din 1923, a studiat matematica la Universitatea Regele Ferdinand din Cluj. La încheierea studiilor în 1930, ca evreică, nu a avut posibilitatea de a rămâne în învățământul universitar și a predat ca profesoară de matematică în licee: unul din liceele germane din Timișoara (1933-1934), un liceu la Râmnicu Vâlcea (1934-1936), apoi la Liceul Israelit din Timișoara (1936-1949) și în paralel la Liceul de stat de fete Carmen Sylva din Timișoara (1936-1940), de unde a fost concediată în urma „legilor rasiale” din anul 1940. În activitatea ei de profesoară Maria Neumann a avut elevi care s-au distins ulterior ca matematicieni și oameni de știință, precum Emeric Deutsch, [Francisc Radó](#), [Bernhard Rothenstein](#), [George Lusztig](#) și alții.

În timpul regimului comunist, a predat câțiva ani (1949-1952) la Institutul Pedagogic din Timișoara, iar în anii 1962-1971 a devenit conferențiară la Universitatea din oraș. În anul 1968 a susținut la Universitatea din București examenul de doctorat în științe, cu teza "Asupra unui model algebric al geometriei hiperbolice plane" sub îndrumarea prof. [Nicolae N. Mihăileanu](#). Neumann a colaborat cu prof. Mihăileanu la redactarea unor manuale asupra bazelor geometriei. În anul 1971 a ieșit la pensie. Neumann a publicat, printre altele, lucrări în domeniile geometriei neeuclidiene și proiective, despre instrumentul algebric, logică și axiomatică.

Maria Neumann după susținerea tezei de doctorat (1968)

Fotografie în cartea lui Francisc Ürményi (v. Surse)

Scriitorul și omul de știință [György Mandics](#) a caracterizat astfel personalitatea și opera Mariei Neumann: "Activitatea talentatei matematiciene Maria Neumann se bazează pe o gândire abstractă foarte dezvoltată, pe o cultură matematică mult superioară mediului în care trăia. ... ceea ce a realizat e a rămâne cu siguranță o opera solidă, cu multe elemente care ar putea servi ca puncte de referință pentru o dezvoltare ulterioară."

A decedat în anul 2003 la vârsta de 98 ani și este înmormântată în cimitirul evreilor din Timișoara. Între tinerii matematicieni cărora le-a fost mentor în ultimii ani ai vieții s-a numărat informaticianul Octavian Mocanu, care activează în Catalonia.

Publicații (selecție)

Maria Neumann, N.N.Mihăileanu - *Bazele geometriei și Fundamentele geometriei*
Neumann Mária, Salló Ervin, Toró Tibor. *A semmiből egy új világot teremtettem* (Din nimic am creat o noua lume) - despre activitatea lui János Bolyai. Facla Könyvkiadó, Temesvár, 1974.

Egyed Péter, Mandics György, Neumann Mária, Salló Ervin, *Modell és valóság*, Facla Könyvkiadó, Temesvár, 1982.

M. Huschitt, A. Ioanoviciu, N. Mihăileanu, M. Neumann, P. Stanciu, E. Visa *Culegere de probleme de geometrie sistematică și proiectivă*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1971.

Surse

Francisc Urményi, *Mătușa mea, profesoara*. Editura Marineasa, Timișoara, 2003

Wikipedia română https://ro.wikipedia.org/wiki/Maria_Neumann

Wikipedia maghiară https://hu.wikipedia.org/wiki/Neumann_M%C3%A1ria

Erdélyi magyar ki kicsoda 2000, RMDSZ és Scripta Kiadó, 2000.

Vali Corduneanu, *Maria Neumann-Octavian Mocanu: o exemplară relație mentor-discipol*, Agenda, Temesvár, 2009. január 10.

Mathematics Genealogy Project

<https://www.genealogy.math.ndsu.nodak.edu/id.php?id=153140>

Romániai magyar irodalmi lexikon: Szépirodalom, közirás, tudományos irodalom, művelődés IV. (N–R). Főszerk. Dávid Gyula. Bukarest: Kriterion; Kolozsvár: Erdélyi Múzeum-Egyesület. 2002. ISBN 973-26-0698-3

Neumann Victor

(n. 1953, Lugoj)

Istoric. Profesor universitar.

Tatăl, Andrei/Endre Neumann, după absolvirea Liceului Israelit din Timișoara a studiat chimia industrială în limba germană la Universitatea din Praga, fără să o fi absolvit cu o diplomă. După studii postliceale, expert contabil, a lucrat în întreprinderi de cherestea din orașe din vestul României. A fost cel mai de seamă mentor al fiului său. Familia Neumann a jucat un rol economic și de mecenat cultural în orașul Lugoj în a doua parte a secolului al XIX-lea și în primele decenii ale secolului al XX-lea. Bunicul, Armin Neumann, după ce a studiat construcțiile la Chicago, a devenit mare antreprenor, având contracte în cele mai importante orașe

din Imperiul austro-ungar. Lui i se datorează extinderea orașului Lugoj, prin cumpărarea terenurilor din spatele spitalului municipal și proiectarea unui adevărat cartier, cunoscut până în ziua de astăzi sub numele de Neumann Telep (Cartierul Neumann).

A făcut studii gimnaziale și liceale la Ineu-Arad, studii de licență în istorie la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj, coordonator prof. dr. Pompiliu Teodor; studii doctorale în istorie la Universitatea din București, coordonator acad. Răzvan Theodorescu; studii postdoctorale în istorie, filozofie și politologie la universități și institute academice din Berlin, Bonn, Paris, Viena, Budapesta, Amsterdam, Wassenaar, Washington, D.C. sub îndrumarea lui Alexander Scheiber, Kosáry Domokos, Clemens Heller, Maurice Aymard, Pim den Boer, Reinhart Koselleck.

Istoric și profesor universitar, titular al cursurilor de *Istorie modernă a Europei* și *Istoria modernă a României* la Facultatea de Litere, Istorie și Teologie, Departamentul de Istorie,

Universitatea de Vest din Timișoara. Coordonator (din 2008) al programului *Școala Doctorală de Istorie Conceptuală "Reinhart Koselleck"*, realizată în cooperare cu profesorul Armin Heinen, Institutul de Istorie, Universitatea din Aachen, pe baza unui proiect româno-german selectat de Fundația Volkswagen; Director al Centrului de Studii Avansate în Istorie, Universitatea de Vest din Timișoara. Director al Muzeului de Artă Timișoara.

Volume de autor publicate în ultimul deceniu

Between Words and Reality. Studies on the Politics of Recognition and the Changes of Regime in Contemporary Romania, Washington, D.C., 2001;

Neam, Popor sau Națiune. Despre identitățile politice europene, ediția I, București, 2003, ediția a II-a, Curtea Veche, București, 2005;

Tentația lui homo europaeus. Geneza ideilor moderne în Europa Centrală și de Sud-Est, ediția I, Științifică, București, 1991, ediția a II-a, All, București, 1997, ediția a III-a, Polirom, Iași, 2006, ediția în engleză, *The Temptation of homo europaeus*, Columbia University Press, 1993;

The End of a History. The Jews of Banat from the Beginning to Nowadays, Bucharest, 2006;

Essays on Romanian Intellectual History, Timișoara, 2008 (ediția a II-a, Editura Institutul European, Iași, 2013).

Istoria României prin concepte. Perspective comparative asupra limbajelor social-politice, Editura Polirom, Iași, 2010 (împreună cu Armin Heinen)

Interculturalitatea Banatului, Editura Artpress Timișoara-Editura Institutul European Iași, 2012.

Conceptul de națiune la români și unguri. Un studiu despre identitățile politice, Editura Institutul European, Iași, 2013.

Der Nationsbegriff in Zentral und Osteuropa. Eine Studie zur politischen Identität der Rumänen und Ungarn, Zentrum fuer Fortgeschrittene Geschichtsforschung Temeswar und Institutul European Verlag Iași, 2013.

Istoria Banatului. Studii asupra particularităților moderne ale unei regiuni transfrontaliere, în curs de apariție la Editura Academiei Române-RAO, București, 2015.

Istoria evreilor din Banat. O mărturie a multi- și interculturalității Europei Central-Orientale, ediție revizuită și completată, în pregătire (ediția I a apărut la Editura Atlas/Du Style, București, 1999).

Volume editate/coordonate

Identitate și Cultură. Studii privind istoria Banatului, Editura Academiei, București, 2009;

Key Concepts of Romanian History (împreună cu Armin Heinen), CEU Press, Budapest-New York, 2013.

Premii, distincții:

Premiul „A.D. Xenopol” al Academiei Române pentru volumul: *Tentația lui Homo Europaeus. Geneza spiritului modern în Europa centrală și de sud-est*, Editura Științifică, București, 1991. Ordinul Național Serviciul Credincios în gradul de Cavaler conferit de Președinția României pentru merite deosebite în activitatea artistică, științifică și didactică românească. Decretul nr. 488 din 1.06.2002.

Surse

Prof.dr. [Victor Neumann](http://en.wikipedia.org/wiki/Victor_Neumann)

http://en.wikipedia.org/wiki/Victor_Neumann

Red. : Victor Neumann ; [Getta Neumann](#)

Nobel Alexandru (Sándor)

(20 decembrie 1884, Tóváros, Tata, Ungaria – 1960, Israel)

Avocat. Lider sionist. Unul din fondatorii Giv'at Shmuel.

Tatăl, Mór, mama, Gizela. A fost absolvent al Liceului de Stat din Lugoj, în anul 1902, licențiat și doctor în Drept al Facultății din Cluj. A fost înscris ca avocat în Baroul Timiș, la data de 15 ianuarie 1906, susținând examenul în fața Comisiei de la Târgu Mureș.

A fost ofițer în armata austro-ungară și prizonier în Italia de nord în Primul Război Mondial. Avocat în Baroul Avocaților din județul Timiș.

A fost proprietarul "Palatului Neptun", cartierul Fabric, Splaiul Nistrului nr.1, Timișoara.

Sionist convins, a fost președintele Uniunii Naționale Evreiești din Transilvania și a avut un rol activ în înființarea Partidului Evreiesc Transilvănean. A publicat articole în ziarul catolic *Temesvári Hirlap*, exprimându-și ideile sioniste. Liderul sionist timișorean era de părere că viitorul comunității evreiești va fi marcat de întărirea identității evreiești și excludea alternativa asimilării. (Gidó Attila) "Sunt de părere că evreii vor fi buni cetățeni, aici ca și oriunde, dar vor fi din ce în ce mai conștienți de identitatea lor și vor cere drepturi, fiind o comunitate minoritară din ce în ce mai unită. Exceptând pe unii disidenți, marea masă a evreilor nu are intenția să se asimileze și, ceea ce e și mai important, națiunea română nu dorește să-i asimileze." (*Temesvári Hirlap*, 1927, apud Gidó Attila)

Împreună cu soția, Irina, fiul, Theodor și soția lui, în data de 7 iulie 1944, Alexandru Nobel a emigrat în Palestina pe bordul vasului Kazbek. Vaporul putea transporta 300 de pasageri, dar au fost imbarcați 750 de refugiați. Nepoata lui A. Nobel relatează că pasagerii au fost obligați să coboare în Istanbul și și-au continuat drumul pe uscat în Palestina. Dr. Nobel a fost unul din fondatorii orașului [Giv'at Shmuel](#) (1945). După 1948 s-a întors în România, iar în 1957 s-a stabilit din nou în Israel.

Surse

Between Minority and Majority: Hungarian and Jewish/Israeli ethnical and cultural experiences in recent centuries. Edited by Pál Hatos, Attila Novák. Balassi Institute, Budapest, 2013. Attila Gidó, *From Hungarian to Jew: Debates Concerning the Future of the Jewry in the 1920s*

Lazăr Gruneanțu, *Avocații baroului Timiș 1875 – 2015*, ARTPress, 2017

Amintirea verticalului prof. Raoul Șorban. Dacoromania, revistă de lingvistică și filologie

http://www.dacoromania-alba.ro/nr57/amintirea_verticalului.htm

Correspondență cu Ruth Nobel, nepoata lui Alexandru Nobel.

Nyiri Jenő

(1874 – 5 ianuarie 1962, Timișoara)

Bancher, președinte al Comunității Evreilor din Timișoara

Jenő Nyiri

Jenő Nyiri a fost fondatorul Közgazdagsági Bank, un factor important al pieței financiare din Banat. Soția lui a fost Irma, fiica lui Babette (n. Weinberg) și Simon Brück. În viața socială a jucat de asemenea un rol însemnat, în special în viața evreiască. A fost președintele asociației Hevra Kadiša și urmașul lui Adolf Vértes la președinția comunității din Cetate. A fost în numeroase gremii, în curatoriuul Liceului Israelit, în conducerea clubului sportiv Kadima și a corului Hazamir.

Album, 1935. Arhiva Comunității Evreilor din Timișoara

Portretul lui, realizat de Albert Krausz, se află în birourile comunității, strada Gheorghe Lazăr nr. 5. În 1926, Nyiri Jenő a fost decorat de către Majestatea Sa Regele Ferdinand cu Ordinul de Merit clasa I pentru realizări în comerț și industrie.

O

Oppenheim Zwi (Hirsch) ben David

(1793, Almás -1859, Timișoara)

Rabin, orator si autor

Rabinul Zwi (Hirsch) ben David Oppenheim sau Oppenheimer, (1793-1859), supranumit “Gaon Rabbi Herschele Temesvarer” și-a început activitatea de rabin în 1821, la 27 de ani, pentru comunitățile spaniolă și germană. Era un rabin erudit și cunoscut pentru înțelepciunea sa, un vorbitor și scriitor talentat. Influența lui s-a întins în întregul Banat. Oppenheimer a participat la discuțiile în jurul ideilor reformiste ale rabinului din Arad, Aron Chorin, pe care le contesta.

Mormântul său, construit în stil mausoleu, a devenit un loc de pelerinaj pentru evrei și neevrei, Rabinul Oppenheimer câștigând faima de „csoda rabi”, un rabin care face minuni. Rabinul Dr. Jakab Singer (1867-1939) relatează originea acestei legende. Paznicul creștin al cimitirului evreiesc a atribuit puterii magice a rabinului Oppenheim faptul că s-a întors nevătămat din Primul Război Mondial. Psihoza războiului, condițiile vitrege și sărăcia au făcut din rabinul care își dormea somnul de veci de o jumătate de veac un rabin făcător de minuni.

Surse: Dr. Singer Jakab, Temesvári Rabbik a XVIII és XIX-ik században, 1928, Wieder Jakab Könyvnyomdája, Seini

P

Palatul Lloyd

Arh. Lipót Baumhorn, constructor arh. Arnold Merbl

La răscrucea secolelor XIX și XX, Timișoara a devenit, într-un ritm vertiginos, dintr-un mic oraș de garnizoană, cu așezări urbane răzlețe, un oraș modern cu o axă pe care se înșiruie trei piețe superbe (Piața Unirii, Piața Libertății și Piața Victoriei, denumirile lor actuale) și cu cartiere armonios închegate. Extinderea vertiginosă s-a declanșat după 1892, când s-a hotărât "de-fortificarea" - eliberarea orașului din corsetul fortificațiilor cetății care își pierduseră utilitatea. Pe baza Planului General de Dezvoltare a Orașului din anii 1893-1895 (arh. Ludwig von Ybl, ing. Aladár Kovács Sebestyén) s-a decis demolarea zidurilor centurii militare și crearea unei piețe cu palate mărețe, legate printr-un bulevard de cartierele Iosefin și Elisabetin.

În 1902 se prăbușesc zidurile, iar între 1910 și 1913, în numai patru ani, se înalță un palat după celălalt. Prima clădire ridicată în Piața Victoriei după cea a Teatrului National a fost Palatul Lloyd, o construcție finanțată de Societatea Lloyd Timișoara, înființată în 1865 de către reprezentanții agricultorilor și angroșiștilor de grâne din Banat. Arhitectul era Lipót Baumhorn din Budapesta, de construcție s-a ocupat arhitectul timișorean Arnold Merbl. Inaugurată în 1899, Sinagoga Nouă din Fabric, prima operă a lui Baumhorn în Timișoara, a stârnit admirația generală, astfel că arhitectului i s-au încredințat proiecte de primă importanță. În 1900-1901 a conceput Palatul Apei (în prezent, sediul Regionalei C.F.R. Timișoara), clădire semeață care te întâmpină la intrarea în cartierul Iosefin; în 1902-1903, eleganta Școală superioară de fete (actualmente, Liceul pedagogic "Carmen Sylva", str. Constantin Diaconovici Loga); în 1903, monumentalul sediu al Comunității Evreilor din Timișoara, la colțul dintre str. Mărășești și str. Gheorghe Lazăr, într-un colț al careului de imobile care constituiau *Judenhof*-ul stabilit în secolul al XVIII-lea; în sfârșit, în 1910-1912, Palatul Lloyd, despre care Josef Geml, primarul Timișoarei (1914 – 1919) a declarat că „este cea mai frumoasă casă din Timișoara”.

Clădirea de colț monumentală, de o demnitate impunătoare, nu dă impresia de construcție masivă și greoaie, ci degajă un aer de eleganță și echilibru. De stil eclectic, contururile vălurite și colțurile curbate, fațada cu basorelieful și decorații exprimă specificul duios al stilului Secession din anii 1900, pe când elemente istoricizante - coloane aparente, ornamente geometrice, portalul neo-clasicist – aduc o notă de sobrietate și simplitate rafinată.

La etajele II și III erau locuințe, iar la etajul I, Palatul Lloyd a găzduit de-a lungul timpului numeroase instituții și societăți, ca Bursa de Mărfuri și Bursa Agricolă a Societății Lloyd în timpul baronului Istvan Ambrozy și a directorului societății Lloyd Salamon Sternthal, Uniunea Comercianților, Societatea și Clubul Lloyd, Inspectoratul Siguranței Generale de Stat, Chestura Poliției.

În timpul primului război mondial, din 15 septembrie până în 18 octombrie 1915, cartierul general al trupelor germane s-a instalat în Palatul Lloyd. În acea perioadă, mareșalul August von Mackensen, comandantul suprem al armatei germane din Balcani, a fost găzduit la al doilea etaj al clădirii, în apartamentul unei familii evreiești bogate, Rozsavölgyi, conform unui ziar din acea vreme, *Alt Temeswar*. La 19 februarie 1919, Conferința de pace de la Paris a trimis o comisie de informare condusă de americanul Goodwin la Timișoara. El a discutat cu generalul Farret, cu generalul sârb Grujić și cu episcopul Letić, iar în sala mare a Palatului Lloyd i-a primit în audiență pe toți fruntașii naționalităților din Banat. Ca urmare a acestei vizite, s-a încheiat existența Republicii Bănățene care aspirase la autonomie în cadrul Ungariei și s-a luat hotărârea de a compensa România pentru teritoriul concedat Serbiei. Așa a ajuns Timișoara sub administrația română.

Tot în incinta palatului, în impunătoarea sală a Burselor, s-a desfășurat prima expoziție filatelică din România de după Marea Unire, în zilele de 23 și 24 mai 1920. În perioada interbelică, în clădire se mai afla și sediul Clubului Union. În 1945, Camera de Comerț și Industrie, care a moștenit palatul după desființarea societății Lloyd, l-a donat nou înființatei Universității de Vest. Din anul 1948, palatul a fost naționalizat și a devenit sediul Rectoratului Universității Politehnice din Timișoara.

La parterul clădirii era cafeneaua, restaurantul și clubul Lloyd, cel mai faimos local din oraș. În spațiul generos, cu tapete de mătase și lambriuri din stejar, cu oglinzi, vitralii și candelabre Jugendstil, domnea o atmosferă de lux potrivită pentru un public select. "Grand Café Lloyd", suna reclama, "oferă un loc de conversație publicului inteligent". Era pentru "lumea buna": scriitori, jurnaliști, actori, artiști, muzicieni, oameni de afaceri, oameni cu stare. Restauratorii erau personalități de renume: Rónai János, Kemény Béla (1863, Ungaria –1948, C.E.Tms), Mayer Zsigmond (d. 1959, CE Tms). Aproape zilnic se organizau concerte de nivel excelent, gen café-concert cu șlagăre, arii de operete, piese de dans, dar și de jazz, cu muzicieni ca acordeoniștii Paul Schönberger și Imre Hirschl, cu percuționiștii Elemér Kohn și Paul Gerő, cu pianistul Gheorghe Klein și violonistul Andrei Wertheimer.

Restaurantul a purtat pe rând numele de "Timișoara", „23 August", "Ana Lugojana", "Bulevard", iar cafeneaua se chema într-o vreme "Café Wien". În anul 2000, localul și-a reluat denumirea inițială, "Lloyd" și în prezent continuă să fie un restaurant popular, cu 120 de locuri și o terasă cu 80 de locuri, pe Corso, promenada cea mai frecventată din oraș.

Din 2013, Palatul Lloyd este iluminat în fiecare seară cu peste 150 de proiectoare montate atât pe fațada clădirii, cât și pe fețele sale laterale. În prezent, clădirea nu se poate vizita, accesul fiind permis doar angajaților rectoratului sau studenților de la Politehnică, dar există inițiative ca interiorul, în special splendida Sală Mare a Rectoratului, recent restaurată, să fie accesibile în anumite ore publicului larg.

Bibliografie

[Primăria Municipiului Timișoara](http://www.primariatm.ro/pdf.php?class=monitorul&identificator=3622)

<http://www.primariatm.ro/pdf.php?class=monitorul&identificator=3622>

wikipedia.ro

https://ro.wikipedia.org/wiki/Palatul_Lloyd

Palatul Lloyd, de la reședință de mareșal la universitate

În Arhiva Timpolis, un reper al cetății

<http://timpolis.ro/arhiva/articol-palatul-lloyd-de-la-resedinta-de-maresal-la-universitate--3628.html>

Restaurantul Lloyd

<http://restaurantlloyd.ro/>

Povestea celui mai cunoscut restaurant din Timișoara

http://adevarul.ro/locale/timisoara/povestea-celui-mai-celebru-restaurant-timisoara-trecut-localul-cafe-wien-anul-1926-lloyd-1_560fe307f5eaafab2c464630/index.html

Tiberiu Schatteles, Evreii din Timisoara, Hasefer 2013

Republica Bănățeană (31 octombrie 1918 – 21 februarie 1919). Clarificarea unui concept. De Mircea Rusnac

[http://www.vestul.ro/stiri/5672/republica-banateana-\(31-octombrie-1918--21-februarie-1919\)-clarificarea-unui-concept.htm](http://www.vestul.ro/stiri/5672/republica-banateana-(31-octombrie-1918--21-februarie-1919)-clarificarea-unui-concept.htm)

Papp Illés (Kohn Eliah)

(Dunaföldvár, 1875 – Temesvár, 17 martie 1942)

Profesor de liceu, publicist

A descins dintr-o familie renumită de rabini. Unul din bunici a fost Wolf Boskovits, rabin în Bonyhád, iar tatăl său, Eliazár Hirsch Kohn, a fost rabin șef la Békéscsaba (Becicherec). Illés Papp și-a făcut studiile la Budapesta, Jena și Greifswald. A obținut titlul de doctor în lingvistică și filozofie. A lucrat ca profesor la Košice, unde a fost membru al Cercului Kazinczy, apoi la Szolnok, unde a devenit directorul școlii comerciale. A predat limba și literatura maghiară. A fost membru al Societății Kisfaludy. A publicat articole și studii în coloanele Jurnalului Asociației Naționale a Profesorilor și a Jurnalului Universității de Filologie. La sfârșitul secolului al XIX-lea, și-a maghiarizat numele. La sfârșitul Primului Război Mondial, în timpul revoluției, s-a mutat la Budapesta împreună cu familia sa. După căderea comunei, a fugit la Viena, apoi

s-a mutat la Timișoara în 1921, unde a predat limba și literatura germană în Liceul Israelit înființat în 1919. A fost prim-secretar al asociației sportive evreiești „Kadima”. Prima sa soție a fost Paula, născută Kohn, scriitoare. S-a căsătorit pentru a doua oară în anii 1930.

Publicații: *Arany János hun eposza* (Epopoea Hun a lui János Arany), Budapesta, 1902, *Rákóczi Ferenc élete* (Viața lui Ferenc Rákóczi), Budapesta, 1906)

Papp Illésné (n. Kohn Paula)

(Timișoara, 1881 - Timișoara, 23 decembrie 1929)

Scriitoare

A avut un rol activ în mișcările politice și sociale. În 1917, a fost președinta Asociației Feministe la Szolnok, care a militat pentru egalitate de drepturi, inclusiv dreptul la vot, pentru femei. În timpul mișcărilor revoluționare la Budapesta, a fost membră a consiliului de 500 de membri și a fost directoarea unui centru corecțional. S-a refugiat împreună cu familia la sora ei la Viena și apoi s-a mutat la Timișoara, unde soțul ei a predat la Liceul Israelit din Timișoara, fondat în 1919. A publicat nuvele, scenete și articole în coloanele ziarelor din Viena și Budapesta. La 22 februarie 1929, s-au jucat patru piese de un act cu titlul colectiv *Emberék* (Oameni) pe scena teatrului maghiar din Timișoara. Spectacolul s-a bucurat de un mare succes la public.

A avut trei copii. O fiică, Ibolya, s-a căsătorit cu profesorul de latină Friedrich Hauben, refugiat din Cernăuți la Timișoara, la începutul celui de al Doilea Război Mondial. Perechea a emigrat în Israel, unde Hauben a devenit profesor la Universitatea din Tel Aviv.

Pfeffermann Reuven (Tommy)

(7 septembrie 1936, Timișoara - 12 mai 2004, Israel)

Chirurg, unul din pionierii grefării de rinichi în Israel

Evreu originar din România, chirurg, profesor la Universitatea Ebraică din Ierusalim și director al secției de chirurgie a Spitalului Kaplan din Rehovot. Pfeffermann a fost cunoscut pentru contribuțiile sale la tratamentul chirurgical traumatologic și în chirurgia transplantărilor de organe, fiind unul din pionierii grefărilor de rinichi în Israel.

Anii de început

Reuven (Tommy) Pfeffermann s-a născut în 1936 la Timișoara ca cel mai tânăr dintre cei doi fii ai dr. Jenő (Eugen) Yona Pfeffermann, medic obstetrician și de familie, unul din conducătorii mișcării sioniste din Transilvania și Banat. Fratele său mai mare, Eran, s-a născut, conform dorinței părinților săi, la Ierusalim, cu un an și jumătate mai devreme. Familia s-a întors apoi la Timișoara. Tatăl a murit subit de inimă în 1944, când Reuven avea 8 ani. După ce a învățat o vreme la școala elementară evreiască din Timișoara, în anul 1946 mama Judith (Yehudit) Pfeffermann și cei doi copii au emigrat în Palestina, aflată pe atunci în ultimii ani ai mandatului britanic, și s-a stabilit la Ierusalim. Cei doi frați au învățat în regim de internat în satul de tineret Ben Shemen. În timpul asediului localității de către arabi în timpul Războiului de independență a Israelului, au fost evacuați cu ceilalți elevi în comuna Kfar Witkin. Ulterior s-au întors în casa familiei la Ierusalim. Din clasa a X-a Pfeffermann a studiat la prestigiosul liceu Beit Hakerem, devenit ulterior Liceul de pe lângă Universitatea Ebraică.

Studiile și cariera de medic chirurg

În 1954 Pfeffermann a început studii de medicină La Universitatea Ebraică, în cadrul unui contract cu armata israeliană. O grea lovitură a reprezentat pentru el moartea fratelui său Eran ucis accidental de un glonț la 8 noiembrie 1954 în timpul cursului de ofițeri de infanterie. În urma acestui eveniment s-a întărit voința sa neabătută de a ajuta răniții în general, și cei din armată în special. Pfeffermann a făcut stagiul de medic în Spitalul Sheba din Tel Hashomer. Apoi în anul 1962 a începutul serviciul său militar ca medic în forțele aeriene. S-a ocupat în mod deosebit cu evacuarea răniților pe calea aerului. Apoi și-a făcut specializarea în chirurgie la Spitalul Hadassa Ein Kerem din Ierusalim S-a perfecționat mai cu seamă în tratamentul urgențelor traumatice, inclusiv în timpul Războiului de Șase Zile și al operațiilor contra organizațiilor de gherilă și teroriste palestiniene în Valea Iordanului. În timpul Războiului de Yom Kipur a servit la Spitalul Central Militar de la Refidim în Sinai, sub comanda mentorului său, Roni Rozin. În urma experienței acumulate, cei doi au elaborat o teorie a Spitalului de triaj. Rezultatele experienței lui în tratamentul răniților au fost publicate de Pfefferman într-un articol în „Journal of Trauma” din anul 1976.

În anii 1974-1976 Pfeffermann s-a perfecționat la New York în tranplantări de rinichi și în imunologie la profesorul Samuel Kountz. Întors în patrie a condus împreună cu prof. Arie Durst unitatea de transplantări de rinichi de la Spitalul Hadassa Ein Kerem. În acea perioadă el a fost numit profesor extraordinar la Universitatea Ebraică.

În martie 1979 a fost numit în fruntea secției de chirurgie a Spitalului Kaplan din Rehovot, pe care a restructurat-o și a condus-o până la ieșirea sa la pensie. Pfefferman a fost și un dascăl apreciat care a avut numeroși elevi distinși, printre care chirurgii Dani Simon, Hadar Merhav și Oz Shapira. El s-a ocupat și de promovarea sportului la persoanele care au suferit transplante de organe, fiind unul din fondatorii și președintele "Asociației israeliene de sport pentru persoanele cu transplante de organe" până la sfârșitul vieții.

Reuven Pfeffermann a încetat din viață în mai 2004 la 68 ani, ca urmare a unei fibroze pulmonare primare. A fost înmormântat în cimitirul alternativ din Givat Brenner. A fost căsătorit cu Lea Ofir-Pfeffermann, de profesie soră medicală. Văduva sa a continuat activitatea sa de promovare a sportului în rândurile celor care au suferit un transplant de organe.

In memoriam

- Asociația israeliană de sport pentru persoanele cu transplant de organe, care a activat până în anul 2010, i-a purtat numele.

Selecție de articole

- Reuven Pfeffermann, Ron R. Rozin, Arie Durst, and G. Marin, **Modern War Surgery: Operations in an Evacuation Hospital during the October 1973 Arab-Israeli War**, Journal of Trauma 16, no. 9 (September 1976), pp.694–703; Reuven Pfefferman, Ron R. Rozin -chapter **Management of Abdominal Injuries** p.446-456, in *Manual of Disaster Medicine: Civilian and Military*, Springer Verlag, Berlin 1989 (eds: Daniel Reis, Eran Dolev [\[1\]](#))
- Reuven Pfeffermann, Dr. Hadar Merhav, Harry Rofhstein and Dan Simon **The use of laser in rectal surgery** Lasers in Surgery and Medicine, Volume 6, Issue 5, 1986, Pages: 467–469 oct 2005

- **Gallstone Pancreatitis Exploration of the Biliary System in Acute and Recurrent Pancreatitis** Herbert Freund, MD; Reuven Pfeffermann, MD; Arie L. Durst, MD; Nathan Rabinovici, MD Arch Surg. 1976;111(10):1106-1107.
- R.Pfeffermann, B.Vidne, S.Leapman, K.Butt. S. Kountz **Urologic complications in renal primary and re-transplantation.Experience with 200 consecutive transplants** Am J Surg 131:242-245, 1976

Legături externe

- [biografie pe situl israel surgery](#)
- [Eran Pfeffermann, fratele sau, pe situl memorial al Ministerului israelian al apărării](#)
- [necrolog pe situl Asociației israeliene de chirurgie](#)
- [Asociația israeliană pentru sportul transplantărilor de organe](#)
- [Olimpiada Transplantaților pe situl Besiman tov](#)
- [Medicine: King of Hearts](#) interviu cu prof Oz Shapira] de Wendy Elliman, revista Hadassah magazine aprilie-mai 2009

Philipp Ella

(1905-1976, cimitirul evreilor Timișoara)

Pianistă și profesoară de pian

Pianista Ella Philipp a fost absolventă a Academiei de Muzică din Budapesta și a École Normale de Musique din Paris. Șansa de a fi studiat cu celebrul pianist Alfred Cortot s-a manifestat atât în calitatea interpretărilor sale ca solistă sau ca membră a Cvartetului „Cuteanu”, cât și a activității didactice din cadrul Institutului de Artă sau a Școlii de Muzică din Timișoara. Ea era binecunoscută lumii muzicale timișorene inter- și postbelice. Ca profesor, Ella Philipp a lăsat în urma sa o adevărată școală, a cărei existență se manifestă prin zecile de pianiști pe care i-a format. Printre elevii ei se numără Paul Dan și Andrei Deleanu, ultimul devenind solist concertist al Filarmonicii Constanța, apoi profesor la Universitatea Națională de Muzică din București.

Pianista Felicia Maria Stancovici, profesoară universitară și, între anii 2000 și 2008, decana Facultății de Muzică a Universității de Vest din Timișoara a inițiat Concursul Internațional de Pian „Ella Philipp”, care a avut loc în 2006, 2008 și 2011 ca „omagiu adus profesoarei Ella Philipp, de al cărei nume se leagă destinul profesional al multor interpreți și pedagogi ai pianului”. Proiect ambițios și de mare anvergură organizatorică, Concursul este primul concurs

de concerte pentru pian și orchestră din țară, concurs al cărui regulament de înscriere pretinde trei concerte integrale, din epoci de creație diferite.

Ella Philipp a locuit mulți ani de zile pe bd. Mihai Eminescu nr. 3 în Timișoara. Fiica ei Judith (1931, Timișoara-1997, Israel), căs. Jeger, a fost profesoară de pian la Cluj, apoi la Conservatoriul din Petah-Tikva, Israel.

Surse

Informații de la Amos Jeger, nepotul lui Ella Philipp.

Pagina web a Primăriei Municipiului Timișoara. Filarmonica "Banatul Timișoara". Raportul Primarului pentru anul 2011

https://www.primariatm.ro/uploads/files/raport_primar_2011/Raport_Primar_2011_Filarmonica.pdf

Pogány László

(18 iulie 1901, Győr, Ungaria – 7 iunie, 1956, cimitirul evreilor Timișoara)

Ziarist, editor, scriitor

Pogány László, portret de Endre Litteczky (1880-1953)

Pogány László, n. 18 iulie 1901, Győr, Ungaria, părinții Mihály și Eugenia, născută Fuchs, din Jebel (județul Timiș). În 1902, familia Pogány se mută la Timișoara, unde tatăl, Pogány Mihály, devine colaborator, editor, în final, proprietar al ziarului *Temesvári Hírlap*, una dintre cele mai semnificative publicații maghiare din anii premergători primului război mondial și în perioada interbelică.

După absolvirea studiilor liceale la Timișoara, în 1919, László studiază la colegiul Technikum für Buchdrucker din Leipzig, iar după terminarea acestuia, își continuă studiile în mai multe orașe din Germania. Cunoștințele privind ziaristica modernă și administrarea unui ziar le dobândește la Budapesta.

Publică nuvele și articole în ziarul *Temesvári Hírlap* și în alte publicații din Transilvania. Piesa sa de teatru din tinerețe *Tükör (Oglinda)* a fost pusă în scenă, în 1920, de către Teatrul Maghiar din Timișoara.

După moartea tatălui său Pogány Mihály, în ianuarie 1924, redactarea interimară a ziarului a fost preluată de dr. Ligeti Sámuel. Din 5 martie 1924 dr. Vuchetich Endre devine redactor șef, iar Kubán Endre redactor responsabil.

Abia din 21 martie 1926, după revenirea din studiile efectuate în străinătate, Pogány László preia conducerea ziarului „*Temesvári Hírlap*”. Noul redactor-șef la conducerea ziarului este un jurnalist devotat, scriitor și poet, un intelectual cu un larg orizont și vaste cunoștințe culturale. El promovează schimbări importante, mărește numărul de pagini. Ziarul devine mai atractiv și mai bine ancorat în contextul social. În perioada interbelică, „*Temesvári Hírlap*” este considerat de unii ca cel mai bun cotidian maghiar din Timișoara și din Transilvania.

Începând din anul 1927, își asumă și sarcini politice. Devine consilier județean pe lista Partidului Maghiar. Este unul din fondatorii Casei Maghiare din Timișoara, este ales secretar executiv al Societății literare Arany János, conduce organizația de tineret al Partidului Maghiar. Sprijină mulți artiști de seamă a Timișoarei interbelice. Unii îi realizează portretul (de ex. Krausz Albert, Litteczky Endre), i se fac cadou caricaturi de către Kóra Korber.

Pogány László, portret de [Nándor Kóra Korber](#) (1897-1953)

Este patronul Editurii Hunyadi. Deține și o tipografie importantă, a doua ca mărime din Timișoara, unde în perioada interbelică se tipăreau peste 30 de ziare. Pe lângă sarcinile de administrație își asumă și cele redacționale.

Mulți scriitori de seamă sunt colaboratori fideli ai ziarului, printre ei Erdős Renée, verișoara lui Pogány Mihály, Karinthy Frigyes și Markovits Rodion, autorul romanului cu succes mondial, tradus în multe limbi, „Sziberiai garnizon” (Garnizoana din Siberia).

Când este insultat sau criticat pe nedrept, se apără în duel, folosind sabia.

În anii 1930, situația devine apăsătoare. Presa se cenzurează, apariția ziarului este suspendată. Pentru o perioadă de timp, Pogány László devine colaboratorul unor ziare din Oradea. În 1939, trebuie să renunțe la tipografie, iar unitatea modernă cu linotip și mașină rotativă este scoasă la licitație din cauza unor datorii. Își pierde și casa familială.

Ca evreu, neavând dreptul de a conduce o afacere, lucrează la tipografii românești. În 1941, este dus la muncă silnică lângă Șiria, județul Arad. După război, nu mai este publicat, din cauza unor foști colegi de breaslă de orientare stângă. Lucrează ca agent de asigurări, mai târziu, la un punct de vânzare loto. Nuvelele sale din această perioadă au fost traduse în limba română de către Avram P. Todor. Ele sunt încă nepublicate.

În perioadă postbelică, participă la întrunirile Societății literare Arany János, iar mai târziu, la un cerc de prieteni literari, printre care se numărau Franyó Zoltán, Reiter Róbert, Krausz Albert, Kálmán Andor.

Moare subit la vârsta de 55 de ani.

Portretele și statueta sunt din colecția dr. ing. [Andrei Pogány](#)

Surse

Amintirile Dr. Andrei Pogány, fiul;

http://hu.wikipedia.org/wiki/Pog%C3%A1ny_L%C3%A1szl%C3%B3_%28lapkiad%C3%B3%29

Red.: [Andrei Pogány](#); [Getta Neumann](#)

Pogány Mihály

(1875, Győr, -1924, Timișoara)

Colaborator, editor, proprietar al ziarului *Temesvári Hírlap*

Colaborator, editor, în final, proprietar al ziarului *Temesvári Hírlap*, una dintre cele mai semnificative publicații maghiare din anii premergători primului război mondial și în perioada interbelică. După susținerea bacalaureatului la Győr, colaborează la ziarul *Győri Hírlap*. Se căsătorește cu Eugenia Fuchs din Jebel. După nașterea fiului lor, László, care va succeda tatălui său la conducerea ziarului *Temesvári Hírlap*, familia se mută la Timișoara în 1902.

În Timișoara, deja în anii 1880 sunt editate două ziare cu titlul *Temesvári Hírlap*: primul este mai degrabă o foaie umoristică, al doilea un ziar săptămânal ilustrat. Primul număr al acestui ziar care se va înscrie printre cele mai prestigioase publicații ale presei maghiare apare la 15 noiembrie 1903. În această perioadă la Timișoara mai sunt publicate *Temesvarer Zeitung*, *Südongarische Reform*, *Neue Temesvarer Zeitung* și *Délmagyarországi Közlöny*. Postul de editor adjunct va fi ocupat de jurnalistul Pogány Mihály, care în această perioadă este deja colaborator al ziarelor din Viena și Budapesta. Îi sunt publicate nuvele în revista *Független Magyarország* și numele lui este pomenit alături de cel al lui Bródy Sándor, Ady Endre, Kassák Lajos.

În 1906 Pogány Mihály devine editorul, iar din 1908 proprietarul ziarului. Activitatea editorială a lui Pogány deschide o nouă eră în istoria ziarului *Temesvári Hírlap*, care devine atrăgător, diversificat și interesant. Pogány fondează o tipografie, asociat cu Kastriener Samu și Neumann Károly. Mărește formatul ziarului urmând modelul ziarelor de mari dimensiuni din vest. Noua serie de mașini va fi adăpostită într-una din cazematele orașului și la finele anului 1912 începe să funcționeze sub numele de „Tipografia Hunyadi.”

Ziarul are 10-12 pagini, ediția de duminică are 16-24 de pagini, numărul editat cu ocazia Crăciunului, Paștelui și Rusaliilor se întinde la 60-80 de pagini, cu o anexă complexă de literatură. Societatea editorială (pe Acțiuni) din Timișoara îi vinde ziarul lui Pogány Mihály, care se angajează la plata tuturor datoriilor și astfel devine proprietarul ziarului.

Nándor Kóra Korber (1987-1953), Portretul jurnalistului Pogány Mihály (*Böszfi nevet! Nebbich!*)

Personalități de renume ale literaturii maghiare – printre aceștia Ferenc Molnár, Béla Révész, Elek Gozsdu – își publică scrierile în acest ziar. Ziarul părăsește zona locală, se extinde în toată Transilvania și în străinătate (în Slovacia, Ungaria, Austria, Iugoslavia, America, Italia). Pogány este cel care încetățenește reportajul modern în jurnalistica provincială; tot el este cel care introduce scrierile atrăgătoare, pe atunci necunoscute, în provincie. Ziarul se sprijină pe contribuția abonaților și pe veniturile din reclamă, astfel își menține independența materială și spirituală.

Se spunea că dacă Pogány Mihály nu ar fi devenit jurnalist, ar fi ajuns scriitor de renume. Scrie nuvele, drame și critică, iar ziarele din Budapesta sunt încântate să-i publice scrierile. Participă cu regularitate la întâlnirile și dezbaterile Societății literare *Arany János*. Sprijină tinerii scriitori (Károly Endre, Mihály Szabolcska). Intră și în atracția sferei politice, pentru un timp este membru al consiliului orașenesc.

Pogány Mihály părăsește această lume în mod neașteptat, în urma unei aprinderi la plămâni în iarna anului 1924, la doar 47 de ani. Redactarea interimară a ziarului este preluată de dr.

Ligeti Sámuel. Din 5 martie 1924 dr. Vuchetich Endre devine redactor șef, iar Kubán Endre redactor responsabil.

Abia din 21 martie 1926, după revenirea din studiile efectuate în străinătate, Pogány László preia conducerea ziarului „Temesvári Hírlap”.

În 2011, portretul din bronz de pe piatra funerară a lui Pogány Mihály din Cimitirul Evreilor dispăre.

Surse: Andrei Pogány, nepotul lui Pogány Mihály ; <http://www.monitorpress.eu/ro/ro-cultura/1521-pogany-mihaly> ;

http://hu.wikipedia.org/wiki/Temesv%C3%A1ri_H%C3%ADrlap ;

<http://lexikon.kriterion.ro/szavak/4632/>

Fotografia și portretul sunt din colecția dlui dr. ing. [Andrei Pogány](#).

Por Francis Dov

(1927, Timișoara - 24 octombrie, 2014, Ierusalim)

Zoolog, hidrobiolog și biogeograf israelian

De la Wikipedia, enciclopedia liberă https://ro.wikipedia.org/wiki/Francis_Dov_Por
Redactor: Ivan Goldberger

Francis Dov Por (la origine **Francisc Bernard Pór**, în ebraică פֿרנסיס דוב פֿױר, n.1927 Timișoara - d.24 octombrie 2014 Ierusalim) a fost un zoolog, hidrobiolog și biogeograf israelian, evreu originar din România. În tinerețe a fost deținut în închisorile regimului fascist-militar antonescian și ale regimului comunist din România, ca evreu și în urma participării sale la mișcarea sionistă socialistă de tineret „Hashomer Hatzair”(Tânăra Gardă).

A fost profesor emerit la secția de evoluție, taxonomie, ecologie și comportament la Institutul de științele naturii al Universității Ebraice din Ierusalim. A fost, între altele, un pionier al hidrobiologiei din Israel, fondator (împreună cu Steinitz) și un timp director al Stației de biologie maritimă de la Eilat.

Copilăria și tinerețea în România

Francis Dov Por s-a născut în 1927 la Timișoara, ca Francisc Bernard Por, fiu al lui Béla Pór (din familia Politzer care își maghiarizase numele) și al lui Erzsébet (Elisabeta) născută Klein. A mai avut un frate, Ivan. Strămoșii familiei Politzer veniseră de la Politz -azi Polička, din Boemia de est, s-au transferat ulterior la Nikolsburg (Mikulov din zilele noastre), și mai târziu la Makó, iar de acolo la Cenad, în Banat. În preajma adolescenței, familia Pór s-a mutat la București.

La 13 ani, în timp ce se afla în vizită la rude la Timișoara, sub pretextul că avea cu sine un mini-laborator jucărie, a fost arestat pentru activități subversive și dus la Cartierul general al Poliției la București. Ulterior în 1944 a luat parte la București la activități în ilegalitate ale mișcării de tineret sionist socialist Hashomer Hatzair pentru căutarea de locuri de adăpost și obținerea unor arme în caz că evreii vor necesita să organizeze o rezistență. Eforturile acestea (reușiseră să-și procure trei revolve) au devenit de prisos din momentul în care dictatura lui Antonescu a fost înlăturată la 23 august 1944.

Pentru a continua în România activitatea politică în cadrul mișcării „Hashomer Hatzair” care redevenise legală, Francisc Por a refuzat permisul de plecare în Palestina. Hotărârea aceasta avea să o regrete. Regimul comunist a interzis toate organizațiile politice necomuniste, inclusiv toate grupările sioniste și a aruncat conducători și mulți militanți ale acestora în închisori și tabere de muncă silnică. Astfel și Por, care în anul 1947 devenise secretarul general al Hashomer Hatzair, a fost arestat în 1948 și apoi din nou judecat și deportat în anii 1953-1955 cu alți membri ai Hashomer Hatzair pe șantierul Canalului Dunăre - Marea Neagră. Cu toate acestea, a reușit să termine studiul la Facultatea de biologie la Universitatea „Constantin Parhon” din București. După eliberarea din închisoare, până în 1959, i s-a permis să lucreze în calitate de curator al nevertebratelor la Muzeul de științe naturale „Grigore Antipa”.

Activitatea științifică în Israel

În 1960 Francisc Pór a emigrat în Israel, unde a devenit cunoscut ca Francis Dov Por. El s-a stabilit la Ierusalim, unde în 1963 a terminat doctoratul în zoologie la Universitatea Ebraică. În 1964 a fost numit lector, în 1965 conferențiar, în 1969 profesor asociat la Universitatea Ebraică. Din anul 1976 a fost profesor titular de zoologie la această universitate. A predat cursuri de hidrobiologie, faunistică, filozofia științei și evoluție. În același timp vreme de 20 ani între anii 1977-1997 a efectuat călătorii de studii și cercetări în Brazilia, unde a și predat ca profesor oaspete, la Universitatea din Sao Paulo. De asemenea, a fost profesor oaspete la Universitatea din Tokyo și la Universitatea San Diego din California. În 1996 Por a ieșit la pensie, devenind profesor emerit al Universității Ebraice.

Por a fost secretar al Comisiei *Fauna et Flora Palaestinae* de pe lângă Academia de Științe a Israelului, de asemenea director fondator al Institutului de Biologie Marină de la Eilat. El a prezidat Comitetul de nomenclatură zoologică al Academiei limbii ebraice.

Francis Dov Por a făcut însemnate studii de hidrobiologie, începute din România - contribuind la cunoașterea Eulamelibranhiatelor și la taxonomia și biologia Copepodelor de pe litoralul Mării Negre, a descoperit câteva genuri și specii noi pentru știință. Ulterior și-a extins cercetările cu privire la Copepode și la Crustaceele Isopoda din alte zone palearctice și neotropicale. Por a fost fondator și primul președinte al Asociației internaționale de Copepodologie. Dov Por s-a interesat pentru subiecte ale evoluției și zoogeografiei care beneficiază de cercetarea zoologică din Israel - ca de pildă influența întâlnirii dintre continente (ex. Euroasia-Africa) asupra dezvoltării lumii vii, deosebirile și asemănările dintre lumea vie de pe uscat și cea marină, cum s-a dezvoltat lumea vie din Marea Roșie, legile migrării de ființe vii din Mediterană în Marea Roșie prin Canalul de Suez („Migrația Lessepsiană”), de asemenea a efectuat cercetări în Brazilia în Pădurea tropicală umedă atlantică. Preocupat de modificările ireversibile produse în natură, inclusiv de către activitatea omului, Dov Por a inițiat activități de muzeologie și documentare a lumii vii din Israel și a stat în fruntea Colecțiilor de Istorie naturală din Israel. Împreună cu Hanan Dimantman și cu Tili Bromley-Shnur, Por a scris unica lucrare care descrie lumea biologică care a existat în mlaștinile și lacul Hula din nordul Israelului. De asemenea a studiat și fauna lacului Kineret (Marea Galileei) și bentosul mărilor adânci. El a inițiat și a redactat în cadrul Academiei de Științe a Israelului publicarea unei serii cuprinzătoare de cărți consacrate lumii animalelor din Israel.

Francis Dov Por a fost căsătorit cu Ester, care a decedat în 1977, și perechea a avut un copil. În 1979 s-a căsătorit cu Maria Scintilla Almeida Prado Por. El a murit la Ierusalim în octombrie 2014. Soția i-a supraviețuit și trăiește în prezent în Brazilia.

Principale proiecte de cercetare

- Biogeografia Orientului Mijlociu
- Aria reinundată în Valea Hula - fauna acvatică, habitatul
- Lista copepodelor din apele interioare ale Israelului.
- Paleolimnologia și arheologia Levantului.
- Mecanismele evoluției progresive a animalelor.
- Fauna peșterilor - crustacee subterane; evaluarea globală a „golfului improbabil” Aqaba-Eilat

Publicații

Francis Dov Por a scris 6 cărți, precum și numeroase articole în diverse domenii ale zoologiei, biologiei marine, limnologiei, biogeografiei și ale filozofiei biologice.

- 1989 - **The Legacy of Tethys - An Aquatic Biogeography of the Levant**
- 1990 - **Lessepsian migration - An appraisal and new data.**
- 1992 - **Sooretama - The Atlantic Rain Forest of Brazil.**
- 1992 - **Lake Hula - Reconstruction of the Fauna and Hydrobiology of a Lost Lake**
- 1994 - **An Illustrated Guide of the Brazilian Mangrove.** Ed. Univ. Sao Paulo
- 1995 - **Animal Achievement. A Unifying Theory of Zoology.**
- 1995 - **The Soil Fauna of Israel.** Vol. 1, Ed. Romanian Acad. în colaborare cu cercetători ai Institutului de Speologie „Emil Racoviță” din București.
- 1995 - *A monographic study of the drained Hula wetlands (Israel) as a background for restoration*
- 1995 - **The Pantanal of Mato Grosso (Brazil). World's Largest Wetlands.** (Monographiae Biologicae, vol.73). Dordrecht,
- 1997 - **O Pantanal do Mato Grosso.** Series "Ambientes Brasileiros," Adema, Sao Paulo
- 2005 - **The Biomes of Brazil / Biomas do Brasil.** An Illustrated Natural History. Sofia-Moscow, Pensoft Publishers,
- 2006 - *The actuality of Lamarck: Towards the bicentenary of his "Philosophie Zoologique.*
- 2006 - **Ophel: A groundwater biome based on chemoautotrophic resources.** 2007

Amintiri

- Sub numele Bernard Politzer, *Walachian Years, Politico-Cultural Chronicle of a Youth, 1940-1960*, Balaban Publishers, 2001. În traducere românească: *O tinerețe în România*, Ed.Curtea Veche, București, 2004

Premii și onoruri

- Membru corespondent al Academiei Regale de Științe din Liège, Belgia

Legături externe

- Saitul genealogic geni
- Saitul Institutului de științe naturale al Universității Ebraice din Ierusalim]
- Saitul Universității Ebraice
- [Yosef Heller. Univ. Ebraică - în memoria prof Dov Por 2014](#) în ebraică

- [Populations ökologische Untersuchungen an den Copepoden des Beckens Sfânta Ana und Mohos](#) în revista Muzeului Antipa 1957
- [Trav. Mus. Nat. His. Nat. Gr. Antipa 2: 97-143 \(1960\) 1960 articol de Francisc Por Littorale Harpacticoiden der N-W Küsten des Schwarzen Meeres](#) -în revista Muzeului Antipa- în germană
- [articol de Amelie Marcus și Francisc Por Die Copepoden einer Probe aus dem Felsbiotop von Yalta \(Krimhalbinsel\) în revista Muzeului Antipa 1960](#) în germană
- [F. Por Mesopsyllus atargatis n.g., n. sp., ein neuer Harpacticoide \(Crustacea, Copepoda\) aus dem Schwarzen Meere](#) articol în revista Muzeului Antipa în germană

1957 ההוקרשט "אנטיפה" המוזיאון של העת בכתב

Referințe

- Andy Z. Lehrer art *Științe biologice* p.226 în Fed.Comunităților Evreiești din România, coord. Nicolae Cajal, Harry Kuller - *Contribuția evreilor din România la cultură și civilizație* Hasefer, 2004

Lecturi suplimentare

- Rosa-Maria Polymeni, John Buckeridge, Michael Schmitt and Zhibin Zhang: *Francis Dov Por (1927–2014): A life dedicated to zoology remembered* Integrative Zoology, Volume 10, Issue 2, pages 230–231, March 2015
- Nechama Ben Eliahu, Chanan Dimentman - Foreword by the guest co-editors (Festschrift dedicated to Prof.Francis Dov Por on the occasion of his 70th birthday) Israel Journal of Zoology, Volume 45, Issue 1, 1999 Special Issue: The Levant as a Biogeographic Bridge-Land, Sea, and Air, with Additional Papers on the Levant Fauna
- [^ notă a lui Dov Por pe saitul genealogic ceh Czeching Out Our Ancestors, 21.04.1998](#)
- [^](#) B.Politzer 2004 p.47-48
- [^](#) A.Lehrer 2004
- [^](#) Y.Heller 2014

Pressburger Emeric

(5 decembrie 1902, Miskolc, Ungaria – 5 februarie 1988, Saytead, Suffol Coastal, Marea Britanie)

Cineast, scenarist, regizor și producător de filme

Emeric Pressburger, la naștere - **Imre József** a fost un cineast britanic, evreu originar din Ungaria, scenarist, regizor și producător de filme. S-a făcut cunoscut mai ales prin filmele create în colaborare cu [Michael Powell](#), în cadrul companiei lor comune, The Archers, precum și prin filmele *49th Parallel* - Paralela 49 (1941), *The Life and Death of Colonel Blimp* - Colonelul Blimp (1943), *A Matter of Life and Death* (în S.U.A - *Stairway to Heaven* - Drumul spre stele, 1946), *Black Narcissus* - Narcis negru (1947) , *The Red Shoes* - Pantofiorii roșii (1948) și *The Tales of Hoffmann* - Povestirile lui Hoffmann (1951) □

Copilărie și tinerețe

Imre József Pressburger s-a născut în anul 1902 la Miskolc, în Ungaria, pe atunci în cadrul Imperiului Austro-Ungar, ca unicul fiu al lui Kálmán Pressburger, administrator de proprietăți imobiliare, evreu de origine, și al lui Katherina, născută Wichs. A învățat la un internat din Timișoara, unde s-a distins, fiind dotat cu deosebită la matematică, literatură și muzică. După absolvirea Liceului Israelit în 1920, prima promoție a liceului înființat în 1919, a studiat matematica și ingineria la Universitatea din Praga și din 1923 la Politehnica din Stuttgart, până ce decesul tatălui său în 1926 l-a silit să întrerupă studiile.

Imre Pressburger este în rândul doi, al doilea din dreapta.

Cariera profesională

Berlin și Paris

Întors la Timișoara, în România, din cauza cunoștințelor precare de limba română a obținut amânarea serviciului militar și a plecat la Berlin, unde și-a început cariera ca ziarist apoi în Germania. În 1929 cu sprijinul scenaristului și producătorului Fritz Podel de la studiourile [UFA](#), Pressburger a fost angajat acolo ca scenarist. A participat la realizarea mai multor filme germane și austriece. În 1930 împreună cu Irma von Cube a scris scenariul la filmul lui Robert Siodmak, *Abschied* (Despărțire). Ulterior a scris scenarii pentru și împreună cu Reinhold Schünzel, Erich Kästner, Billie Wilder și von Cube. În 1931 filmul *Emil și detectivii*, la care a scris scenariul după cartea lui Kästner (regia de G.Lamprecht), s-a bucurat de mare succes.

După ce Hitler a ajuns la putere în Germania, fiind concediat, ca evreu, de la studiourile de cinematografie, Pressburger a plecat în Ungaria pentru a obține un pașaport cu viză pentru Franța, s-a întors pentru scurt timp la Berlin, și apoi a emigrat la Paris, unde a găsit de lucru ca scenarist, iar apoi, în 1935 s-a stabilit la Londra. Mai târziu a remarcat: „Cel mai mare rău ce mi s-a întâmplat a fost consecința politică a evenimentelor aflate în afara controlului meu, iar cel mai mare bine a fost exact același”. Primele scenarii la Paris (*Incognito*, 1933; *Une*

femme au volant, 1933) le-a scris pentru actorul refugiat [Kurt Gerron](#) (1897-1944), iar *La Vie parisienne* pentru regizorul Siodmak care s-a refugiat și el în Franța. A mai scris și scenariul *The Challenge* pentru regizorii Milton Rosmer și Luis Trenker. Planurile de a se muta la Hollywood s-au spulberat și a decis să plece în Anglia.

În Regatul Unit

În anul 1935 Pressburger a fost admis în Regatul Unit pe baza unui pașaport Nansen (apatrid). În 1938 a trecut în buletin traducerea numelui Imre - Emeric. Ca nou imigrant Pressburger a reușit să-și însușească limba engleză până la nivelul subtilităților. La Londra a făcut cunoștință cu mica comunitate de cineaști emigranți originari din Ungaria, majoritatea evrei refugiați din fața pericolului nazist. Între aceștia s-a numărat Alexander Korda, proprietar al studiourilor London Films, care l-a angajat ca scenarist. În vreme ce lucra la scenariul pentru filmul lui Korda, *The Spy in Black* (1939) a făcut cunoștință cu scenaristul și regizorul Michael Powell. Colaborarea vreme de 15 ani dintre Pressburger și Powell va produce câteva din cele mai bune opere cinematografice britanice din următorul deceniu, din anul 1943 în cadrul companiei lor comune, *The Archers Films* care a produs 15 filme. Cei doi cineaști și-au definit adesea creditul prin formularea următoare: *Story, screenplay, produced and directed by M.Powell and E.Pressburger*. ceea ce implica faptul că Pressburger a fost cu mult mai mult decât „scenaristul lui Michael Powell”, cum l-au caracterizat unii. El a fost responsabil pentru o mare parte din munca de producător, pentru o parte bună din montaj, și a fost implicat în mare măsură în alcătuirea bandei sonore. După criticul american Drew Hunt (*Chicago Reader*) „filmele lui Pressburger și Powell se situează pe tărâmul de mijloc dintre realism și fantazia expresionistă, luând, de obicei, forma de melodramă, dar adaptând o largă varietate de genuri ca de exemplul cel epic istoric și muzical”. Producțiile lui Powell și Pressburger constituiau un „eveniment în tradiția cinematografului-spectacol care pune la valoare la maximum posibilitățile turnării în studiouri”.

Anii 1950

La mijlocul anilor 1950 căile lui Pressburger și Powell s-au despărțit. Ei au rămas prieteni, dar au simțit că munca lor comună a dat deja roadele cele mai bune și că a sosit momentul ca fiecare în parte să exploreze ceva nou. Pressburger a semnat două din ultimele sale filme cu pseudonimul Richard Imrie.

Pressburger a publicat și două romane. Cel dintâi - *Killing a Mouse on a Sunday*, a cărui acțiune se petrece în vremea Războiului Civil din Spania s-a bucurat de critici favorabile și a fost tradus într-o duzină de limbi. Celălalt roman, *The Glass Pearls* (1966), republicat în anul 2015 de editura Faber and Faber a fost criticat de *The Times Literary Supplement*. În schimb, Lucy Scholes a scris în 2019 în „*The Paris Review*” că e „o operă remarcabilă cu adevărat; merită recunoașterea atât pentru virtuozitatea ei, cât și pentru valoarea suplimentară pe care o aduce în genul literaturii de Holocaust”.

Viața particulară

La 24 iunie 1938 Pressburger s-a căsătorit cu actrița Ági Donáth, fiica comerciantului evreu Ándor Donáth, însă perechea a divorțat în 1941, fără copii. El s-a însurat din nou la 29 martie 1947 cu scenarista Wendy Orme (din căsătoria precedentă Wendy Green, născută Gwynneth May Owen) (1911-1986), cu care a avut doi copii: o fiică, Angela (născută în 1942) și un copil care a murit în pruncie în 1948. Și această căsătorie s-a terminat prin divorț, pronunțat în

Nevada în 1953 și apoi în 1971 în Marea Britanie. Pressburger a fost greu lovit de acest divorț. De la fiica sa Angela, i s-au născut lui Pressburger doi nepoți, amândoi cineaști: Andrew Macdonald, producător de filme precum *Trainspotting* (1996), și Kevin Macdonald, laureat al premiului Oscar. Kevin Mcdonald a scris și o biografie a bunicului său și un film documentar despre viața acestuia - *The Making of an Englishman* (1995)

Pressburger a primit cetățenia britanică în anul 1946. Pressburger era mic de statură și purta ochelari, iar ca fire a fost descris ca o persoană modestă și discretă, iar mai târziu în viață, înclinată spre hipersensibilitate și crize depresive. Avea simțul umorului, îi plăcea muzica și bucătăria franceză, în plus, era un suporter al echipei [Arsenal F.C.](#) Din anul 1970 a locuit la Aspall, Suffolk. Pressburger a murit în anul 1988, în apropiere, la Saxtead, într-un cămin-sanatoriu de bătrâni, în urma unei bronhopneumonii. A fost înmormântat la cimitirul de lângă biserica Our Lady of Grace din Aspall. Se spune ca mormântul său era singurul mormânt dintr-un cimitir anglican, pe care era gravată Steaua lui David.

Premii și onoruri

- 1943 - Premiul Oscar pentru scenariu - pentru filmul „Paralela 49” (cu Rodney Ackland)
- 1946 - Prima Royal Command Film Performance - filmul lui Pressburger și Powell „A Matter of Life and Death” in *1948 - Premiul Bodil (Danemarca) pentru cel mai bun film european - pentru „A Matter of Life and Death”
- 1949 - candidatură la Leul de aur la Festivalul de cinema de la Veneția, pentru Premiul Oscar pentru cel mai bun film, pentru scenariu și pentru montaj - „The Red Shoes” (cu M.Powell)
- 1950 - candidatură pentru premiul BAFTA - „The Small Back Room” (cu M.Powell)
- 1951 - candidatură pentru Marele Premiu la festivalul de la Cannes - pentru „Povestirile lui Hoffmann” (cu M.Powell)
- 1951 - Ursul de argint pentru cel mai bun musical la Festivalul de cinema de la Berlin - pentru „Povestirile lui Hoffmann”(cu M.Powell)
- 1956 - candidatură pentru Royal Command Film Performance, pentru premiul BAFTA pentru cel mai bun film britanic, pentru cel mai bun scenariu, pentru cel mai bun film după a anumită sursă (Cu M.Powell)
- 1959 - candidatură pentru Palmierul de aur la Festivalul de la Cannes - pentru „Luna de miere” -(cu M.Powell)
- 1981 - Membru al Academiei de film și televiziune BAFTA (împreună cu Michael Powell)
- 1983 - Membru al Institutului Britanic de Film BFI (împreună cu Michael Powell)

In memoriam

Placa memorială pe clădirea unde și-a avut sediul compania The Archers a lui Emeric Pressburger și Michael Powell

- 1995 - Kevin Macdonald, nepotul său, produce filmul documentar *The Making of an Englishman* (1995) despre viața lui Pressburger
- 21 septembrie 2007 - Inaugurarea unei plăci memoriale pe casa părintească a lui Pressburger la Miskolc, pe Szentpéteri kapu 3
- 17 februarie 2014 - Martin Scorsese și Thelma Schoonmaker au dezvelit la Dorset House, Gloucester Place, la Londra, la fostul sediu al The Archers între 1942-1947 - o placă albastră (blue plaque) a Patrimoniului Englez (English Heritage)

Pentru filmografie detaliată și bibliografie, vezi wikipedia

https://ro.wikipedia.org/wiki/Emeric_Pressburger

R

Radó Ferenc

Wikipedia, enciclopedia liberă http://ro.wikipedia.org/wiki/Ferenc_Rad%C3%B3

Matematician

Ferenc Radó (în română: **Francisc Radó**, 21 mai 1921 Timișoara - 27 noiembrie 1990 Cluj) a fost un matematician român, evreu din Transilvania. A fost profesor de matematică la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj. A predat și scris în limbile maghiară și română.

Biografie

Ferenc Radó s-a născut în 1921 într-o familie de evrei în orașul Timișoara. Orașul intrase din 1918 sub administrația României, dar evreii locuitori ai orașului aveau în acei ani, în marea lor majoritate, maghiara ca limba maternă. Părinții lui Ferenc Radó erau Arthur Radó și Melita, născută Stillmann.^[1] Radó a învățat la o școală elementară evreiască, apoi s-a distins la învățătură ca elev al Liceului Israelit din Timișoara.

În anul 1939 a fost admis la Institutul Politehnic din București, clasându-se pe locul trei dintre circa o mie de candidați la concursul de admitere. Studiile la Politehnică erau de la bun început umbrite de apăsătoare atmosferă antisemită ce dăinuia acolo încă din anii 1920, studenții evrei fiind adesea victime ale unor acte de agresiune ale membrilor organizațiilor extremiste de dreapta, populare în rândurile multor studenți (La Timișoara nici un student evreu nu putuse să studieze la Politehnica locală în anii 1925-1944, din cauza împotrivirii asociației studenților). Legile rasiale împotriva evreilor, introduse în anul 1940 au făcut ca Radó, ca și toți studenții evrei, să fie exclus din facultate, iar mai apoi, să fie trimis în lagăre de muncă. În cei 3 ani în care, sub regimul antonescian, a lucrat în asemenea lagăre, a căutat, în ciuda împrejurărilor, să caute în timpul liber câte un loc mai ferit, în apropierea săpăturilor, unde să rezolve sau să studieze probleme de matematică. După răsturnarea regimului în 23 august 1944 și restaurarea constituției democratice, Radó și-a reluat studiile, de această dată la Universitatea română „Victor Babeș” din Cluj. În 1946 și-a terminat studiile universitare și a obținut diploma necesară pentru a predă în învățământul secundar. Întors la Timișoara, a predat matematica la Liceul Israelit, în care fusese elev. În 1948, după ce regimul comunist recent instalat a închis toate școlile private și „confesionale”, inclusiv liceul evreiesc, Radó a predat la un liceu de stat și apoi, vreme de un an, la Institutul pedagogic din orașul natal.

Cariera academică

În anul 1950 Radó a devenit cadru didactic la Universitatea Bolyai din Cluj-Napoca, care în 1959 s-a unit cu Universitatea Babeș, sub numele Universitatea Babeș-Bolyai, cu predare în limba română și maghiară. În anul 1969 Radó a fost numit profesor universitar în această instituție, funcție pe care a îndeplinit-o până în anul 1985, când s-a pensionat. În paralel, Radó a lucrat ca cercetător principal la Institutul de calcul al filialei Academiei Române la Cluj-Napoca. În anul 1958 el a terminat lucrarea sa de doctorat în domeniul ecuațiilor funcționale și al relațiilor nomografice .

În perioada de liberalizare limitată a regimului comunist în anii 1960-1970, i s-a permis lui Rado să fie membru în consiliile redacționale ale revistei științifice *Journal of Geometry*, care apărea

la Basel, și al publicației *Aequationes Mathematicae* a Universității Waterloo din Canada, unde a fost în anii 1969-1970 profesor oaspete.

Ferenc Radó s-a făcut cunoscut mai ales prin cercetările sale în domeniul geometriei, al ecuațiilor funcționale, al izometriilor în spații metrice, al ansamblurilor convexe, geometriilor supraanulare, al analizei numerice și grafice, de asemenea în programarea matematică și aplicațiile ei economice. Radó a publicat articole în presa științifică locală și din străinătate. Primul său articol științific „Remarci asupra unui sistem linear infinit” a fost publicat în românește în anul 1953. În 1955 Radó a predat un curs de nomografie destinat inginerilor și tehnicienilor. După un an l-a publicat în românește sub titlul „Conferințe de nomografie”. Mai târziu, Radó s-a interesat de bazele algebrice ale geometriei. În anul 1963 el s-a folosit de procedeul „branch and bound” în soluționarea problemei programării disjunctive. Radó a mai publicat, între altele, în revistele „Gazeta matematică” și *Matematikai lapok*, de asemenea în revista culturală maghiară din Transilvania, „Utunk”, iar în 1954 a participat la scrierea cărții memoriale dedicate lui János Bolyai și la almanahul anual al revistei culturale maghiare „Korunk”.

Selecție de articole

- *Two theorems concerning the separation of variables in nomography* 1955
- *On rhomboidal nomograms* 1956
- *The best projective transformation of the scales of alignment nomograms* 1957
- *Functional equations in connection with nomography* 1958

Cărți

- 1954,1958 *Analitikus geometria* (Geometrie analitică)
- 1956 - *Lección de nomografie* (cu L. Ball)
- 1958 - *Analitikus geometriai példatár* (cu Pal Szilágyi) (Carte cu exemple în geometria analitică)
- 1957,1959 - *-Feladatgyűjtemény középiskolai matematikai körök számára* (Culegere de exerciții pentru cercurile de matematică din licee, cu Erna Kiss) . I-II
- 1979 - *Geometrie* (cu Gh.Galbură)
- 1981 - *A geometria mai szemmel* (Geometria astăzi, cu Béla Orbán)
- 1983 - *Matematikai kislexikon* (Mic lexicon de matematică, redactor)

Premii și distincții

1960,1966 - Premii de merit ale Ministerului Învățământului din România

In memoriam

- O sală la facultatea de matematică a Universității Babeș-Bolyai îi poartă numele
- 1993 S-a întemeiat la Cluj-Napoca Societatea pentru cultivarea matematicii „Ferenc Radó”, care editează revista „MatLap”, continuator al gazetei „Matematikai Lapok”
- A fost înființat un concurs anual de matematică pentru liceeni, numit în cinstea amintirii lui Ferenc Radó

Note

[^ situl genealogic Mundia by Ancestry](#)

Legături externe

J.J.O'Connor, E.F.Robertson *Ferenc Rado*, July 2007 [Biografie pe situl de istoria matematicii al facultății de matematica al Universității St.Andrew](#)
[Zoltan Kása - despre Ferenc Rado, pe situl Universității din Cluj-Napoca'](#)

Surse suplimentare

- Kovács Nemere: *A kutató öröme, a nevelő gondja. Beszélgetés R. F.-cel a geometria rögös útjairól* (Bucuria cercetătorului, gândul didactic - discuție cu F. Rado despre căile întortoachierte ale geometriei)
- A Hét 1981/25. Rostás Zoltán: *Gyűrűk és hálók. Újraközölve Visszajátszás c. kötetében* (1984)
- Orbán Béla: *Rado Ferenc a matematikus, a tanár és az ember*. Matematikai Lapok 1994/5. („Ferenc Rado, matematicianul, profesorul și omul”)
- Nagydobai Kiss Sándor, *A matematika szolgálatában. Radó Ferenc matematikus életpályája*, EuroPrint, Szatmárnémeti, 2011. („În serviciul matematicii. Activitatea de o viață a matematicianului Ferenc Radó”)

Ramaty Reuven

(numele la naștere *Reiter*, n.25 februarie 1937, Timișoara - 8 aprilie 2001, Silver Spring, Maryland, SUA)

Astrofizician

Astrofizician american-israelian de origine română, un pionier în astrofizica energiilor mari și un teoretician de frunte pentru mai mult de 30 de ani la Centrul pentru Zboruri Spațiale Goddard aparținând de NASA.

Copilăria și tinerețea

S-a născut în 1937 la Timișoara ca fiu al lui Michael Reiter și al lui Elise, născută Markowitz. În 1948 a emigrat cu familia în Israel, unde și-a ebraizat numele. Ramaty a absolvit

Universitatea din Tel Aviv cu o specializare în fizică. A predat timp de trei ani la un liceu. În SUA, într-un termen record de doi ani, și-a dobândit doctoratul în fizică planetară și spațială la Universitatea California Los Angeles (UCLA) în 1966.

Activitatea științifică

În 1967 și-a început activitatea la Centrul Goddard de Zboruri Spațiale. unde a lucrat apoi vreme de 30 ani, devenind unul din principalii săi teoreticieni. Ramaty a fost șeful departamentului de teorie al Centrului Goddard între anii 1980-1993. În anul 1983 a fost numit profesor adjunct de fizică la Universitatea Maryland. Ramaty a adus o contribuție importantă la studiul fizicii exploziilor solare, al astronomiei radiațiilor gamma și al radiațiilor cosmice. Alături de cel care a fost colaboratorul său o vreme îndelungată, Richard Lingenfelter, a fost printre inițiatorii astronomiei radiațiilor gama, folosind abundența de elemente din Soare și determinând modul de producere al exploziilor solare. Vreme de 30 ani ei și-au perfecționat tehnicile de cercetare pe care le-au inițiat în anul 1967. Ramaty a fost principalul cercetător în cadrul a patru inițiative ale NASA bazate pe teorie, și a fost cercetător oaspete în mai multe misiuni științifice spațiale. Pe parcursul anilor 1970-1980 interpretările date de Ramaty datelor cu privire la radiațiile gamma obținute din misiunile COS-B, SAS și HEAO-C au călăuzit dezvoltarea Observatorului de radiații gamma Compton. Lui Ramaty i se datorează în mare parte și succesul Misiunii Solar Maximum și al misiunii Imagerului Spectroscopic de Înalță Energie Solară HESSI.

În afară de limbile maghiara și româna pe care le stăpânea din copilărie, Ramaty a învățat să vorbească cursiv și ebraica, engleza și franceza, de asemenea a studiat germana, italiana și japoneza. A avut peste 200 articole și lucrări științifice. Activitățile lui Reuven s-au extins dincolo de știință și limbi, interesul lui fiind acaparat și de pian sau poker. A fost de asemenea un familist devotat.

Premii și onoruri

1975 - Premiul Fundației Alexander von Humboldt pentru oameni de știință americani

1980 - Premiul NASA pentru realizări științifice de excepție

2001 - Premiul Yodh al Comisiei pentru Radiații Cosmice a Uniunii Internaționale de Fizică Pură și Aplicată

Legături externe

http://ro.wikipedia.org/wiki/Reuven_Ramaty

[Observatorul Astronomic Timișoara - Reuven Ramaty](#)

[Bănățeanul - Un român la NASA](#)

[Richard Lingenfelter - necrolog în memoria lui Reuven Ramaty pe situl Societății Americane de Astronomie 2001](#)

<http://www.astrotm.home.ro/ramaty.htm>

Reiter Toma

(1928, Timișoara - ?)

Biochimist. Jucător de tenis de masă

A fost absolvent al Liceului Israelit din Timișoara în 1946 în aceeași promoție cu Ezra Fleischer, filolog și specialist în poezie iudaică medievală, Tamás Deák, scriitor și poet, János Szász, scriitor și poet, Gheorghe Turcu (Türkl), cineast și Erik Adler, jurnalist.

Rîndurile de mai jos sunt parte a istoricului „Tenisul de masă în România după anul 1945”, așa cum a fost publicat în ultima ediție a Suplimentului istoric al revistei Suflet Nou, ce apare bianual sub egida Asociației Culturale „Suflet Nou”, la Comloșu Mare: „[Toma Reiter](#) s-a născut în anul 1928 în Timișoara, într-o familie înstărită de evrei. Părinții săi erau proprietarii unei mari farmacii situate pe Corso. A început să practice tenisul de masă în sala de sport a Liceului Israelit, unde se pregăteau și jucătorii seniori consacrați de la Clubul Sportiv Kadima. În timpul anilor 1940-1944 activitatea a fost întreruptă la acest club datorită legilor rasiale, jucîndu-se numai neorganizat. Începînd cu anul 1945, începe să se impună la diverse concursuri oficiale de juniori, activînd în cadrul unor echipe locale între care și ILSA. Cucerește titlul de campion de juniori al Timișoarei în 1947 și 1948, și cel de seniori. În vara anului 1948 pleacă la Cluj pentru a urma cursurile facultății de chimie-biologie, la Timișoara neexistînd o facultate cu asemenea profil. Paralel cu studiile universitare de specialitate, activează ca jucător de tenis la AS Universitatea, AS CFR (rezultată din fuziunea cu „U”) și la KKASE, clubul angajaților comerciali. A cucerit două titluri naționale pe echipe, unul la dublu masculin, cu T. Magyar, și Cupa României. După 1950 își continuă studiile la București și joacă pentru Constructorul și Spartac pînă în anul 1958.

Pe plan intern, între 1950 și 1958, a cucerit 19 titluri naționale la probele individuale (două la simplu în 1953 și 1955, 7 la dublu băieți în tandem cu T. Magyar, cu Paneth de două ori, cu Harastoși, cu Matei Gartner de două ori și cu Otto Bottner, unul la dublu mixt, cu Ella Zeller, în

1956). Cu echipa, în afară de cele două titluri cucerite cu formații din Cluj, a mai cucerit cinci titluri naționale cu echipele din București la care a mai activat.

A ocupat locuri fruntașe la numeroase concursuri internaționale. A cucerit medalia de bronz, locul III, la un mare concurs internațional organizat în cadrul Festivalului Mondial al Tineretului și Studenților, din 1951, de la Berlin, și aurul (locul I) la Varșovia, în '55.

A participat la 5 ediții de Campionat Mondial: 1953 (București), 1954 (Londra), 1955 (Utrecht), 1956 (Tokyo) și 1957 (Stockholm). A fost selecționat și s-a pregătit intens cu lotul național pentru Campionatul Mondial din anul 1952, de la Bombay, India, dar înainte de a pleca a fost dat jos din avion din pricini obscure.

În 1953 s-a clasat printre primii 16 jucători ai lumii. În 1954 și 1955 a ajuns până în sferturile de finală. Cel mai de seamă succes al echipei masculine a României la Campionatele Mondiale după 1950 a fost cucerirea în 1956, la Tokyo, a medaliei de bronz (locul III) pe echipe (Reiter, Gartner) și medalia de bronz la dublu mixt, împreună cu Ella Zeller. A fost singura clasare pe podium a jucătorilor de tenis de masă băieți din istoria acestei discipline sportive în România (în afară de titlul de vicecampioni mondiali din 1936 de la Praga), celelalte multe medalii fiind cucerite numai de jucătoare. La ultimul Campionat Mondial la care a participat în 1957 s-a clasat cu echipa pe un onorabil loc 5, în condițiile puternicei ofensive a jucătorilor asiatici. A fost distins cu titlul de Maestru al Sportului.

După retragerea din activitatea competițională a profesat ca și cercetător în specialitatea de biochimie. În paralel a contribuit la pregătirea sportivilor din loturile naționale de tenis de masă ca antrenor-jucător și antrenor secund. În anul 1954 a publicat, împreună cu Victor Marcu, prima lucrare privind tenisul de masă din România după război.

Ulterior a emigrat în Belgia, unde a profesat ca și cercetător la o mare firmă de produse farmaceutice. A peregrinat apoi prin America de Sud. S-a reîntors în Europa dar n-a mai profesat la același înalt nivel. A decedat de peste un deceniu. A fost un mare sportiv al Timișoarei și României”.

La campionatele europene de seniori care au debutat la Budapesta, în 1958, România a obținut 73 de medalii, din care 19 de aur. Printre protagoniștii acestor trofee s-au aflat: Matei Gantner, Tiberiu Harasztosi, Toma Reiter, Dorin Giurgiucă, Radu Negulescu, Adalbert Rethi, Angelica Rozeanu, Geta Pitică, Ella (Zeller) Constantinescu, Eleonora Mihalca, Carmen Crișan, Liana Mihuț, Eva Ferenczi, Olga Nemeș, Otilia Bădescu, Măria Bogoslov, Emilia Ciosu, Adriana Năstase, Mihaela Șteff ș.a. În 1953 și 1955 a fost campion național la seniori.

A publicat, împreună cu Victor Marcu, prima lucrare în România despre tenis de masă.

Publicație

Victor Marcu, Toma Reiter, *Tenis de masă*. Editura Cultura Fizica si Sport, 1955

Surse

Campionate mondiale de tenis de masă

https://en.wikipedia.org/wiki/1956_World_Table_Tennis_Championships

Campionate naționale de tenis de masă categoria seniori

http://www.frtenismasa.ro/cn_seniori_sm.html

Lumea sporturilor

<http://tenisdemasalumeasporturilor.wordpress.com/istoric/>

Istoria sportului românesc tenis de masă

<http://www.dozadebine.ro/istoria-sportului-romanesc-tenis-de-masa/>

Ella Zeller și Toma Reiter la mondialul nipon

<http://sporttim.ro/tenis-de-masa/bronz-banatean-ella-zeller-toma-reiter-la-mondialul-nipon>

Robert D. Reisz

(1964, Lugoj – 2020, Timișoara)

Sociolog și politolog

Robert D. Reisz a fost profesor la departamentul de științe politice al Universității de Vest din Timișoara și decan al Facultății de Științe Politice, Filozofie și Științe ale Comunicării.

S-a născut într-o familie de evrei. Tatăl, Gheorghe Reisz, a fost biochimist cu lucrări publicate în reviste de specialitate în străinătate, artist plastic și autor de studii și cronici în domeniul artei și al iudaisticii. Mama, Eva, născuta Mizrahi, este medic.

A absolvit Facultatea de Matematica la Universitatea de Vest din Timișoara în 1988. Robert D. Reisz a fost profesor la departamentul de științe politice al Universității de Vest din Timișoara și decan al Facultății de Științe Politice, Filozofie și Științe ale Comunicării. A devenit Doctor în Informatică al UVT în anul 2000 și abilitat al aceleiași Universități în anul 2014. Angajat al Universității de Vest încă din 1990, Robert D. Reisz a deținut din 2009 titlul de Profesor, inițial în cadrul Facultății de Matematică și Informatică, iar, din 2012, în cadrul Departamentului de Științe Politice al Facultății de Științe Politice, Filosofie și Științe ale Comunicării. A fost Decan al acestei facultăți în perioada 2016-2018. Activitatea sa de cercetare și predare a acoperit arii multiple, precum: statistică socială, sisteme educaționale, politici în domeniul educației, migrația ș.a.

A colaborat, ca cercetător, cu Hungarian Institute for Educational Research (Budapesta, Ungaria) și Association for Empirical Studies (Kassel, Germania). Timp de zece ani a fost cercetător la Martin Luther Universität Halle-Wittenberg/Institut für Hochschulforschung, Germania.

Robert Doron Reisz a fost înmormântat în Cimitirul Evreiesc din Timișoara în prezența unei mulțimi de 400 de oameni.

A fost pasionat de muzică, jazz și muzică clasică, și interpret la rîndul său. A publicat nouă cărți, numeroase articole în reviste de specialitate și 30 de capitole de cărți.

În 4 februarie 2020, Președintele Klaus Iohannis i-a conferit post-mortem Ordinul Național „Serviciul Credincios” în grad de Cavaler.

Cărți și capitole în cărți (Selecție)

Ioan Despi, Gheorghe Petrov, Robert D. Reisz, Aurel Stepan, *Teoria generală a bazelor de date*, Editura Mirton, Timișoara, 1998, 481 p

Robert D. Reisz, *Modele stochastice pentru științele sociale*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2002, 186 p.

Juliana Körner, Robert D. Reisz, Arne Schildberg, Manfred Stock, *Hochschulentwicklung in Europa 1950 –2000*. Ein Datenkompendium, Hof Arbeitsberichte, nr.3 / 2005, 171 p.

Robert D. Reisz, Manfred Stock, *Inklusion in Hochschulen. Beteiligung an der Hochschulbildung und gesellschaftliche Entwicklung in Europa und in den USA (1950-2000)*. Lemmens Verlag, Bonn, 2007, 149 p.

Enrique Fernandez Darraz, Gero Lenhardt, Robert D. Reisz, Manfred Stock, *Private Hochschulen in Chile, Deutschland, Rumänien, USA -Struktur und Entwicklung*, Hof Arbeitsberichte, nr.3 / 2009, 116p.

Enrique Fernandez Darraz, Gero Lenhardt, Robert D. Reisz, Manfred Stock, *Hochschulprivatisierung und akademische Freiheit. Jenseits von Markt und Staat: Hochschulen in der Weltgesellschaft*, Transcript Verlag, Science Studies Reihe, Bielefeld, Oktober 2010, 197p.

Eseuri despre universități și alte teme, Editura Institutul European, 2017

Despre fertilitatea erorilor, Editura Trei, 2018

Surse

Comunicatul Facultății de Științe Politice, Filosofie și Științe ale Comunicării, Universitatea de Vest Timișoara din 4 februarie 2020.

Informații de pe Internet

Interviuri cu Gheorghe și Eva Reisz publicate în volumul coordonat de Smaranda Vultur, *Memoria salvată. Evreii din Banat, ieri și azi*, Editura Polirom 2002

Romașcanu Ștefan (Stéphane Romascano)

1926, Timișoara – 1973, Berlin

Violonist

Părinții lui, Marcu, d. 1980, și Josefina Pepi, d. 1991, Romașcanu sunt înmormântați în cimitirul evreilor din Timișoara. Ștefan a fost elev la școala elementară israelită, apoi, în anii războiului, elev particular la Liceul Israelit. A fost unul din cei trei copii-minune, elevi ai violonistului și pedagogului Josef Brandeisz, alături de Gabriel Hirsch (Banat) și Johanna Martzy.

A studiat la Budapesta, București și Paris. A fost concertmaistru al Orchestrei de Cameră din Lausanne și membru al prestigiosului Trio Fischer. A murit în timpul unui turneu, la Berlin, în octombrie 1973.

György Kurtág a dedicat violonistului o piesă muzicală *Calmo, sognando (Stefan Romascanu in memoriam)*.

<https://www.qobuz.com/fr-fr/album/in-aller-stille-isabelle-faust-roger-willemsen/0884463708198>

Au rămas câteva înregistrări de referință cu compoziții de Mozart și Richard Strauss.

<https://www.rts.ch/archives/tv/culture/3443207-concerto-de-mozart.html>

<https://www.rts.ch/archives/radio/divers/emission-sans-nom/9100915-stephane-romascano-violoniste-15-12-1967.html>

Rooth Ladislau

(n. 4 iulie 1920, Satu Mare)

Dirijor, compozitor, orchestrator, pianist

La vârsta de 11 ani se mută împreună cu familia la Timișoara. Părinții, evrei tradiționaliști, erau originari din Ungaria, mama din Nagykálló, tatăl, născut în 1891, dintr-o localitate de lângă Debrecen. La Timișoara, tatăl avea un magazin pe strada Mercy și o mică fabrică de marochinărie. În 1940, invitat la nunta unei verișoare la Satu Mare, nu se mai poate întoarce la Timișoara, pentru că, în virtutea [Dictatului de la Viena](#), un teritoriu important din nordul Transilvaniei (care includea Cluj, Oradea, Satu Mare) este anexat Ungariei și se închide granița cu România. Părinții, care se simt apropiați de cultura maghiară, îl urmează, se stabilesc în Oradea, unde tatăl prosperă în afaceri. După ocuparea

Ungariei de către Germania nazistă în martie 1944, autoritățile ungare dau ordin de constituire de ghetouri, iar din mai începe deportarea evreilor spre lagărele de concentrare. Ladislau Roth împreună cu părinții sunt deportați la Auschwitz, Mauthausen. Mama este imediat trimisă în camera de gaze. Tatăl și fiul sunt transferați de la Mauthausen într-un lagăr lângă Ebensee, apoi în lagărul de muncă forțată de la Melk, Austria, unde sunt eliberați de armata americană. Supraviețuirea celor doi se datorează faptului că tânărul muzician cântă într-o mică orchestră în lagăr și are uneori acces la deșeuri de la bucătărie.

După eliberare, la Timișoara, se căsătorește cu Susi Brück, fiica medicului laringolog Paul Brück, dintr-o familie de vază de evrei timișoreni. Au un fiu, Paul Roth, ghitarist, a cântat în anii 1960 în Ansamblul muzical al Comandamentului de nord al armatei israeliene, iar nepotul său, [Peter Roth](#), este un cunoscut cântăreț, ghitarist, compozitor și adaptator în domeniul muzicii pop și rock din Israel.

Studii

La Timișoara este elev la Liceul Piarist pe care îl absolvă în 1940. Primele lecții de pian le primește de la călugărițe la o mănăstire la Satu Mare, apoi continuă la conservator. La Timișoara, este elevul reputatului profesor de pian Freund Leo. Devine un excelent pianist de muzică clasică și jazz. Își face debutul de compozitor, printre altele, compunând muzica pentru piesa în 5 acte *Moise* scrisă de [Constantin Anatol](#), care este reprezentată în sala de sport a Liceului Israelit.

După absolvirea liceului, studiază compoziție, orchestrație și dirijat la [Academia de Muzică „Franz Liszt”](#) din Budapesta. Timp de doi ani studiază compoziția cu [Kodály Zoltán](#), iar după pensionarea acestuia, cu [Farkas Ferenc](#). La compoziție este coleg cu [Ligeti György](#). După 3 ani de întrerupere din cauza deportării, reia studiul în 1947 și devine absolvent al Academiei de Muzică "Franz Liszt" în 1948. A frecventat un curs de specializare în dirijat de muzică de operă la [Accademia Nazionale di Santa Cecilia](#).

Activitatea în România

Se angajează în 1947 corepetitor la recent înființata [Operă de Stat](#). În 1948 debutează ca dirijor în spectacole de balet, dar și de operă, și tot din acest an este numit dirijor la ansamblul artistic muncitoresc de cântece și dansuri „Flacăra” din Timișoara, cu care efectuează turnee în Bulgaria, Albania și Iugoslavia. Un an mai târziu (1949) este titularizat dirijor la Opera timișoreană și debutează totodată la Filarmonică. În același an, [Mircea Popa](#) prezintă publicului timișorean compoziția sa *Două dansuri românești*. Din anul 1953, L. Rooth devine

prim-dirijor al Operei de Stat conducând de la pupitru unica premieră (15 aprilie 1953) a stagiunii, *Nunta lui Figaro* de Mozart, în regia eminenței muziciene [Aca de Barbu](#). Aceasta din urmă, cântăreață, regizoare și directoarea Operei, îi propune să schimbe ortografia numelui său de familie din "Roth" în "Rooth".

Ladislau Rooth a fost un dirijor foarte activ. Până în anul 1958 a asimilat 35 de titluri de operă, balet și operetă însumând 734 de spectacole (cf. Monografia instituției elaborată de Rodica Giurgiu). Repertoriul simfonic a fost foarte variat cuprinzând lucrări din diverse epoci de creație, uneori partituri orchestrate sau reorchestrate de el însuși. În 1956, împreună cu [Dan Mizrahy](#) au făcut cunoscut publicului timișorean numele lui George Gershwin (*Rhapsody in Blue*). În acea perioadă a compus, printre altele, un *Divertimento* pentru orchestră (1951), o *Uvertură* pentru tineret (1953), o *Pastorală* (1954), toate prezentate în concertele Filarmonicii „Banatul” din Timișoara.

În 1958 i se desface contractul de muncă, fiindcă a solicitat emigrarea în Israel și, o degradare importantă, e trimis la Galați ca dirijor la Teatrul de muzică.

În Israel

În 1960 se stabilește în Israel orașul [Bat Yam](#), la sud de [Tel Aviv-Yafo](#) și activează din același an la Opera israeliană, apoi la Orchestra Radiodifuziunii din Ierusalim (1961), Filarmonica din Tel Aviv (1963), Orchestra Radio Tel-Aviv (1971), Orchestra Simfonică Radio și la Corul și Orchestra de estradă a Radiodifuziunii israeliene (Kol Israel, „Vocea Israelului”) din Ierusalim.

În anul 1965 a devenit dirijorul corului de copii și tineret *Makelat Ieladim* „Tzadikov” din Jaffa, cu 100 de membri, post pe care l-a ocupat până la finele anilor 1980. Roth a făcut parte din juriul emisiunii de concurs muzical radio „Tessuot rishonot” („Cele dintâi aplauze”). De asemenea a predat arta dirijatului la Academia de muzică și balet din Ierusalim. Printre studenții săi s-a numărat compozitoarea [Nurit Hirsh](#).

László Roth a dirijat la „Festivalul cântecului și șlagărului israelian” în anul 1969, prima ediție transmisă pe micul ecran. De asemenea a dirijat spectacole de operă la Opera din Tel Aviv, „Voevodul țiganilor” de Johann Strauss fiul (1971) și premiera israeliană a operei „Aida” de Verdi în anul 1972.

La mijlocul anilor 1970 a fost numit dirijor al ansamblului israelian de folclor „Anahnu Kan” („Noi suntem aici”), compus din evrei noi imigranți din Uniunea Sovietică. La sfârșitul anilor 1970 Roth a fost consilier muzical al Orchestrei orașului Netanya. De-a lungul anilor, Roth a compus adaptări muzicale pentru spectacole de teatru și revistă și pentru albumele unor cântăreți de muzică ușoară, ca Maor Cohen (Pirhey Ha'ra - „Florile râului” pe versuri de Baudelaire și „Hahofesh Hagadol” - „Vacanța mare”) al căror producător muzical a fost nepotul său, Peter Roth.

În alte țări

A dirijat orchestra „Scarlatti” din Neapole (1965, dirijor invitat), la Opera din Pretoria, Africa de Sud/Transvaal (1967-1968, contract de 18 luni), la Radiodifuziunea daneză la Copenhaga (1968, invitat), „Landestheater” din Salzburg, Austria (1970, o stagiune).

Din septembrie 1980 până în iunie 1990, are un contract la Opera din Mexic și cu diverse orchestre simfonice (1980-1984). În anii 1985 și 1987 a lucrat ca dirijor în Statele Unite. A stat la pupitrul de dirijor în Viena, Maastricht, Amsterdam, Oxford, Manchester, Hong-Kong, Sydney. Deja înainte de căderea regimului comunist în România în 1989, dirijează de la pupitrul de la care a fost alungat în mod umilitor, la Opera din Timișoara, în urma intervenției

ambasadorului Mexicului în România. Din 1990 până azi, a dirijat numeroase spectacole și concerte la Opera Națională Română din Timișoara, la Brașov, Arad, București, și la Filarmonica Dinu Lipatti din Satu Mare.

O activitate continuă reprezintă scrierea de aranjamente orchestrale. A făcut orchestrații pentru [Placido Domingo](#), [Barbara Streisand](#), printre alții; orchestrații de muzică liturgică pentru Yuval Orchestra; pentru cantorul [Meir Helfgott](#).

An de an, Ladislau Rooth dirijează concerte la Satu Mare, orașul său natal. În 2013 a pregătit și condus un concert dedicat Întâlnirii evreilor timișoreni din întreaga lume, în Sinagoga din Cetate, Timișoara, iar în 2014 și 2015 concerte dedicate memoriei rabinului dr. [Ernest Neumann](#). Personalitate carismatică, Ladislau Rooth sau Laszlo Roth sau Laci, un om generos și nobil, este iubit de muzicieni, de public și de numeroși admiratori și prieteni.

Legături externe

Laszlo Roth pe Wikipedia.ro

https://ro.wikipedia.org/wiki/L%C3%A1szl%C3%B3_Roth

Banaterra <http://www.banaterra.eu/romana/ladislau-rooth>

[Interviu cu Ladislau Rooth în Getta Neumann, *Destine evreiești la Timișoara. Portretul comunității din perioada interbelică până azi*. Editura Hasefer 2014.](#)

[László Roth](#) pe situl WorldCat Identities

Getta Neumann, [Opere preferate, muzică sinagogală și dirijori – dirijorul Ladislau Rooth povestește](#), Timisoara Iudaica Cyber-Community News, 3 iunie 2013 (interviu)

Si asta a fost nenorocirea noastra...

Fragment din interviul cu maestrul Ladislau Rooth, dirijor, pianist si compozitor, publicat in *Destine evreiesti la Timisoara*, de G. Neumann, Editura Hasefer 2104

http://www.bit2006.org/LR_Nenorocirea_noastra_1615.pdf

'[Ladislau Rooth](#),' în: Ioan Tomi, *Dicționar. 123 compozitori, dirijori, muzicologi, personalități ale culturii muzicale din Banatul istoric*, Timișoara: Filarmonica „Banatul”, 2009, Banaterra (Virtual Banat)

Muzica pentru un spectacol pentru copii la Teatrul Național Mihai Eminescu, Timișoara 1948
Ariciul și iepurașul

http://cimec.ro/SCRIPTS/TeatreNou/detaliu_premiera_eng.asp?sq=3601011148021&sq1=3&sq2=LADISLAU%20ROTH,%20LADISLAU

[Maestrul Ladislau Rooth, impresionant la 91 de ani](#), *Informația Zilei Satu Mare*, 3 iunie 2011

http://www.jewishfed.ro/fcer/public_html/downloads/realitatea/RE416-417.pdf#page=8

Deschiderea stagiunii 2014-2015. Concert vocal simfonic Dirijor Maestrul Laszlo Rooth – Israel/ Solista soprana Nicoleta Colceiar

http://www.filarmonicasm.ro/index.php?view=detail&id=55&option=com_joomgallery&Itemid=62

Concert dirijat la Sinagoga din Cetate, 2013

<https://plus.google.com/photos/102933001133634706661/albums/5898192508970668961>

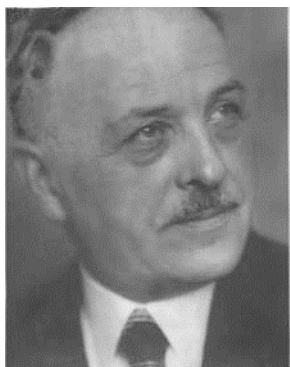
Umorul în muzică a închis stagiunea Filarmonicii

<http://www.gazetanord-vest.ro/2015/06/umorul-in-muzica-a-inchis-stagiunea-filarmonicii/>

Rosenthal Marcel

(Tormac, 25 decembrie 1875 – Timișoara, 7 mai 1945)

Avocat

Dr. Rosenthal Marcel Membru de onoare

Fratele poetului Ferenc Végvári. Tatăl a fost comerciant în comuna din câmpia Banatului. Studiile medii le-a urmat la Timișoara, la Liceul Piarist. Diploma de avocat a obținut-o în anul 1903 la Facultatea de drept a Universității din Budapesta. Practica a făcut-o la Timișoara în biroul avocatului Lajos Hollár, după care și-a deschis propriul său cabinet. În anii celui de al Doilea Război Mondial nu a avut dreptul să profeseze ca urmare a măsurilor rasiale. Și-a redeschis cabinetul în noiembrie 1944.

Pe lângă practicarea profesiei, a fost preocupat intens și de sociologie. Ca tânăr jurist a colaborat la mai multe ziare, reviste și agenții de presă, printre care *Budapesti Tudósító* /Correspondentul budapestan/ și *Magyar Távirati Iroda* /Biroul Telegrafic Ungar/. S-a remarcat ca un stenograf excelent. În anii 1895 și 1896 a redactat mai multe publicații de specialitate profilate pe stenografie, apoi trei organe oficiale ale Asociației Naționale a Stenografilor din Ungaria. Scrierile sale publicistice au văzut lumina tiparului frecvent în coloanele diferitelor ziare.

În luptele Primului Război Mondial a participat în grad de locotinent major, apoi de căpitan al armatei austro-ungare. A fost distins cu numeroase decorații.

Deja la vârsta de 28 de ani a făcut parte din consiliul local al orașului liber crăiesc Timișoara. A fost președinte al Comunității Israelite din cartierul Fabric, Timișoara, înainte de fuziunea ei cu comunitatea din Cetate în 1933. S-a numărat printre întemeietorii Școlii Primare Israelite din cartier, în 1927.

timp de patru decenii a fost președinte al Asociației Humanitas din Fabric. În calitate de jurist consult a sprijinit de-a lungul multor ani activitatea Cercului Civic din Fabric, precum și a mai multor asociații și instituții. În calitate de președinte a condus Biroul Popular din Timișoara. A fost membru al consiliului de administrație, precum și jurist consult al Băncii Economice S.A. din Timișoara/ Közgazdasági Bank Rt. În calitate de membru al comitetului executiv a contribuit activ la consolidarea Filialei Banat a Partidului Național Maghiar din România.

Roth Otto

(6.12.1884, Mătnicul Mare, județul comuna Lipova – 22.04.1956, C.E.Timișoara)

Avocat. Politician. Ziarist. Conducătorul civil al Republicii Bănățene

AVOCAT
DR. OTTO ROTH
TIMIȘOARA

S-a născut într-o familie de evrei. Tatăl era un comerciant de băuturi spirtoase. A absolvit colegiul "Kun" (devenit mai târziu Colegiul Național "Aurel Vlaicu") din Orăștie, unde a fost coleg de clasă cu Dr. Petru Groza, care a îndeplinit funcțiuni politice înalte în anii de după primul cât și al doilea război mondial, și cu canonicul greco-catolic Nicolae Brînzeu. Cei trei au rămas prieteni pe viață. A studiat la Facultatea de Drept și Științe Economice din Budapesta și și-a continuat studiile la Berlin, apoi la Facultatea de Drept din Leipzig (informații din declarația dr. Petru Groza în favoarea prietenului său Otto Roth). L. Gruneanțu susține că a fost absolvent și doctor în drept al Facultății de Drept din Cluj, în anul 1909. Animat de idei socialiste, deja în timpul studenției a fost membru al PSD din Ungaria. A susținut examenul de avocat în fața Comisiei organizate de către Curtea de Apel din Budapesta.

Înscriș stagiar în Baroul Timiș în 1907, a fost trecut pe tabloul avocaților definitiv în anul 1913. A fost consilier al Municipiului Timișoara, apoi șef administrativ și conducătorul Republicii Bănățene (vezi mai jos). După eșecul acestei inițiative, a renunțat la activitatea politică și s-a dedicat profesiei sale de avocat. A avut deschis biroul pe strada Regina Maria, nr. 29 (anterior Liget ut, acum Bd. Revoluției de la 1989). În perioada 1940-1944 a fost suspendat în baza legilor antievreiești.

În perioada 1915-1930 a făcut parte din Consiliul municipal și a fost președintele Comisiei de conciliere a Camerei de Muncă. A susținut conferințe în străinătate cu tema "Pentru democrație și socialism" – la Budapesta, Berlin, Paris, Zürich. A fost un publicist cunoscut, colaborator la ziare din Timișoara și Budapesta. În timpul primului război mondial a obținut fonduri pentru ajutorarea avocaților și a familiilor celor căzuți pe front. În perioada 1946-1948 a fost numit de către guvernul Dr. Petru Groza administrator special de supraveghere al S.C.Romitex Timișoara. (v. L. Gruneanțu)

Fostul lui coleg de școală și de studii, dr. Petru Groza, care a îndeplinit funcțiuni politice înalte în anii de după primul cât și al doilea război mondial, i-a fost de mare ajutor după căderea Republicii Bănățene în 1919 și a încercat să intervină în favoarea lui în anii discriminării antievreiești din 1942-1944.

A fost căsătorit cu Rozalia, n. Singer ?, (1895 – 1966) o fotografă cunoscută în oraș, proprietara atelierului de fotografie "Pittoni", cu sediul, din anul 1926, în Palatul Marschall din Elisabetin, iar din 1936, la parterul hotelului Carlton, Cetate. Au avut 3 copii.

Republica Bănățeană (31.10.1918 – 21.02.1919)

Doi factori au condus la proclamarea și instaurarea Republicii Bănățene: dezmembrarea Imperiului Austro-Ungar la sfârșitul Primului Război Mondial și creșterea mișcării social-democrate. Membru în conducerea Partidului Social Democrat din Ungaria, avocatul dr. Otto Roth era conducătorul organizației social-democrate bănățene ai cărei membri erau, în majoritate, maghiari și germani. În contextul apropierei trupelor Antantei, el a acționat în vederea declarării Banatului drept provincie autonomă în cadrul Ungariei. La 31 octombrie 1918, în piața primăriei din Timișoara, Otto Roth a proclamat înființarea Republicii Bănățene. Roth și lt. col. Albert Bartha au preluat conducerea civilă și militară a Timișoarei și, apoi, a întregului Banat. Republica Bănățeană era condusă de un organ democratic "Sfatul poporului", din care urmau să facă parte reprezentanți ai tuturor naționalităților și ai tuturor păturilor sociale bănățene.

În aceeași zi, Roth și Bartha l-au convocat pe dr. Aurel Cosma, președintele organizației Timiș a Partidului Național Român, reprezentant al populației române care era pe atunci în minoritate în Banat. Cei doi i-au solicitat cooperarea în interesul asigurării aprovizionării cu alimente și cu cele necesare pentru menținerea ordinii publice. Cosma a răspuns că românii aveau alte aspirații naționale și doreau să se alăture României, dar vor colabora în toate.

Starea de confuzie existentă atunci în Banat era amplificată de existența în regiune a mai multor etnii. Conducătorii românilor, sârbilor și ungarilor își îndemneau concetățenii să se orienteze către unirea Banatului cu statele respective vecine. Conducerea Republicii Bănățene se străduia să mențină o unitate dincolo de apartenența etnică a locuitorilor.

Între timp fusese încheiat la Belgrad, la 13 noiembrie 1918, armistițiul între Antanta și Ungaria, conform căruia armata maghiară urma să evacueze teritoriul de la sud de Mureș, care va fi ocupat de trupele aliate. Trupele sârbești, acționând în numele Antantei, au ocupat în scurt timp întreaga regiune și au instalat o administrație sârbească. La 15 noiembrie, sârbii ocupau Timișoara, primarul Josef Geml predându-le în mod oficial orașul. Otto Roth și celelalte autorități de la Timișoara au organizat o primire prietenească armatei sârbe, privită ca o aliată. Ei se gândeau la obținerea în timp a independenței pentru Republica Bănățeană sub egida Antantei. S-a încheiat o înțelegere cu armata sârbă ca Sfatul poporului să continue să existe și din 20 noiembrie să exercite puterea civilă în regiune. În acest fel, Republica Bănățeană a continuat să existe sub ocupația sârbească.

Inițial, comandanții armatei franceze nu au intervenit în Banatul ocupat de sârbi, aceștia fiindu-le aliați. La 2 decembrie a ajuns la Timișoara o divizie colonială, condusă de generalul

Gambetta. Și ea a fost bine primită de conducerea Republicii. Francezii exercitau un control asupra comportamentului trupelor sârbești din Banat. Tot în decembrie a sosit pentru informare generalul Berthelot. Între timp au avut loc adunarea sărbilor de la Novi Sad (25 noiembrie 1918) și adunarea românilor de la Alba Iulia (1 decembrie 1918), care au proclamat alipirea Banatului la Serbia, respectiv la România.

În ianuarie se deschidea Conferința de pace de la Paris. La 19 februarie a sosit de acolo o comisie de informare condusă de americanul Goodwin. La Timișoara, el a discutat cu generalul Farret, cu generalul sârb Grujić și cu episcopul Letić, iar în sala mare a Palatului Lloyd i-a primit în audiență pe toți fruntașii naționalităților din Banat. În urma acestei vizite, armata sârbească a preluat administrația civilă a Banatului de la conducerea Republicii Bănățene. La 21 februarie 1919 a fost instaurată administrația civilă sârbească în comitatul Timiș, comite suprem fiind numit Martin Filipon. Conducătorii «Republicii Autonome Bănățene» au fost arestați, dar dr. Otto Roth a scăpat de arestare, cerând protecția francezilor. Nici măcar patru luni nu a durat existența «Republicii Bănățene». Prin decizia Conferinței de pace de la Paris din 13 iunie 1919, Banatul a fost împărțit între România și Serbia.

Spre cinstea regimului românesc de atunci, unii importanți opozanți ai unirii Banatului cu România, precum Otto Roth sau Gaspar Muth, au putut activa fără să fie stingheriți în întreaga perioadă interbelică la Timișoara și nu au suferit din cauza convingerilor lor din anii 1918-1919.

Surse

Lazăr Gruneanțu, *Avocații Baroului Timiș 1875 – 2015*. ARTPRESS, 2017

Mircea Rusneac, *Republica Bănățeană*

<https://istoriabanutului.wordpress.com/2012/11/15/mircea-rusnac-republica-banateana-31-octombrie-1918-21-februarie-1919-clarificarea-unui-concept/>

Republica Bănățeană

https://ro.wikipedia.org/wiki/Republica_b%C4%83n%C4%83%C8%99Bean%C4%83

Declarația lui dr. Petru Groza în favoarea av. dr. Otto Roth în anii măsurilor antievreiești. Un act impresionant de prietenie și de curaj.

<https://photos.app.goo.gl/crcc270HiHqFWAF1>

Roth Rozalia

(12 Octombrie 1896, Budapesta – 22 aprilie 1964, Ierusalim)

Fotografă

Rozalia Spitz s-a născut într-o familie de evrei în Budapesta. După moartea timpurie a tatălui, mama, Gizela, deschide un magazin de delicatessuri cașer, pe care e nevoită să o lichideze curând, din cauză de boală. Rozalia intră în ucenicie la studioul de fotografie Gajdusek, renumit în Budapesta. Își schimbă numele Spitz în Pogány. Împreună cu Lenke Pittoni, născută Kovács, o tânără văduvă care a făcut un stagiu în studioul Gajdusek, se mută la Timișoara, unde Kovács înființează atelierul de fotografie Pittoni în anul 1916.

După căsătoria cu avocatul [Otto Roth](#), Rozalia Roth preia proprietatea studioului. Primul sediu al atelierului a fost în Palatul Széchényi, Piața Victoriei, ultima clădire de pe Corso spre Catedrală. În anul 1925 s-a mutat în Elisabetin, în Palatul Marschall, Bulevardul 16 Decembrie, colț cu Splaiul Tudor

Vladimirescu. În 1936, atelierul s-a mutat pe strada Piatra Craiului, în clădirea vecină cu fostul „Hotel Carlton”.

Atelierul Pittoni a devenit una din cele mai căutate adrese din oraș, primind comenzi pentru fotografii de nuntă și alte evenimente, pentru portrete, tablouri de bacalaureat, ilustrații pentru reviste și fotografii de stradă. Este primul studio în Timișoara care trimite un reporter să întâmpine oameni pe stradă și să le propună să facă instantanee. Aici s-au realizat portretele unor personalități precum Otto Roth, Kálmán Jakobi, canonicul greco-catolic [Nicolae Brînzeu](#), [Pius Brînzeu](#) și alții. Studioul obține titlul de „Furnizor al Casei Regale a României” – blazonul regalității apare pe unele imagini – ceea ce însemna că, de fiecare dată când regele venea în vizită sau mergea la vânătoare, un reporter din partea studioului avea sarcina să immortalizeze evenimentul.

Studioul obține titlul de „Furnizor al Casei Regale a României.”

Atelierul a continuat să funcționeze câțiva ani după război. Rozalia Roth a emigrat în Israel în 1960, împreună cu sora ei și unul din cei trei fii. A murit de cancer în 22 aprilie 1964 și a fost înmormântată în cimitirul Har HaMenuhot (Muntele celor care se odihnesc) pe o colină în Ierusalim.

Atelierul Pittoni a fost unul dintre cele mai cunoscute în Timișoara în perioada interbelică.

Rothenstein Bernhard

(4 ianuarie Timișoara, 1924 - 31 martie 2009, Timișoara)

Fizician, cercetător și profesor

S-a născut la Timișoara din părinți evrei: Jean Rothenstein, născ. la Fălticeni, și Liza Walder, din Galați. Ca urmare a măsurilor antisemite din 1940, este expulzat din Liceul Loga și devine elev la Liceul Izraelit. În același timp lucrează într-un lagăr de muncă forțată. Elev strălucit la matematică și fizică, pasionat și de literatură, cinematografie și muzică, Bernhard este foarte activ în cercul cultural al liceului, prezentând scriitori ca Brecht, Ernst Toller și Capek. Acasă la părinți organizează concerte la care participă, printre alții, Ștefan Romașcanu, Nuni Russo

și Gheorghe Kurtag.

Asemenea altor evrei tineri din anii '40, Bernhard devine membru al Partidului Comunist Român în ilegalitate. Mai târziu este dezamăgit de implementarea ideilor marxiste în societatea română.

Dascăl pasionat, predă fizica la Institutul Politehnic și la Facultatea de Agronomie din Timișoara și obține în cele din urmă postul de profesor. Este iubit de studenți, care își amintesc cu admirație erudiția lui și modul lui de predare – vorbea liber, clar și elocvent.

În cercetarea științifică, în prima parte a vieții sale profesionale este preocupat de fizica corpului solid și de magnetism, domeniu în care își scrie teza de doctorat, precum și numeroase articole publicate în jurnale de fizică de notorietate din România și în întreaga lume. Lipsa de mijloace materiale de la Institutul Politehnic din acea perioadă îi pretinde o extremă ingeniozitate la planificarea și executarea experiențelor. Este ajutat de colaboratori, studenți sau foști studenți, care devin co-autori la publicațiile sale. În a doua parte a carierei

sale profesionale, este pasionat de teoria relativității speciale și de legile universale ale fizicii. Continuă să publice până la sfârșitul vieții în reviste de prestigiu, de exemplu, în *European Journal of Physics* și *American Journal of Physics* (vezi lista parțială a articolelor: <http://65.54.113.26/PublicationList?srcType=8&desType=2&srcID=39206&desID=13183801&start=1&end=10>)

Una din anecdotele consemnate de prof.dr.ing.M.A.Ciugudean: Deoarece un asistent al prof. B. Rothenstein nu răspundea întotdeauna satisfăcător de prompt la solicitările profesorului, acesta i-a spus odată : „Fă-ți program chiar pe 100 de ani, dar lucrează ca și cum ai mai avea de trăit o zi.”

În 1947, Bernhard se căsătorește cu Eva Benedek Rothenstein, doctor pediatru la Timișoara, pe vremea când amândoi sunt încă studenți. Au două fiice, Anna și Monica. Nepoții trăiesc în Canada și Israel.

Surse

Anna Wächter, n. Rothenstein, *Prof. dr. Bernhard Rothenstein*

http://www.bjt2006.org/AW_Bernhard_Rothenstein_0515.pdf

Tomi Laszlo, *Amintiri despre Prof. Bernhard Rothenstein* <http://www.bjt2006.org/ROTH.html>

Dr. Ing. Walter Stahli, *In Memoriam Prof. dr. Bernhard Rothenstein* http://www.bjt2006.org/BR_IN_MEMORIAM_0314.pdf

Mircea Aurel Ciugudean, *Zâmbete la Electro*, Editura Politehnica, Timișoara, 2009

<http://fr.calameo.com/read/004070587aea92161cd6a>

O listă parțială a articolelor publicate de Bernhard Rothenstein și colaboratorii săi

<http://65.54.113.26/PublicationList?srcType=8&desType=2&srcID=39206&desID=13183801&start=1&end=10>

Red. : Anna Wächter, n. Rothenstein, Getta Neumann

S

Salzberger Paul

(9 August 1945, Timișoara)

Scenograf și artist digital

Născut la Timișoara într-o familie de evrei cu strămoși din 1860, Paul Salzberger a fost remarcat din copilărie pentru talentul său artistic. A fost elevul artistului și profesorului Julius Podlipny și a absolvit Școala de Muzică și Arte Plastice Timișoara în 1964. După un prim eșec la examenul de admitere, la a doua încercare a fost acceptat la Institutul de Arte Plastice la București, pe care l-a absolvit cu nota zece în 1971.

A lucrat 49 de ani ca scenograf. La Teatrul din Turda, a avut șansa să colaboreze cu regizorul [Aureliu Manea](#), unul din cei mai mari regizori ai generației sale. În 1976 a emigrat în Israel. Din 1977 până în 2012 a fost angajat la Televiziunea Israeliană ca Senior Production Designer și a făcut sute de programe în toate genurile. A participat, de asemenea, la producții cinematografice, drame, seriale istorice și comedii. A colaborat strâns cu regizorul israelian [Ram Loewy](#). În 1989 a petrecut un an în Canada, unde a făcut câteva filme publicitare și un film de lung-metraj. A predat cursuri de scenografie la universități în Israel și în Canada. Din când în când a colaborat și la teatre din Tel-Aviv, Haifa și Ierusalim. Am fost printre primii în lume care a folosit Virtual Reality ca mijloc de-a implanta oameni într-un spațiu virtual și crearea iluziei că se mișcă firesc.

După pensionare, Salzberger s-a dedicat artei digitale. În propria sa formulare: "În creierul meu funcționează două sinapse. Una e legată de contactul îndelungat cu lumea teatrului și a filmului unde m-am mișcat printre actori, regizori, scriitori, filozofi, critici. Cealaltă e lumea artelor și a civilizației vizuale care ne invadează viața." Regăsim elemente scenografice în compozițiile de elemente disparate care, prin juxtapunere, dobândesc un sens nou sau, tocmai prin incongruența lor, revelează absurdul și arbitrariul existenței, în tradiție dadaistă. O atmosferă onirică cu sclipiri de umor coexistă cu imagini dramatice într-o explozie de idei și imaginație.

Este căsătorit cu Mariana, actrița în România, apoi fotografă profesionistă. A lucrat la Muzeul Israel din Ierusalim și la Institutul de Arheologie. Au două fete căsătorite și 6 nepoți.

A publicat mai multe albume la editura americană Blurb. În 26 martie a fost programat vernisajul expoziției Moara de imagini la Muzeul de Artă Timișoara, amânat din cauza pandemiei Covid-19.

Publicații (selecție)

Changes of Scene

<https://www.blurb.co.uk/b/280324-changes-of-scene>

Flux. Imagini pentru texte regasite de Aureliu Manea

<https://www.blurb.fr/books/2404423-flux>

Surse

Tablourile din expoziția de la Muzeul de Artă Timișoara

<https://www.banat-media.eu/pauls/index.html>

Paul Salzberger, Artwork

Informații de la artist.

Sandor Stefan

(16.05.1927, Oradea, jud. Bihor – 31 mai 2015, Timișoara)

Embriolog, teratolog

Stefan Sandor a fost deportat la Auschwitz în 18 iunie 1944 și transferat la Dachau pe 12 august 1944. A fost eliberat de armata americana pe 1 mai 1945. Despre suferințele din lagăr și ororile fascismului a scris în memoriile sale publicate în limba maghiară *Egy élet két világ* (O viață – Două lumi)

Studii: Liceul Dr. Kecskemeti Lipot din Oradea; Institutul Medico Farmaceutic –Tg. Mureș, Facultatea de Medicină Generală (1945 –1951).

Activitate: Preparator și asistent la catedra de Anatomie Patologică IMF Tg. Mureș (1948 -1952); aspirant cu frecvență de anatomie patologică (1953 –1956); asistent ½ normă la Catedra de Anatomie Patologică IM Timișoara (1953 – 1958); conferențiar la Facultatea de Biologie a Universității Timișoara (1962 –1968); conferențiar și profesor prin cumul la Facultatea de Medicină Veterinară a Universității de Științe Agricole a Banatului Timișoara (1970 –1984); cercetător științific principal I la Laboratorul de Embriologie, Baza Academiei Timișoara (1956 –1960); șef sector și șef secție la același laborator (1960 –1970); șeful laboratorului de embriologie și teratologie Timișoara (1970 –1997).

Cercetare: analiza experimentală a unor probleme a dezvoltării embrionare precoc, ca de exemplu dezvoltarea axei embrionare, dezvoltarea somitelor, rolul morții celulare în normo-și teratogeneză; analiza experimentală a unor probleme ale chimioteratogenezei; elaborarea unor scheme de control teratogenetic și efectuarea unor testări teratologice; descoperirea experimentală, cu prioritate mondială, a embrio-și fetopatiei alcoolice; cercetarea dezvoltării embrionare precoc prin metode originale de cinematografie (12 filme de cercetare).

Cărți publicate de Stefan Sandor

Publicații: peste 120 de articole și studii (colaborator sau prim autor) din domeniile cercetate, în reviste de profil autohtone și din străinătate; *Viața dinaintea nașterii*(1974), *Embriologia și teratologia experimentală a animalelor de laborator*(1984), *Embrio- și fetopatia alcoolică* (1993). 5 volume de popularizare științifică, din domeniul biologiei dezvoltării și zeci de articole în reviste din același domeniu. Titluri și afiliere: doctor în științe (1956); doctor docent în științe (1974); membru titular al Academiei de Științe Medicale (1990); prim vicepreședinte al Societății de Biologie Celulară și Patologie Celulară (1991-1999); membru al Societății Europene de Teratologie (1968) și membru în Comitetul de Conducere al Societății (1972-1974); membru al Societății Internaționale a Biologiei Dezvoltării (1973).

Distincții științifice: Premiul "Victor Babeș" al Academiei (1984) Premiul "Pápai Páris Ferenc" al Societății Maghiare de Cultură din Ardeal (2001) Premiul "Opera Omnia" al Academiei Române (2002) Premiul "Nicolae Simionescu" al Societății de Biologie și Patologie Celulară (1999).

Referințe: *Dicționarul specialiștilor*, un "Who's who" în *Știința și tehnica românească*, vol. 2, 1998

Oameni de știință mureșeni, dicționar bibliografic, Tg. Mureș, 2004

A murit ultimul timișorean supraviețuitor al lagărului de exterminare de la Auschwitz

<https://www.historia.ro/sectiune/actualitate/articol/a-supravietuit-ororilor-din-lagarele-naziste-auschwitz-si-dachau>

Schatteles Tiberiu

(1928, Timișoara - 14.12.2019, Ottawa, Canada)

Economist, istoric, eseist

Elev la școli israelite până la bacalaureat. Studiile universitare le-a făcut la Cluj și București, unde a studiat filosofie și economie și s-a specializat în comerț exterior.

În anii '50 a condus o echipă de cercetare a pieții agricole la Camera de Comerț Exterior. A continuat munca de cercetare la Institutul de Cercetări Economice al Academiei, unde a fost primul în România care a publicat în domeniul econometriei. După 1956 a fost demis din poziția lui din motive politice și re-numit în funcțiune în anii '60. Publicațiile sale s-au bucurat de apreciere și în străinătate.

În 1973 a fugit în vest. A fost Senior Associate Member of St. Anthony's College la Universitatea din Oxford. După aceasta a plecat în Canada, unde trăiește în prezent împreună cu soția lui, Agnes, născută Borgida. A predat la Université Laval, Québec, apoi în Biroul de Statistică al guvernului canadian, continuând să dea cursuri la Université Laval, Québec și la Carleton University, Ottawa.

Alături de publicațiile în economie, matematică, econometrie și epistemologie, Tibor Schatteles a scris eseuri literare și o lucrare de istorie, *Evreii Timișoarei într-o perspectivă istorică*, care s-a publicat la Editura Hasefer, 2013 și în versiunea engleză în 2014. Volumul de eseuri despre opere din literatura universală *The Mirror of Socrates* a apărut la editura Archway Publishing.

În 2014, T. Schatteles a fost distins cu titlul Doctor honoris causa de către Academia Română pentru contribuția remarcabilă la dezvoltarea pe baze analitice a cercetării economice din România. De asemenea, i s-a acordat Diploma de exelență de către Institutul de prognoză

economică și de către Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu”, Academia Română; de către Universitatea româno-americană ; Diploma Virgil Madgearu de către Academia de Studii economice.

Surse

Convorbiri cu [Tiberiu Schatteles](#)

Se întorc adevăratele valori : Tiberiu Schatteles, premiat de Facultatea de Economie Teoretică și Aplicată <http://www.piatafinanciara.ro/?p=5461>

Tiberiu Schatteles, *Evreii din Timișoara în perspectiva istorică*

<http://www.hasefer.ro/index.php/evenimente/2013/83-evreii-din-timisoara-in-perspectiva-istorica-de-tiberiu-schatteles>

Tiberiu Schatteles, *Economie, epistemologie și previziune*

http://www.price.ro/specificatii/tiberiu_schatteles_economie_epistemologie_si_previziune_129949.htm

Schnabel Gyula (Iulius)

(1822, Oravița – 1899, Oravița, înmormântat în Cimitirul Evreilor Timișoara)

Mare comerciant. Combatant în Revoluția Maghiară din 1848-1849.

Gyula Schnabel a participat ca locotenent la Revoluția Maghiară. După înăbușirea Revoluției, a fost comerciant și împluternicit al minei de cărbune brun din Oravița. În calitate de vicepreședinte al Cazinoului Civic înființat în 1864⁴³, a fost, în 1869, principalul organizator al unei expoziții de comerț și industrie în Oravița, prima de acest gen în sud-estul Europei. În 1872 a primit medalia de aur la o expoziție internațională la Moscova pentru calitatea exponatelor, iar un an mai târziu a conceput construcția pavilionului etnografic pentru Banat, la expoziția din Viena. În 1876 a fost trimis la expoziția internațională din Philadelphia, unde a prezentat standul „Șlibovița de munte și portul românesc”.⁴⁴

Din 1871, Schnabel a fost "maestrul împluternicit și trezorierul" lojei masonice Frăția lui Sion, iar din 1874 al lojei "Glück auf! zu den drei Schlägeln". A fost președinte, apoi președinte onorific al comunității evreilor din Oravița.⁴⁵

A fost înmormântat, conform dorinței sale, în Cimitirul Evreilor din Timișoara.

Distincții

Franz Joseph I l-a decorat cu Crucea de aur de merit, cu coroană.

În 1882, regele Carol I al României l-a decorat cu o medalie de merit.⁴⁶

43 Asociația Cazinoului din Oravița

<http://www.oswego.edu/~qiukin/oravita/casino.htm>

44 Timișoara uitată. Cum au dus evreii bănațeni șlibovița la New York și numele regiunii în lume <http://www.pressalert.ro/2013/06/timisoara-uitata-cum-au-dus-evreii-banateni-slibovita-la-new-york-si-numele-regiunii-in-lume/>

45 Szekernyés János, A magyarság emlékjelei a Bánságban, HangArt könyvek, Temesvár 2013, p.645

46 Szekernyés János, A magyarság emlékjelei a Bánságban, HangArt könyvek, Temesvár 2013, p.645

Surse

Asociația Cazinoului din Oravița

<http://www.oswego.edu/~giukin/oravita/casino.htm>

Revoluția Maghiară din 1948-1949

https://ro.wikipedia.org/wiki/Revolu%C8%9Bia_Maghiar%C4%83_din_1848

Timișoara uitată. Cum au dus evreii bănățeni șlibovița la New York și numele regiunii în lume

<http://www.pressalert.ro/2013/06/timisoara-uitata-cum-au-dus-evreii-banateni-slibovita-la-new-york-si-numele-regiunii-in-lume/>

Schneider Francisc

(1933, Timișoara)

Medic, fiziolog, profesor și cercetător, eseist, memorialist

Elev timp de 4 ani la Liceul Israelit. Studiază la Facultatea de Medicină Timișoara unde obține diploma de medic în 1957. În perioada 1957-1960 este medic de circumscripție la Certeze-Negrești Oaș (ulterior devine cetățean de onoare al comunei). Între 1960-1998 este profesor de fiziologie la UMF (Universitatea de Medicină și Farmacie) Timișoara. Din 1991 a fost profesor de fiziologie la Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad.

A fost membru titular al Academiei de Științe Medicale și al Academiei Europene de Științe și Arte, *doctor honoris causa* al Universității de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațieganu” Cluj-Napoca, profesor emerit, membru de onoare al Societății Maghiare de Științe Fiziologice, membru de onoare al Universității din Rio de Janeiro și Sao-Paulo din Brazilia.

207 de lucrări științifice publicate în țară și străinătate, dintre care 22 cotate ISI-Thomson Reuters; 21 cărți didactice de fiziologie (generală, pe aparate și sisteme, fundamentală și clinică) publicate; 9 monografii științifice publicate singur sau în colaborare, dintre care menționăm: *Bronho-motricitatea* (1998), în colaborare cu A. Petroiu și G. Mihalaș, distinsă cu Premiul „Daniel Danielopolu” al Academiei Române; *Matematica modernă în medicina contemporană* (2001), în colaborare cu M. A. Roz, G. I. Mihalaș, D. Renti; *Introducere în Fiziologia clinică* (2002); *Clinical Physiology of the Venous System* (2003), în colaborare cu I. R. Șişka și J. A. Avram, Kluwer Acad. Publ., Boston, MA, distinsă cu Premiul „Daniel Danielopolu” al Academiei Române; *Biologia alimentației și alimentația fiziologică* (2008), în colaborare cu A. Ardelean și L. Moș.

Cărți literare (eseuri, evocări, istoria fiziologiei): *Eseuri medicale și paramedicale* (1998); *Respirații arădene* (2003); *Amintiri din țara de sus* (2004); *Cu vânt de sud-vest* (2006); *Cu bună știință* (2009); *Copilărie sub trei cârmui* (2009); *Universitarii de la „Goldiș”* (2010); *Fiziologii* (2011).

Volumul *Copilărie sub trei cârmui* (2009, Editura Eurostampa) cuprinde amintiri din perioada 1933-1948 care prezintă un interes deosebit atât pentru cei care cunosc Timișoara de

odinioară și au bucuria de a recunoaște evenimentele, oamenii și străzile de demult, cât și pentru oricine doritor să cunoască ce însemna să fii un copil evreu la mijlocul secolului trecut.

Surse

Capitol din volumul *Memoria salvata: Evreii din Banat, ieri și azi*, coordonat de Smaranda Vultur, Editura Polirom, Iași, 2002

Universitatea „Vasile Goldiș” din Arad, *Prof. Dr. Francisc Schneider la 80 de ani*

<http://www.uvvg.ro/ro/stiri/item/845-prof-dr-francisc-schneider-md-phd-dhc-la-80-de-ani-performan%C5%A3%C4%83-valoare-excelen%C5%A3%C4%83.html>

Convorbiri cu prof. dr. Francisc Schneider

Schönberger Paul

Muzician de jazz

Duet cu Imre Hirschl și cu bateristul Elemér Kohn în Germania, Israel

Schönfeld Abraham

Secolul XX

Rabinul comunității sefarde Fabric

Schück Bernat

Șef rabin al comunității evreiești ortodoxe din cartierul Iosefin, Timișoara

(Karcag, 1 decembrie 1872 – Timișoara, 14 octombrie 1941)

A fost fiul șef rabinului districtului Karczag, Salamon Schück (1844-1916), și al Rózei Rosenfeld. Familia Schück a produs o serie de rabini celebri de-a lungul secolelor, începând din secolul al XV-lea.

A studiat la școala rabinică din Bratislava; ulterior, a studiat filosofia și limbile orientale la universitățile bavareze. Și-a început cariera de rabin la Alba Iulia, iar în 1901 a fost ales rabin al comunității ortodoxe din Iosefin la Timișoara. A fost membru în comitetul de conducere al Asociației Naționale Evreiești, o organizație sionistă.

A publicat articole, studii și cărți. În 1904 a apărut, în maghiară și germană, volumul *Hit és állam* (Religie și stat).

În 14 nov. 1898 s-a căsătorit cu Sára Singer. Fiul lor, Alexandru (Sándor), (1906? - 2006?) a funcționat, deja în 1938, ca rabin la Timișoara, alături de tatăl său. A emigrat în Statele Unite, unde, în 1958, împlinea 10 ani de activitate ca rabin în una din cele mai vechi comunități maghiare din New York, Bnei Yehuda.

Wikipedia maghiară

https://hu.wikipedia.org/wiki/Sch%C3%BCck_Bern%C3%A1t

Schwartz Alexander "Elek"

(23 October 1908, Recaș – 2 October 2000, Haguenau, Germania)

Fotbalist și antrenor

S-a născut într-o familie de evrei. Și-a început cariera de fotbalist la Timișoara, întâi la [CA \(Clubul Athletic\) Timișoara](#), apoi la [Ripensia Timișoara](#). S-a stabilit apoi în Franța unde a fost fotbalist profesionist la [FC Hyères](#) (1932–1934), [AS Cannes](#) (1934–36), [Racing Strasbourg](#) (1936–38) and [Red Star Olympique](#) (1938–39).

Și-a început cariera de antrenor în Franța cu [AS Cannes](#) (1948–49) and from there continued to [AS Monaco](#) (1950–1952) and [Le Havre AC](#) (1952–53). Afabil, cultivat și poliglot pe lângă calitățile sale excepționale de antrenor, Schwartz a fost angajat în cluburi de fotbal în Germania, iar între 1957 și 1964 a fost antrenorul echipei naționale de fotbal.

În 1964 acceptă oferta echipei [Benfica Lisbonne](#), campioana Portugaliei, cu jucătorul [Eusébio](#) printre jucători. Sub îndrumarea lui, echipa va ajunge în finala Cupei Europei 1965, eliminând [Real Madrid CF](#). În 1965-1968, revine în Germania, unde antrenează echipa Eintracht Frankfurt cu mare succes. Între 1969-1970, a antrenat [FC Porto](#), apoi echipa de fotbal din München și, în cele din urmă, [RC Strasbourg](#). Se retrage și se stabilește la Haguenau, Germania.

Alexander Elek Schwartz a condus numeroase echipe la victorii și a introdus metode noi de antrenament și de strategie de joc. El este unchiul lui [Rachel Lotan](#) (numele la naștere, Agi Schwartz), Professor Emerita și fostă Director of the Stanford Teacher Education Program.

Surse

wikipedia engleză

https://fr.wikipedia.org/wiki/Alexander_Schwartz

Schwartz Alexander "Elek"

(23 October 1908, Recaș – 2 October 2000, Haguenau, Germania)

Fotbalist și antrenor

S-a născut într-o familie de evrei. Și-a început cariera de fotbalist la Timișoara, întâi la [CA \(Clubul Athletic\) Timișoara](#), apoi la [Ripensia Timișoara](#). S-a stabilit apoi în Franța unde a fost fotbalist profesionist la [FC Hyères](#) (1932–1934), [AS Cannes](#) (1934–36), [Racing Strasbourg](#) (1936–38) and [Red Star Olympique](#) (1938–39).

Și-a început cariera de antrenor în Franța cu [AS Cannes](#) (1948–49) and from there continued to [AS Monaco](#) (1950–1952) and [Le Havre AC](#) (1952–53). Afabil, cultivat și poliglot pe lângă calitățile sale

excepționale de antrenor, Schwartz a fost angajat în cluburi de fotbal în Germania, iar între 1957 și 1964 a fost antrenorul echipei naționale de fotbal.

În 1964 acceptă oferta echipei [Benfica Lisbonne](#), campioana Portugaliei, cu jucătorul [Eusébio](#) printre jucători. Sub îndrumarea lui, echipa va ajunge în finala Cupei Europei 1965, eliminând [Real Madrid CF](#). În 1965-1968, revine în Germania, unde antrenează echipa Eintracht Frankfurt cu mare succes. Între 1969-1970, a antrenat [FC Porto](#), apoi echipa de fotbal din München și, în cele din urmă, [RC Strasbourg](#). Se retrage și se stabilește la Haguenau, Germania.

Alexander Elek Schwartz a condus numeroase echipe la victorii și a introdus metode noi de antrenament și de strategie de joc. El este unchiul lui [Rachel Lotan](#) (numele la naștere, Agi Schwartz), Professor Emerita și fostă Director of the Stanford Teacher Education Program.

Surse

wikipedia engleză

https://fr.wikipedia.org/wiki/Alexander_Schwartz

Singer Jakab

(13 decembrie, 1867, Sajókazinc, Ungaria – 7 noiembrie, 1939, Timișoara, România)

Rabin și istoric

Tatăl lui era locuitor de rabin. Între anii 1885-1895 a studiat filosofie la Universitatea din Budapesta și a urmat seminarul rabinic. În afară de maghiară, ebraică, română și germană, cunoștea limba arabă, turcă și tatară. După obținerea titlului de doctor în filosofie și a titlului de rabin, în 1895, este numit rabin, apoi prim-rabin la sinagoga din Fabric, Timișoara, unde va deține acest post până la moarte. Aparținea curentului "status-quo-ante", care, din 1920, s-a alăturat curentului neolog în Uniunea Comunităților de rit occidental (neolog) din Ardeal și Banat.

Pentru o scurtă perioadă a funcționat și ca rabin de campanie al armatei de honvezi. A întemeiat Societatea Literară Izraelită Maghiară, în care a fost membru în prezidiu. A desfășurat o activitate susținută în Asociația Tovărășească din Fabric.⁴⁷

Ca istoric al religiilor a publicat numeroase articole și studii despre istoria evreimii din Ținutul Timișean, în ziare, reviste editate în Budapesta și Timișoara, dar și în volume de sine stătătoare.

Placă comemorativă în Sinagoga din Fabric Monument funerar în cimitirul evreilor Timișoara

47 Szekernyés János, A magyarság emlékjelei a Bánságban, HangArt könyvek, Timișoara 2013

Publicații

Jakab Singer, Temesvári rabbik a XVII és XIX-ik században. Wieder Jakab Könyvnyomdája, 1928

Jakab Singer, Timisoarei zsinagógák, în Almanahul Evreesc – Jüdisches Jahrbuch – Zsidó naptár, 1936-1937, Timișoara

Jakab Singer, A temesvári zsidók az 1848-1849-iki szabadságharcban, Temesvár, Csanádegyházmegyei Könyvnyomda, 1914. Reprint from : Történelmi és régészeti értesítő, 1913, III și IV

Surse

Szekernyés János, A magyarság emlékjelei a Bánságban, HangArt könyvek, Timișoara 2013
Baruch Tercatin, Lucian-Zeev Herșcovici, *Prezențe rabinice în perimetrul românesc secolele XVI – XXI*. Editura Hasefer, 2008

Tibor Schatteles, *Evreii din Timișoara în perspectivă istorică*. Editura Hasefer, 2013

Ki kicsoda? A bánsági közélet lexikonja. 1930

Ritul occidental (evrei) wikipedia

http://ro.wikipedia.org/wiki/Ritul_occidental_%28evrei%29

Sofer Herman

Rabin al comunității ortodoxe în cartierul Fabric

A fost rabin la jumătatea sec. XX. Fiul lui i-a urmat în acest post.

Spitzer Andre (Andrei Spitzer)

(n. 4 iulie 1945, Timișoara – d. 6 septembrie 1972, München)

Maestru de scrimă și antrenor

Antrenorul echipei Israelului de la [Jocurile Olimpice de vară din 1972](#), unde, în [Masacrul de la München](#) comis de organizația teroristă palestiniană Septembrie negru, au fost uciși 11 sportivi israelieni, printre care Andrei Spitzer și Iosif Gutfreund, amândoi originari din Timișoara.

Note biografice

A început să practice scrima la Timișoara. Tatăl său a murit când avea unsprezece ani. În anul 1964, împreună cu mama sa, a făcut *alia*, a imigrat în Israel. Și-a îndeplinit stagiul militar în aviație, apoi a frecventat Academia Națională pentru Sport [Institutul Wingate](#), pentru a deveni

profesor de scrimă. După absolvirea studiului devine unul din cei mai apreciați antrenori de scrimă la Wingate Institute. În anul 1968 a fost trimis la Academia națională de scrimă din Haga în Olanda pentru un stagiul de perfecționare. Se va căsători cu una dintre eleve sale, Ankie, cu care s-a stabilit la centrul olimpic de pregătire de la [Biranit](#), la frontiera cu Libanul. Două săptămâni înainte de începerea Jocurilor Olimpice s-a născut fiica lor, Anouk.

Masacrul de la Jocurile Olimpice de la München

Monumentele funerare la cimitirul Kiryat Shaul, Tel Aviv, Israel. 5 dintre sportivii asasinați la München - Spitzer este primul din stânga.

Andrei Spitzer a plecat la München, la [Jocurile Olimpice de vară din 1972](#), cu delegația israeliană. A trebuit să se absenteze pentru două zile, pentru că fetița nou-născută a fost ospitalizată în Olanda, dar s-a grăbit să se întoarcă în satul Olimpic, unde a ajuns la miezul nopții. La ora 04:10 opt teroriști palestinieni au intrat în blocul în care era cazată delegația israeliană. Teroariștii i-au împușcat pe antrenorul de lupte Moshe Weinberg și pe halterofilul Yossef Romano și au luat ostatici pe Spitzer și alți opt membri ai delegației sub amenințarea cu arme automate. Au cerut să fie eliberați 234 de palestinieni aflați în închisorile din Israel, cerere refuzată de guvernul israelian care adoptă de regulă o atitudine intransigentă față de teroriști, necedând presiunii. După 20 de ore de negocieri, ostaticii și teroriștii au fost transportați la aeroportul militar [Fürstenfeldbruck](#), cu promisiunea de a fi duși într-o țară arabă. Refuzând ajutorul forțelor de securitate israeliene, autoritățile germane au lansat o operațiune de salvare care a eșuat din lipsă de calificare. Toți ostaticii au fost uciși de teroriști cu arme de foc și grenade. În 26 septembrie 1972, în urma eșecului cu urmări catastrofale al forțelor de securitate germane, a fost înființată unitatea [GSG 9](#), specializată pentru intervenții antiteroriste.

Ankie Spitzer evocă ultimele amintiri legate de soțul ei:

(Plimbându-se în Satul Olimpic)... a remarcat câțiva membri din echipa libaneză și mi-a spus că voia să îi salute... I-am spus : "Ai înnebunit? Ei sunt din Liban!" Israel era în război cu Libanul pe atunci. "Ankie," mi-a spus calm, "tocmai despre asta e vorba la Olimpiadă. Aici pot să mă duc la ei, să vorbesc cu ei, să-i întreb cum se simt. Acesta e sensul Jocurilor Olimpice." Și așa și a făcut ... s-a dus la echipa libaneză și i-a întrebat "Ce rezultate ați avut? Eu sunt din Israel, cum v-a mers ?" Spre marea mea mirare, libanezii au răspuns, i-au dat mâna, au vorbit cu el și l-au întrebat ce rezultate au avut israelienii. Nu voi uita niciodată când s-a întors cu un zâmbet larg pe față. "Vezi, ce ți-am spus? Acesta e visul meu. Știam că așa va fi !"48

Ankie Spitzer, văduva atletului ucis, a luptat ca guvernul german să se declare vinovat de neglijență criminală (În acest punct, a avut succes: în 2003, familiile victimelor primit suma de 3 milioane de Euro, semn că autoritățile germane și-au recunoscut vina) și pentru ca [IOC](#)

48 https://en.wikipedia.org/wiki/Andre_Spitzer

(International Olympic Committee) să comemoreze victimele masacrului de la München în cadrul Jocurilor Olimpice, ceea ce IOC a refuzat să facă până astăzi.

Anouk Spitzer a devenit o atletă scrimeră ca și părinții ei. Ea a participat la organizarea Jocurilor Maccabi în Israel care, la fiecare patru ani, reunește atleții evrei din lumea întreagă.

În sfârșit, la Jocurile Olimpice de vară din Rio, 2016, s-a ținut o comemorare în amintirea celor 11 atleți israelieni, victime ale actului terorist la München.

[Rio remembers Munich Olympics terror victims](#)

Legături externe

Pe wikipedia

https://ro.wikipedia.org/wiki/Andre_Spitzer

https://en.wikipedia.org/wiki/Andre_Spitzer

https://de.wikipedia.org/wiki/Andr%C3%A9_Spitzer

Realitatea: Israelieni de origine romana la Olimpiada de la München

http://www.realitatea.net/israelieni-de-origine-romana-la-olimpiada-munchen-72_743394.html

Gabriel Toth (20 iunie 2012). „[Timișoara olimpică: Un bănațean, victimă a „Olimpiadei terorii”](#)”. *Druckeria.ro*

CNN article 2005

<http://edition.cnn.com/2005/WORLD/europe/08/31/schuster.column/index.html>

Reeve, Simon (New York, 2001) *One Day in September: the full story of the 1972 Munich Olympic massacre and Israeli revenge operation 'Wrath of God'*. (ISBN 1-55970-547-7)

Mitch Ginsburg (13 iulie 2012). „[Ankie Spitzer's 40-year quest for Olympic justice](#)”. *The Times of Israel*.

<http://www.nytimes.com/2004/08/07/sports/olympics-a-32-year-old-wound-still-healing.html?pagewanted=all&src=pm>

Never a silent moment

http://articles.latimes.com/1996-07-19/local/me-25705_1_silent-moment

Film documentar despre atentatul de la München

https://de.wikipedia.org/wiki/Ein_Tag_im_September

München, film de Steven Spielberg

https://de.wikipedia.org/wiki/M%C3%BCnchen_%28Film%29

„Shame on you!” Ankie Spitzer tells Olympic president 2012

<http://www.timesofisrael.com/shame-on-you-ankie-spitzer-tells-olympic-president/>

Steiner Gabor

(în maghiară Steiner Gábor, n.28 mai 1858 Timișoara - 9 septembrie 1944 Beverly Hills)

Director de teatru, regizor, actor, impresar, editor și om de afaceri

Din https://ro.wikipedia.org/wiki/Gabor_Steiner . Red. Ivan Goldberger

Gabor Steiner s-a născut în 1858 la Timișoara ca al treilea dintre cei cinci copii ai actorului și directorului de teatru Maximilian Steiner și ai lui Rosa, născută din familia de evrei timișoreni Kollinsky.^[4] În 1862, când avea 4 ani, s-a mutat cu familia la Viena, unde a frecventat o școală publică evanghelică, apoi un subgimnaziu și un gimnaziu academic.

Actor, apoi director de teatru la Viena

A lucrat timp de un an la o firmă de textile și a studiat actoria la Teatrul

Gabor Steiner, fotografie 1897

particular princiar Sulkowski, unde și-a făcut debutul în 1873. Între anii 1877-1884 a fost casierul șef al *Teatrului an der Wien*, în perioada când această instituție era condusă de tatăl său, și apoi de către fratele său, Franz. În 1882, a preluat direcția Teatrului *Residenz* din Hannover, unde a lucrat și ca prim-regizor, apoi s-a mutat la Dresden ca șef de birou al fratelui său care era director al Teatrului *Residenz* de acolo, de asemenea ca regizor și actor. Scurt timp după aceea a plecat la Berlin, unde a condus Teatrul de operetă *Walhalla*. După aceea a revenit la Viena unde a devenit directorul artistic al Teatrului Carl (*Carltheater*) din Leopoldstadt.

În anul 1887 Steiner s-a căsătorit cu balerina și cântăreața din corul teatrului tatălui său, Maria Mizzi Hollmann. În același an a înființat o agenție proprie de concerte și teatru, precum și o editură. La nașterea fiului său, Max Steiner, nașul la botezul acestuia a fost compozitorul Richard Strauss. Gabor Steiner însuși a părăsit mai târziu rândurile comunității evreiești și s-a convertit la creștinismul luteran adoptând numele Christian. În 1889 a întemeiat o revistă consacrată teatrului - „Neues Theaterblatt” - pe care a trebuit, după un an, s-o închidă din lipsă de rentabilitate. În anul 1892 a devenit directorul Teatrului „Hans Wurst Bühne” din Rotonda Vineză (Wiener Rotunde).

Animator al Praterului

Imagine din parcul Veneția la Viena, din anul 1895

Începând din 1894, Steiner a închiriat cu 26,000 guldeni, pe zece ani, aria Kaiserwiese cu așa-numita „Grădină engleză”, la intrarea în Praterul vienez, de la compania engleză The Assets Realisation Co. și a amenajat acolo, cu concursul arhitectului Oskar Marmorek și a pictorului Ferdinand Moser, parcul de distracții „Veneția la Viena” (Venedig in Wien), care s-a deschis pentru public în 1895. Modelul acestei antreprize a fost extravaganta expoziție „Venice in London” al lui Imre Kirhály de la Sala Olympia din Londra, pe care Steiner a văzut-o mai devreme în același an. De asemenea a mai deschis o sală de cinematograf, care nu a reușit financiar și un bufet cu automate.

Wiener Riesenrad din Prater, așa cum arată în zilele noastre

În 1897 a organizat înălțarea în Kaiserwiese (pe locul „Turnului Murano” din parcul Venedig, a vestitei roți uriașe Wiener Riesenrad. Roata a fost construită, la comanda lui Steiner, la Glasgow, de către Walter Basset ca o imitație a Roții lui Ferris de la Expoziția Universală de la Chicago din 1893. La răscrucea dintre secolele al XIX-lea și al XX-lea Gabor Steiner a devenit principalul animator al Praterului și era considerat la Viena drept un părinte spiritual al spectacolelor moderne de "revistă". În Park in Venedig s-au prezentat printre altele, creații de succes ale unor compozitori vienezi ca Oscar Straus, Franz Lehar, Josef Hellmesberger Jr., Edmund Eysler și Richard Heuberger. În anul 1897 Steiner s-a dedicat, tot la Viena, conducerii teatrului Danzers Orpheum, consacrat atât producțiilor teatrale cât și spectacolelor de variété.

În anul 1908 a intrat în mari dificultăți financiare, în urma costului ridicat al unor investiții și producții, printre care punerea în scenă a operetei lui Paul Lincke - „Șlagărușul stagiunii”. A fost nevoit să dea faliment și să predea administrația afacerilor sale lui Hugo Fürst și lui Alfred A. Winter. Între anii 1909-1912 Steiner a condus teatrul și hotelul Ronacher, reluând după un timp și conducerea parcului Venedig din Viena, unde iarăși a intrat în datorii și a dat faliment. În 1914 roata cea uriașă a fost oprită, și odată cu izbucnirea Primului Război Mondial, Praterul a devenit o bază militară. Roata a fost în cele din urmă confiscată în 1916 și scoasă la licitație. A cumpărat-o omul de afaceri evreu Eduard Steiner, care nu era înrudit cu Gabor.^[2] Steiner a fugit din Viena deja în 1913, despărțindu-se de soție.

O perioadă de instabilitate. Anii Primului Război Mondial și anii interbelici

După 1913 s-a stabilit temporar la Londra, apoi a trecut în Elveția, după aceea la New York, și apoi s-a întors la Viena, unde s-a proclamat între timp Republica. Spera să ajungă la conducerea Teatrului in der Josefstadt și când acest plan a eșuat, s-a consolat cu înființarea unei edituri muzicale. Dar situația sa financiară a devenit curând precară, el fiind nevoit să apeleze la ajutorul permanent al fiului său, compozitorul Max Steiner, care avea mare succes în Statele Unite ca creator de muzică de film.

Emigrația în Statele Unite

La 7 septembrie 1938, în împrejurările anexării Austriei la Germania nazistă, fiind evreu de origine, Steiner, care avea atunci 81 ani, s-a salvat, emigrând în Statele Unite, la fiul său. La Hollywood, s-a căsătorit cu secretara fiului său, Erna Mundelius. Gabor Steiner a murit în 1944 la Beverly Hills, unde a fost înhumat la Cimitirul Westwood.

Viața privată

Gabor Steiner a fost căsătorit cu Maria Mizzi Holmann, cântăreață în corul Teatrului și cu care a avut un singur copil, pe viitorul compozitor american Max Steiner.

Premii și distincții

- Legiunea de onoare a Franței
- Ordinul imperial Franz Josef
- Ordinul Sfânta Ana al Rusiei

In memoriam

- 1987 - Aleea Gabor Steiner din Prater, a fost denumită în memoria sa^[3]

Lecturi suplimentare

- Peter Wegele - *Max Steiner: Composing, Casablanca, and the Golden Age of Film Music* Rowman&Littlefield, Lanham, Maryland 2014
- Hans Pemmer: *Schriften zur Heimatkunde Wiens*. Festgabe zum 80. Geburtstag. Hg. von Hubert Kaut. Wien [u.a.]: Jugend & Volk 1969 (Wiener Schriften, 29), S. 86
- *Illustriertes Wiener Extrablatt*, 25.06.1897
- *Die Presse*, 30.08.1986, 31.08.1986
- *Die Presse Magazin*, 24.03.1988
- *Profil*, 22.12.1986, S. 73 ff.

Legături externe

- [N. Rubey: Steiner Gabor. In: Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950 \(ÖBL\). Band 13](#), Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien 2007–2010, ISBN 978-3-7001-6963-5, S. 169 -170 .

Note

1. [^](#) [Situl genealogic Geni](#)
2. [^](#) P.Wegele 2014 p.52
3. [^](#) [Aleea Gabor Steiner pe situl Wien Geschichte Wiki](#)

Stepper-Tristis Wilhelm

(3 septembrie 1899, Timișoara – după 1941?)

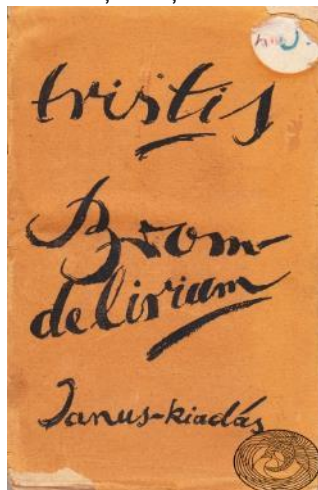
Scriitor, ziarist, critic literar și activist pacifist

Militant comunist în tinerețe, s-a alăturat armatei Republicii Sovietice Ungare, iar mai târziu, în perioada interbelică a fost o figură proeminentă a vieții culturale din orașul său natal, Timișoara. Primul său roman, „Brom-Delirium” a fost un portret, aclamat de critici, al stilului de viață boem. Ca antifascist Stepper-Tristis a parcurs Europa în lung și în lat, predicând pacifismul și adeziunea la Societatea Națiunilor. A trăit o vreme în Franța, dar a dus, în mare măsură, o viață de homeless și de hoinar. După ocuparea Franței de către Germania nazistă, Stepper a aderat la Rezistența franceză, a fost arestat și a pierit probabil într-un lagăr de concentrare nazist.

Wilhelm (Vilmos sau Vily) Stepper s-a născut în anul 1899 la Timișoara, într-o familie de comercianți evrei. La vârsta de 18 ani, Stepper s-a înrolat în armata austro-ungară și a participat la Primul Război Mondial ca voluntar în forțele de artilerie pe frontul italian. A participat la a Șasea Bătălie de la Isonzo.

În anul 1919, ca urmare a Revoluției Crizantemelor, Stepper a plecat la Budapesta, unde s-a înrolat în Armata Roșie Maghiară. Când intervenția armatei române a pus capăt Republicii Ungare a Sfaturilor sub conducerea lui Béla Kun, el a părăsit capitala maghiară și a peregrinat prin diferite zone ale Europei Centrale.

Stepper-Tristis a revenit în Timișoara natală, care a devenit, între timp, parte a României Mari. A scris în germană la „Temeswarer Zeitung”, la „Pester Lloyd”, în maghiară la săptămânalul de teatru „Komédia”. În 1920 a publicat un volum de povestiri intitulat „Ritta”. În anii 1920-1930 Stepper Tristis a mai colaborat la cotidianul în limba maghiară „Temesvári Hírlap”, la revista „Riport”, precum și la săptămânalul lui Emil Brázay, „A Toll”. A devenit o figură populară în viața culturală a orașului. În 1924, Stepper a plecat la Paris, trecând prin Regatul sârbo-croato-sloven și prin Italia, trimițând corespondențe gazetelor din Timișoara. La un moment dat s-a stabilit la Nisa, unde a înființat o agenție turistică, apoi a locuit la Geneva, în calitate de colaborator al gazetei vieneze „Neue Freie Presse” căreia i-a trimis știri și reportaje de la sediul Societății Națiunilor.

Fascinat de Franța, Stepper a vizitat-o des și a frecventat cercurile boemei pariziene. Trăirile din acea perioadă au stat la baza romanului său *Brom-Delirium* (1926), publicat în limba maghiară la Timișoara, sub numele Tristis, și care i-a câștigat admirația literaților din Budapesta. Pe la 1928 Stepper a stat în fruntea asociației literare „Clubul Artiștilor” din Timișoara care grupa laolaltă intelectuali locali germani, maghiari, evrei și sârbi.

În 1930 Stepper-Tristis s-a stabilit în Franța. Începând din anul 1933, el a devenit un suporter activ al Societății Națiunilor. Stepper a petrecut o vreme la Milano și la Verona unde a fost arestat pentru vagabondaj, după ce a fost găsit dormind în stradă și lipsit total de resurse.

Scurt timp înaintea izbucnirii celui de-al Doilea Război Mondial, a fost iarăși arestat și deținut la Nisa vreme de 30 zile. În acele zile a scris în franceză un al doilea roman, *Mon espace vital* (Spațiul meu vital) despre peregrinările sale mai ales în Italia și Franța, publicat la Paris. O nuvelă i-a fost tradusă în maghiară de către József Méliusz sub titlul *Europai Idill* (Idilă europeană) și publicată în „Korunk”. Despre viața lui Stepper din acel moment încolo se știe puțin. În 1941 a fost arestat de Gestapo într-o stație de tren din Lyon și deportat într-un lagăr de concentrare nazist, unde se presupune că a murit.

Opera lui Stepper a fost ignorată în România postbelică, deși unele texte ale sale au fost traduse și republicate în magazinul „Secolul 20” din București. Interesul pentru scrierile sale a crescut în secolul XXI datorită cercetărilor scriitorului și criticului literar Adriana Babeți.

Opere literare

- *Ritta* – culegere de nuvele (limba maghiară). Temesvár, 1920
- *Brom-Delirium* (*Párizsi regény*) – roman (limba maghiară), Ed. Janus, 1926, Timișoara
- *Mon espace vital* – roman (limba franceză). Ed. Stock, 1939, Paris

Surse

- Articol pe wikipedia română https://ro.wikipedia.org/wiki/Wilhelm_Stepper-Tristis
- Wilhelm Stepper-Tristis, "Spațiul meu vital" fragment publicat în Adriana Babeți, Cornel Ungureanu, *Europa Centrală. Memorie, paradis, apocalipsă*, Polirom, Iași, 1998, p. 324-336. ISBN: 973-683-131-0
- Unionpedia, în maghiară
- articol de János Szász în *Lexiconul literaturii maghiare din România* al Editurii Kriterion

Stern Ivan Gavril

(n. 18.06.1945, Arad)

Arhitect

S-a născut la Arad, tatăl, Sigismund, mama, Hantos Maria Terezia. A absolvit Facultatea de Arhitectură și Urbanism "Ion Mincu" București, promoția 1968. În 1983 a emigrat în Israel. În 2006 s-a mutat cu familia la Sacramento, California, iar biroul din Israel s-a închis.

Activitatea profesională

Cadru didactic asociat, Universitatea Politehnica Timisoara, Facultatea de Arhitectură, Timișoara (str. Traian Lalescu nr 2), (1969-1979); Proiectant în cadrul IPROTIM Timișoara (1969-1983); Proiectant și director al firmei I.G.Stern Architects, Israel (1983-2006).

Premii

Centru turistic în Delta Dunării - Concurs național de arhitectură -premiul I

Centru cultural și teatru Beer Sheva - Concurs național Israel- premiul III

Centru de distracții pentru tineri, Tzofim Israel (Concurs național de arhitectură) premiul I

Chan-Chan, Peru - Concurs internațional de arhitectură 2006 – mențiune

Proiecte

Petra Club - clădire guvernamentală Netanya Israel

Centru de petrecere a timpului liber, Netanya Israel

Clădiri înalte cu locuințe – Israel

Centru comercial Turnu Severin

Casa de Mode Timișoara 1971-197449 (cu arh. Anca Selegean) în stil modern postbelic, așa-numitul "baroc modern".

5 săli de cinema în Timișoara, în colaborare cu arh. Elena Vasiliu: *Constructorul* din complexul studentesc, *Dacia* din Circumvalațiunii (1980), *Victoria* din Piața Bălcescu (1976), *Timiș* din centru, *Unirea* din calea Șagului. În prezent, doar *Timiș* este în funcțiune.

Restaurarea teatrului din Lugoj

Casa de cultură a Tineretului, Timișoara 1972-1978. Arhitecți Ivan Stern și Haralambie Coheci.

Proiect urbanistic pentru zona centrală a Timișoarei.

Ivan Stern: Proiecte <https://goo.gl/photos/MLZCLAPQBi8r4P9h9>

Surse

Informații de la arh. Ivan Stern, Israel, arh. Gabriel Szekely și Lucian Muntean, Romania.

Cartarea monumentelor istorice din situl urban "Cetatea Timișoara" – Cvartal 35
http://www.primariatm.ro/uploads/files/cartare_cetate/45%20-%20Cvartal%2035.pdf
p.225

Istoric. Facultatea de Arhitectură Timișoara http://www.arh.upt.ro/?page_id=16

Casa de Mode Timișoara. Foto: Anca Buzatu

Casa de cultură a Tineretului, Timișoara. Foto: Lucian Muntean

Szana Sándor (Alexander)

(n.18 august 1868, Timișoara - d. 3 mai 1926, Budapesta)

Medic pediatru, pionier în domeniul puericulturii

Născut la Timișoara (pe atunci Imperiul Austro-Ungar) într-o familie de evrei, Sándor Szana a studiat medicina la *Magyar Királyi Ferenc Jozsef Tudományegyetem* din Cluj și a practicat pediatria în orașul natal. În anul 1899, a întemeiat la Timișoara un spital pentru copii orfani, iar în anul 1900, o policlinică pediatrică. Szana a desfășurat o intensă activitate de educație sanitară în problema ocrotirii sănătății sugarilor și a copiilor abandonați. În 1898 a înființat la Timișoara un buletin medical lunar *Unsere Gesundheit* (Sănătatea noastră), în limba germană, pentru informarea populației. Între anii 1901 - 1906 Dr Szana a inițiat la Timișoara primele cursuri din Regatul Ungariei de îngrijire a sugarilor pentru asistente sanitare pediatrice, și a publicat manuale cu acest subiect.⁵⁰

S-a stabilit ulterior la Budapesta, unde a predat cursuri de îngrijire a sugarilor și copiilor. Între anii 1909-1921 a lucrat ca Medic șef al Orfelinelor de stat din Budapesta și a fost consilier regal. În spiritul epocii, Szana s-a interesat pentru teoriile de eugenie - îmbunătățirea biologică

50 Marius Turda [Eugenics and Nation in early 20th Century Hungary](#) Palgrave MacMillan 2014

a rasei sau a națiunii - preconizând în scopul atingerii acestui obiectiv măsuri de ameliorare a sănătății populației, de ocrotire sanitară a copiilor și familiei, programe de asistență socială.⁵¹

Publicații (selecție)

1892 - A vér hatása a fertőző anyagokra (Efectul sângelui asupra materialelor septice)

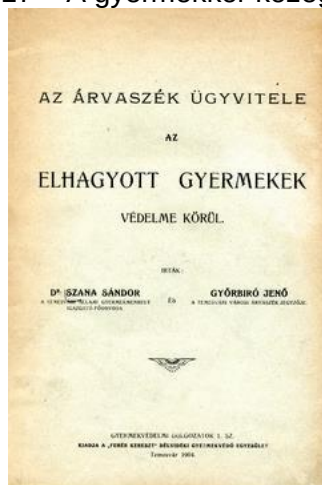
1903 - Az állami gyermekvédelem fejlesztéséről (Despre asistența de stat pentru copii)

1904 – Az elhagyott gyermekek védelme körül (Despre problema protecției copiilor abandonati)

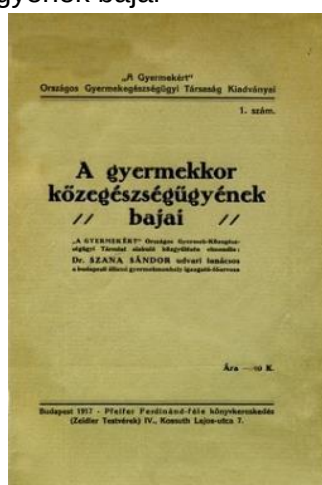
1907 - Fürsorge für in öffentliche Versorgung gelangende Säuglinge (Îngrijirea sugarilor ajunși în asistența publică)

1916 - Die Bewertung der Säuglingssterblichkeitsziffern (Evaluarea cifrelor mortalității infantile)

1917 – A gyermekkor közegészségügyének bajai

52

Bibliografie

Susanne Blumesberger (red.) Handbuch österreichischer Autorinnen und Autoren jüdischer Herkunft: 18. bis 20. Jahrhundert, Österreichische Nationalbibliothek, Wien K.G.Saur Verlag München 2002

Legături externe

Enciclopedia Maghiară Mondială <http://library.obu.edu/HungarianWorldEncyclopedia.pdf>

Joseph Pungur (red.) Hungarian World Encyclopedia, Corvin History Society Edmonton, Corvinus Library Hamilton, Canada 2012 (traducere din maghiara în engleză) p. 2657

Magyar Zsidó Lexikon

<http://mek-oszk.uz.ua/04000/04093/html/szocikk/14700.htm>

A Magyar Társadalomtudományok Digitális Archivuma

http://mtdportal.extra.hu/Bokk_szocialpolitika.html

51 Gheorghe Moldovan, [Începuturile Învățământului special în Timișoara](#) Ed. Politehnică Timișoara 2007

52 [A Magyar Társadalomtudományok Digitális Archivuma](#)

Szana Zsigmond (Sigismund)

(23 iunie 1870, Timișoara – 24 mai 1929, Chicago, înmormântat la Timișoara)

Industriaș și bancher

S-a născut la Timișoara, pe atunci Austro-Ungaria, purtând numele de Zsigmond Silberstein. În 1894, prima sa investiție serioasă a fost **Prima Fabrică de Chibrituri, Unsoare de Căruță și Produse Chimice**, întreprindere înființată în cartierul Josefin de către Károly Steiner jr. (1883) și considerată cea mai mare fabrică de chibrituri din Ungaria. În 1899, a devenit directorul acestei fabrici.

În 1906 a fondat **S.A. Bancară și Comercială** (Temeswarer Bank und Handels AG), cunoscută ca Banca Timișoara sau Banca Szana din Timișoara, care a jucat un rol determinant în viața economică a Banatului, prin înființarea unor întreprinderi industriale. Banca Szana a fost implicată în dezvoltarea industriei locale, promovând întreprinderi ca „Industria Lânei” (ILSA) (din 1913), Fabrica de ciocolată „Kandia”, uzinele „Lumina” și „Dura SA” (viitorul „Electrobanat”), Fabrica de bere (din 1912), Moara „Bega” și alte întreprinderi.

În primele decenii ale secolului al XX-lea era considerată cea mai importantă instituție financiară din Ungaria de Sud, iar după Trianon, din Transilvania și Banat. Ani de zile a fost directorul general al acestei bănci.

*Instituts-Palais, auch Szana-Palais genannt,
erbaut 1920-1922. Fotoarchiv: Dr. Hochstrasser*

Palatul Szana (ulterior Casa Bănățeană, Palatul Bănățean) a fost construit pe locul Bisericii Romano-Catolice Sfântul Gheorghe, una dintre cele mai vechi construcții ale Timișoarei, atestată încă din anul 1322. Biserica a supraviețuit ocupației musulmane, timp în care a fost transformată în moschee. La sfârșitul anului 1914, atât biserica, cât și clădirea de lângă ea, Seminariul Teologic, au fost demolate. Banca Szana și-a construit drept sediu central clădirea în forma pe care o vedem și astăzi. Scări de marmură și, la etajul întâi, o sală superbă, sunt mărturii ale unui trecut de glorie. Este o construcție în stil eclectic, cu elemente Sezession și unele detalii care anunță stilul Art Deco.⁵³

În data de 1 Octombrie 1921, Banca Szana obține autorizația de construire conform proiectului realizat de arh. Josef Kremer Jr. În data de 13 Octombrie 1921 obține autorizația de racord la canal, iar pe 21 Octombrie 1922 obține autorizația de racord la aprovizionarea cu apă. De la data construirii până în prezent, clădirea a adăpostit sediile diverselor instituții, precum:

53 Cartarea monumentelor istorice pe website Primăria Timișoara, Nr. crt. 165, p. 198 http://www.primariatm.ro/uploads/files/cartare_cetate/40%20-%20Cvartal%2029-30.pdf

Societatea de asigurări "Adriatica", Societatea "Balcan Impex", Banca Timișoarei S.A., "Consulatul Marii Britanii" (1923), Asociația Română pentru Legăturile cu Uniunea Sovietică, "ARLUS", (cca. 1950); Redacția revistei "Orizont", ș.a.

În 1908, Szana a fost ales președinte al Asociației Industriașilor din Banat. A fost numit consul onorific al Angliei la Timișoara. În anii 1913-1914 Szana a condus sucursala din Viena a Băncii Anglo-Maghiare, iar în 1920 sucursala Gea SA din Budapesta.

A publicat broșurile "Az ipari záloglevelekről" (Despre înscrisurile funciare industriale) și "A háboru kihatása a pénz lényegére" (Efectele războiului asupra esenței monedei). A publicat numeroase articole și studii economice. Nuvelele pe care le-a scris în tinerețe – în limba germană – au fost publicate în două volume.

A sprijinit financiar organizații, asociații și instituții de învățământ, numărându-se printre fondatorii Asociației „Amicii Muzicii” din Timișoara. A fost unul dintre președinții asociației ai S.A.Casa Maghiară din Timișoara.

A murit în urma unui infarct la Chicago, pe 24 mai 1929, în timpul unei călătorii de afaceri. Monumentul său funerar în Cimitirul Evreilor din Timișoara a fost realizat de sculptorul Ferenc Medgyessi (1881-1958), din marmură de Rușchița.

Figura lui Sigismund Szana a servit drept model pentru Livius, personaj din romanul *Călărețul roșu* (*Der Rote Reiter*) al scriitorului german [Franz Xaver Kappus](#).

Publicații

Szana a publicat în tinerețe un volum de nuvele în limba germană; de asemenea a scris mai târziu și o broșură despre [Beethoven](#). Szana a scris în limba maghiară mai multe broșuri în domeniul financiar: *Az ipari záloglevelekről* (Despre înscrisurile funciare industriale); *A háboru kihatása a pénz lényegére* (Efectele războiului asupra esenței monedei)

Monumentul funerar în Cimitirul Evreilor Timișoara Lespedea mormântului

Bibliografie

Szekernyés János, A magyarság emlékjelei a Bánságban, Temesvár, 2013

Sigismund Szana în [wikipedia.ro](#)

https://ro.wikipedia.org/wiki/Sigismund_Szana

Cartarea monumentelor istorice pe website Primăria Timișoara, Nr. crt. 165, p. 198

http://www.primariatm.ro/uploads/files/cartare_cetate/40%20-%20Cvartal%2029-30.pdf

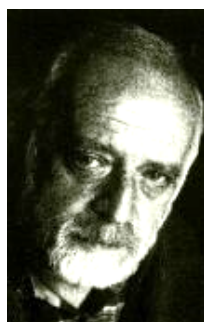
Minunata Timișoara - Toate secretele clădirilor-monument și poveștile uluitoare ale unei cetăți imperiale 27 iulie 2013, de Stefan Both [adev.ro/mqliil](#)

TIMIȘOARA UITATĂ Istoria primului centru spiritual, financiar și cultural al cetății De Liana Păun - Feb 9, 2014 <http://www.pressalert.ro/2014/02/timisoara-uitata-care-era-centru-spiritual-financiar-si-cultural-al-orasului-urma-cu-doua-secole/>

Szász János (Spitzer)

(14 iulie 1927, Belgrad – 29 iulie 2006, București)

Scriitor, poet, jurnalist de limbă maghiară. Traducător

Părinții erau evrei așchenazi, tatăl, Marton Spitzer, se trăgea din Banatul sârbesc, mama din Budapesta. Marton Spitzer a fost scriitor amator. Din numeroasa familie a tatălui au dispărut aprox. 100 de membri în Holocaust. *János Szász* a fost absolvent al Liceului Israelit din Timișoara în 1946 (pe tabloul absolvenților apare sub numele Ioan Spitzer) în aceeași promoție cu Ezra Fleischer, filolog și specialist în poezie iudaică medievală, Tamás Deák, scriitor și poet, Gheorghe Turcu (Türkl), cineast, Erik Adler, jurnalist și Toma Reiter, campion național la tenis de masă. În adolescență a făcut parte din organizația sionistă de stânga, *Hașomer Hațair*, apoi a fost cucerit de ideile comunismului. La Timișoara a pus bazele clubului ATÛDESPI, format din tineri atrași de literatură și artă. Alături de el, pe atunci cunoscut sub numele de Johnny Spitzer, făceau parte, printre alții, **Erik Adler** (jurnalist, emigrat în Israel), **Gheorghe Türkel (Turcu)**, regizor de filme documentare și artistice, **Tamás Deák**, scriitor, jurnalist, eseist.

La 16-17 ani i-a apărut primul volum de poezii la o editură particulară. La cererea mamei, a început studii de chimie textilă, dar a abandonat și a plecat în 1947 la Cluj, unde a făcut studii de filologie. A colaborat la revista săptămânală literară "Utunk", unde a devenit secretar de redacție, apoi redactor șef adjunct. În 1957 s-a mutat la București, unde a lucrat ca redactor de rubrică la cotidianul "Előre". Între anii 1968-1977 a îndeplinit funcția de secretar al Uniunii Scriitorilor din România. A îmbrățișat realismul socialist, la care a renunțat în anii '60.

Distincții

Premiul *Joseph Pulitzer* pentru ziariști maghiari (Budapesta, 1995); Premiul pentru întreaga operă, decernat de Asociația Ziariștilor Magiari din România (1994); Premiul Uniunii Scriitorilor din România (1979).

Publicații

A publicat 6 volume de poezii, 3 romane, nuvele și eseuri. Nu a reușit să finalizeze decât trei volume din autobiografia lui. A tradus în limba maghiară *O scrisoare pierdută* și *O noapte furtunoasă* de I.L. Caragiale și poezii de T.S. Eliot.

- *Hajnaltól alkonyig*, Temesvár, 1947
- *Anna néne*, Bukarest, 1950
- *A sorkatona éneke*, Bukarest, 1954
- *Nincsen titkom*, Bukarest, 1956
- *Szeressétek a galambokat*, Kolozsvár, 1958
- *Egy éjszaka Moszkvában*, Bukarest, 1959
- *Mindenkihez*, Bukarest, 1961
- *Elsők és utolsók*, Bukarest, 1962
- *Hat fiú és egy lány*, Bukarest, 1962
- *Szerelmes könyv*, Bukarest, 1963
- *A válasz*, Irodalmi Kiadó, Bukarest, 1964

- *Holnap havazni fog*, Ifjúsági Kiadó, Bukarest, 1964
- *Emberék vagyunk*, Ifjúsági Kiadó, Bukarest, 1968
- *Mamaia by night*, Irodalmi Kiadó, Bukarest, 1968
- *Elsők és utolsók*, Kriterion, Bukarest, 1972
- *Amerikából jöttem*, Kriterion, Bukarest, 1977
- *Felhőjáték Franekerben: egy utazás eszmerajza*, Kriterion, Bukarest, 1980
- *Január*, Kriterion, Bukarest, 1985
- *A fennmaradás esélyei* (esszék), Gondolat, Budapest, 1986
- *Május*, Kriterion, Bukarest, 1988
- *November*, Kriterion, Bukarest, 1991
- *Vihar Franciaországban: egy régi ügy időszerűsége*, Kriterion, Bukarest, 1996
- *Napfogyatkozás*, Mentor, 2001
- *Az utolsó oldal* (naplójegyzetek, 1997-2003), Mentor, 2004

Surse

Agnes Majtenyi, *Aventura de-o viață a lui SZÁSZ JÁNOS (z.l.)*, în *Realitatea evreiască*- Nr. 286 (1086) – 7 noiembrie – 3 decembrie 2007

<http://www.romanianjewish.org/db/pdf/nr286/pagina20.pdf>

Articolul despre Szász János în wikipedia ungară

[https://hu.wikipedia.org/wiki/Sz%C3%A1sz_J%C3%A1nos_\(%C3%ADr%C3%B3s\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Sz%C3%A1sz_J%C3%A1nos_(%C3%ADr%C3%B3s))

Szász János, Versek

<http://mek.oszk.hu/kiallitas/erdelyi/szaszjan.htm>

Elhunyt Szász János

<https://archivum.ujso.com/cimkek/kultura/2006/07/31/elhunyt-szasz-janos>

János Szász (Ioan Spitzer) – pe partea dreaptă, fotografia din stânga din rândul din mijloc.

Székely Eugen/Jenő

(1914-2004)

Violonist la Filarmonica Timișoara

A predat vioară la Timișoara, apoi în SUA. A făcut o carieră în afaceri la New York, SUA.

Székely Eva

Violonistă

Fiica lui Szekely Jenő. Profesoară la un Conservator de muzică la Universitatea din Missouri, SUA. Prim-violonistă în Esyterhazy Quartet, face turnee internaționale și înregistrări.

<http://music.missouri.edu/ensembles/esterhazy.html>; http://www.youtube.com/watch?v=-7_bp0Axf9w

<https://music.missouri.edu/people/szekely>

Szekely Gabriel

(8.06.1975, Arad – 7.07.2024, Timișoara)

Arhitect, urbanist și arhitect peisagist

S-a născut într-o familie evreiască, fiul inginerului chimist Gheorghe Szekely și al profesoarei de pian Verona Eckstein.

A fost absolvent al Liceului de Arte Plastice din Timișoara și al Universității de Arhitectură și Urbanism "Ion Mincu" din București. Și-a terminat studiile doctorale în anul 2008. Din anul 2003 a predat la Universitatea de Științele Vieții din Timișoara, Secția Peisagistică, în ultimii ani cu funcția de conferențiar universitar, pe teme de urbanism, istoria arhitecturii, peisagistică, proiectare în domeniul peisagisticii, design.

A fost autorul a peste 160 de proiecte, printre care s-au numărat case de locuit, hale, ferme de animale, policlinici, birouri, biserici, parcuri, mansardări de blocuri de locuinte, etc.

Proiecte reprezentative: Birourile Direcției Silvice din Timișoara în zona Pădurea Verde, biserica din curtea Universității de Agronomie din Timișoara, capela în satul Sânnandrei, parcul construit în orașul Jimbolia.

A publicat aproximativ 40 de articole și două cărți de peisagistică (proiectare de spații verzi). Teza sa de doctorat despre istoria arhitecturală și urbanistică a orașelor Timișoara și Arad în perioada 1700-1945 a apărut în 2011. O enciclopedie a arhitecților din Banat 1700-1900, o realizare remarcabilă, publicată în 2017, a stârnit aprecieri elogioase. În 2022 a apărut în traducere germană sub titlul *Enzyklopädie des Architekten aus dem Banat. 1700-1900*. Cosmopolitanart, Temeswar, 2022

Disparația lui la vârsta de 48 de ani a fost o mare pierdere pentru comunitatea timișoreană.

Publicații:

Cultura Central Europeană Reflectată în evoluția gândirii arhitecturale și urbanistice 1700-1945: Studii de caz: Timisoara și Arad, Eurostampa, 2011

Restaurarea parcurilor și grădinilor, Editura Eurostampa, 2012

Planificarea peisajului, Editura Eurostampa, 2012

Între tradiție și modernitate. Biserici construite în județul Timiș după 1989, Editura Eurostampa, 2013

Enciclopedia arhitecților din Banat, 1700-1900, Eurostampa, 2017

Szekely Gheorghe Adalbert

(1934, Timișoara – 2008, Timișoara)

Inginer chimist și cercetător

S-a născut la Timișoara în anul 1934. Tatăl, Szekely (nume maghiarizat, născut Mittlemann) Marton, a fost un comerciant de succes care și-a clădit averea singur, dar a pierdut totul în anul 1951 odată cu naționalizarea magazinelor și a caselor. Mama, Rozsi era casnică.

Primele șase clase le-a absolvit la Liceul Israelit din Timișoara. Rabinul Ernest Neumann care i-a fost profesor și dirigintele clasei lui îi aducea mereu aminte că a fost premiantul clasei an de an. Era cunoscut de prietenii timișoreni ca "Gyuri". De unii colegi de clasă de la Zsidlic l-a legat toate viața o prietenie deosebit de puternică. A absolvit Liceul

Loga cu rezultate deosebite și Facultatea de Chimie Industrială din Timișoara cu nota maximă.

Odată cu instaurarea comunismului a avut de suferit mulți ani din cauza "originii sociale proaste". La facultate a fost admis ca fiu de exploatator doar pentru că luase la admitere note deosebit de mari. După absolvire, persecuțiile au continuat. A fost nevoit să lucreze la fabrică ca muncitor în ture timp de doi ani, deși a terminat studiile cu note excelente. În următorii ani a lucrat ca inginer cercetător la Fabrica Azur, la Universitatea Politehnică Timișoara și pe platforma [ICECHIM](#) din cadrul Fabricii de Detergenți Timișoara. Ca cercetător a obținut rezultate deosebite, în special în domeniul detergenților. A avut gradul de cercetător principal de grad I. A fost cunoscut pentru rezultatele lui în toată țara, dar și în cercurile colegilor de la [Consiliul de Ajutor Economic Reciproc](#) (CAER) cu care a colaborat mulți ani. A publicat numeroase articole științifice, și o carte de specialitate despre detergenți: Stoica Rodica, Aurelia Piscureanu, Ghe. Szekely, *Chimia, tehnologia si ecologia substantelor tensioactive*, 2005, Ed.Academiei Române, București

Împreună cu soția lui, pianista Verona Eckstein, a avut un fiu - Gabriel. Vorbea cinci limbi și avea o cultura vastă. A iubit mult muzica, arta și cultura în general.

Redactat de [Gabriel Szekely](#)

Szobotka Andrei

(sau Endre sau Andras Szobotka)

(26 august 1916, Timișoara – 1992, București)

Sculptor, grafician

În anii celui de al Doilea Război Mondial, Andrei Szobotka a fost trimis ca evreu în lagăre de muncă.

A debutat ca artist în 1948, concomitent la Timișoara și la anuala de stat. A urmat Facultatea de litere și filozofie din Cluj și apoi Institutul de arte plastice „Nicolae Grigorescu” din București

(absolvit în 1950), unde a rămas ca asistent și apoi lector. A participat la manifestări colective, la expoziții de artă românească organizate în 1955 (Varșovia); 1959 (Budapesta); 1960 (Belgrad, Helsinki) și la expoziții internaționale: Moscova (1958); Paris (1961); Berlin (1958 și 1963).

A practicat o sculptură realistă, figurativă. Printre lucrările cele mai cunoscute sunt statui și monumente ale lui Petőfi (1948, 1976, la București) și Gheorghe Doja, statuia "Se naște o idee" (reprodusă pe un timbru al Poștei Române). La începutul anilor 1950 s-a lansat un concurs național de proiecte pentru realizarea statuii lui Gheorghe Doja. La concurs au participat numeroși sculptori din Banat, Ardeal și București. Comisia de jurizare a considerat drept cea mai reușită creația lui Andrei Szobotka. Din cauza politicii de partid care a luat o direcție naționalistă, statuia nu a fost realizată în bronz decât în 1968 când, într-o reprezentare a fost ridicată la Dalnic, județul Covasna, unde se născuse Gheorghe Doja, și, într-o variantă diferită, în 1971, la Timișoara, în Piața Plevnei.

Distincții: Premiul de stat (1952, 1954); Medalia de aur la Festivalul mondial al tineretului de la Varșovia.

A murit în 1992 și a fost incinerat la Crematoriul Cenușa, București.

Fiul său, dr. Ștefan Andrei Szobotka (1949-2013) a fost un apreciat geolog, cadru didactic și cercetător la București.

Petőfi Sándor

"Se naște o idee", timbru 1961

Surse

Szekernyes János, A magyarság emlékjelei a Bánságban. HangArt könyvek, Temesvár 2013

Bustul lui Petőfi Sándor de Szobotka, 1953, Parcul Herăstrău, București

<http://ampt.ro/monument/petofi-sandor>

Szekernyes János, A temesvári magyar képző- és iparművészek budapesti csoportos kiállítása

<http://hetiuj szo.ro/szekernyes-janos-a-temesvari-magyar-kepzo-es-iparmuveszek-budapesti-csoportos-kiallitasa/>

Statuia monumentală ce reprezintă persoana lui Dózsa se află în centrul localității Dalnic, creația artistului Szobotka András (1976).

<http://www.galprogressio.ro/indexd6a6.html?p=dalnic>

In memoriam Dr. Ștefan Andrei Szobotka (1949-2013), geolog, fiul sculptorului Andrei Szobotka

http://www.geoecomar.ro/website/publicatii/Nr.19-2013/14_in_memoriam_web_2013.pdf

Lucrări de Andrei Szobotka in Art Auction

<http://www.findartinfo.com/english/list-prices-by-artist/159849/imre-szobotka.html>

Szőnyi Ștefan

(26 iulie 1913, Banloc - 4 decembrie 1967, București)

Autoportret

Pictor

S-a născut în localitatea Banloc, unde tatăl său era medic veterinar. În 1928, familia se mută la Lugoj, unde Szőnyi frecventează liceul, apoi devine elev la Liceul Israelit Timișoara.⁵⁴

În anii 1934-1937 studiază la Academia de Arte Plastice din Timișoara și este elev al lui [Luliu Podlipnyi](#) și al lui [Virgil Simonescu](#) care îl ia drept ajutor la o pictură murală, într-o biserică. Ia contact cu artiști plastici, printre care [Aurel Ciupe](#) și Emil Lenhard.

În anii studenției deține la Timișoara un atelier de pictură împreună cu [Corneliu Baba](#).

1938-1939 Studii la Paris la Académie Ranson.

În 1932, la vârsta de 19 ani, deschide la Timișoara prima sa expoziție personală.

În 1940 își propune să picteze un ciclu țărănesc în care include picturile *Gheorghe Doja*, *Jurământul*, *Aratul greu* și *Plutașii*. Între 1940 și 1942, ca urmare a măsurilor antiveriești, este internat într-un lagăr care se afla în Școala de arte și meserii Timișoara, unde pictează o frescă monumentală în sala festivă, de 15 metri lungime și 4 metri lățime.⁵⁵

"...În rândul artiștilor consacrați, cercetând teme istorice și căutând rezolvări simbolice, își face simțită prezența tânărul pictor bănățean Ștefan Szőnyi. Elev al lui Virgil Simionescu cu care deprinsese tehnica uleiurilor și taina peisajelor plein air-iste, deja în perioada de început a îmbrățișat stilul expresionist. Culorile puternice de roșu-albastru-alb conturate cu negru (Sfântul Sebastian, Violoncelistul) îl apropiu mai degrabă de influențele expresioniste decât de post-impresioniștii școlii franceze. Portretele sale tematice, deosebit de elegante, de inspirație istorică le-a așternut pe pânză într-o manieră simbolistă sugerând adesea o

⁵⁴ Geza Kornis, Evocări http://www.bjt2006.org/GK_Evocari_1713.pdf

⁵⁵ Ioan Hațegan, Școala de arte și meserii – Liceul electromotor, Revista Banatul, Septembrie 2012 http://revistabanatul.ro/2012banatul_septembrie.pdf

atmosferă mistică-legendară. Seria de „Profeți”, „Apocalipsa” iar mai târziu „Aratul greu” transmiteau mesaje mult mai grave și prefigurau lucrările monumentale care îl caracterizau pe viitorul artist matur.”⁵⁶

În 1948 participă cu șapte picturi la Prima Expoziție Anuală de Stat. În 1949 este prorectorul Facultății de Arte Plastice Timișoara⁵⁷.

În 1950 își începe activitatea în București, unde este numit profesor și director de studii la Institutul de Arte Plastice "Nicolae Grigorescu" din București.

În 1964 i se conferă titlul de “Maestru Emerit al Artei” din Republica Populară Română.

În orașul Timișoara, o stradă îi poartă numele.⁵⁸

Lucrări ale lui Ștefan Szönyi sunt expuse la Muzeul Național de Artă București și la Muzeul de Artă Timișoara.

Fiicele lui, Anca și Julieta Szönyi, sunt actrițe de teatru și film. Anca Nicola Szönyi, celebră pentru frumusețea ei, a jucat în numeroase filme de Sergiu Nicolaescu, de ex. în "Ciuleandra" (1985) <https://www.youtube.com/watch?v=cnH-ZgPdmwU>

Julieta Szönyi a jucat, printre altele, în filmul "Felix și Otilia" (1972), după romanul "Enigma Otiliei" de George Călinescu. Felix și Otilia (1972) https://www.youtube.com/watch?v=-Kr0A_24Rxo

"Szönyi era un om integru, om cu caracter, om în adevăratul sens al cuvântului. Era alături de cei ce se pronunță pentru dreptate socială, împoriva asupririi, pentru o societate mai dreaptă.

Toate acestea se oglindesc în tematica picturii sale. Am amintit ciclul cu Gheorghe Doja, Aratul greu, Jurământul. Alt ciclu, în aceeași direcție, este cel cu Tipografia ilegală, Ecaterina Varga și Însmormântarea partizanului. În multiplele autoportrete, Szönyi se prezintă cu capul ridicat, ca unul care știe ce vrea, care-și cunoaște drumul și idealurile. În schimb, în pictura autoportretului cu mama, exprimă tandrețe.” Geza Kornis, fost elev la Liceul Comercial Israelit Timișoara și bun prieten al pictorului, martie 2015.

Tâmplarul

Legături externe

⁵⁶ https://ro.wikipedia.org/wiki/Muzeul_de_Art%C4%83_din_Timi%C8%99oara

⁵⁷ <http://www.cinemarx.ro/persoane/Julieta-Szonyi-79498.html?biografie>

⁵⁸ http://www.timisoreni.ro/despre/str_tefan_szonyi/

Szönyi Ștefan pe wikipedia.ro

https://ro.wikipedia.org/wiki/%C8%98tefan_Sz%C3%B6nyi

Muzeul de Artă Timișoara

https://ro.wikipedia.org/wiki/Muzeul_de_Art%C4%83_din_Timi%C8%99oara

<http://ro.netlog.com/neyyia/blog/blogid=769837>

Ioan Hațegan, Școala de arte și meserii – Liceul electromotor, Revista Banatul, Septembrie 2012 http://revistabanatul.ro/2012banatul_septembrie.pdf

Geza Kornis, Evocări http://www.bjt2006.org/GK_Evocari_1713.pdf

Victor Neumann, Timișoara interbelică : Între <etnicitățile fictive> și societatea deschisă

<http://ripensiatimisoara.ro/noutati/timisoara-interbelica-intre-%CB%9Detnicitatile-fictive%CB%9D-si-societatea-deschisa/>

T

Tal Alexander

(n. Deutel, 21 octombrie 1932 Timișoara – d.18 ianuarie 2005, Olanda)

Violonist

Violonist israelian și olandez, originar din România, concertmaistrul Ansamblului de cameră israelian, unul din fondatorii „Noului cvartet israelian”, care a activat în Israel în anii 1960-1970.

Noul Cvartet Israelian

Alexander Tal s-a născut în 1932 ca Alexandru Deutel la Timișoara într-o familie de evrei: părinții lui se numeau Ferdinand și Rosa Deutel. În copilărie a devenit orfan de tată. A învățat să cânte la vioară de la vârsta de 8 ani, fiind elevul violonistei Viorica Ibolya Weinberg. Mai târziu a studiat la Conservatorul din București.

În anul **1951**, la 19 ani, a emigrat în Israel împreună cu mama sa și și-a ebraizat numele de familie în Tal („rouă”, în ebraică). Stabilit la Tel Aviv, în decembrie 1954, Tal a fost primit, cu recomandarea lui Lóránd Fenyves, la probele de primire ale **Filarmonicii israeliene**. A interpretat în fața examinerilor chaconne din partita a 2-a pentru vioară solo de Bach și partea I a concertului de Brahms, și a fost admis ca membru al filarmonicii. La începutul anilor 1960 Tal a cântat și ca solist cu Filarmonica israeliană condusă de István Kertész, de asemenea cu Orchestra Radiodifuzunii israeliene din ierusalim sub bagheta lui George Singer, precum și cu alți dirijori renumiți în Israel și peste hotare.

În 1957 Alexander Tal a fost rugat să-l înlocuiască pe Loránd Fenyves în cvartetul din care făcea parte, împreună cu Alice Fenyves (violă), Talma Yellin (violoncel), la un concert organizat la Muzeul de artă din Tel Aviv. Era și ultima apariție a Talmei Yellin într-un concert. În acele împrejurări Moshe Kanyuk, care conducea muzeul, a inițiat întemeierea unui nou cvartet - **Noul Cvartet Israelian** - în locul celui vechi al lui Fenyves, care își încheia cariera în Israel. Fondatorii acestei noi formații de muzică de cameră au fost, în afara lui Tal, violoncelistul Yaakov Mense, violistul Daniel Binyamini (înlocuit după doi ani de către Zeev Steinberg) și violonistul Mordehay Yuval (înlocuit mai târziu de Rafael Marcus). La premiera cvartetului s-a interpretat cvartetul cu disonanță de Mozart, cvintetul cu clarinet (cu Yona Ettinger) și cvartetul de Maurice Ravel. „Noul Cvartet Israelian”, care, alături de „Cvartetul Tel Aviv” era la vremea respectivă singurul ansamblu de cameră israelian, s-a bucurat de succes și a primit excelente aprecieri, inclusiv de la compozitorul și exigentul critic muzical Menahem Evidom. În continuare, Noul Cvartet Israelian a apărut vreme de 15 ani în numeroase concerte, înregistrări și turnee.

Alexander Tal a fost la finele anilor 1960 cel dintâi prim-violonist (concertmaistru) al Ansamblului de cameră israelian înființat și dirijat de Gary Bertini.

În anul 1974 Tal a plecat în Olanda cu a doua lui soție și a trăit acolo tot restul vieții. A fost angajat ca **prim-violonist al Filarmonicii din Amsterdam**, care a devenit mai târziu Filarmonica Olandeză, a mai fost vreme de un an concertmaistru al Orchestrei Baletului Olandez și viceconcertmaistru al Orchestrei Radiodifuziunii Olandeze din Hilversum. El a fost vreme de zece ani prim-violonist al „Cvartetului Haydn” în Eindhoven, cu care a efectuat numeroase turnee de concerte și înregistrări. După pensionare a fost activ ca prim violonist, între altele, în Orchestra Simfonică Philips și în Orchestra Promenadei din Amsterdam.

Alexander Tal a fost căsătorit mai întâi cu Ahuva, născută Kaplan, iar fiica lor este pianista israeliană Mihal Tal (născută în 1962). În 1964 soții au divorțat. În 1972 Tal s-a însurat din nou cu violonista Lidia Jaeger, membră și ea a Ansamblului israelian de cameră, cu care a avut o fiică Maya (născută în 1974)

Alexander Tal a murit în Olanda în 2005, în urma unui cancer.

In memoriam

2014 În memoria sa se numește Trio Alexander, triou israelian de cameră compus din fiica sa, pianista Mihal Tal, violonistul Nitai Tzori și violoncelista Ella Tuvi.

Legături externe

http://ro.wikipedia.org/wiki/Alexander_Tal

[Muzicieni evrei timișoreni](#)

[Reportaj pe situl VHV în Olanda, 1997](#) Ariel de Graaf, Marcel Bekkers 3/12/1997

Wikipedia în ebraică <https://he.wikipedia.org/wiki/>

[Al.Tal și Geza Fried în sonatina de Dvořák opus 100 pe situl You Tube](#)

[Sonata K 380 de Mozart, Al Tal și Rachel Antman Oliver, 1971](#)

Tardos-Taussig Ármin

(1874, Timișoara – 1936, Szeged)

Grafician, sculptor

S-a născut în Timișoara în 1874, în cartierul Fabric. József Taussig, fratele lui, a fost directorul fabricii de spirt din Timișoara.

A studiat tehnica gravurii în cupru cu Alfred Wesemann în Viena.

Ármin Tardos-Taussig a trăit la Szeged, unde a avut un atelier de gravură pe cupru complet echipat. A lucrat și ca sculptor, realizând în principal pietre de mormânt.

A expus pentru prima dată la Salonul Național în 1904, apoi a participat la expoziția grafică din 1909 la Műcsarnok (Peisaj de iarnă din nordul Ungariei). În 1917 a expus o colecție de grafică în *St. George's Guild*. Muzeul de Arte Plastice din Budapesta (*Szépművészeti Múzeum*) deține câteva din lucrările sale.

A proiectat inscripțiile antice ebraice și a stilizat decorațiunile florale ale sinagogii din Szeged.

În 1932 a publicat o carte despre simboluri folosite la pietrele funerare evreiești, *Grabstein Symbolik*, titlul în maghiară, *Jelképes siremlékek*.

Ármin Tardos-Taussig a făcut parte dintr-un grup de artiști plastici de orientare politică social-democrată, care au prezentat în 1919 un program de dezvoltare progresivă a artelor frumoase (beaux arts) în Szeged. Această inițiativă a condus – după lichidarea revoluției proletare - la crearea Școlii Libere de Artă din Szeged (*Szegedi Művészeti Szabadiskola*).

Ármin Tardos-Taussig a decedat în 1936 la Szeged.

Surse:

- *Magyar Zsidó Lexikon*, Budapest, 1929
- TARDOS-TAUSSIG Ármin, *Grabstein Symbolik*. Traub B. és Társa, Szeged, 1932.
- SZELESI Zoltán: *Les beaux-arts à Szeged*.-(internet)
- Obermayer Ernő, *Tardos-Taussig Ármin emlékezetére*
http://digit.bibl.u-szeged.hu/00000/00099/01936/00051/dm_1936_053_012.pdf

xxx

În ziarul *Délmagyarország* (Ungaria de Sud) din 31 octombrie 1933, p. 5-6, a apărut următoarea notiță (în traducere):

În cadrul unei ceremonii militare a fost inaugurat de către locotenentul general Kálmán Shvoy un monument al eroilor evrei.

Duminică, un cer albastru clar, înnorat peste oraș. Soarele de toamnă auriu lumina casele, câmpiile, grădinile și oamenii care au venit zâmbind în acest soare magic de toamnă. O lucrare ridicată în memoria eroilor evrei căzuți în război, proiectată de **Ármin Tardos-Taussig**, a fost dezvelită în cimitirul evreiesc la orele 11. Sute și sute de oameni s-au grăbit dimineața devreme să

ajungă la cimitir. Mașini și tramvaie aglomerate transportau pe cei doritori să fie prezenți, un șir lung de pietoni s-a adunat pe Calea Calvarului și toată mulțimea a intrat în cimitirul păzit de polițiști. De o parte și de alta a drumului scurt de la intrare până la monument, soldați înarmați stăteau de pază. Mulțimea a fost ținută în ordine de către armată și poliție. (traducere: Aby Weiss)

Taub Darvas (sau Darvash) Gabriela

(17 mai 1930, Halmeu, România)

Coregrafă de balet clasic, profesoară de balet

S-a născut într-o familie de evrei, Lázár Taub, tatăl, Anna, născ. Schwartz, mama, ca sora mai mică a lui Taub János, care va deveni un regizor celebru.

Urmează Școala de Balet din Timișoara. Fiind deosebit de talentată, este trimisă cu o bursă la Academia de Balet din Leningrad, unde, în cadrul Institutului Vaganova, se perfecționează în baletul clasic (1949-1952). I se remarcă aptitudinile de coregraf și este trimisă la Institutul de Balet GITIS din Moscova, unde, în 1957, obține diploma de coregraf și regizor artistic cu Magna Cum Laude.

Se angajează la Opera Maghiară din Cluj, unde nu rămâne mult timp, dar activitatea sa este determinantă pentru evoluția ansamblului de balet. Își continuă activitatea la Opera Română,

unde montează spectacole de balet clasic.⁵⁹ Pe parcursul celor 14 ani de activitate semnează coregrafia a peste 40 de lucrări clasice și contemporane și este onorată cu distincții și premii. În această perioadă predă balet și dramă la Cluj și se ocupă de regia unor proiecte de televiziune și film.⁶⁰

În 1970 emigrează în Israel, apoi se stabilește în Statele Unite, unde deschide, împreună cu soțul ei, o școală privată pe Broadway. Atât în Israel, cât și în SUA, colaborează cu ansambluri renumite de balet, printre altele, American Ballet Theatre, New York City Ballet, Alvin Ailey, și Merce Cunningham. Are are mulți elevi care devin balerini renumiți și primește critici entuziaste de la critici ca Anna Kisselgoff și Jennifer Dunning. Barishnikov a numit-o pe Darvash "one of the distinguished and fine ballet pedagogues in America."⁶¹ (una din cele mai distinse și eminente profesoare de balet în America).

⁵⁹ Coregrafia si Etnocoreologia Maghiară din Transilvania în Mileniul Trei. Editor: Könczei Czongor Editura Institutului pentru studierea problemelor minorităților naționale. Kriterion Cluj-Napoca 2010 Laskay Adrienne, *Apariția dansului artistic pe scenele din Transilvania* p. 23

⁶⁰ Gală de balet în onoarea coregrafei Gabriela Taub Darvash <http://www.cotidiantr.ro/gala-de-balet-in-onoarea-coregrafei--gabriela-taub-darvash-70322.php#.VyeR2Ue3j-t>

⁶¹ WDA Global Summit 2014 <http://www.wdaglobalsummit2014.org/index.php/bios/516-gabriela-taub-darvash>

A predat și a creat coregrafia multor opere la cele mai prestigioase universități și companii de dans. Continuă să ajute și să antreneze dansatori.

În 2013 are loc o Gală extraordinară de balet în onoarea coregrafei Gabriela Taub Darvas la Opera Națională Română Cluj-Napoca.

Legături externe

Deschidere de stagiune la Opera Română din Cluj cu "Aida"

Coregrafia este semnată de Gabriela Taub Darvas.

<http://www.buzznews.ro/85550-deschidere-de-stagiune-la-opera-romana-din-cluj-cu-aida/>

Coregrafia și Etnocoreologia Maghiară din Transilvania în Mileniul Trei

Editor: Könczei Czongor

Editura Institutului pentru studierea problemelor minorităților naționale

Kriterion Cluj-Napoca 2010

Laskay Adrienne, Apariția dansului artistic pe scenele din Transilvania p. 23

[https://books.google.fr/books?id=O-](https://books.google.fr/books?id=O-LMDyleg2YC&pg=PA23&lpg=PA23&dq=Gabriela+Taub+Darvas&source=bl&ots=WUKVCgrcGa&sig=KgZ2db5PCMUBAMTlpkmb66PJFco&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwig8OOW7r3KAhUF1BoKHRFSBQ0Q6AEIODAE#v=onepage&q=Gabriela%20Taub%20Darvas&f=false)

[LMDyleg2YC&pg=PA23&lpg=PA23&dq=Gabriela+Taub+Darvas&source=bl&ots=WUKVCgrcGa&sig=KgZ2db5PCMUBAMTlpkmb66PJFco&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwig8OOW7r3KAhUF1BoKHRFSBQ0Q6AEIODAE#v=onepage&q=Gabriela%20Taub%20Darvas&f=false](https://books.google.fr/books?id=O-LMDyleg2YC&pg=PA23&lpg=PA23&dq=Gabriela+Taub+Darvas&source=bl&ots=WUKVCgrcGa&sig=KgZ2db5PCMUBAMTlpkmb66PJFco&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwig8OOW7r3KAhUF1BoKHRFSBQ0Q6AEIODAE#v=onepage&q=Gabriela%20Taub%20Darvas&f=false)

[Informații de la Stephan Benedict, dansator de tango și colecționar de artă.](#)

Taub Ioan (János, Yohan)

(14 mai, 1927, Halmeu, jud. Satu-Mare – 4 februarie 2010, Budapesta)

Regizor, director de teatru, profesor de dramaturgie

În 2002. (Foto de la Adrienne Darvas Nagy)

Taub a marcat o etapă importantă din istoria teatrului contemporan din România și din străinătate.

S-a născut într-o familie de evrei, tatăl Lázár Taub, mama Ana, născ. Schwartz. A absolvit Liceul Israelit din Timișoara în 1945. Era un fotbalist pasionat și un dansator talentat care a participat la spectacolele ansamblului muncitoresc "Flacăra".

În 1954 a absolvit Facultatea de Artă Teatrală din Cluj. S-a alăturat trupei de la secția maghiară, recent înființată, a teatrului din Timișoara. Directoratul său artistic început în 1956 va conduce la înființarea Teatrului Maghiar de Stat din Timișoara, la 1 octombrie 1957. Prim-regizorul teatrului a devenit astfel și primul director al noii instituții teatrale. La plecarea sa în 1961 pentru a reforma teatrul maghiar de stat din Cluj, Taub János a lăsat în urmă una dintre cele mai frumoase și prolifice perioade ale teatrului maghiar din Banat.

Între 1965–1971 a fost regizor principal la *Állami Magyar Színház* din Cluj, iar din 1971 până în 1974 a făcut parte din colectivul Teatrului Național din Timișoara. Din 1972-1973 a început colaborarea la Teatrul Bulandra din București. Răsunătorul succes al montării piesei *"Joc de pisici"* de Örkény István l-a adus definitiv la București, unde a devenit regizorul Teatrului Bulandra. În paralel cu activitatea de regizor, a predat la Universitatea de Artă Teatrală și Cinematografică București.

În 1981 a emigrat în Israel. A predat la Universitatea din Tel Aviv și a regizat piese de teatru la teatrele Habima și Kamari.

În 1986 s-a stabilit în Ungaria. Din 1986, avea să impună marile sale spectacole pe scenele din Ungaria iar mai apoi, în 1993, a devenit membru fondator al Teatrului de Artă din Budapesta. Din 1989 până la moarte (2010), Taub János a trăit la Budapesta, fiind prezent pe afișe atât în Germania cât și în Austria și Italia.

Deceniul petrecut la Teatrul "Bulandra" a lăsat în conștiința publicului un număr important de spectacole de referință semnate de János Taub, precum *"Joc de pisici"* de Örkény István (1973), *"Ivanov"* de A. P. Cehov (1975) cu Emmerich Schäffer în rolul titular, *"Pelicanul"* de Strindberg (1976), *"Soldatul fanfaron"* de Plaut, cu tânărul Mircea Diaconu în rolul lui Palaestrio, *"Micii burghezi"* de Gorki (1978), *"Menajeria de sticlă"* de Tennessee Williams (1978), *"Florile unui geambaș"* de Sütő András (1980). După premiera din 1976 de la Teatrul "Bulandra", *"Soldatul fanfaron"* a avut și o premieră germană în 1991 la Ingolstadt și una maghiară în 1988 la Budapesta. De asemenea și *"Furtuna"* lui Shakespeare, în lectura lui Taub, a avut trei premiere în trei limbi: după premiera Teatrului "Matei Millo" din Timișoara, devenit în acel an, 1970, Teatrul Național din Timișoara, a urmat premiera într-o nouă traducere în ebraică în 1984 la Teatrul Cameri din Tel-Aviv și, mai apoi, cea de la Naționalul din Budapesta în 1990. *"Jurnalul unui nebun"* de Gogol, ultima lui premieră de la Teatrul Evreiesc din București, din 1980, a fost montată ulterior în limba maghiară la Budapesta în 1987, în ebraică în 1988 la Habima și în limba germană în 1992, la teatrul din Erlangen. Și *"Procuratorul lui Caligula"* de Székely János fost abordat de mai multe ori: trei montări în limba maghiară, în 1997, 1998, 2002 și una în ebraică (în 1987). (Informații de la Adrienne Darvay Nagy)

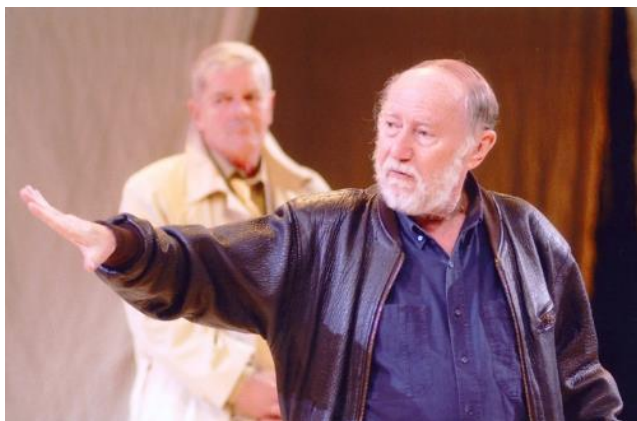
"Redescoperirea" regizorului Ioan Taub pe scena românească a avut loc în 1992, la noua ediție a Festivalului de Teatru de la Piatra Neamț, succesul spectacolului *"Imnul"* de Schwajda György, în regia lui Taub János, fiind urmat mai apoi de alte titluri prezentate inclusiv în orașul unde și-a început cariera, Timișoara.

A fost căsătorit cu Eva Winkler, balerină, prima balerină la Timișoara.

Pe 10 februarie 2010 a fost înmormântat la cimitirul evreilor din Óbuda.

Tabloul de absolvenți al Liceului Teoretic Israelit din Timișoara 1944/1945

Taub János în 2002. Foto: Teatrul Național din Budapesta

Distincții

1991 Premiul Magyar Művészetért Alapítvány (Fundația Artei Maghiare)

1991 Színkritikusok díj (Premiul Criticilor de teatru)

2002 Kossuth-díj

Surse

Darvay Nagy Adrienne, *Szin játék – Rendezte Taub János*, Corvina Kiadó, 2020
wikipedia maghiară https://hu.wikipedia.org/wiki/Taub_J%C3%A1nos

Romániai Magyar Irodalmi Lexikon
<http://lexikon.kriterion.ro/szavak/4607/>

Bodor Pal, Születésnap levél – Taub Jánosnak
http://www.terasz.hu/main.php?id=egyeb&page=cikk&cikk_id=7965&rovat_id=144

Magyar színházművészeti lexikon. Főszerk. Székely György. Budapest: Akadémiai. 1994. ISBN 963-05-6635-4 Online elérés

MTI ki kicsoda 2009. Szerk. Hermann Péter. Budapest: Magyar Távirati Iroda. 2008. ISBN 978-963-1787-283

Telkes Henrik

(Articol redactat de **arh. Gabriel Szekely**)

(n. Henrik Rosenthal, 1881, Sînnicolaul Mare – ☆1964, Timișoara)

Arhitect și fabricant

A absolvit liceul la Timișoara și Facultatea de Arhitectură la Institutul Politehnic din Budapesta.

După absolvirea studiilor a lucrat timp de cinci ani la primăria orașului Timișoara. În anul 1910 a deschis un birou de arhitectură. În decurs de 3 ani, a proiectat, pe lângă altele, 7 mari palate de raport, în stil Secession, stilul anilor 1900, dar afirmându-și propriul stil imaginativ printr-o varietate enormă de forme și decorațiuni.

În anul 1918, împreună cu alți membri din familia sa, a întemeiat o fabrică de săpun, *Fabrica Rosenthal și Telkes*. Fabrica a funcționat până după al doilea război mondial. Începând din anii 1950, până la vârsta de 80 de ani, a lucrat în instituții de stat în calitate de proiectant.

A fost membru în Comunitatea Israelită, în Societatea Lloyd și în numeroase asociații.

Proiecte realizate la Timișoara

1910

Palatul Farmaciei Kovács, autorizație de construcție în anul 1910, str. Dacilor nr. 10, construit inițial pentru farmacistul Anton Năgele care a vândut clădirea lui Aladár Kovács în anul 1917.

Palatul Farmaciei Kovács

1911

Casele gemene Csermák, str. Iuliu Maniu nr. 36, Timișoara

Casa de raport Róna Miksa, mai târziu Casa Kincs, cu fațade pe două străzi: str. Romanilor nr. 2 și str. Ștefan cel Mare nr. 4.

Casa de raport Katalin Panits pe Bd. Regele Carol I nr. 19, care a rezultat în urma reconstrucției unui imobil existent.

Palatul Miksa (Max) Brück, Bd. Iuliu Maniu nr. 40

Palatul Ágoston Gálgon sau Casa cu Cocoș, str. Eugen de Savoya nr. 9.

1912

Palatul Löffler din Piața Victoriei, Timișoara

A contribuit la realizarea ansamblului a șase clădiri cu locuințe sociale construite pe Bd. Take Ionescu din Timișoara. Proiectul, finanțat de Primăria Timișoara și de Ministerul din Budapesta, a fost început în 1911 și finalizat câțiva ani mai târziu. Sunt primele construcții de locuințe sociale în istoria orașului.

A proiectat de asemenea clădiri industriale și un bloc pentru propria familie pe str. Titu Maiorescu nr. 15, în anul 1942.

Surse

Convorbiri cu dna Marika Nicolin, fiica arhitectului, Timișoara

Convorbire cu fizicianul Peter Freund, University of Chicago

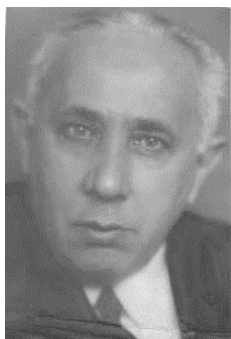
Ki Kicsoda? A Bánsági Közélet Lexikonja, Timișoara 1930

Fotografiile de epocă au fost scanate din mapa de fotografii a arhitectului H. Telkes, arhiva dnei Marika Nicolin.

Totis (Totisz) Rudolf (Rezső)

(27.02.1881, Budapesta – 1950, Buenos Aires)

Director general la Industria Lânii S.A. Consul regal belgian la Timișoara

Totis R. Membre du conseil

A absolvit o școală comercială. Și-a început cariera în concernul [Hatvani-Deutsch](#). După unele surse, în 1906, la vârsta de 25 de ani, a fost numit director la "Industria Lânii S.A." Timișoara, întreprindere înființată de familia Singer în 1905. În numai 10 ani, țesătoria cu 60 de angajați a devenit o întreprindere cu 1.800 de muncitori, cea mai mare fabrică de țesături din regiune. În 1914 a devenit directorul general la I.L.S.A., alături de directorul executiv Viktor Klein, directorul adjunct Karl Merkler și directorul întreprinderii E. Wojacsek.

În versiunea primarului și autorului Josif Geml, istoria începuturilor întreprinderii se deosebește de cea citată mai sus. În anul 1906, scrie Geml, s-a întemeiat "Prima fabrică maghiară de camgarn S.A.", mai târziu denumită "Industria Lânii S.A.", care s-a extins mult începând din anul 1910, odată cu activitatea directorului Rudolf Totis, delegat de firma *Deutsch Ignác és Fia* din Budapesta. În anul 1917, fabrica a cunoscut

o dezvoltare rapidă prin achiziționarea întreprinderii "Prima Fabrică de Textile Timișoreană S.A.", întemeiată la începutul anului 1906 de urmașii lui Samuel Singer din Viena.

Totis a înființat și alte întreprinderi din industria textilă. La 26 de ani a devenit cel mai tânăr consilier comercial din Monarhia Austro-Ungară. A fost membru în consiliul de administrare sau de conducere în numeroase întreprinderi; președintele Asociației Fabricilor de Textile din Banat.

Avea relații deosebit de bune cu familia regală română, în special cu regele Ferdinand I. Totis a fost distins cu numeroase ordine și decorații pentru meritele sale în dezvoltarea economiei.

A publicat articole de specialitate pe teme economice în publicații în România și în străinătate. În 1911 a ținut o conferință foarte apreciată la un congres al fabricantilor de zahăr la Praga. A stârnit senzație prin tranzacțiile pe care le-a efectuat pe piața zahărului, prin care în timp de 4 luni a realizat o avere.

A fost membru de onoare în conducerea Comunității Evreilor din Timișoara. A fost consul belgian la Timișoara, cu sediul în vila sa proprie pe str. Mihai Viteazu nr. 17. A participat la numeroase acțiuni caritative, printre altele, a contribuit cu o donație generoasă la construirea casei de cultură maghiară, [A Magyar Ház](#), arh. László Székely, inaugurată în 1930, unde a fost ales co-președinte alături de Sigismund Szana și alții. Împreună cu soția lui, Ștefania, n. Schnitzer, a fondat prima creșă din România pentru sugarii muncitorilor din fabrică și un cămin pentru bătrâni.

Impozanta clădire din str. Ștefan cel Mare nr. 2/Piața Romanilor nr. 1, "Casa de Raport a Municipiului", a fost construită de *Primăria Orașului Liber Regal Timișoara în 1908-1909*, arh. László Székely, pentru ca veniturile aduse de chirii să servească „Azilului Orășenesc”. Edificiul a fost vândut în 1918 lui Rudolf Totis care i-a *dat numele soției sale, Ștefania, de unde denumirea „Palatul Ștefania”*, sub care este cunoscut de timișoreni. În perioada interbelică era denumit și "Palatul Totis". În clădirea emblematică pentru cartierul Fabric s-a instalat sediul Societății Germane pentru Cooperare Tehnică (GTZ), mulțumită căreia s-au renovat fațadele clădirii și, la începutul anului 2000, și vitrinele.

Surse

- Industria Lânii S.A.
<https://ro.wikipedia.org/wiki/ILSA>
- Josef Geml, Vechea Timișoară, cosmopolitanart, editură, Timișoara 2016
- Magyar Zsidó Lexikon
Erdélyi Lexikon Szerkesztett: Dr. Osvát Kálmán Oradea 1928 Nagyvárad Szabadsajtó Könyv- és Lapkiadó Rt. Satu-Mare (Szatmár)
- Ki Kicsoda? A Bánsági Közélet Lexikonja, Timișoara 1930
- Mihai Opreș și Mihai Botescu, Arhitectura istorică din Timișoara, Primăria Municipiului Timișoara 2014
- Szekernyész János, Szimbólum és útjelző – a Bánság szóránymagyarságának háza, în "művelődés", 2015
<http://muvelodes.net/m/szimbolum-es-utjelzo-a-bansag-szorvany-magyarsaganak-haza>
- Fotografia portret este din Albumul Comunității Evreilor din Timișoara, 1935
- Podul casei cu maimuțe
http://adevarul.ro/locale/timisoara/foto-podul-casei-maimute-construit-urma-secol-intesat-111-garsoniere-sociale-1_51e4214bc7b855ff563fb7a8/index.html

Turcu Gheorghe (Türkl)

(26 mai 1928, Timișoara-1993, București)

Regizor, scenograf

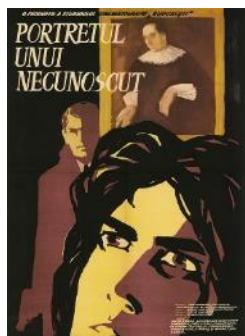
Gheorghe Türkl (mai târziu, Turcu) a fost absolvent al Liceului Israelit din Timișoara în 1946 în aceeași promoție cu Ezra Fleischer, filolog și specialist în poezie iudaică medievală, Tamás Deák, scriitor și poet, János Szász, scriitor și poet, Toma Reiter, campion național la tenis de masă și Erik Adler, jurnalist.

Este absolvent al Institutului de Cinematografie „Gherasimov” de la Moscova - VGIK (promoția 1952). Debutează mai târziu cu comedia de scutmetraj *Cu Marincea e ceva*. Adevăratul debut a fost în 1957, *O mică întâmplare*, comedie caustică și nonconformistă de moravuri.

Castelanii este un film românesc din [1964](#) regizat de Gheorghe Turcu. Rolurile principale au fost interpretate de actorii Marcel Anghelescu, Radu Beligan, Colea Răutu. Filmul a fost vizionat de 1.613.568 de spectatori în cinematografele din România, după cum atestă o situație a numărului de spectatori înregistrat de filmele românești de la data premierei și până la data de 31 decembrie 2014 alcătuită de [Centrul Național al Cinematografiei](#).

Filmografie

- [Cine iubește și lasă](#) (1982)
- [Oaspeți de seară](#) (1976)
- [Babysitters](#) (1969)
- [Silent Friends](#) (1969) Prieteni fără grai, film româno-canadian, cu Paul Fritz Nemeth.
- [Castelanii](#) (1964)
- [Pisica de mare](#) (1963)
- [Portretul unui necunoscut](#) (1960)
- [Avalansa](#) (1959)
- [Cu Marincea e ceva](#) (1954)

"Castelanii"

Afișele filmelor "Portretul unui necunoscut" și

Surse

Articol pe wikipedia despre filmul *Castelanii* (1964)

<https://ro.wikipedia.org/wiki/Castelanii>

Cronica filmului *Castelanii*

<http://aarc.ro/articol/castelanii-cronic-de-film>

<https://www.cinemagia.ro/actori/gheorghe-turcu-1980/>

V

Vértes Adolf

(24 Aprilie 1861, Szeged – 11 septembrie 1930, Kripta Nr. 37, Cimitirul evreilor Timișoara)

Avocat. Președintele comunității neologe din Cetate

Albert Krausz, *Adolf Vértes*, portret reprodus în revista *Banatul*, an I, nr 2, februarie 1926. Nu se știe unde se află originalul.

A avut funcția de președinte în diverse organizații: Curatoriul Liceului Israelit Timișoara; asociația Hevra Kadiša care se îngrijea de înmormântări și de bolnavi; "Leánykiházassító Egylet" (Asociația de ajutorare a fetelor de măritat), fondată în 1883; membru în Baroul Avocaților din Timișoara, vice-președinte după Primul Război Mondial, președinte fiind dr. Aurel Cosma.

A fost primul Maestru al Lojii Losonczy din Timișoara (1899–1919) care și-a schimbat numele în Loja Pax după 1923. Fondatorul "Fundației dr. Vértes Adolf pentru ajutorarea materială a deținuților" (informații din anul 1898).

Atât înainte cât și după 1919, dr. Adolf Vértes a fost deputat în consiliul municipal din Timișoara.

A fost ani de zile președintele Comunității Evreilor din Cetate.

Date biografice

S-a născut la data de 24 aprilie 1861 la Szeged. A fost absolvent și doctor în Drept al Facultății din Budapesta. Și-a dobândit diploma în anul 1888 și a fost înscris în Barou în decembrie 1888. A încetat să profeseze la data de 1 mai 1929. Dr. Vértes a fost căsătorit cu Matild Vértes, d. 1947.

Activitatea

În activitatea sa în cadrul comunității evreiești, dr. Vértes a pledat pentru conștientizarea identității naționale și pentru cultivarea sentimentului de apartenență la poporul evreu. obiective care s-au format în urma pogromurilor de la începutul secolului XX și care au devenit realizabile a acordării de drepturi egale minorităților. De o înaltă ținută intelectuală și morală,

strălucit orator, avocatul dr. Vértess a fost o personalitate care s-a bucurat de un imens prestigiu în comunitate, în oraș, în Banat și Transilvania.

În decembrie 1906, la inaugurarea noului sediu al Comunității evreiești în clădirea proiectată de arh. Lipót Baumhorn, strada Gheorghe Lazăr nr. 5, dr. Adolf Vértess a rostit o cuvântare reprodusă parțial în presă (Temesvári Hirlap, Temeswarer Zeitung). Era discursul unui cărturar, cu citate din filosofi ca Francis Bacon și Herbert Spencer, care dădea glas reușitei și coeziunii evreilor timișoreni.

A fost unul din fondatorii și promotorii Liceului Israelit, înființat în 1919. Mulțumită în mare parte strategiei lui, liceele au obținut dreptul la publicitate și au reușit să-l păstreze până în anul 1940.

La adunarea evreilor din Regiunea Banat și Județul Arad ce a avut loc la 27 mai 1923, Dr. Adolf Vértess a enunțat idealul sionist: Se va crea cândva un stat național evreiesc, iar „evreimea din restul lumii, legată sufletește de acest centru, trebuie să dobândească statutul de minoritate națională în țările în care trăiește”. Adunarea a decis constituirea unei organizații evreiești pentru toți evreii, indiferent de apartenența lor la curentul ortodox, neolog, status-quo sau sionist, care să obțină recunoașterea drepturilor lor sociale și culturale, ca minoritate națională. (v. *Liceele israelite din Timișoara – Între memorie și istorie*)

A desfășurat și o activitate francmasonică. Dr. Vértess, primul maestru în anul fondării din 1898 al Lojii Losonczy, ulterior Pax a jucat un rol hotărâtor în activitatea lojii. Sfera de activitate a Lojii Losonczy, ulterior Pax, a cuprins lucrări de pregătire pentru fondarea bibliotecii comunale din Timișoara, crearea unei biblioteci pentru Căminul Muncitoresc din Fabric, strângerea fondurilor pentru construirea caselor muncitorești, pentru organizarea grădinițelor de copii și a învățământului elementar din Timișoara. În 1901 s-a deschis un birou menit să asigure sprijin juridic gratuit pentru săracii orașului. În anii Primului război mondial, în atenția activităților sociale ale lojii s-a situat ajutorarea familiilor celor chemați sub arme, precum și activitatea Crucii Roșii. Membrii lojii au reacționat foarte energic la vestea despre pogromul antisemit al studenților români din Oradea din anul 1927. (v. Lajos Kakucs)

În anii Primului război mondial, în atenția activităților sociale ale lojii s-a situat ajutorarea familiilor celor chemați sub arme, precum și activitatea Crucii Roșii. Membrii lojii au reacționat foarte energic la veștile pogromului antisemit al studenților români din Oradea din anul 1927.

A construit Palatul Dr. Adolf Vértess, Str. General Henri Berthelot 5, cartierul Elisabetin, Timișoara, arh. László Székely, aut. construire 4.10.1909, terminat 30.08.1910. O clădire cu elemente specifice stilului Secession – balustrade de fier forjat, ferestre încadrate cu decorații, basoreliefuri. A avut biroul pe strada Vasile Alecsandri nr. 5.

Arhitectul și pictorul Albert Krausz a realizat portretul lui dr. Adolf Vértess, reprodus în revista *Banatul*, an I, nr 2, februarie 1926.

După moartea lui, o stradă în centrul Timișoarei a primit denumirea "Dr. Adolf Vértess", actuala str. dr. Nicolae Paulescu, denumire care a fost anulată în anul 1940, când au intrat în vigoare măsurile antievreiești.

Bibliografie

Almanach de adrese. Timișoara 1922

Cuvântări ale avocatului dr. Adolf Vértess reproduse în http://adatbank.transindex.ro/html/alcim_pdf6416.pdf

Kakucs, Lajos, [Contribuții la istoria francmasoneriei din Banat în Analele Banatului, S.N., Arheologie – Istorie, XXIV, 2016](#)

Getta Neumann, [Liceele Israelite din Timișoara. Între istorie și memorie](#), Euroregionalia, Revista Muzeului de Artă Timișoara, 2014

Lazăr Grunțeanu, *Dicționarul avocaților Baroului Timiș*, ArTPress, 2017

Mihai Opreș și Mihai Botescu, *Arhitectura istorică din Timișoara*, Timișoara: Tempus 2014

Victor Neumann, *Evreii Banatului*, Editura Brumar, 2016

Tiberiu Schatteles, *Evreii din Timișoara*, Editura Hasefer, 2013

W

Weinberg Viorica (Ibolya), n. Markovits

(1913 – 1993, Timișoara)

Prim-violonistă în Orchestra Filarmonicii Timișoara

Weiss Ferdinand/Fredi

(n. 13 februarie 1932, Timișoara - d. 13 ianuarie 2002, Cluj-Napoca)

Pianist acompaniator

Ferdinand Weiss s-a născut la Timișoara într-o familie de evrei înstăriți. Tatăl lui avea o fermă de cai și un restaurant. A frecventat Liceul Israelit din Timișoara, unde a fost elevul profesorului de muzică Max Eisikovits. Profesoara lui de pian era Ella Philipp. Părinții nu erau entuziasmați de pasiunea fiului lor care toată ziua exersa la pian în pivniță și neglija studiul. La insistențele profesorului de religie, rabinul Ernest Neumann, Ferdinand Weiss a obținut diploma care i-a permis studiul la Conservatorul de muzică "Gheorghe Dima" din Cluj-Napoca, secția pian - clasa Prof. Gh. Halmos, urmând cursuri complementare de armonie - clasa Prof. M. Eisikovits, compoziție - clasa Prof. S. Toduța, dirijat - clasa Prof. A. Ciolan. Profesor la Academia de Muzică Gheorghe Dima din Cluj-Napoca

Cariera artistică

În cele peste 1500 de recitaluri susținute în țară și peste hotare (Europa, America, Japonia), pianistul clujean a avut ca parteneri soliști renumiți ca violoniști: Andrei Agoston, Mihaela Martin, Ștefan Ruha, Ion Voicu etc. și cântăreții Alexandru Agache, Liliana Bizineche, Ion Buzea, Elena Cernei, Ileana Cotrubaș, Dan Iordăchescu, Marta Kessler, Ionel Pantea, Emilia Petrescu, Ion Piso, Edită Simon, Julia Tözser-Varadi, etc. Ferdinand Weiss a acompaniat deasemenea oaspeți de renume mondial invitați să concerteze în România ca: Ayhan Baran, Lola Bobescu, Ivry Gitlis, Ruggiero Ricci, Henryk Szeryng, Gioconda de Vito, etc. Împreună cu acești mari artiști, Ferdinand Weiss a excelat într-un repertoriu deosebit de vast pe care l-a îmbogățit cu o serie de prime audiții.

Înregistrări

Studiourile de Radio București și Cluj

Imprimări din concert în: U.R.S.S., Bulgaria, Iugoslavia, Ungaria, Polonia, R.D.G., R.F.G, Austria, Anglia, Italia, Spania, Japonia, S.U.A., Mexic.

Casa de discuri Electrecord

Fonoteca Academiei de Muzică Gheorghe Dima din Cluj-Napoca

Cariera didactică

De-a lungul a peste 40 de ani în cadrul Academiei de Muzică Gheorghe Dima din Cluj-Napoca, Ferdinand Weiss a predat Muzică de Cameră și Citire de Partitură, cu contribuții metodice în:

Analiză Interpretativă Comparată - metodă de îndrumare și verificare pentru interpreți

Exerciții introductive în practica citirii de partitură

Distincții

Concursul internațional Viotti (Vercelli-Italia) în anul 1957.

Ordinul Meritul Cultural în anul 1970.

Premiul A.T.M. pentru Măiestrie Artistică în anul 1987.

Premiul Criticii Muzicale Mihail Jora *O viață dedicată muzicii* în anul 1995.

Ecouri în presă

"(...)A existat o perioadă în care Ferdinand Weiss a fost primul pianist acompaniator al României. Cei mai buni soliști ai țării s-au bucurat când au putut apărea în compania lui pe scenele sălilor de concerte sau în fața microfoanelor radiodifuziunii și ale caselor de discuri, atît acasă, cît și peste hotare. Iar cînd a venit în Romania un solist dintre cei mai mari ai lumii- ca Henryk Szeryng sau Ruggiero Ricci- agenția națională de concerte l-a putut recomanda cu cea mai mare încredere drept partener de recital. Mai presus de uriașa sa experiență artistică și didactică, a fost mereu capacitatea de a transmite studenților admirația sa pentru capodoperele și modelele de măiestrie interpretativă.

Orele sale au fost un fel de exercițiu de credință în muzică.(...)" - Francisc Laszlo, Steaua, februarie 2002

Din cronicile din țară

"Ferdinand Weiss nu poate fi numit un simplu "acompaniator". El face muzică cu dăruire chiar și atunci cînd intervențiile pianului sunt reduse. Nimic, nici chiar niște simple sunete nu sunt lăsate să treacă fără ca ele să exprime ceva" - Ada Brumaru, Scînteia[1], iunie 1958

"Ferdinand Weiss, acompaniator de mare valoare a știut și de data aceasta să-i creeze solistului un cadru ideal. În sonata de Beethoven contribuția lui Ferdinand Weiss a fost de o calitate artistică puțin obișnuită. Au fost momente de artă, pe care nu le pot făuri decît cei mai buni interpreți ai muzicii de cameră." - Radu Gheciu despre recitalul cu Ruggiero Ricci, Informația[2], septembrie 1960

"Unul din punctele culminante ale recitalului l-a constituit sonata nr. II de Prokofiev, interpretată cu o mare fantezie, plina de vervă și vitalitate, care a rasunat în interpretarea inspirată a lui Szeryng și a excelentului pianist și muzician Ferdinand Weiss cu o neabătută și încântătoare spontaneitate." - E. Elian în cadrul Festivalului George Enescu, Informația[2], septembrie 1964

"(...)În ce-l privește pe pianistul Ferdinand Weiss (mă refer și la recitalul de sonate cu Gioconda de Vito) mi-am întărit convingerea că avem în el pe unul din cei mai de calitate muzicieni ai noștri, care ne dovedeste la ce nivel artistic se poate ridica măiestria acompaniamentului" - Alfred Hofman, Contemporanul[3], iunie 1960

Din cronicile din străinătate

"(...)Ferdinand Weiss este mai mult decît un acompaniator(...)" - Londra, The Times[4], aprilie 1958

"Ferdinand Weiss a acompaniat superb în toate stilurile." - Londra, Daily Telegraph[5], aprilie 1958

"Ferdinand Weiss este unul din cei mai buni pianiști de muzică de cameră pe care i-am auzit în ultima vreme. Este un artist indiscutabil de talie internațională." - Tokio, Tokyo Shimbun[6], decembrie 1960

"Fericit este violonistul care are un așa partener ca pianistul Ferdinand Weiss." - R.F.G., Zeitung der Nation[7], octombrie 1961

"Acompaniamentul pianistului Ferdinand Weiss a fost de o înaltă perfecțiune." - Berna, Neue Berner Zeitung[8], octombrie 1959

"Ferdinand Weiss este un strălucit partener și un minunat pianist care se contopește cu vioara dând naștere unui extraordinar ansamblu." - Moscova, Sovietskaia Cultura[9], aprilie 1963

"In Ferdinand Weiss am cunoscut și un colorist "par excellence" (...)" - Germania, Neueste Nachrichten[10], aprilie 1965

"Reîntâlnirea cu excelentul pianist și muzician Ferdinand Weiss ne-a confirmat din nou gustul sau impecabil și rara sensibilitate." - Tokio, aprilie 1968

"(...) Ne-a impresionat sensibilitatea artistică și tușeul minunat al lui Ferdinand Weiss." - Viena, Arbeiter Zeitung[11], august 1972

"Fiecare notă, frază, linie melodică a lui Ferdinand Weiss ne-a dovedit un pianist de muzică de cameră excelent." - S.U.A., Washington Post[12], decembrie 1972

Vezi: https://ro.wikipedia.org/wiki/Ferdinand_Weiss

Legături externe

https://en.wikipedia.org/wiki/Ferdinand_Weiss

https://ro.wikipedia.org/wiki/Ferdinand_Weiss

Ferdinand Weiss

http://www.bjt2006.org/GN_mini_Ferdinand_Weiss_3515.pdf

Istvan Ruha plays Kreisler Rondo. Piano: Ferdinand Weiss

<https://www.youtube.com/watch?v=RrjBrH1pl6U>

Enescu: Sonata Nr.3 for Violin and Piano. Andrei Agoston și Ferdinand Weiss

<https://www.youtube.com/watch?v=x7l4pUwNsUg>

Elena Cernei sings in yiddish language "Wigen lid" of HASIDIC SONGS by Max Eisikovits; piano: Ferdinand Weiss; Bucharest, 1967, broadcast recording.

<https://www.youtube.com/watch?v=Xr7B18V430k>

Weisz Jenő (Eugen)

(1903, Győr, Ungaria – ?, Israel)

Prim-cantor în Sinagoga din Fabric Timișoara

S-a născut într-o familie de evrei la Győr. Tatăl era industriaș. După terminarea studiului, a participat în întreprinderea tatălui, apoi a devenit cantor la Budapesta. Timp de 2 ani a fost primcantor al Comunității din Budapesta. Începând din anul 1927 a fost primcantor în comunitatea evreilor din Fabric, Timișoara. Era foarte apreciat pentru vocea sa frumoasă de tenor și pentru interpretarea repertoariului liturgic. A fost membru în asociația națională evreiască, în asociația de sport Kadima și alte organizații. A compus cântece liturgice și scria articole de ziar. A emigrat în Israel.

Sursă

Ki Kicsoda? A bánsági közélet lexikonja. Szerkesztette Damó Jenő. Timișoara 1930

Wertheimer Andrei

(18 martie 1927, Satu Mare)

Violonist. Muzică clasică și jazz.

Profesor de vioară la școala de muzică, a cântat la Filarmonica Banatul. Cânta la vioară în stilul jazzului european al violonistului francez de jazz, Stéphane Grappelli. A fost la Timișoara unul din pionierii jazz-ului împreună cu Gheorghe Klein, Paul Gerö și alții. A emigrat în Israel. Fiul său, Peter Wertheimer, este un cunoscut saxofonist de jazz.

Wertheimer Peter

(21 iulie 1947, Satu Mare - 5 ianuarie 2020, Israel)

Saxofonist, clarinetist și flautist

Biografie

În România

Peter Wertheimer s-a născut la Satu Mare în 1947, într-o familie de evrei. Tatăl lui era violonistul Andrei Wertheimer (născut și el la Satu Mare în 1927). A copilărit la Timișoara, unde tatăl său s-a numărat printre pionierii muzicii jazz locale și a fost dirijor la Operă. Începând de la vârsta de 5 ani, a învățat vioara clasică și alte instrumente cu tatăl său, apoi vioara la Școala de Muzică din Timișoara. Când părinții săi au depus cerere de emigrare în Israel, au fost concediați, iar copilul a fost exmatriculat din Școala de muzică. Ulterior Wertheimer a plecat la București, unde a beneficiat de ajutorul unor muzicieni, și-a putut relua studiile, inclusiv la Conservatorul din București, a cântat în diverse localuri, teatre, case de cultură etc. și a fost primit ca membru al orchestrei de estradă a Radiodifuziunii, cu care a întreprins și turnee în străinătate. În 1974 a fost într-un turneu cu orchestra Electrecord în Germania de vest și Elveția.

A participat la festivaluri de jazz la Sibiu, București, ulterior la [Gărbana](#).

A avut colaborări fructuoase cu [Johnny Răducanu](#), [Eugen Gondi](#), [Marius Popp](#), [Dan Mândrilă](#), [Radu Goldiș](#), [Adrian Enescu](#).

În Israel

În 1977 a emigrat în Israel. La început a locuit în satul Kfar Gevirol lângă Rehovot, apoi s-a mutat la Tel Aviv. Cu ajutorul lui [Nancy Brandes](#) a început să activeze mai întâi în domeniul muzicii ușoare locale. Prima sa apariție însemnată a fost cu cântăreața [Ilanit](#) cu cântecul „Hine ba hashalom” („Iată vine pacea”). Au urmat colaborări cu cântăreți ca [Izhar Cohen](#), Arik Lavi („Mihu meyal el baruah”), ansamblul „Givatron”, compozitoarea și solista Hanna Dinur etc., cu alți soliști de jazz israelieni, ca Avi Adrian, Arik Livnat, Sophie Milman etc. A cântat ca solist cu Orchestra Filarmonica Israeliană din Tel Aviv și cu Orchestra Camerata Israeliană din

Ierusalim, de asemenea în programe de televiziune, muzică de filme și scenă, pentru copii, etc. Wertheimer a compus, între altele, aranjamente pentru jazz a unor creații de Johann Sebastian Bach. Compozitorul israelian [Rafi Kadishson](#) a compus o piesă, „Concerto for Peter and Orchestra” (1996), în cinstea lui. În anul 2006 orchestra Camerata Ierusalim sub bagheta lui Kadishson a închinat un concert zilei de naștere a 60-a a artistului.

Wertheimer interpretează un repertoriu variat de jazz, dar și de muzică ușoară, clasică, klezmer, muzică de scenă și de film.

Peter Wertheimer a fost căsătorit vreme de 25 ani cu actrița israeliană originară din România, Adi Lev (1953-2006), care a decedat de cancer. Este tatăl a doi copii: Alon și Shirley.

Discografie (selecție)

- *Flaşnetarium*: Marius Popp, invitat Peter Wertheimer, Electrecord, 1995
- *Romanian Jazz*, Marius Popp, Xybaba, Electrecord, 1976
- Johnny Răducanu, *Jazz În Țara Mea / Jazz In My Country*, Electrecord, 1976
- Marius Popp, *Panoramic Jazz Rock*, Electrecord, 1977
- *Jewish Soul Woodwinds*, 2008
- *Underground Man, The Soundtrack*, 2011
- Marius Popp, *Semințe prăjite-Roasted Seeds*, Electrecord, 2008
- *Le'olam*, 2010

Legături externe

- https://ro.wikipedia.org/wiki/Peter_Wertheimer
- [Reportaj despre concertul Peter si orchestra la Festivalul de jazz de la Eilat din 2009 în ebraică](#)
- [Duet Arik Lavi și saxofonul sopran al lui Peter Wertheimer în Mihu meyalel baruah - „Cine tânguiește în vânt?” adaptare a unui cântec rus, pe textul ebraic al lui Yaakov Orland pe blogul „Music Nudnik” al lui Noam Uziel](#)
- <http://agenda.liternet.ro/articol/2144/Comunicat-de-presa/Prima-saptamina-la-Bucuresti-Jazz-Festival-2005.html>
- Mihai Berindei, *Dicționar de jazz*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p. 278-279
- Wertheimer Quartet la Festivalul de jazz Gărâna
<https://www.youtube.com/watch?v=uvuzTsuatqw>
- Gyuri Klein & Peter Wertheimer – jazz-jam session
<https://www.youtube.com/watch?v=RosV49mNvyY&feature=youtu.be>
- <http://www.artpro.co.il/index.php/conductors/rafi-kadishson/item/17-cv>
- http://www.israel-music.com/peter_wertheimer/jewish_soul_woodwinds/

Wetzer Rudolf

(1901, Temesvar – 1994, Haifa, Israel)

Fotbalist

A jucat printre altele la Chinezul Timișoara, Unirea Timișoara și Juventus București, cu care a fost de trei ori campion al României. În echipa națională a României a jucat de 17 ori, înscriind 12 goluri. A fost căpitanul Echipei naționale de fotbal a României la Primul Campionat Mondial de Fotbal FIFA din 1930 în Uruguay.

Frații săi, Ștefan și Ioan, au fost fotbaliști activi în echipe din prima divizie. Ștefan Wetzer a fost și antrenor.

https://ro.wikipedia.org/wiki/Rudolf_Wetzer

O prezentare amănunțită pe wikipedia engleză.

https://en.wikipedia.org/wiki/Rudolf_Wetzer

[Cupa Mondială – Uruguay 1930](#)

Winkler Manfred

(n.27 octombrie 1922, Putila, Bucovina - d.12 iulie 2014, Israel)

Poet și traducător israelian

Manfred Winkler s-a născut în anul 1922 la Putila, lângă Storojineț, pe atunci o comună mare din Bucovina de nord (în prezent orașul aparținând Ucrainei), la circa 75 km sud-vest de Cernăuți, regiune sub administrația română, după o lungă perioadă de dominație austriacă. A crescut într-o familie de evrei înstăriți, de limbă germană, proprietari de păduri și pământuri. Tatăl său, Emilian Berthold Winkler era avocat, absolvent al Universității din Viena. Mama, Johanna Winkler, născută Wildholz, era dintr-o familie originară din Brodî, Galiția. În 1936 Winkler frecventează un liceu

românesc la Cernăuți.

Familia sa a suferit mult în anii 1940. În 13 iunie 1940, după ce nordul Bucovinei a fost alipit la Uniunea Sovietică, averea familiei a fost expropriată, iar părinții și fratele lui, medic, cu vederi comuniste, au fost arestați de securitatea sovietică. Mama și soția fratelui, Șoșa, au fost deportate în Kazahstan, iar fratele, acuzat de troțkism, a fost trimis în Gulag în nordul Rusiei. Nici unul din ei nu a supraviețuit. Tatăl, în vârstă de 50 ani, și-a pus capăt zilelor. Manfred Winkler a scăpat. În anul 1941, când Bucovina de nord a fost recucerită de România în colaborare cu Germania nazistă, el a fost închis în ghetoul Cernăuți și apoi deportat în Transnistria. În 1944 s-a reîntors în Bucovina, aflată din nou sub regim stalinist sovietic, de unde s-a repatriat în România, care revenise temporar la democrație.

Poet de limbă germană în România

Foarte curând România a fost transformată în „democrație populară”, supusă regimului comunist. Din anul 1946 Winkler s-a stabilit la Timișoara. Winkler a devenit membru în mișcarea tineretului sionist „Dror”. Mișcarea sionistă a fost scoasă în afara legii de către comuniști în anul 1949. În această perioadă a cunoscut-o pe Herma Levin, originară din Cernăuți, viitoarea lui soție.

A studiat literatura germană la facultatea care și ea a fost închisă curând. A lucrat mai mulți ani ca muncitor și apoi ca tehnician controlor de calitate la o întreprindere metalurgică. În 1956 a izbutit să publice în România primul său volum de versuri în germană „Tief pflügt das Leben” (1925), apoi poezii pentru copii „Kunterbunte Verse” 1956 și *Fritzchens Abenteuer* 1958.

Poet bilingv în Israel

În 1959 a obținut permisul de plecare din România în Israel. A învățat ebraica în kibuțul Beit Alfa și apoi la școala, „ulpan”, pentru noi imigranți Etzion la Ierusalim. În anii 1959-1963 a

studiat limba și literatura idiș și ebraică la Universitatea Ebraică din Ierusalim. În Israel a fost susținut de Dov Sadan și de Ezra Fleischer. Winkler a condus arhiva Binyamin Zeev Herzl din cadrul Arhivei Centrale Sioniste din Ierusalim. În anii 1964-1981 a participat activ la editarea scrierilor integrale ale lui Herzl. El s-a alăturat și cercului Lysis al oamenilor de cultură de limba germană care funcționa la Ierusalim. Winkler și soția sa s-au stabilit în așezarea Tzur Hadasa, lângă Ierusalim. După 1981 a lucrat acasă ca scriitor, traducător și sculptor. În 1994 soții Winkler și-au pierdut fiica într-un accident.

Winkler a scris poezii în limbile germană și ebraică. A tradus în ebraică din creațiile literare germane și românești. În anul 1975 a fost ales membru al Asociației scriitorilor ebraici, în Asociația scriitorilor de limba germană din Israel și în Centrul internațional PEN (Penclub) al scriitorilor de limba germană din afara statelor de limbă germană.

Premii și onoruri

- 1962 Premiul pentru poezie ebraică la Concursul pe țară al Ministerului Învățământului al Israelului
- 1964 [Premiul Lamdan](#)
- 1983 Premiul Haim Iankelevici
- 2000 Premiul Primului Ministru Levi Eshkol pentru poezie

In Memoriam

În 2015 s-a instituit *Premiul și diploma Manfred Winkler pentru poezie* - decernat prima dată de Consiliul Județean Suceava și Centrul Cultural Bucovina la Festivalul Bucovina Rock Castle din Suceava - Națiunea Creatorilor. Primul Laureat a fost Aviva Golan, poetă din Israel

Publicații în germană

- *Tief pflügt das Leben*, București 1956
- *Fritzchens Abenteuer*, București 1958
- *Kunterbunte Verse*, București 1958
- *Unruhe* 1997 Neliniște, publicat la München
- *Im Schatten des Skorpions* 2006 (În umbra scorpionului) publicat la Aachen
- *Im Lichte der langen Nacht*, Aachen 2008. (În lumina lungii nopți) publicat la Aachen
- cu Hans Bergel, *Wir setzen das Gespräch fort... Briefwechsel eines Juden aus der Bukowina mit einem Deutschen aus Siebenbürgen* (Continuăm discuția... Schimbul de scrisori ale unui evreu din Bucovina cu un german din Ardeal), Frank & Timme GmbH, Berlin 2012
- 2014 *Wo das All beginnen soll: ausgewählte Gedichte* (În locul unde totul va începe - selecție de poezii), 978-3-86813-017-1. ISBN - עם אחרית דבר מאת האנס ברגל, פורסם - ברלין

În ebraică

- 1965 - **שירים** (Poezii) Tel Aviv
- 1970 - **שירים : בין אצבעות העיר** (Între degetele orașului) Tel Aviv
- 1979 - **שירים : עפר בעימות** Tel Aviv
- 1988 - **שירים : צל העקרב**, Tel Aviv
- 2000 - **ספירה לאחור : מבחר שירים**, 2000-1960, כרמל, ירושלים, Ierusalim, antologie
- 1977 - **שיחון עברי-גרמני** Ghid de conversație ebraic-german

Legături externe

https://ro.wikipedia.org/wiki/Manfred_Winkler

Y

Yardeni Myriam

(ebraică: מרים ירדני) (25 April, 1932, Timișoara – 8 Mai, 2015, Haifa)

Istoric

Cunoscută cercetătoare în domeniul istoriei Franței, mai ales al gândirii politice, al istoriografiei și studiului identității naționale franceze și al minorităților religioase. Profesoară emerită la Universitatea din Haifa, laureată a Premiilor Israel (1999) și EMET (2007).

Myriam Yardeni s-a născut ca Marika Jakobovits la Timișoara, România, într-o familie evreiască din pătura mijlocie. După studii liceale la Gimnaziul Israelit pentru fete și la Liceul Clasic din orașul natal, a emigrat în Israel în anul 1950. A învățat ebraica la Ulpan Etzioni din Ierusalim, apoi a studiat la Seminarul pedagogic înființat acolo de Martin Buber. Ea și-a continuat studiile la Universitatea Ebraică, obținând titlul întâi în istorie generală și cultura Franței, apoi titlul de master în istorie generală. Teza ei de master, redactată în 1961 sub conducerea profesorului Yaakov Talmon, a avut drept subiect activitatea lui Bernard Lazare, publicist și fruntaș anarhist și sionist francez de la sfârșitul secolului al XIX-lea.

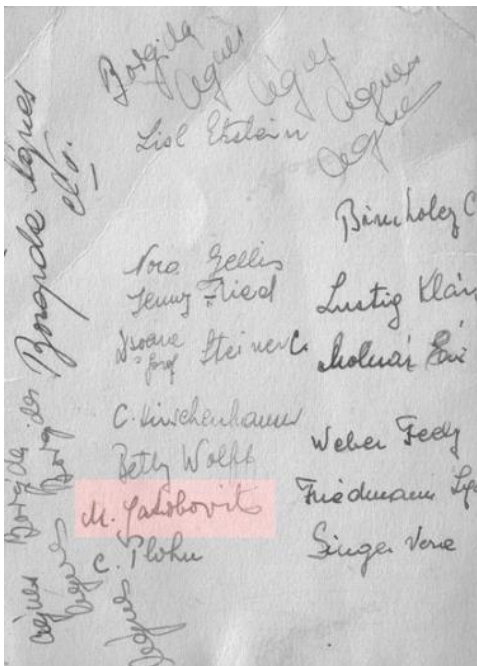
A obținut titlul de doctor la Université de Sorbonne și a studiat la la École des Hautes Études en Sciences Sociales. În 1975 a devenit profesor la Universitatea din Haifa și șefa departamentului de istorie.

A fondat Institutul de Cercetare a Istoriei și Culturii Franceze la Universitatea din Haifa. Principalele teme de cercetare: istoria Franței, mai ales între secolele XVI și XVIII, istoria minorităților religioase, în special, hughenotii și evreii, persecuția religioasă și antisemitismul.

Colegii și studenții ei evocă erudiția, creativitatea și generozitatea ei.

1947, Gimnaziul Israelit de fete, Timisoara. Clasa prof.de latina, dra Clara Steiner. Rândul de sus, a doua din dreapta: Marika Jakobovits. A doua din stânga: Agnes Borgida (fotografia din arhiva Agnes Schatteles, n. Borgida).

Semnătura lui Marika Jakobovits pe verso-ul fotografiei.

Surse

Informații de la Agnes Schatteles, colegă de clasă cu Marika Jakobovics la Gimnaziul Israelit de fete, Timișoara

http://ro.wikipedia.org/wiki/Myriam_Yardeni

Wikipedia.ro

https://ro.wikipedia.org/wiki/Myriam_Yardeni

University of Haifa

<http://history.haifa.ac.il/staff/yardeni-m.htm>

Hommage à Myriam Yardeni

<http://grhp.hypotheses.org/735>

Obituary by Miriam Pratt

http://www.bjt2006.org/GN_mini_Myriam_Yardeni_3515.pdf

Professor Myriam Yardeni – recipient of EMET Prize 2007

<https://www.youtube.com/watch?v=qca4FjwDSMc>

Yannay Yehuda

(26 mai 1937, Timișoara)

Compozitor, dirijor

A fost elev la Școala Elementară Israelită din cartierul Iosefin și a luat cursuri de pian cu celebra profesoară Magda Kardos. A imigrat cu familia în Israel în 1951. A studiat compoziția în Israel și a absolvit Academia de Muzică Rubin din Tel-Aviv în anul 1964. În 1966 a obținut un master la Universitatea Brandeis în compoziție și muzică electronică și a fost student în celebrul seminar de compoziție Tanglewood. La Universitatea din Illinois, a participat la activități de avangardă la sfârșitul anilor '60 și a obținut un doctorat în 1974. În 1970, a fost numit la facultatea de teorie și compoziție la Universitatea din Wisconsin-Milwaukee unde a fost profesor de compoziție până în 2005.

A fost invitat la festivaluri de muzică din São Paulo în 1989 și la Stuttgart în 1990 și la *Săptămâna Internațională a Muzicii Noi* la București în 1992 și 1993. Festivalul Internațional de Muzică din Timișoara l-a onorat cu un concert al muzicii sale. În 1998 a fost invitat în calitate de compozitor de Societatea pentru Muzică Evreiască din Berlin pentru festivalul care a sărbătorit a 50-a aniversare a statului Israel.

Yannay este un compozitor prolific și versatil și artist media de renume internațional. Are aproximativ 120 de lucrări: muzică pentru orchestră, electronice, piese electronice în direct și sintetizatoare, film, muzică-teatru și o serie de piese de muzică vocală și de cameră. Innova, Electronic Music Foundation, Vienna Modern Masters și Albany au emis cinci CD-uri cu lucrările sale. A fost compozitor, lector și dirijor în Europa de Vest și de Est, Brazilia și Israel. În iunie 2018, Ansamblul Gutmann-Maile Berlin a lansat „Berlin Music” pentru trio de corzi într-un serial de concerte din Steglitz-Berlin. Ansamblul a prezentat un portret al compozitorului Yannay la Fundația Mendelssohn din Berlin în noiembrie 2019.

Surse

https://en.wikipedia.org/wiki/Yehuda_Yannay

<http://yehudayannay.com>

<http://ca.youtube.com/yehudayannay>

Yehuda Yannay la Timișoara

<https://vimeo.com/287912333>

Yehuda Yannay "Hocatta" played by Andre Banciu, piano

https://www.youtube.com/watch?v=AdZrX_cLC3c

Compoziții

The Chain of Proverbs, youth cantata (1962); *Spheres* for Soprano and 10 Instruments (1963); *Incantations* for Voice, Keyboard, and Interior Piano (1964); *2 Fragments* for Violin and Piano (1966); *Wraphap*, theater piece for Actress, Amplified Aluminum Sheet, and Yannaychord (1969); *Coloring Book for the Harpist* (1969); Concerto for Audience and Orch. (1971); *The Hidden Melody* for Cello and Horn (1977); Concertino for Violin and Chamber Orch. (1980); *Celan Ensembles: Augen-tanz* and *Galgenlied* for Tenor and Instruments (1986-), *In Madness There is Order* for Voice, Projections, and Synthesizers (1988), and *Spiegeltanz* for Voice, Horn, and 2 Marimbas (1989); Duo for Flute and Cello (1991); *The Oranur Experiment*, [music video](#) (part 1, *Journey to Orgonon*, 1991; in collaboration with J. Fortier); *Tableau One: "...in sleep one often finds solutions..."* (from *Journey to Orgonon*) for Actor, Projections, and Synthesizers (1992; in collaboration with J. Fortier and M. Mellott); *In Madness There is Order*, [music video](#) (1992); *Cello Solo for "I can't fathom it"* for Projection Theater (1993); *5 Pieces for 3 Players* for Soprano Saxophone, Clarinet, and Marimba (1994); *Piano Portfolio* (1994); *Exit Music at Century's End* for Chamber Orch. (1995); *Tangoul Mortii (Tango of Death)* for Double Bass or Cello (1995-97); *Radiant, Inner Light* for Narrator, Custom Percussion Instruments, and Projections (1999).

Z

Zauber Samuel

(9 ianuarie 1901, Temesvár - 10 iunie 1986, Ierusalim)

Fotbalist

Era membru în clubul de fotbal Maccabi București. A fost portar în echipa națională a României primul Campionat de Fotbal FIFA în 1930, în Uruguay. A participat și la [Cupa Balcanică](#). În 1964 a emigrat în Israel.

Primul Campionat de Fotbal FIFA 1930:

"Lotul României a fost selecționat de însuși regele Carol al II-lea (1930-1940), conform site-ului oficial al FIFA. Lotul era compus din portarii Ion Lăpușneanu și **Samuel Zauber**; fundașii **Adalbert Steiner**, Rudolf Buerger și Iosif Czako; mijlocașii Alfred Eisenbeisser, **Emerich Vogl**, **Ladislau Raffinski** și Corneliu Robe; atacanții Adalbert Deșu, Nicolae Kovacs, Constantin Stanciu, Ștefan Barbu, Ilie Subășeanu și Rudolf Wetzler. Ultimul dintre aceștia, **Rudy Wetzler**, căpitanul echipei, era singurul jucător profesionist de fotbal. Cel mai vârstnic jucător român al lotului era portarul **Zauber** (29 de ani), iar cel mai tânăr fotbalist era Nicolae Kovacs, de 18 ani. Antrenorul echipei naționale a țării noastre a fost Constantin Rădulescu."⁶²

https://en.wikipedia.org/wiki/Samuel_Zauber

https://fr.wikipedia.org/wiki/Samuel_Zauber

National Football teams

http://www.national-football-teams.com/player/36721/Samuel_Zauber.html

[Cupa Mondială – Uruguay 1930](#)

⁶² Cupa Mondială - Uruguay 1930 în [Agerpres](http://www.agerpres.ro/cupa-mondiala-brazilia-2014-documentare/2014/05/30/cupa-mondiala-uruguay-1930-12-18-27) <http://www.agerpres.ro/cupa-mondiala-brazilia-2014-documentare/2014/05/30/cupa-mondiala-uruguay-1930-12-18-27>